BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
4 H
28
CLERR. REGG. S. PAULI
...ASII ET CAROLI DE URBE
PLUT. U. LOCULUS V. NUM.
M
13. I. B. 5

SPECVLVM
Viſitatorum ac Commiſſariorum,
SIVE
METHODVS AC RATIO
Procedendi, Proceſſusq; abſolutè Formandi

In cauſis Criminalibus criminaliter contra Clericos Regulares, atque Seculares motis, quam maxime perſpicua;

Quæ eo iudicio, ac rerum uſu explicatur, ut PRAXIS *abſolutiſſima tum Eccleſiaſticis, tum Secularibus Magiſtratibus in huiuſmodi cauſis adminiſtrandis habeatur.*

DVAS IN PARTES DIVISVM, PROVT LATIVS infra poſt Epiſtolam ad Lectorem patebit.

Auctore ADMODVM R. D. ALFONSO VILAGVT A NEAPOLI,
Monacho Monaſterii Sancti Seuerini eiuſdem Ciuitatis, Ordinis S. Benedicti de obſeruantia, Congregationis uero Caſſinen: aliàs Sanctæ Iuſtinæ de Padua; Abbate Monaſterii Sancti Benigni à Ianua.

Cum Indice materiarum, atque rerum notabilium locupletiſſimo.

SVPERIORVM PERMISSV, AC PRIVILEGIIS.

VENETIIS, M D C I.
Apud Baretium Baretium.

ADMODVM REVERENDO P. D. HIERONYMO DE ROSELLIS

A Peruſio Præſidi, & Reuerendis Patribus Diffinitoribus mœritiſsimis Capituli generalis Congregationis Caſsinenſis.

D. Alphonſus Vilagut à Neapoli humilis Abbas monaſterij Sancti Benigni a Ianua eiuſdem Congregationis Caſsinenſis.

S. P. D.

SI Homines (Admodum Reuerendi, & eruditiſsimi Patres) in tam breui vitæ ſuæ curſu, innocentia ab iniurijs iniquorum tuti eſſe poſſent, naturale hoc iter peragentes, nulli infenſi, fœlicem demum, & ab omnibus regularibus optatum finem conſequi poſſent: nec dum in humanis agunt, alicui rei magis quàm æternæ ſaluti, nominisq; perpetui-

tati incumberent: nec eis difficile fore exiſtimandum eſt. Cum animi quies vitam cuiq; quietam paret. Verum euenire ſæpe ſoleat, quòd quis quanto magis ſe nulli inuidum agnoſcit, multis ſe inuidioſum eſſe comperit. Quò fit vt (velut nauis placidum mare ſcindens ventorum turbinibus aggreſſa, huc illucque impulſa diræ tempeſtati cum maxima ſua iactura cadere coacta) Nec animi tranquillitati, nec integritati ſuæ fidendum agnoſcat. Quod quam plurimis regularibus ſufflante maligno ſpiritu contigiſſe indies aduertimus. Quàpropter niſi Reuerendi Patres cuiuſque religionis Zelo iuſtitiæ accenſi re ipſa & uerbis demonſtrarent ſe paratiſſimos (conſulendo totis nixibus paci ac quieti filiorum ſuorum) ad debellandos, & comprimendos regulares immodeſtos, & inuidos alterius pacis: ipſi regulares utique deſperarent de propria eorum ſalute: cùm eis videretur non poſſe aſſequi in religione illam pacem, & animi tranquillitatem, pro qua fruenda uoluntariè ſe alterius imperio ſubdiderunt. Quod animaduertentes nonnulli Reuerendi Prælati noſtræ Congregationis Caſſinenſis precibus mecum egerunt, ut pro comodo Reuerendorum Viſitatorum, & Commiſſariorum cuiuſque religionis, opuſculum ederem, in quo ipſi Reuerendi Viſitatores, & Commiſſarij inſtruerentur

rentur

rentur de norma & forma procedendi, tam in uiſitando regularium monaſteria, quàm clericorum ſecularium eccleſias ſibi quomodolibet ſubiectas (eorum uiſitationi, ac iuriſdictioni de iure commiſſas) quàm de forma legitimè compilandi proceſſus in cauſa qualibet criminali criminaliter mota, tam contra perſonas ipſas regulares, quàm clericos ſeculares. At quoniam de eſſe ipſis Reuerendis Prælatis (quibus ſummopere debebam) mihi fas non eſſet. Plurimùm, ergo, confiſus de ope diuina, pro uiribus, oratione prauia illud aggreſſus, tandem ipſo Deo Optimo Maximo annuente, perfeci. ~~Verùm cùm omnes ſibi aliquem~~ ducem in eorum ſcriptis publicandis (ſub cuius tutela exeant) proponant. Id mihi ſummè neceſſarium fore ſentiens: nihilque magis unicuique meritò conuenire cognoſcens: quàm ſe ſuaque, ſui Præſidis mœritiſſimi (antiquiſſimi & ſpetialiſſimi protectoris) defenſioni committere. Tibi ergo, prudentiſſime, ac benigniſſime Præſes, (quem olim in compilandis proceſſibus in regno Siciliæ ſolertiſſimum præceptorem habui) & admodum Reuerendis collegis tuis hoc opuſculum dicare operæpretium duxi. Idque eo libentius perfeci: cùm tu me ſingulari quadam animi pietate pro tua ſola humanitate, ſemper amplexus ſis. Suſcipe, igitur,

iuſtiſ-

iuſtiſsime Præſes cum tuis Zelantiſsimis collegis hoc meum opuſculum. Quod & in ſingularem gratiam recipiam Valete in Domino ſemper columnæ fortiſsime domus, & familiæ Congregationis Caſsinenſis. Datum in Monaſterio Sanctorum Seuerini, & Soſsij à Neapoli Congregationis uerò Caſſinenſis. Decimo Kalendas Maij 1601.

AVTHOR AD LECTOREM CANDIDISSIMVM.

ACCIPE ſolertiſſime lector pręe tuis mundiſſimis manibus hoc opuſculum, & illud accuratiſſimè perlegas, exoro; pro certo ſciens tibi (Deo optimo maximo annuente) acceptum fore: cùm in ipſo quã breuiſſimo ſermonis periodo, & inuſitata forma agendi, contineatur quicquid ſcitu dignum, & neceſſarium ſit Reuer. Viſitatoribus meritoriè, & laudabiliter procedere cupientibus in uiſitandis regularium monaſteriis, & clericorum ſecularium Eccleſiis una cum perſonis earum ſibi plæno iure ſubiectis, uel delegationis iure. Necnon & iudicibus delegatis, ſeu Commiſſariis in ritè compilandis proceſſibus, In cauſis criminalibus criminaliter motis contra perſonas regulares, & clericos ſeculares. Et ſi tibi in pertractandis huiuſmodi materiis ibi contentis ſatisfactum putabis: Dabis non mihi indigno Dei ſeruo, ſed ipſi Deo optimo maximo (à quo omnia bona procedunt) laudem, & gloriam, & ora pro me. Sin uerò aliud tibi contigerit, non adſcribas meæ mentis ſupercilio opus aſſumptum. Verùm potius ſtudio obſequendi aliorum mandatis & præcibus: ac pro uiribus conſulendi decori clericorum regularium, atque ipſorum ſaluti, & paci ſubnixè obſecro, atque obteſtor. Vale.

HEAC

HAEC ERGO PRAXIS DIuiditur in Duas Partes.

IN Prima quarum quàm breuiſſimo, ac elegantiſſimo ſermonis periodo agitur de forma procedendi in Viſitationibus monaſteriorum Regularium,& Eccleſiarum Clericorum Secularium, & perſonarum earumdem,omniumque Reorum: Nec non de omnibus,quæ neceſſariò erunt obſeruanda in ipſis peragendis iuxta ſancita Sacrorum canonum tam Pontificii antiqui,quàm moderni Sacri Concilii Tridentini, atque Declarationum Illuſtriſſimorum Cardinalium ſuper Deciſiones eiuſdem Sacri Concilii.

In Secunda uerò parte traditur acuratiſſima norma Compilandi Proceſſus quoſcunque in Cauſis Criminalibus criminaliter motis contra perſonas ipſas,tam Clericorum Regularium,quàm Secularium: Nec non contra quoslibet etiam Laicos criminoſos, ac per conſequens de Teſtibus examinandis tam in proceſſu informatiuo,quàm in plæno iudicio,de Reis interrogandis, de Defenſionibus ipſis Reis indulgendis; De Tortura Reorum,ac Teſtium,& denique de Sententiis definitiuis fulminandis contra eoſdem,atque inſuper De modo procedendi contra Contumaces,& Bannitos,uſque ad Sententiam Diffinitiuam incluſiuè.

INDEX LOCVPLETISSIMVS EORVM QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR

ordine alphabetico digeſtus.

ABbas. Vide V. Prælatus.

Abuſio clauſtralium ſeu regularium prima eſt prælatorum negligentia circa punitionem regularium ſubditorum peccantium. 13. nu. 2.

Accuſator an hodie ſe inſcribat ad pœnã talionis, & ſi nõ probauerint, an punietur. 11. nu. 12.

Actuarius qua verborum forma vtetur in deſcribendo in proceſſu fuiſſe palam lectas litteras commiſſionis. 39. nu. 2.

Actuarij commiſſariorum cooperantes ipſis iniuſta præcipientibus peccat, & an dicẽdi ſint falſarij & tamquam tales puniendi. 49. nu. 8.

Actuarius quid in actis deſcribere debeat ſi Reus ad opportunas interrogationes factas a Commiſſarijs nolit reſpondere affirmatiuè, vel negatiuè vel nihil penitum. 53. nu. 2.

Actuarius quæ ſcribere debeat ſuper ſcripturis præſentatis in proceſſu. 74. num. 27. 29. 76. nu. 42.

In Actis quæ annotari mãdabunt Cõmiſſarij immediatè antequam Rei torqueãtur: & de quibus eoſdem Reos interrogabunt. 81. num. 16. & quę in ipſo actu torturæ nu. 17.

Actuarius qualiter in actis deſcribet fuiſſe traditum proceſſum conſultori & redditum cum eiuſdem voto. 77. nu. 47.

Actorum copia antequam a commiſſarijs aſſignetur, quid ipſi facient, ſi huiuſmodi Rei nollent habere teſtes examinatos in proceſſu informatiuo pro legitimè examinatis, & repetitis. 77. n. 49.

Aditata ante litis conteſtationem factam cum Reo, an ſint illi præiudicialia. 79. nume. 7.

Adam & Eua an fuerint in paradiſo terreſtri ocioſi, quando ad eos decipiendos acceſſit diabolus ſuadẽs eis comeſtionẽ de arbore vetita a Deo. 17. poſt nu. 17.

Aduocatum & procuratorem pro defenſione regularium Reorũ quãdo & quomodo Commiſſarij aſſignare tenebuntur. 73. num. 13.

Aduocati & procuratores Reorum comparentes corã cõmiſſarijs verbo & ſcriptis quid petere debeant poſtquã fuiſſent certiorati de expleto examine a ſe præſentatis. 76. nu. 41.

Animæ quoad periculũ iniuſte aliquid detinere, vel inuadere alienum non differunt. 23. nu. 36.

Appellans in criminali cauſa ab epiſcopo, aut eius Vicario quid facere teneatur, & quid iudex à quos appellatur, & is ad quem appellatur, & quid notarius cauſæ. 36. nu 33.

Appellatio à morum correctione facta in actu Viſitationis an ſit admittenda. 36. nu. 33.

Appellatione mediante quis efficietur iudex ordinarius alicuius, ſibi aliàs, non ſubditi. 2. nu. 10.

Appellare a tortura quando quis poſſit. 10. nu. 11.

Appellare à tortura an poſſit monachus Congregationis Caſſinenſis uel ab alijs tormentis. 10. nu. 12.

Archiepiſcopi infra quod tempus eccleſias ſibi commiſſas uiſitare teneatur. 35. nu. 2.

num.1.

Archiepiſcopi quando, & quæ agere poſſint dum uiſitare uellent diœceſim ſuffraganeorum ſuorum epiſcoporum. 31.nu.4.

Articulorum admiſſionis decretum quibus uerbis ſit concipiendum.74.nu.30.

Articulos quos admittere Commiſſarii non tenebuntur.74.nu.32.

B

BAnniti capitaliter, an impunè occidi poſſint ſecũdum laicas leges.90. n.4.

Banni tenor ferendi contra citatum Reũ, & contumacem, & infimul relatio pro mulgationis eiuſdem banni.91.nu.10.

In Banniti capti recogniti ne faciẽda per Commiſſarios, quæ erunt obſeruanda, ut ritè omnia procedant.92 nu.2.

Bannitorum iam carceratorum examini Commiſſarii quid præmittere debeant. 93.num.5.

Banniti Rei cum recognitione ipſius forma conſtituti traditur, & omnium interrogationum faciendarum.93. nu.6.

Bannito Reo carcerato bannum, & ſententiam contra eandem promulgatam quomodo Commiſſarii manifeſtabũt, & huiuſmodi manifeſtatio in actis qualiter deſcribenda erit.93.nu 7.

Bannitus Reus de quibus aliis interrogandus erit ab his Commiſſariis poſt dictã recognitionem factam,& legitimã nuncupatam.94.nu.8.

Bannitus poſtquam negauerit ſe eſſe illũ, de quo in dicto banno ſermo habetur, quid deſcribi faciant ab actuario Commiſſarii.95.nu.2.

Ad Banniti perſonam recognoſcendam teſtis adductus, de quibus interrogabitur,& quomodo deſcribebantur huiuſ modi interrog. tiones, & illius depoſitio,& Rei uerba.95.nu.3.

Si Bannitus Reus adhuc perſiſtat in negatiua aſſertione teſtium adductorum ad recognoſcendum Reum, Commiſſarii quid facient 95.nu.4.

Bannito Reo indulti termini ad ſe tuendum & ipſius intimationis factæ Reo, relationis traditur tenor.96.num.5.

Contra Bannitos captos quando executio fiet.91.nu.1.

Si Bannitus Reus carceri mancipatus, & habitus pro bannito legitimè probauerit ſe non eſſe illum deſcriptum in banno, quid faciant Commiſſarii; & quid ſi ipſe carceratus defecerit in probando ſe non eſſe illum poſitum in banno. 96.nu.6.

Contra Bannitum Reum, qui pluribus nominibus uocari ſe feciſſet, Commiſſarii quomodo procedent,& quomodo, & de quibus ipſum interrogabũt. 96.n.7.

Poſt Bannitorum examen quæ neceſſario ponderabunt Commiſſarii.97.nu.8.

Bannito Reo adhuc perſiſtẽte in negatiua, quid facient Commiſſarii. 97.nu 9.

Si Bannitus Reus falſus fuerit ſe eſſe illum de quo fit ſermo in banno, licèt expreſſe non cofiteretur ſe illa, de quibus fuerat inquiſitus perpetraſſe ad exe utionem ſententiæ latæ procedent ommiſſarii,& quare: ſed quid facient Commiſſarii ſi Reus bannitus ſemper in tortura perſiſtens perſeuerauerit in negatiua.97.nu.10.

In Banniti & condemnati recognitione, quando ipſi non calerent idioma quo loquuntur Commiſſarii ipſe actuarius, uel ſi ipſi Rei eſſent penitus priuati lingua, uel ipſam haberent impeditam, uel eſſent ſurdi, Commiſſarii quid facient. 97.nu.1.

Bannitorum Reorum interpretes quibus uerbis citabuntur pro interpretatione danda uerbis prolatis à bãnitis mutis, ſurdis, uel alterius extranei idiomatis hominibus forma traditur tam dictæ citationis, quàm relationis factæ dictæ citationis.98.nu.2.

Pro Bannitis examinandis quid facient Cõmiſſarii deputatis dictis interpretibus quando uellent eos examinare.98. num.3.

Bannitos Reos conſtituendi ſeu examinãdi forma traditur Cõmiſſariis. 98.nu.4.

Ad Bannitum Reum ſurdum, & mutum ſcientem ſcribere examinandum Commiſſarii quomodo procedent.99. nu.5.

Bannitorum Reorum interpretes quomodo ſe ſubſcribent eorum interpretationi.

al.99.nu.6.

Ante Bannitorum ſententiam exequendā quæ ponderanda erunt a Commiſſariis 99.nu.7.& 100.nu.1.

Contra Bannitos Reos Commiſſarii quæ proteſtabunt antequam ueniant ad actum eos interrogandi,& torquendi,& quare illam præmittere expediat. 100. num.2.

Bannitis Reis tortura,inferenda pro com plicibus declarādis moderatior erit ad hibenda.100.nu.3.

In Bannitorum Reorum tortura quæ ani maduertere debent Commiſſarii. 100. num 4.

Bannitos Reos in tortura exiſtentes interrogandi forma traditur Commiſſariis, & quomodo in actis deſcribentur huiuſmodi interrogationes, & reſponſiones.100.nu.5.& 6.

Poſt Bānitorum Reorum torturam quid facient Commiſſarii.101.nu.7.

Contra Bannitum Reum quid poſſit proteſtari fiſcalis traditur.101.nu.8.

De Beneficiorum unione quid ſacrum Concil.Trident.ſtatuerit.35.nu.28.

Benefica eccleſiaſtica nullius dioeceſis à quibus uiſitanda erunt.35.nu.29.

Berruarii ſeu nuntii curię regularium per ſonarum munere quis fungetur,tam in reis citandis,teſtibus,aduocatis,procuratoribus,quàm in intimandis curiæ actis actitatis,in cauſa criminali,contra perſonas regulares.72.nu.10.

Bona donata ab aliquo profeſſo eiuſdem monaſterio,quando reſtituentur eidem profeſſo,ſi illius profeſſio fuiſſet de iure omnino nulla.22.nu.32.

Bonorum alicuius profeſſi uſumfructum, quando monaſterium (in quos ille pro feſſus legitimam, & ualidam profeſſionem emiſerat,teneatur aſſignare alteri monaſterio.22.nu.33.

Bona legitimè profeſſi iam acquiſita monaſterio per illius ualidam profeſſionē, monaſterium(in quo profeſſionem emiſerat ille)ſemper retinebit , etiam ſi ille fuiſſet legitimè translatus ad aliud monaſterium,uel prælaturam , & quare,ſed nō alia per ipſum acquiſita poſt adeptam ſupraſcriptam prælaturam 22.nu.34.

C

Canonica purgatio. Vide Purgatio canonica.

Capitulorum copia & dictorum teſtium an Reis regularibus ſit danda, dum ipſis conceduntur defenſiones. 71.nu.2.

Carcerationis actus in proceſſu deſcribendi forma traditur unà cùm præcedenti decreto de carcerando aliquem.55.nu. 3.4.& 5.

Caſſinenſis Congregationis Viſitatores, quam iuriſdictionem exercere poſſint ſuper monachos & prælatos monaſteriorum ſubiectorum.6.nu.9.

Citatio contra Reos quomodo concipietur propter inditia debilia , ac quomodo procedetur contra ipſum.90. nu.3.

Citationis monitorii illegitima quid operabitur,& an neceſſario erunt intimandi hi actus perſonæ, uel ſufficiat ſi fieret domi.90.nu.5.

Citatio monachorum ad teſtificandū quomodo ſit facienda & in actis poſtea deſcribenda.52.nu.6.

Citationis Rei ſupradicti ad audiendum ſe incidiſſe in pœnas in monitorio poſitas forma traditur.91.nu.9.

Citationis Rei ad audiendam ſententiam diffinitiuam tenor,ac forma traditur,& an huiuſmodi citatio neceſſaria ſit, nec ne.92.nu.11.

Citantes Commiſſarii. Vide Commiſſarii citantes.

Citationis factæ relatio quomodo concipiatur.89 nu.2.

Citationes & decreta, & relatio in cauſa regularium per quem erunt intimanda tam reo & actori eorumque aduocato & procuratoris, quàm teſtibus.39. nume.7.& 8.

Citandi erunt Reus & aduocati citandi, erunt ad concludendum in cauſa tranſacto dicto termino ſibi conceſſo ad perlegendum proceſſum, & defenſiones faciendas.85.nu.6.

Citationis ad concludendum in cauſa decreti forma traditur.85 nu.7.

De citandis teſtibus ad teſtificandum Decreti

creti forma traditur, quando citandus non eſſet monachus eiuſdem monaſterii, in quo Commiſſarii erexerunt tribunal. 52. nu. 7. & 8.
Clauſtralium abuſio. Vide Abuſio.
Clericos ſeculares uiſitare tamquam habentes iuriſdictionem ſuper eos qui ſolum poſſint. 31. nu. 1.
Contra clericos ſeculares, & laicos in cauſa criminali an ſint ſeruanda, quæ contra regulares, & quare 71. nu. 1.
ommat:es facere ſibi an regularibus ſit prohibitum, & quare. 30. nu. 6.
Compromiſſarius iudex ſtante partium cōſenſu efficietur iudex ordinarius ambarum partium cōpromittentium, qui aliàs non fuiſſet. 2. nu. 12.
Comparentes aduocati, & procuratores coram Commiſſariis, & allegātes in uoce, & in ſcriptis in fauorem Reorum: Cōmiſſarii ipſi benignè ſuſcipere debent, & accuratè perlegere preſentatas allegationes. & poſtea proceſſui illas inſerere poſt dictam citationem ad concludēdum in cauſa. 87. nu. 15.
Commiſſarij quid facient ſi bānitus Reus adhuc perſiſtat in negatiua non obſtante multiplici affirmatiua aſſertione teſtium adductorum ad recognoſcendū ipſum bannitum 9.. nu. 4.
Commiſſarij quid facient ſi Reus bānitus carceri mancipatus legitimè probauerit ſe non eſſe illum deſcriptum in banno, & quid facient ſi ipſe carceratus defecerit in probādo ſe non eſſe illū poſitum in banno. 96. nu. 6.
Commiſſarij poſt bannitorum Reorū examen quæ neceſſario ponderabunt. 97. nume. 8.
Cōmiſſarij quid facient Reo bannito adhuc perſiſtente in negatiua. 97. nu. 9.
Commiſsarii ſi bannitus Reus faſſus fuerit ſe eſſe illum, de quo fit ſermo in banno, licèt expreſsè non confiteretur ſe illa, de quibus fuerat inquiſitus perpetraſſe; ad executionem ſententiæ iam latæ procedent. & quare ſed quid facient commiſſarij ſi reus bannitus ſemper in tortura perſiſtens perſeuerauerit in negatiua. 97. num. 18.
Commiſſarijs quod omnino faciendū ſit in recognitione banniti & condemnati quando ipſi non callerent idioma, quo loquuntur Commiſſarii, ipſe actuarius vel ſi ipſi Rei eſſent penitus priuati lingua, vel ipſam haberent impeditam uel eſſent ſurdi. 97. nu. 1.
Commiſsarii quibus uerbis utebuntur in citandis interpretibus bannitorum mutorum, ſurdorum, uel alterius extranei idiomatis hominum: forma traditur tā de citationis quam relationis factæ litteræ citationis. 98. nu. 2.
Commiſſarii quod facient pro bānitis examinandis deputatis litteris interpretib. quando intenderēt eos examinare. 98. nume. 8.
Commiſsariis conſtituendi ſeu examinandi forma traditur. 98. nu. 4.
Commiſsarii quomodo procedēt ad examen Rei ſurdi & muti ſcientiam ſcribere. 99. num. 5.
Commiſsarii quid ponderabunt ante executionem bannitorum reorum. 99. n. 7.
Commiſsarii quæ proteſtabunt antequā veniant ad actum eos interrogandi & torquendi Reos bannitos. & quare illā præmittere expediat. 100. nu. 2.
Commiſsarij quare ſtudere debeant, ut torturæ dandi monachis aut aliis interſint conſultor, & alia perſona fide digna. 77. nu. 48.
Commiſsariis an ſemper opus ſit inquirere de corpore delicti, antequam de perſona delinquentis, & a quo abſtinere debeat. 45. nu. 4.
Commiſsarii poterunt inquirere contra ſuſpectos, & procedere ad eos carcerādos, non ſolum in delicti factis tranſeūtis, verum etiam facti permanentis, etiā ſibi prius non conſtituto de corpore delicti, ſi hoc ſuaſerit cauſa rationabilis 45. num. 5.
Commiſsariis prius erit inquirendum de corpore delicti & quando de ipſo in actis conſtare poſſit de iure dici. 43. nu. 1. 48. nu. 5.
Commiſsariis quando dicatur conſtare de corpore delicti, & quæ ponderanda & in actis deſcribenda erunt, ut uerè conſtare

ſtare de corpore delicti dici poſſit.44. nume.4.
Commiſſariis traditur norma interrogandi teſtes ſuper corporis delicti recognitione,& generaliter ſuper perſona delinquẽtis quæ adhuc ignoratur.44.n.5.
Cadauer humatum quando extrahent cõmiſſarii,& quid tunc præcipere debeat deſcribi in actis 44.nu.7.
Commiſſariis quid ſit faciendum ſi reperiri non poſſint teſtes cognoſcentes cadauer repertum in monaſterio in uilla in ciuitate,uel in alio loco,uel eccleſiæ: ut conſtare de corpore delicti dici poſſit. 44.num.6.
Commiſſarii in uiſitatione hoſtii fracti, uel incendii,uel ſimilis facti permanentis quam diligentiam adhibere teneantur,& in actis quid annotari mandare debeant.44.nu.8.
Commiſſarii qua uerborum forma utebuntur in deſcribendo actu uiſitationis uulnerati,& depoſitione ipſius uulnerati ſuper uulneratis perſona.44.n.9.
Commiſſarii in uiſitatione uulnerati animaduertant,quoniam ſæpe ipſi uulnerati, uel uerberati aſ.oleant duplici de cauſa negare ſe cognouiſſe percuſſorem, & quid tunc ipſis ſit faciendum, annotatur 44.nu.10.
Commiſſarii quando certi eſſent de perſona uulneratoris uel percuſſoris quid facient.45.nu.11.
Commiſſarii inquirentes de corpore delicti facti permanentis quid facient: quando Cognitio eiuſmodi delicti non eſſet munus eorum, ſed aliorum artificum. 45.nu.12.
Commiſſariis qua forma procedendi erit utendum quando delictum(de quo quæritur)eſſet facti tranſeuntis traditur,& delicta facti tranſeuntis quæ dicantur. 45.nu.13.
Commiſſariis quomodo erit procedendũ ad inquirendum de delictis dubiis, & quæ delicta hic dicantur dubia. 46.n.1.
Commiſſarii quomodo interrogabunt teſtes quando agitur de delicto dubio.46. num.2.
Commiſſariis quomodo erit procedendũ quando ex ſignis apparentibus in cadauere ſuſpicatur defunctum ueneno interiiſſe.47 nu 5.& 6.
Commiſſarii quibus interrogatoriis examinabunt medicos,& alios teſtes dum apparuiſſent in cadauere defuncti maculæ aliquæ,& alia ſigna, quibus merito ſuſpicatur defunctum periiſſe ueneno uel ſuffocatione,aut uerberibus.47. nu.7.& ratio perpulchra redditur,quare in tali delicti ſpetie acuratè erunt examinandi.47.nu.8.
Commiſſarii quid facient ſi poſt huiuſmodi acuratam inquiſitionem, non poſſet de iure aliquem habere ſuſpectum de porrectione potus uel cibi ueneno mixti.48.nu 9.
Commiſſarii quam melius facient ſi examinent teſtes per ſeipſos quàm per actuarios.49 nu.3.
Commiſſarii quid facere debeant, cùm coram ipſis comparuerint teſtes examinandi pro informatione curiæ. 49.nume.4.& 9.
Commiſſarii deſcribi ſolùm iubentes quæ teſtes deponunt contra reos,& non ea, quæ in fauorem ipſius facere uidentur, quibus aſſimilentur.49.nu.7.
Commiſſarii debent inducere teſtes ad nominandas ſpeciales perſonas reorũ per proprium nomen, cognomen, & ætatem,& alias eorum qualitates: ſed ſi ipſas non cognoſcerent per nomen,tũc faciant deponere per qualitates infra expreſſas,nec non uti uerbis apertis,& communibus.49.nu.9.& 50.nu.10.
commiſſarios ſeu iudices delegatos quis creare poſſit.2.nu.13.
commiſſarii peruenientes ad monaſteriũ, uel eccleſiam in qua principaliter executio erit facienda quid facient,38.n.1.
commiſſariis traditur forma procedendi contra ſcriptores literarum aliquatũ,in quibus denuntiabatur, aut oſculabatur apud ſupremum ſuperiorem,uel eius officiales immediatos aliquis de aliquo crimine perpetrato.39.nu.3.
commiſſarii quid ponderare teneantur circa teſtium depoſitiones ex affectu examinatorum ſuper recognitione dictarum

ctarum litterarum, & ſcriptoris ipſarum.40.nu.10.

Commiſsariis quid ſit faciẽdum ſi poſt ac curatiſſimam inquiſitionem nõn repererint eſse plenè probatum aliquẽ ſcriptorem fuiſse dictarum litterarum, ſed per contrarias probationes inditia euacuata remanſiſsent.40.nu.11.

Commiſſariis quomodo procedere teneãtur ſi repererint denunciatores nõ ſua ſpõte,ſed vi præcepto ſui ſuperioris denuntiaſse aliqua contra aliquem & quare.40.nume.12.

Commiſsariis quomodo interrogabunt prælatos denunciatorum, quando ipſo denunciatores dixiſsent ſe denunciaſse F iuſsu prælatorum ſuorum.41.nu.15.

Commiſsarii quæ ſcribenda in actis per actuarium denunciatorem producente nomina teſtium vel aliquas ſcripturas. 42.num.18.

Commiſsarii quando procedent ad torquendos teſtes 55.num 6.& Vide in V. tortura, ſeu de Torquendo teſte.

Commiſsarii teſtibus torquẽdis an teneãtur defenſiones indulgere.55.nu.7.

Commiſsarii quid ponderabunt antequã mandent capi reos.non præuia eorum citatione.57.nu.1.& 2.

Commiſsarii quę librare debeãt poſt Rei carcerationem, & antequam ipſum conſtituant,ſeu examinent,ut poſtea in interrogatoriis illi faciendis poſſint procedere gradatim, & prudenter. & quare.58.num.2.

Commiſsarii nõ torqueant Reos niſi pręmiſso eorum etiam duplici examine vel pluri ſi id uiſum ſibi fuerit expedire, & quare.58.nu.3.

Commiſſariis tradi norma interrogandi reos infallibilis,licèt non poſſit: tamen quædam regula optima traditur.58.nume.5.& 8.

Commiſſarij tria principaliter ponderare tenentur,vt ex deductis in actis contra Reum ſciant elicere interrogatoria, quibus argutè poſſint vti in reorum examine.& quæ ſint illa traduntur. 59. nu.6.7.& 10.

Commiſſarii quoties facient reum citare monitorio iam intimato, vel ſaltem in habitatione ipſius, vel in valuis curiæ. f.91.nu.8.

Commiſſionis ſeu delegationis alicuius proceſſus compilandi ſuper aliquo crimine forma.37.nu.1.

Commiſſarii quibus verbis vtabuntur in conceſſione aduocatorum vel procuratorum aſſignandorum in cauſa grauiſſima Reorum regularium quomodo in actis deſcribetur huiuſmodi decretum & quibus & quomodo & per quos decretum ipſum intimabitur. 73. nume. 14.& 15.

Commiſſarijs quæ ponderanda erunt circa valorem terminorum contentorum in huiuſmodi decretis indultarum defenſionum.73.nu.16.

Commiſſarij poterunt prorogare terminum Reis aſſignatum pro eorum defenſionibus faciendis 73.nu.17.

Commiſſarijs quid erit faciendum Reo dicente ſe non habere teſtes pro ritè & legitimè examinatis & repetitis.73. nu. 19.& 78.nu.1.

Commiſſarij an teneantur tradere copiã proceſſus nondum legitimati, & quomodo proceſſus legitimetur, & quare non teneantur illam tradere non legitimato proceſſu.73.nu.18.& 74.nu.24.& 25.& 77.nu 49

Commiſſarijs Reorum petitionis forma in petendo copiam proceſſus traditur. 74.nu. 26

Commiſſarij quæ acuratè obſeruabunt receptis articulis probatorijs productis in fauorem Reorum.74 31

Commiſſarij quare articulos tendentes ad formam libelli famoſi teneantur delere uel corrigere.74.32. & 34

Commiſſarij volẽtes examinare teſtes qui non ſuut in loco erecti tribunalis quid facient.75.nu.35

Commiſſarij quomodo procedent contra teſtes nolentes propriæ eorũ depoſitioni relectæ proprijs oculis ipſorum & lingua ſe ſubſcribere.75.nu.36

Commiſſarijs traditur forma ferendi aliquam ſententiam pœnalem contra teſtes nolentes propriæ, depoſitioni ſe ſub-

ſubſcribere.75.36

Commiſſarij non relinquant impunitam contumaciam & inobedietiam factam à Reis,vel teſtibus in iudicio coram ſe, per ſpeciale decretum.& quare.76. nume.39.

Commiſſarijs quid ſit faciendum expedito examine teſtium productorum in defenſione m Reorum.76.nu.40

Commiſſarij elapſo termino conceſſo aduocatis Reorum ad perlegendas teſtiũ productorum in fauorem Rei depoſitiones quid faciēt. ſi ſibi videbitur Reũ fore torquendum, vt cautius procedāt. 76.nu.44

Commiſſarij, factam ratificationem confeſſionis à Reis volentes recipere quibus vtebuntur.85 nu.3.4

Commiſſarij Reo & eius aduocatis & procuratoribus concedent terminum aliquorum dierum vt ipſi poſſint perlegere totum proceſſum & defenſiones facere.8 .nu 5

Commiſsarii deſtinati ad inquirendum ſuper aliquo crimine ex officio propter euidētiam facti, uel clamores deductos ad aures generalis,uel ſupremi tribunalis alicuius epiſcopi , uel alicuius ordinis,ſeu congregationis regularium quomodo procedere debeant,& quare,42. nume.1.

Commiſsariis Purgatio canonica in quibus caſibus fuerit indicenda ipſis Reis. 87.nume.2.

Commiſsarii non pronuncient ſententiā diffinitiuam niſi audita conſultatione alterius & de hoc conſilio eſt.89.nu.3.

Commiſsarii procedentes ad ſententiam contra Reos ex præſumptionibus tenebuntur temperare ſententiam ipſam. 88 nume.9.

Commiſsarii citantes Reum ad audiendā ſententiam quibus verbus vtebundunt ur. 89.nume 1.

Commiſsarii quæ faciant antequam indicant res purgationem canonicam. 87. nume. .

Commiſsariis quid erit faciendam ſi poſt motiones teſtibus factas de dicenda veritate,illi perſeuerent in ſua falſa depoſitione.55.poſt nu.1.Vbi traditur forma huiuſmodi decreti faciendi.

Commiſsarii quando interrogabunt de complicibus reum confitentem de ſe. 81 num.6.

Commiſsarii audita Rei confeſſione, quæ deſcribi mandabunt in actis.61.num.7.

Commiſsarii de quibus prius interrogabunt Reos antequam interrogent de facto,de quo agitur,& tūc quomodo eos interrogabunt.60.nu.2.& 61.nu.3.

Commiſsarii de quibus monebunt ipſos Reos antequam ipſos de proprio facto interrogent,ſi negauerint ea,de quibus extant inditia in proceſsu delata.61.nume.4.

Commiſsarii quomodo ſtudebūt conūincere Reum negantem delictum a ſe perpetratam , de quo fuerat interrogatus ab eiſdem.61.nu.5.

Cōmiſsarii quando poterunt tradere reis regularibus copiam proceſſus cum nominibus & cognominibus teſtium. 71. nume.4.& 5.

Commiſsarii quando poterunt ſubiicere reos torturę antè defenſiones ſibi pręſtita,& an hoc locum habeat irregularibus.72.num.6.

Commiſſarij quid faciant ſi in progreſſu compilandi proceſſum repererint Reũ incidiſſe in excommunicationem maiorem.72.nu.7.& de forma abſolutionis. 72.nu.8

Commiſſarijs traditur forma decreti faciendi in conceſſione termini reo exhibenda ad ſe defendendum.72.nu.9.

Commiſſarij quid conſulere debeant Reis renūciare imprudenter defenſionibus ſibi oblatis & termino ſibi aſſignato. 72.nu.11

Commiſſarijs quæ ponderabunt circa maleficia,quibus paſſim Rei torquendi ſe muniunt. 7 nu.7

Commiſſarij quomodo cognoſcēt Reos ſe muniuiſſe aduerſus torturam maleficijs.78.nu 3

Commiſſarij quomodo occurrent huiuſmodi maleficijs.78.nu.4

Commiſſarij quid facient audita teſtium confirmatione depoſitionum ſuarum, & quæ

& quæ ipſi commiſsarii obſeruare debeant in huiuſmodi teſtium repetitione.79.nu.4.& 5.

Commiſsarii ſciant, quod omnia actitata ante litis conteſtationem factam cum Reo nulla erunt in eius pręiudicium.& quare.79 nu.7.

Cõmiſsariis quãdo liceat torquere Reos.80.nu.1.& de aliis pertinẽtibus ad torturam. Vide in V.Tortura.& in V. Tormentum.

Commiſsarii quando non poterrunt con inngere plura indicia ad unum perfectum iudicium conſtituendum contra Reum.70.nu.7.

Commiſsarii in actu practico aliquem tortura ſubiiciendo, quomodo procedẽt, forma traditur elegantiſſima, & breuiſſima.81.nu.15.

Commiſſarii quæ annotari mandabãt immeditè antequam Rei torqueantur, & de quibus eoſdem Reos interrogabũt, & qua forma verborum utantur.81.nume.16.

Commiſsarii quomodo interrogabũt reos iam funi vel alii tormento applicatas.82.nu.19.

Commiſsarii quando Reum tortum mandabũt deponi de tortura actuarius quo modo hunc actum deſcribet in actis. 82 num.28.

Cõmiſsarii antequam mandent reum iterum quæ ponderabunt.82.nu.21.

Commiſsarii quibus verbis concipiant decretum repetitionis torturæ & quomodo mandet ab actuario deſcribi huiuſmodi torturæ repetitio. 82. nume.23. 24.& 25.

Commiſsarii quæ deſcribi in actis mandabunt Reis deficientibus in tormentib. 83.nu.1.& 5.

Commiſsarii quomodo cognoſcent Reos deficere in tortura.83.nu.2.& 3.

Commiſsarii ſtudeant intereſse Reorum torturæ donec deponatur,& quare.83. nume.4.

Commiſsariis erit mandare deſcribi in actis remedia adhibita reis deficientibus in tortura vt reuiuiſcerent.83.nu.6.

Commiſsarii quando poterunt rurſus torquere huiuſmodi reos deficiẽtes in tortura,uel ceſsare a talium tortura.83.nume.7.

Commiſsarii ſolerte quid faciant recepta confeſſione reorum, ne ab ipſa recedãt 84.nume.1.

Commiſsarii quomodo examinabunt teſtes ſuper recognitione characterũ litterarum,infamium,aut imputantiũ aliquem de aliquo crimine,uel aliarũ ſcripturarum,ut ad cognitionem ſcriptoris illarum deueniri legitimè poſſit.69. nume.15.

Cõmiſsarii quomodo interrogabunt reos ſuper recognitionem litterarum ſcriptarum,ſi poſt diligentem requiſitionẽ nõ potuerunt reperire aliquam ſcripturã in cella,vel domo Rei ſuſpecti.69.n.16.

Commiſsarii quęrentes deſcriptore litterarum infamium,& interrogantes reũ ſuſpectum an ſciat ſcribere,deiteget ſcire ſcribere quomodo procedent cõtra ipſum.69.nu.17.

Commiſsarii contra regulares an ſeruabunt in procedendo,quæ de iure ſeruãda erunt contra laicos, & clericos ſeculares.71.nu.1.

Commiſsarii an reis regularibus tradere debeant copiam capitulorum & teſtiũ depoſitionem, dum conceduntur ipſis defenſiones.71.nu.2.

Commiſsariis quando licebit tradere facultatem regularibus rei uel reorũ pro curatoribus ſeu aduocatis per legendi proceſsus & depoſitiones teſtium ibi deductorum.71.n.3.

Commiſsarii an poſſint cõcedere reo poſt huiuſmodi confrontationem factam cũ teſte,ut ipſum interroget de pertinentibus ad huiuſmodi teſtis depoſitionem. 68.num.11.

Commiſsarii quam diligentiam facient antequam eis conſtet de corpore delicti.ſi merito habeat aliquem ſuſpectum de aliquo crimine.& quare.68.nu.13.

Commiſsarii quomodo interrogabunt ſuſpectum de ſcriptura litterarum prohibitum.68.nu.14.

Commiſsarii ex quibus elicient interrogationes faciendas ipſis Reis.61.nu. 9.

Com-

Commiſſarii quando benefacerent in primo reorum examine omittere aliquas interrogationes neceſſarias. & quare. 61.nu.10.

Commiſſarios qua induſtria vti oportebit in impugnãdis prolatis à reis in ſua depoſitione 61.nu.11.

Commiſſarij qua verborum forma vtentur in ſecundo Reorum examine.62.nume.12.

Commiſſarii expleto ſecundo reorũ examine quæ deſcribenda mandabunt in actis ipſi Commiſſarij.62.nu.13.

Commiſſarij quare præcipiant reis ſe ſubſcribi propriis depoſitionib.62 n.14.

Commiſſarij in vltimo reorum conſtituto quid aduertere debeant.62. numero 15.

Commiſſarijs quid faciendum ſit ſi rei dixerint ſe velle fateri facti ſeriem.62.nu.poſt.15.

Commiſſarij quid faciant ſi Rei nollent reſpondere affirmatiuè, vel negatiuè, vel penitus nihil loqui.63.nu.1. & præcipiant deſcribi in actis nu.2

Commiſſariis quid erit faciendum ſi Reus ſemel reſpondiſſet ad interrogata, rurſus interrogatus de iiſdem nolit reſpõdere dicendo me remitto ad iam dicta de circa eandem interrogationem.63. nume.3.

Commiſſarijs traditur norma procedendi ad torturam contra reum nolentem reſpõdere ad interrogata affirmatiue, vel negatiuè, vel nihil penitus.63. nu.4. & forma decreti traditur. & an debeat eſſe leuis vel grauis huiuſmodi tortura.64.nu.6.& 7.

Commiſſarios procedentes ad huiuſmodi torturã quomodo oporteat procedere ſi huiuſmodi Rei allegaſſent ipſos ſuſpectos, & quid ſi hoc contingat in cauſa regularium quid fiet, & quare regulariter huiuſmodi exceptio non erit admittenda.64.nu.8.& 9.

Cõmiſſarij aîaduertentes Reos perſeuerare in ſua negatiua quid faciẽt.65.n.1

Cõmiſſarij in proceſſu informatiuo cõpilãdo erratẽs in nomine cognomine &c. ipſius Rei quid faciãt pro correctione erroris ipſorum, & quare 93.n.3 & 4.

Commiſſarij quid præmittere debeãt examini bannitorum carceratorum.93.nume.5.

Commiſſarij ipſi Reo bannito & carcerato quomodo manifeſtabunt bãnum & ſententiam: & huiuſmodi manifeſtatio in actis deſcribenda erit.93.nu.7

Commiſſarij bannitum reum de quibus alijs interrogabunt poſt dictam recognitionem factam, & legitimam nunc patam.94.nu. 8.

Commiſſarij poſt dictam interrogationẽ quid facient 94.nu 9

Commiſſarii vel iudices ordinarij quomodo procedent contra bannitos carcerratos negantes ſe eſſe illos qui in banno & ſententia reperiuntur deſcripti. 94. nume.1.

Commiſſarii quid deſcribi faciant ab actuario poſtquam bannitus negauerit ſe eſſe illum de quo in dicto bãno ſermo habetur.95.nu.2

Commiſſarii quando citatum Reum non comparentem poterunt carceri mancipare.90 nu 1

Commiſſarios quando inditia in proceſſu allata contrectabunt ad citandos Reos ad informandum.91.nu.2.

Commiſſarij qui 1 facient Reo perſeuerãte in negatiua ſuper alijs delictis, & alijs cõplicibus, & poſtea depoſito à tortura.86.nu.13.

Commiſſarij quid facient Reo confitente alios complices, vel alia delicta.86. nume.14.

Confrontatio teſtium cum perſona Rei quomodo fiat.66.nu.2. & Vide in ver. Teſtium confrontatio.

Cõfrõtationis teſtiũ cũ Reo actus qũo deſcribẽdus fuerit in proceſſu. 67. nume.10.

Confeſſiones factę à reis tormentorum timore etiam ſim le fint, ratificandæ erunt cum omnibus circunſtantijs & qualitatibus earum.85.nu.8.

Confeſſiones reorum quaſi de plano extra tormenta etiam ſi tormentorũ timore factæ fuiſſent non indigent aliqua ratificatione.85 nu.9

Confeſsi ſemel Rei quando de nouo ſint torquendi a commiſſarijs & quibus verbis ante horum torturam ſint interrogandi: & an ante talem torturam ſit interponēdum decretum de ipſis torquēdis. & quæ alia ponderanda erunt à cōmiſſarijs 85. 10. & f. 86. nu. 11.

Confeſſum Reum & funi denuo ligatum quibus verbis alloquentur Commiſſarij & quibus alijs poſtquam fuerit eleuatus à terra. 8 .nu. 12

Confeſſionis factæ à Reo ratificatio quādo & quomodo erit recipienda a Commiſſarijs. 84. nu. 2

Confitentem reum de ſe quando Cōmiſſarij interrogabunt de complicibus.

Cooperatores in malis operibus aliorum peccatorum participes erunt & pœnarum infligendarum operantibus malū. 41. nu. 13.

Contractus ratione quis ſortitur ſubditum, qui alias non eſſet ſibi ſubditus, & in hac materia quæ veniant appellatione contractus. 2. nu. 5

De Corpore delicti, ante monitorij, & citationis expeditionem debebit conſtare. f. 91. nu. 6

Copia proceſſus an regularibus ſit dāda. Vide Reis regularibus.

De Corpore delicti in primis inquirendum erit, & de ipſo quomodo conſtare debeat in proceſſu. 43. n. 1. & 49. n. 1

De Corpore delicti facti tranſeuntis quādo dicatur conſtare Commiſſariis. 45. nume. 2.

Conſultori aſſignatio proceſſus in actis quomodo deſcribenda. 76. n. 45. & 46.

Conſultoris voti poſt perlectum proceſsū forma traditur. 77. nu. 47

Conſtituti ſeu examinis Reorum forma traditur, tam primi quam vlterioris: & quæ in ipſo generaliter erunt deſcribēda, antequàm deueniatur ad ſpeciales interrogationes ſuper facto ipſo, de quo quæritur, & quare. 60. nu. 1

Criminis ratione quis ſortitur ſubditum, qui alias non ſuum. 2. nu. 6.

Criminoſus ſiquis à viſitatoribus in actu viſitationis repertus fuerit, à quo veniet puniendus. 10. nu. 4.

D

DAuid dum eſſet ocioſus, adulterij & homicidij macula ſe fœdauit. 18. n20

Dauid quomodo fuerit deputatus ab Iſai patre ſuo viſitator fratrum ſuorū exiſtētium in bello, & an fuerit figura Reuerendorum Viſitatorum perſonarū clericorum regulariū & ſeculariū. 7. n. 10.

Decreti electionis alicuius perſonæ in actuariū forma traditur. 38. poſt nu. 2.

Decreti aſsignationis termini conceſſi à Commiſsarijs voluntario denuntiatori ad probandum denunciata ſeu accuſata forma traditur. 39. nu. 6. 75. nu. 38

Decreta & citationes & relatio in cauſis regularium clericorum per quem erūt intimanda tam reo & eius aduocato & procuratori, quàm teſtibus & actori. 39. nu. 7. & 8.

Defendendi ſe à tortura inferenda Reo à Cōmiſsarijs pro eoquod noluiſſet reſpōdere ad interrogata affirmatiuè vel negatiuè, vel nihil penitus, an terminus ſit ipſi indulgendus à Commiſſariis. 64. nume. 5.

Defenſionum oblatarum à Commiſsarijs renunciatio vel acceptatio quō erit in actis deſcribenda. 73 nu. 12

Defenſionum indultarum terminū Reis Cōmiſsarij poterūt prorogare. 73. n. 17

Defenſionis concedendæ decretum quare continere debeat hæc verba videlicet. Habitis prius teſtibus pro legitimatis. & ſaluis exceptionib. & repetitione & ſine præiudicio vlterioris proceſsus, & examinis. 73. nu. 21. & 22. 74. nu. 24.

Delegati epiſcoporum quare non poſſint viſitare eccleſias non curatas exemptorum. 32. nu. 6

Delegationis ſeu cōmiſſionis alicuius proceſsus compilandi ſuper aliquo crimine forma. 37. nu. 1.

Delegati quando poterunt ſubdelegare facultatem ſibi conceſsam ſine ſpeciali licentia delegantis. 38. nu. 2.

Delegatos iudices quis creare poſſit & alia de delegatis. Vide in V. Iudex delegatus. & in V. Commiſsarius.

Delegatus. Vide V. Iudex delegatus V. Viſitator. & V. Commiſsarius.

Dele-

Delegatus iudex procedens ex officio ſuo excitato ab infamia orta contra aliquẽ quid faciet 42.nu.19

Delicta, quæ committi aſſolent ſunt in triplici differentia, & de prima ipſorum ſpecie nuncupata à doctoribus delicta facti permanentis. 43.nu.2.

Delicta facti permanentis quæ dicatur, & quare.43.nu.3.

De Delicti corpore prius conſtare debebit, antequam inquirere de delinquentibus,& quando dicatur de ipſo conſtare.43.nu.1.

De Delicti corpore ad effectum, vt aliquis inter reos conſtituatur, ſeu recipi poſſit,& denique puniri, quando dicatur conſtare.49.nu.1

Denuntiator voluntarius (cui Commiſſarij iuſserant probare denuntiata) quomodo comparebit ad producenda nomina teſtium inde examinandorũ, vel alias ſcripturas ad probandum ſe vera denuntiaſse.41.nu.17.

Denuntiatores ſi reperẽrint Commiſſarij denuntiaſse iuſſu prælatorum ſuorum quid facient & quomodo procedant ad interrogandos eorum prælatos.40.nu.12.

Denuntiatores quo ordine & ritu ſint examinandi quando denuntiaſsent nõ ſpõte, vt ex eorum depoſitionibus poſsint reperiri varij.41.nu.16.

Deus viſitauit Adam per ſemetipſum in paradiſo terreſtri poſt eiuſdem tranſgreſſionem.4.nu.3.

A Deo ordo ſeruatus in viſitando Adam erit accuratiſſimè ſeruandus à Viſitatoribus clericorum regularium degent. in alio paradiſo terreſtri ſcilicet in monaſterio.4.nu.4

Deum quomodo viſitaſse Cain probetur. 5.nu.5.

Deum viſitaſse genus humanum tempore Noe recenſetur.5.nu.6.

Deus qualiter viſitauerit ſodomitas enarratur.5.nu.7.

E

ECcleſiis dirutis repertis Viſitatores quid faciant 35.nu.25.

Super Eccleſijs inopibus dirutis quid ſtatuerit ſacra congregatio Illuſtriſſimorum Cardinalium.35.nu.26

Eccleſiarum vetuſtarum dirutarum tranſlatio ad alias eccleſias, an dicenda ſit vnio facta: beneficiumque quando dicatur vnitum fuiſse cum alio; & quid vtilitatis afferat viſitatoribus diſtinctionis ac deciſionis huiuſmodi notitia perfecta.35.nu.27.

Electio facta de aliqua perſona in concilio prouinciali ſemel ad viſitandum aliquem populum nullius dioeceſis à prælato ipſius ligat etiam ſucceſsorem prælatum.32.nu.7.

Epiſcopi infra quod tempus eccleſias ſibi commiſsas uiſitare teneãtur. 31.nu.1.

Epiſcopi,& eius delegati quare non poſſint viſitare eccleſias non curatas exemptorum.32.nu.6.

Epiſcopis & aliis ordinariis an ſit præfixus terminus, in quo incipiat viſitare. 36.nu.36.

Epiſcopi & alij Viſitatores quæ crimina reperta in Viſitatione poſſint punire, & ab ipſorum punitione non poſſint impediri per appellationem, optimè traditur.36.nu.37.

Epiſcopi ſunt executores cuiuſcunq; piæ diſpoſitionis, & quæ circa ea poſsint. 32.nu.9.

Epiſcopi & alij Viſitatores poterunt compellere beneficiatos ad oſtendendos titulos ſuorum beneficiorum, ſi illa ſituata eſsent extra ſuam dioeceſim.32.n.10

Epiſcopi aut Viſitatores ab ipſis delegatis quas Abbatias viſitare poterunt. 35. nume.30.

Error iudicis non poterit excuſare ſententiam ipſo iure nullam 8.nu.6.

In examine primo reorum an aliquando Commiſsarij bene faciant omittendo aliquas interrogationes 61.nu.10.

In examine ſecundo reorum qua forma verborum vtentur Commiſsarij.62.nume.12.

Examine ſecundo reorum expleto, quæ deſcribenda fore in actis mandabunt Commiſsarij.62.nu.13.

Executio citationis & monitorij illegiti-

ma quid operabitur, & ac neceſſario erunt intimãdi hi actus perſonę vel ſuf ficiat ſi fieret domi. 90.num.5.
Exemptum ſe eſſe aſſerentem à viſitatione ordinarij quid probare oporteat. f. 36. nume.35.

F

FActi tranſeuntis,permanentis,& dubij de delictis quomõ inquirãt Commiſſarij. Vide in ver. Commiſſarij.
Furti diffinitio per optima traditur, & illius ſingula verba declarãtur.21.n.30.

I

IAcob viſitauit filios ſuos mediante perſona Ioſeph.fratris illorum.& inde de ducitur moralitas ac figura viſitationis quæ hodie fit in eccleſia ſancta, præcepto ſummi Pontificis patris omniũ Chriſtianorum.5.num.8
Identitatis rationis reſpectu, vtputa in mutua reconuentione quis ſortitur ſubditum alias non ſuum.2.num.8.
Inditiorum vel proceſſus informatiui copia quando danda erit reis, Vide verſic. Proceſſus nondum legitimati copiam.
Infamis teſtis. Vide Teſtis infamis.
Indicia quæ in proceſſu informatiuo fuerunt allata,quando operabuntur,vt his, contra quem illa diriguntur poſſit citari ad informandum. f.90.num.2.
Inobedientiæ virus ad quæ mala inobediẽtes perducit, ſacra ſcriptura teſtante didicimus & exempla referuntur.14 n.14.
Contra Inobedientes quid ſtatuerint Sũmi Pontifices & cõcilia,traditur.15.n.15.
Inquiſitio cellarum vel domorum reorum accurata quot bona producat. 42 nu.5.
Inquiſitio quotuplex ſit,& quotupliciter inquiſitores aſſoleant inquirere de criminibus.48.num.1.
Inquiſitionẽ fieri ad inſtantiam partis quãdo dicatur.48.num.2.
Inquiſitio ad inſtantiam partis quotupliciter contingat fieri.48.num.3.
Inquiſitio ex officio quotupliciter contingat fieri.48.num 4.
Inquiſitionis generalis tituli forma: quando illa facienda eſſet ex officio,traditur. 48.num.6.
Inquiſitionis ſpecialis tituli forma (quando illa facienda eſſet ex officio, traditur 48.num.7.
Inquiſitionis ſpecialis faciendæ ad inſtantiam partis tituli forma aſſignatur. 48. numero 8.
Inquiſitio facta contra aliquam perſonam ſuper certis criminibus non præcedente inquiſitione de fama quando ſit valida.9.num.11.
Inquiſitionis generalis ſeu viſitationis effectus inter alios eſt,quod ex ipſa aperitur via ad procedendum ſpecialiter contra ipſos inquiſitos generaliter,ſi reperiantur aliquo pacto infamia reſperſi.33.nu.17.
Inquirendi contra aliquem quæ forma antiquitùs a iudicibus ſeruabatur, & quæ modo,& quare.11.nu.11.
Inquiri debet à iudicibus in primis de corpore delicti prætẽſi: & quomodo de ipſo corpore delicti conſtare debeat. 43. numero 1.
Inquirere quomodo debeant commiſſarij vel aliquando pręlati de corpore delicti tranſeuntis, permanentis, & dubij: & proceſſum inde compilare. Vide ver. Commiſſarij.
De interrogandis teſtibus quando agitur de delicto dubio traditur.46 num.2.
Interrogandi reos, & ſi regula infallibilis tradi non poſſit,traditur autem optima 58.num.5.
Interrogationes faciendæ à commiſſarijs ipſi Reo antequam interrogãdus erit ſuper facto ipſo,de quo quęritur principaliter,vt occuratur aſtutijs ipſius 60.n.2. & Vide in ver.Reus & ver. Cõmiſſarij.
Interrogandi an ſint Rei medio eiuſdem iuramento & quare. 61.num.8.
Interrogandi eum, cuius nomine ſubſcriptæ literæ reperiantur,de quarum tenore erit inquirendi norma traditur. 39. numero 4.
Iudices ordinarij,vel Commiſſarij quomodo procedent contra bannitos carceratos negantes ſe eſſe illos, qui in banno, & ſententia reperiuntur deſcripti. f.94.
Iudex delegatus Vide etiam.ver.Viſitator. & ver. Commiſſarius.
Iudicis error non poterit excuſare ſententiam ipſo iure nullam.

Iudex

Iudex ordinarius vel delegatus procedens ex officio ſuo excitato ab infamia, vel cla moribus propter aliquod crimen perpetratum in monaſterio, vel in diœceſi, vel ciuitate.42.num.19.

Iudices in ſua prima diuiſione in quotupli ciſint differentia fol.1. nu.1.

Iudices ordinarij in quotuplici ſint differentia.1.num.2.

Iudices ordinarij regularium, dicti ordinarij per ſe, qui ſint, & quare ita ſint appellandi.1.num.3.

Iudices ordinarij per accidens, qui ſint dicendi.f.2.num 4.

Iudices delegatos ſeu commiſſarios quis creare poſſit.2 num.13.

Iudices delegati qui ſint dicēdi, & an fines mandati ſint diligenter cuſtodiendi.2. 13.& 14.

Iudices delegati in quotuplici ſint differentia.2.num.14.

Iudices delegati a principe ſpecialiter qui dicantur.3.num.17.

In iudicibus delegatis (qui alias appellādi erunt Commiſſarij) quæ ſupra diximus, habent locum etiā in delegatis Congregationis.Caſſi.& quare.9.num.13.

Iuramentum de dicenda veritate quare recipitur à Reo.61.num.8.

Iuriſdictionem competentem alicui iudici nō licebit ſubdito ſubmittere alteri ſibi grato, niſi per viā compromiſſi.9.nu.12.

M

Maleficos puniri expedit reipublicę, et quare.52.num.3.

Mandati fines ſunt diligenter cuſtodiendi. 2.13.& quare.8.num.2.

Monachi proprium munusquale ſit, deſcribitur.19.num.24.

Monachus unde dicatur.19.num.25.

Monachus ac quilibet regularis aliquid retinens de redditibus monaſterij ad reſtitutionem tenetur.20.nu.poſt 26.

Monachis Congregationis Caſſin. quando ſit prohibitum gerere negotia ſecularium & ad tribunalia ſe conferre.21.nu.29.

Monachus quis dicendus ſit.19.num.1.

Monachus quare agere ſolitariam vitam debeat, & vitare familiaritatem ſecularium.19.num.2.

Monachi quæ communia cum alijs regularibus in formis profeſſionis emiſſæ habeant.30.num.3.

Monachi & reliqui regulares quare tōdeātur, & an poſſint teſtari.30.nu.4.

Monaſteriorum virorum, ſepta ingredi an poſſint mulieres ingredi, & quare non.30.num.5.

Monachis quo iure & quare ſit prohibitum extra clauſtrum vagari.30.num.7.

Monachis quare ſit inhibitū carnes comedere.30.num.8.

Monaſticę vitæ introductio, ſeu cauſa quæ fuit, & quando.30.num.9.

Monitorij executio Vide executio monitorij.

Ante Monitorij, & citationis expeditionē de corpore delicti debebit conſtare.91. numero 6.

Monitorij forma ſecundum ſtilum Romanum traditur.91.num.7.

Monitorio intimato, vel ſaltē inhabitatione ipſius Rei, vel i valuis Curię, quoties Commiſſarij facient reum citare, & de formis ipſius citationis 91.num.8.

Mulieres an poſſint ingredi monaſteria virorum & quare non, & ē contra homines ſepta monaſteriorum monialium. 30.num 5.

N

Notarij viſitatorum quæ exigere poſſint à viſitatis.34.nu.23.

Notarij commiſſariorum qua forma verborū vtebuntur in deſcribendo in actis fuiſſe palam lectas literas commiſſionis. 39.num.2.

Notarij commiſſariorum. Vide Actuarij commiſſariorum.

O

Obedientiæ virtus quæ bona nobis contulerit ſacræ ſcripturæ ſententijs, & exemplis hic enarratis edocemur. 16. numero 16.

Obreptio, & ſubreptio an cadat ſolum in factas gratias à ſummo Pōtifice, & quid ſtatuerit ſacra cōgregatio de vnionibus beneficiorum factis.35.nu.18.

Occidi an impunè poſſint ſecundum laicas leges capitaliter banniti. 90. numero 4.

Ocioſitas adoleſcẽtium religioſorum quã ſit damnabilis innumeris ſacræ ſcripturæ ſentẽtijs, & exemplis hic enarratis, probatur.17.nu.17.
Ocioſi an dicendi ſint qui vacant ludis, & commeſſationibus & vaniloquiis.n.10
Ordinarius iudex quomodo procedet cõtra infamatum, cuius infamia ipſum excitaſſet ad inquirendum 42.nu.19
Ordinarius Viſitando quid faciet ſi appelletur à viſitatis propter modum procedendi in corrigendis exceſſibus ſublatorum in Viſitatione repertorum criminoſorum.35.nu.32.& 33.
Ordinarij iudices. Vide ver. Prælati.& ver. epiſcopus, & ver. Commiſſarij quoad ordinem inquirendi cõtra delinquẽtes.

P

PErtinacia in ſenſibus volentibus inniti proprio conſilio & cõtemnentibus conſulere iuniores in negotiis arduis, quàm ſit deteſtabilis multis ſetentiis & exemplis excerptis à ſacra ſcriptura per optime probatur.18.nu.22.
Prælati monaſteriorum quando nõ tenebuntur admittere viſitatores ad viſitanda propria eorum monaſteria ſibi commiſſa & quare.3.nu.8.
Prælati monaſteriorum ſingulorũ executioni mandent ea, quæ ſibi iniuncta fuerint à Reuerendis Viſitatorib.10.nu.6.
Prælati quare intrepidè & prudenter teneantur punire ſibi ſubditos peccãtes, multipliciter probatur.13.nu.4.
Prælati non excuſantur ſi propter eorum incuriam, ad eorum non perueniant notitiam peccata ſubditorum.13.nu.5.
Prælati non increpantes ſoli ſubditos errantes, illos occidunt.13.nu.6.
Prælati qua pœna veniant puniendi ſi negligant punire ſibi ſubditos delinquentes & quare.13.nu.7.
Prælatus ſciens ſubditum peccare, & illos non puniens, dicetur illorum deprauatis moribus conſentire.13.nu.8
Prælatus non puniens ſubditos peccantes appellatũ à S.Aug.canis impudic⁹.13.n.9
Prælatus non corrigens ſubditos maledictus erit apud Deũm & homines, & corripiet increpatione ſeueriſs.13.n.10
Prælati qũo punire ſubditos doceantur à ſãctiſs Patriarcharũ Benedict.14.n.12
Prælatus quinque iuſtra quod tempus teneatur viſitare eccleſiam ſuæ curæ commiſſam.31.nu 2
Prælati aut ab ipſis delegati Viſitatores, quas Abbatias viſitare poterũt.35.n.30
Prælati prudentes quid facere debeãt antequam recipiant denuntiationem iudicialem contra aliquem ſibi præſentatam à denuntiatoribus.41.nu.14.
Prælatos interrogãdi forma traditur quãdo denuntiatores dixiſsent eos denuntiaſse iuſsu prælatorum ſuorum. 41.numme.15.
Prælati quomodo procedent contra infamatum.42.nu.19.
Prælati omnes quomodo procedere debeant cũ agitur de corpore delicti permanentis, vel tranſeuntis, vel dubij in proceſſibus compilãdis. Vide ver. Commiſsarius.
Ex Præſumptionibus procedentes Commiſsarij ad ſententiam debebunt temperare ſententiam ferendam contra ipſos Reos.f.88.nu.9.
In Proceſsu informatiuo quare teſtes ẽt de iure inhabiles admittantur.50.n.15.
Per Proceſsum legitime contra reum cõpilatum conſulitur bono publico. 53.nume.1.
Proceſsus copia cũ nominibus & cognominibus teſtium quando reis regularibus ſit danda. Vide Reis regularibus.
Proceſsus nõdum legitimati copiã an Reo petẽti Cõmiſsarij tradere tenebũtur, & quando dicatur proceſsus legitimatus. 73.nu.18.& 23.
In Proceſsu iformatiuo cõpilãdo errãtes Cõmiſsarij in noĩe, & cognomine, & c. ipſius Rei quid facient pro correctione erroris ipſorum, & quare.f.93.n.3.& 4
Profeſso (cuius profeſſio de iure erat nulla) qũ reſtituẽtur bona, quæ ipſe iã cõtulerat monaſterio in quo profeſsus fuerat.22.nu 31.
Purgatio canonica à Cõmiſsarijs in quib. caſib. fuerit indicẽda ipſis Reis.f.87 n.2

DePur-

De Purgatione canonica indicenda Reis forma decreti traditur.f.88.nu.3.

Purgatio canonica oblata,a R is quando erit recipienda fol.88.nu.4.

Purgatio canonica coram quibus, & vbi facienda erit a Reis.fol.88.nu.5.

Purgandus per canonicam purgationem cum quot,& qualibus perſonis erit.fo. 88.nu.6.

Purgare purgatione canonica intédentes Reum infamatum ipſi cum purgationes qua forma iuramenti vtebantur, & qua forma iuramenti debebunt vti ipſi purgandi traditur.fol.88.nu.7.

Purgationes canonicę effectus quis,& quo tuplex ſit.fol.88.nu.8.

R

RAtione Rei de qua agitur,quis ſortitur ſubditum,alias non ſuum.2.n.7.

Ex Reorum domo ſumere probationes contra eoſdem graue eſt.42.nu.2.

De Reorum captura. Vide Captura reorum.

Rei potius conuincuntur,& ad confeſſionem criminum per eos perpetratorum inducuntur prudentibus inter,rogatorijs commiſſariorum, quàm tormentis ſibi adhibitis & quare.58.nu.2.

Rei non erunt torquendi per commiſſarios niſi præmiſſo eorum etiam duplici examine,& pluri,ſi ſibi viſum fuerit expedire.& quare.58.nu.3.

Reos interrogãdi & ſi infallibilis regula tradi non poſſit,traditur tamen optima 58.nu.5.

Rei de quibus interrogandi ſint,a commiſſarijs antequam interrogandi ſint de facto,de quo agitur.61.nu.3.

Reos negantes delictum a ſe perpetratum quomodo Cõmiſſarij cõuincent.61.n.5.

Reum confitentem de ſe quando commiſſarij interrogabunt de complicibus.61. nu.6.

Rei confeſſione audita quæ deſcribi in actis mandabunt Commiſſarij.61.7.

Reus quare examinandus ſit medio eiuſdem iuramento.de dicẽda veritate. 61. nu.8.

Reo quare a petitis Commiſſarijs præcipiatur ſubſcribi propriæ depoſitione. 62.nu.14.

In Rei vltimo conſtituto quid aduertere debeant Commiſſarij,& quibus verborum circuitibus eos interrogare. 62. nu.15.

Reis dicentibus ſe velle facti ſeriem de plano.quid facient Commiſſarij 62. num. poſt.15.

Reis nolentibus reſpondere affirmatiuè vel negatiuè.vel penitus nihil loqui ad interrogatoria Commiſſariorum, quid ipſi commiſſarij faciant.63.nu.1.

Reo nolente ſuper eodem articulo ſuper alias depoſuerat,reſpõdere Commiſſarij quid faciant.63.nu.3.

Contra Reum nolentem reſpondere ad interrogatæ affirmatiuè,vel negatiuè Cõmiſſarij quomodo procedent ad torturam 63.nu.4.

Reis perſeuerantibus in ſua negatiua quid facient Commiſſarij.65.nu.1.

Reum interrogandi antequàm facienda fuerit eiuſdem confrontatio cum teſtibus forma traditur & quomodo actus huiuſmodi confrontationis deſcribendus erit 67.nu.9.& 10.

Reus dum coram Commiſſarijs interrogatur ab eiſdem ſuper depoſitis à teſte. cum quo facta fuerat confrontatio, an poſſit admitti ad interrogandum ipſum teſtem,nec ne.68.nu 11.

Rei quomodo interrogabuntur à Commiſſarijs ſuper recognitione literarum ſcriptam ſi poſt diligentem requiſitionem ipſi non potuiſſent aliquam ſcripturam in cella vel domo huiuſmodi ſuſpecti de tali ſcriptura.69.nu. 16.

Contra Reum negantem ſe ſcire ſcribere quomodo procedent commiſſarij. 69. nu.17.

Reis regularibus volentibus ſe defendere an ſit aſſignanda copia capitulorum, & depoſitionum teſtium contra ſe productorum.71.nu.2.

Reis regularibus vel Reorum regularium aduocatis vel procuratoribus quando, & quomodo Commiſſarij præbebunt facultatem perluſtrandi proceſſus con

tra-

tra ſe cõpilatos vt inde poſſint ſe tueri contra producta aduerſus ipſos 71. numero 3.

Reis regularibus quare regulariter non erit tradenda copia proceſſus contra ipſos compilati optima ratio redditur cum nominibus & cognominibus teſtiũ 71.nu.4.& 5.

Rei in quibus caſibus ſubijci poſſint tortura ante ſibi præſtitas defenſiones,& an hoc habeat locum in regularibus. 72. nu.6.

Reo volenti imprudenter renunciare Cõceſſis defenſionibus conſulere quid debeant commiſſarij timorem Dei habentes. 72.nu.11.

Reorum renunciatio vel acceptatio quomodo in actis erit deſcribenda.73.n.12

Reis dicentibus ſe nolle habere teſtes pro legitimè examinatis et repititis quid faciant Commiſſarij vt ritè cõtra eos procedant 73.nu.19.

Reo inſtante quod repetantur teſtes qui depoſuerant contra ipſum in informatiuo proceſſu,& repetiti non fuerint, an probent contra ipſum Reum 73.nu.20.

Reis copia inditiorum vel proceſſus informatiui quando non erit ſtatim danda reis per optima monitio,& ratio traditur.74.nu.23.

Reos pendentes in tormentis qualiter Cõmiſſarij interrogabũt 81.nu.18.& 19.

Reum tortum quando commiſſarij mandabũt deponi de tortura actuarius quomodo hunc actum deſcribet in actis.82. nu.20.

Ante reorum Torturæ repititionem quæ ponderanda erunt à Commiſſarijs.82. nu.21.

Reorum Tortura quibus vicibus inferri poterit in eadẽ cauſa & an ſtatim poſt cibum ſumptum à Reo.82.n.22. & 83. nu.28.

Reorum Torturæ peretitionis decretum quomodo concipiatur traditur. 82.nu me.23.

Reorum Torturam ſecundam ſeu torturæ repetitionem quomodo actuarius deſcribet.82.nu.24.

Reo perſeuerante in negatiua etiam in tor mentis,quid faciant commiſſarij 82.nu me.26.& 28.

In Rei depoſitione à tortura quæ verba erunt deſcribenda in actis.82.nu.27.

Reis in tortura deficientibus quid mandabunt deſcribi in actis ipſi commiſſarij 83.nu.1.& 5.& 6.

Reos in tortura deficere quomodo commiſſarij cognoſcẽt 83. nu.2.& 3.

Reorum torturæ Commiſſarij ſtudeant intereſſe donec deponantur, & quare. 83.nu.4.

Remedia adhibita Reis deficientib. in tortura Commiſſarii mandent deſcribi in actis.83.& 6.

Reo crimen confitente(de quo contra ipſum inquiſitum fuerat) quid faciant ipſi Commiſſarij pro recipienda ab illo ratificatione dictæ cõfeſſionis vt occurrant aſtutijs aliorum detẽtorum in carcere,qui ſolent eos auertere à dictis cõfeſſionibus.84.nu.1.

Reis purgationem canonicam antequam Commiſſarii indicant,quæ ſint facienda.f.87.nu.1.

Ratificationem confeſſionis factã à Reis Commiſſarii volentes recipere,quibus verbis vtentur.f.85.nu 3.& 4.

Reo & eius aduocatis & procuratoribus dandus erit terminus aliquorũ dierum, infra quos ipſi poſſint perluſtrare totũ proceſſum & defenſiones facere.f. 85. nu.5.

Reus & aduocati citandi erunt ad concludendum in cauſa , tranſacto dicto termino ſibi conceſſo ad perlegendum proceſſum & defenſiones faciendas.f. 85.nu.6.

Reorũ confeſſiones niſi ratificẽtur, etiam ſimiles fuiſſent non probant aliquid cõtra ipſum f.85.nu.8.

Reorum confeſſiones quaſi de plano extra tormenta,etiam ſi timore tormentorum factę fuiſſent, non indigent aliqua ratificatione.f.85.nu.9.

Rei iam confeſſi quando de nono ſint torquendi & quibus verbis ante huiuſmodi torturam ſint interrogandi,& an ante talem torturam ſit interponendum decretũ de ipſis torquẽdis.f.85.nu.10.

Reum

Reum confeſſum,& fuit denuo ligatum, quibus verbis alloquentur Commiſſarij,& quibus alijs poſtquam fuerit eleuatus a terra.f.86.nu.12.
Reo perſeuerante in negatiua ſuper aliis delictis & aliis complicibus, & poſtea depoſito à tortura quid faciant Cōmiſſarii.f.86.nu.13.
Reo confitente alios complicis,vel alia delicta, quid faciant Commiſſarij f.86.nume.14.
Reorum procuratores,& aduocati comparentes coram Commiſſarijs, & allegantes innuere & ſcriptis in fauorem Reorum,Commiſſarij ipſi benignè ſuſcipere debent, & accuratè perlegere præſentatas allegationes,& poſtea pro ceſſui illas inſerere poſt dictam citationem ad concludendum in cauſa.f.87.nu.15.
Reis in quibus caſibus purgatio canonica erit indicenda a Commiſſarijs.87.nu.2
eis de indicenda purgatione canonica forma decreti traditur.88.nu.3.
à Reis purgatio canonica oblata quando erit recipienda.88.nu.4.
à Reis purgatio canonica coram quibus & vbi facienda erit 88.nu.5.
Reus purgandus per canonicam purgationem cum quo: & qualibus perſonis erit 88.nu.6.
Reum infamatum purgare purgatione canonica intendentes cōpurgatores qua forma iuramenti vtebuntur,& qua forma iuramenti debebunt vti ipſi purgandi traditur.88.nu.7.
Ad Reorum ſententiam procedentes Cōmiſſarij ex preſumptionibus temperare ſententiam ipſam tenetur.88.nu.9.
Ad Reum citandum ad ſententiam audiendam quibus verbis vtebuntur,ipſi Commiſſarii.f.89.nu.1.
Reus quando erit citandus,& carcèri mancipandus ſi non comparuerit.f.90.n.1.
Contra Reos quando indicia allata in proceſſu compellent Commiſſarios ad ipſum Reum citandum ad informandum.f.90.nu.2.
Reus contra quem fuerunt in iudicio deducta indicia,quomodo citabitur,ac procedetur contra ipſam.f.90.nu.3.
Rei banniti & contumaces qua forma citabuntur ad audiendam ſe incidiſſe in pœnam contentatā in monitorio. 91.nu.9.
Contra Reum citatum non comparentē quomodo concipietur bannum & forma relationis promulgationis dicti banni.91.nu.10.
Contra Reum citationis forma traditur ad audiendam ſententiam diffinitiuam, & an huiuſmodi citatio ſit neceſſaria necnè.92.nu.11.
In Recognitione Rei banniti capti facienda per commiſſarios quæ erunt obſeruanda,vt ritè omnia procedant.92.n.2.
Rei banniti cum recognitione ipſius forma conſtituti traditur,& omnium interrogationum faciendarum.93.nu.6.
Reo bannito indulti termini ad ſe iuendū & ipſius intimationis factæ Reo,relationis tenor & forma traditur.96.nu.5.
ſi Reus bannitus carceri mancipatus & habitus pro bannito legitime probauerit ſe non eſſe illum deſcriptum in bannō quid faciēt Commiſſarij, & quid ſi ipſe carceratus defecerit improbando ſe nō eſſe illum poſitum in banno.95.nu.6.
Contra Reum bannitum qui pluribus nominibus vocari ſe feciſſet Commiſſarij quomodo procedent, & qūo, & de quibus ipſum interrogabunt.96.nu.7.
Reo bannito adhuc perſiſtente in negatiua quid faciant commiſſarij. 97. nu.9.
Reorum bannitorum interpretes ſe ſubſcribent eorum interpretioni.99.numero 6.
Recuſationis proprij iudicis cauſa,is qui alias nō fuerat iudex ordinarius,recuſātus erit èffectus ordinarius iudex.2.n.11
Regularium abuſio. Vide ver. Abuſio regularium.
Regulares quomodo puniantur pro uerbe ribus, vel iniurijs illatis alijs regularibus.13.nu.3.
Regularibus perſonis prohibitum eſſe vel le fungi officio cauſidicorum,& deſeruire curiæ principum & quare, multis auctoritatibus probatur 19.numer.23. & 26.

C Requ-

Regularem tenentem peculium inconſulto ſuo prælato, merito fore dicendum furem, & latronem, licet illud peculium aliunde quam ex redditibus uel eleęmoſinis factis monaſterio acquiſierit per optimè probatur. 23.n.35.
Regularis poſt emiſſam profesſionem quare teſtari non poſſit. 33.nu.37.
Regularis profeſſus qua pœna ſit puniendus ſi cũ peculio reperiatur, & quare, multipliciter probatur. 25.nu.38.
Regularibus quàm peſſimum vitium ſit deferre ueſtes pretioſas & contra propriã profeſſionem multipliciter probatur, 25.num.40.
Regularibus velle veſci cibis & vinis pretioſis quàm peſtiferum ſit multipliciter probatur 26.nu.41.
Regularibus quot incõmoda afferat fractio ſilentij.f.28.poſt num. 41. §.octauo de nona regularium abuſione.
Regulares quare cõdeantur, & an poſſint teſtari. 30.num.5.
Regularibus an ſit prohibitum cõmatres ſibi facere, & quare. 30.num.6.
Regularibus quo iure & quare ſit prohibitum extra clauſtrum vagari. 30. nume.7.
Relatio citationis factæ, quomodo concipiatur.f.89.nu 2.
In Repetitione teſtium quid ſcribat in actis actuarius, & quomodo ſuper ipſa producta teſtes interrogabuntur. 78.nume.3.
In Repetione huiuſmodi teſtium quæ obſeruanda erunt à Commiſſariis. 78.nu. 4.& 5.

S

SAlomon dum marceſſeret ocio incidit in peſſimum peccatum idolatriæ. 18. nume.21.
De Scriptoribus litterarum quando erit inquirendum quid obſeruabunt Commiſſarij.nu.39.poſt.nu.4.& 5.
De ſcriptore litterarum regulares interrogandi quomodo erunt 40.nu.9.
De Scriptura litterarum prohibita ſuſpectum quomodo interrogabunt Commiſſarij.68.nu.14.
Scripta quæcunque ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt.4.nu.2.
Sententia lata contra leges & canones, etiam ſi ab ea non ſit appellatum: erit nulla & quare.8.nu.5.
Sententia contra ius lata à iudice exiſtimãte illud non iuuare cauſam, quando ſit valida.8.nu.7.
Sententia diffinitiua non pronuncietur à Commiſſarijs, niſi audita conſultatione alterius, & hoc de conſilio eſt.f.89. nu.3.
Sententiæ titulus & tenor quomodo formandus ſit.f.89.nu.4.& 5.
Signis veneni apparentibus in cadauere defuncti, an ſemper erit aſſeuerandum, defunctum perijſſe ex veneno exhibito.47.nu.4.
Silentij violatio quot mala & incõmoda afferat regularibus multipliciter probatur.29.nu.43.
Subreptio an cadat ſolum in factas gratias à ſummo Pontifice, & quid ſtatuerit ſacra de beneficiorum vnionibus factis. 35.nu.28.
Subſcribi ſe poſt depoſitionem ſuam, quare Commiſſarij præcipiant. 62. numero 14.
Subſcriptionis teſtium forma elegans traditur.46.nu.3.

T

TEſtari, ſeu teſtamentum cõdere an poſſint regulares.30.nu.4.
Teſtes quomodo interrogentur ſuper recognitione corporis delicti et ſuper perſona delinquẽtis, quæ adhuc ignoratur. 44.nu.5.
Teſtes quomodo erunt interrogandi ſuper delicti dubij recognitione,46.nu.2.
Teſtium ſubſcriptionis forma traditur.46. nu.3.
Teſtes pro informatione curiæ recipien forma traditur.48.Rubrica & nu.1.
Teſtes quando examinantur in proceſſu informatiuo, ad hoc vt conſtet de corpore delicti, & etiam per cõſequẽs de perſona delinquentis pro informatione curiæ

riæ.49.nu.2.

Teſtes examinari melius erit per commiſſarios, quam per actuarios ſolos, & quare.49.nu.3.

Teſtis falſum deponens quos offendat.49. nu.5.

Teſtium depoſitiones quomodo erunt in actis deſcribendæ.49.nu.6.

Teſtis deponens aliquid non addendo rationem dicti ſui, ſeu quomodo ſciat, nihil facit, & quare.50.nu.11.

Teſtes deponentes de fama aut de auditu, quomodo interrogandi erunt, & quare adhoc teneantur ipſi Commiſſarij: 50. nu.12.

Ex Teſtium depoſitionibus factis in informatiuo proceſſu recenſentur quæ emanant inde mala cõtra Reum inibi nominatum.50.nu.14.

In Teſtes, omnes admittuntur in proceſſu informatiuo etiam qui aliàs de iure eſſet inhabilis, & quare.50.nu.15.

Teſtium de iure inhabilium ad teſtificandum depoſitio quando erit valida ad reum condemnandum pęna ordinaria 50.nu.16.

Teſtium inhabilium depoſitio quando faciat inditium ad torturam cõtra reum. 50.nu.17.

In teſtes Commiſſarij quos vocare poſſint ac compellere ad deponendum contra, reos, quando, & quare.51.nu.18.

Teſtium expleto examine quid ſit faciendum Commiſſarijs antequàm ſe ſubſcripſerint teſtes manu propria eorum depoſitioni.51.nu.19.

Teſtes muti aut ſurdi, aut loquelæ exteræ, ita quod non perciperent interrogationes ſibi factas, quomodo examinabuntur à commiſſarijs.51.nu.21.

Teſtes in cauſa criminali criminaliter mota refugentes deponere quomodo erũt compellendi.52.nu.1.& 4.

Teſtificari dicitur munus publicum & neceſſarium, & quare.52.nu.2.

Teſtes nolentes deponere quæ ſciunt, quibus modis poſſint compelli ad teſtificando.52.nu.5.

Teſtis ſine iuramento, deponentis dictum an ſit ualidum: Vbi accuratiſſime diſcutitur illa antiquiſſima inter doctores controuerſia: an ſcilicet per ſuperueniẽs iuramentũ præſtitum validam reddat teſtificationem teſtis a principio non iurati.53.poſt.nu.1.

Teſtis non cognoſcentis Reum, niſi de viſu confrontatio cum ipſo Reo quomodo facienda ſit 67.nu.8.

Teſtis poſtquàm confrontationem feciſſet cum Reo, interrogatus a Reo vt ſupra, an denuo erit repetẽdus ſuper ſua depoſitione 68.nu.12.

Teſtes quomodo examinabuntur ſuper recognitione characterum litterarum infamium, aut imputantium aliquem de aliquo crimine vel aliarum ſcripturarum, vt ad cognitione ſcriptoris illarũ deueniri legitimè poſsit. 69.nu.15:

Teſtes examinati in proceſſu informatiuo ſi inſtante Reo, quod repetantur, & repetiti non fuerint, an probent contra ipſum Reũm.83.nu.20.

Termini prorogationis decretum quomodo ſit concipiendum.74.nu.28.

Teſtis quis reprobari non poſsit 74.numero 33.

Teſtes examinandi quando non erunt in loco erecti tribunalis Cõmiſſarij quid facient.75.nu.35.

Contra Teſtem nolentem ſe ſubſcribere propriæ depoſitioni ſententiæ fulminãdę à commiſſa.ijs. forma traditur.75.nume.37.

De Teſtium depoſitionibus perluſtrãdis uel procuratoribus Reorum forma decreti traditur, & quomodo illud ſibi intimandum.76.nu.43.

Teſtes repetendi forma traditur peroptima ipſis, Commiſſarijs.78.nu.2.

Teſtes infames etiam torti in informatiuo proceſſu, vt legitimetur dictum eorum in repetitione erunt denuo torquẽdi & quare 79.nu.6.

Teſtium confrontatio, cum Reo quomodo fiet & qualiter deſcribenda ſit ab actuario 6 .nu.2.

Teſtibus petentibus poterunt Commiſſarij concedere vt antequam repetantur coram Reo, per legatur coram eiſdem propria eorumdem depoſitio.66.nu.3

Teſtium confrontatio cum Reo quæ ope retur.66.nu.4.

Teſtes examinati in proceſſu informatiuo ex ſe non faciunt fidem, niſi repetiti fue rint parte citata.66.nu.5.

Teſtium confrontatio cum Reo an ſit de ſubſtãtia, & validitate proceſſus: & quid ſit loco eius, & an ſit omittenda, & quã do omnino ſeruanda.67.nu 6.

Teſtis quando dicatur de directo contrariari alteri teſti, & quando non: exemplificatur.67.& nu.7.

Teſtis adductus ad recognoſcendam perſo nam banniti de quibus interrogabitur, & quomodo deſcribebuntur huiuſmodi interrogationes, & illius depoſitio & Rei banniti verba.95.nu.3.

Teſtium non obſtante multiplici affirmatiua aſſertione adductorum ad recognoſcendum bannitum Reum, ſi ipſe Reus perſiſtat in negatiua, Commiſſarij facient.95.nu.4.

Teſtificanti Cardinali epiſcopo, & cuilibet alteri non præſtabit fides in iudicio ſine iuramẽto cõtra aliquẽ, & quare.54.n.3.

Teſtes deponentes cum riſus vel aliam irreuerentiam exhibentes Commiſſariis vel alijs iudicibus quomodo monendi, & ſi ſe non correxerint quomodo puniendi ſint: vel ſi dixerint de directo cõ trari a reliquis alijs vniformiter deponentibus 54.n.1.

Teſtes quando poterunt torqueri & quæ ponderabũt Commiſſarij ante eorum torturam.55.nu.5 6.

Tormentorũ timore confeſſiones factæ à Reis etiam ſimile ſint erunt ratificãdæ, cum omnibus circunſtãtijs, & qualitati bus earum.f 85.nu.8.

Tormentorum quibus generibus contra Reos ipſi commiſſarij vti debebunt, vt ab ore ipſorum poſſit haberi veritas cri minis admiſſi.80.nu.2.

Ad Torquendos Reos commiſſarij deſcen dentes quæ ad memoriam reuocare debeant.80.nu.3.5.6.& 8.

Tortura adhibenda Reo nõ erit, niſi procedentibus inditijs ſufficientibus iudicio probatis contra Reum.80 nu.9.

Torturæ decretum ipſam torturam ſimul, & ſemel præcedere dẽt, & quare.[illegible]

Torquendum Reum antequam pronuntient commiſſarij quid obſeruare debeant.80.nu.10.& 14.

Torquendus quãdo poſſit appellare à tortura.80.nu.11.

à Tortura & ab alijs tormentis quãdo monachus Congreg Caſſ.poſſit.80.nu.12.

Tortura quando dicatur malum in rẽpara bile.81.nu.13.

Torquendo teſtes infames forma decreti traditur,56 poſt.nu.7.

De Torquendo teſtem vacillantem ſeu variũ forma decrẽti traditur.56.n.9.& 11

Teſtem fore torquendum de iure quotu-pliciter contingant.56.nu.10.

De torquendo teſtem, qui aliud dixerit in iudicio cum iuramento, quàm extra iu dicium comprobatur in iudicio, forma decreti traditur.56 poſt.nu.11.

De torquendo teſtem afferentem ſe nihil ſcire de crimine facto per D.quãdo cõ ſtabit aliquo pacto contrarium forma decreti, & quæ in conficiẽdo ipſo decre to erunt ponderanda à Commiſſarijs 57.nu.12.13.& 14.

Torqueri quando poterunt teſtes. Vide in ver.Teſtes.

Torturæ adhibendæ Reis quare commiſſa rij ſtudere debeant vt interſit conſultor & alia perſona fide digna.77.nu.48.

Tortura à quo ſit incohanda quando pro eadem cã plures eſſent torquẽdi.77.n.1.

Torquendorum maleficia quomodo cognoſcentur, & quomodo illis occurretur.78.nu.3.& 4.

Tortura quare dicatur remedium ſubſidia rium.58.nu.4.

Tortura quando adhibendæ Reo eſſent pro elicienda ab eo reſponſione negati uè affirmatiuè an Commiſſarij teneantur eidem indulgere terminum ad probandum ſe non poſſe torqueri hac de cauſa.64.nu.5.

Torturæ huiuſmodi decreti forma traditur.64.nu.6.

Tortura huiuſmodi leuis an grauis eſſe debeat. 64.nu.7.

Ante Torturam Reorum, qui iam confeſſi fuerunt quibus verbis vtentur Commiſſa-

miſſarij, & ante huiuſmodi torturā ſit interponendum decretum de ipſis torquendis,& quæ alia ponderanda erunt à Commiſſarijs.f.85.nume.10. & f.86. nu.11.
In tortura perſeuerante Reo & negante alia delicta & complices quid faciet Cōmiſſarij.86.nu.13.
Torturæ quando ſubijci poterunt rei antequā fuiſſent ſibi traditæ defenſiones, & an habeat locum in regularib.72.n.6.
Ante torturam teſtium an ſint dandæ eis defenſiones & quare non 55.nu.7.
Torturæ reorum repetitio. Vide ver. Reum tortum, vel Reorum tortura.
In Tortura Reis deficientibus quæ deſcribi in actis Commiſſarijs mandabūt. 83.nu.1.
Tortura inferenda bannitis Reis pro com plicibus declarandis moderatior erit adhibenda.100.nu.3
In Tortura bannitorum Reorum quæ animaduertere debent Commiſſarii. 100. nume.4.
In tortura exiſtentes bānitos reos interrogandi traditur Commiſſarij, & quomodo in actis deſcribentur huiuſmodi interrogationes,& reſponſiones f.100.nume.5.& 6.
Poſt torturam bannitorum reorū quid facient Commiſſarij f 101.nu.7.
Torturæ aſſiſtentes fiſcalis quid poſſit proteſtari.f.101.nu.8.

V

VEneni ſignis apparentib. in cadauere defuncti,an ſemper erit aſſeuerandum,defunctum periiſſe ex veneno ſibi porrectio.47.nu.4.
Veſci cibis & vinis pretioſis velle quā peſtiferū ſit regularibus. multipliciter probatur.26.nu.41
Veſtiū pretioſarū delatio regularib. quam peſſimum ſit & contra propriā profeſſionem multipliciter probatur.25.n.40.
De Vnionibus beneficiorum quid ſtatuerit ſacra congregatio.35.nu.28.
Viſitatores quæ pōderare debeāt ſi ad eos fuiſset delata donatio facta de bonis nouitij alicui monaſterio, ſi poſtea ex ipſo egreſſus,fuerit īgreſſus aliud & ibi profeſſionem emiſiſſet.21.nu.31
Viſitatores quod conſilium dabunt prælatis ſuper proprietate regularium leniter extirpanda f.25.poſt nu.38.
Viſitatores clericorum ſecularium quādo poſſint viſitare hoſpitalia recta à laicis. 37.nu.38.
Viſitatores Commiſſarii corpūs vulnerati qua forma verborum deſcribenda in actis) vtebuntur.& in receptione depoſitionis ipſius vulnerati.44.nu.9.
Viſitatores ab epiſcopis vel alijs prælatis delegatis quas Abbatias non poterunt viſitare.35.nu.30.
Viſitatores quæ ponderare tenentur circa appellationes factas ab ipſis uiſitatis circa ipſa acta actitata in ipſamet viſitatione.35.nu.31
Viſitādo ordinarius propriū populū (licet dicat tanquā ſedis Apoſtolicæ delegatus poſſe procedere īcorrigēdis exceſſib. populi &c.tū hoc facit,iure proprio, & non delegato:& ideo ſi ab eius actis appelletur,ad metropolitanum, & nō ad Papā deuoluetur iuriſdictio virtute huiuſmodi appellationis & quare,& traditur optimus intellectus Concilij Tridētini in ſeſs.24.de reformatione c.10.35.nu.32
Viſitationum libris quæ fides ſit præſtanda.36.nu.34
In Viſitatione allegans ſe eſſe exemptū à Viſitatione ordinarij quid probare teneatur.36.nu.35.
Viſitandi populum an ſit præfixus aliquis terminus à iure epiſcopis & reliquis ordinarijs.36.nu.36
Viſitatores quæ crimina in Viſitatione reperta poſſint punire, & ab ipſorum punitione non poſſint impediri per appellationem: optimè traditur.36. nu.37.
Viſitationis,ſeu inquiſitionis generalis effectus inter alios eſt quòd ex ipſa aperitur via ad procedendum ſpecialiter cōtra ipſos viſitatos,ſi reperti fuerint aliquo facto infamia reſperſi.33.nu.17.
Viſitatores in viſitando quam cœleritatem habere teneantur.33.nu.18.
Viſitatores dum viſitant ſolum à viſitatis procurationem de iure poterunt ſuſci-

ſuſcipere & huiuſmodi viſitatio in quibus conſiſtat.34.nu.1 .& 21

Viſitatores accipientes vltra eſculenta, & poculenta à Viſitatis ad quæ teneantur, & quibus alijs pœnis inde de iure puniri poterunt 34.nu.20.

Viſitatores quæ accipere poſſint tuta conſcientia à viſitandis, & pœnam incurrant aliquid indebitum ſuſcipientes, & exponitur textus in c.Exigit.de Cenſib. in ver.34.nu.21

Viſitatores locãtes equos pro vecturis ſuis, etiamſi proprios non habuerint. an poſſint viſitatos compellere ad reſtituendũ ſibi pretium huiuſmodi ſolutum.34. nume.22.

Viſitatorum notarij quæ exigere poſſint à viſitatis 34.nu.23.

Viſitantes eccleſias inopes an poſſint ſuſcipere eſculenta,& poculenta.35. nu 24

Viſitatores quid facient ſi in actu viſitationis repererint eccleſias dirutas.35 nume 25.

Viſitatores monaſteriorum delegati à capitulis generalibus dicentur delegati generaliter & quod ſit eorum proprium munus.f.2.nu.15.& 16

Viſitatores regularium electi à capitulo generali,an poſſint iure proprio delegare alicui munus viſitandi aliquod monaſterium 3.nu.18

Viſitatio quid ſit.3.nu.1.

Viſitator de quibus debeat inquirere.3.nume.2.

Viſitare in ſacra ſcriptura ſumitur etiã pro punire.4.nu 1.

Viſitauit Adam Deus per ſemetipſum in paradiſo terreſtri,ſeu volnptatis poſt tranſgreſſionem præcepti diuini 4.nu.3.

In viſitando Adam ordo ſeruatus à Deo erit accuratiſsimè ſeruandus à viſitatoribus clericorum regularium degentium in alio paradiſo terreſtri,ſcilicet in monaſterio 4.nu.4

Viſitauit Iacob filios ſuos mediante perſona Ioſeph fratris illorum & inde deducit moralitas,ac figura viſitationis, quæ hodie fit in eccleſia ſancta præcepto ſummi pontificis patris omnium Chriſtianorum.5.nu.8.

Viſitatores Congregationis Caſſinen. quã iuriſdictionẽ exercere poſſint ſuper monachos & prælatos monaſteriorũ eorũ viſitationi ſubiectorum.6.nu.9.

Viſitationem monaſteriorum & eccleſiarũ fieri eccleſia ſancta præcepiſſe probatur, & quis ſcopus ipſius ſit.7.nu.10.

Viſitatorum ſcopus quis eſſe debeat.7. nume.10.

Viſitatores quæ ponderabunt antequã accedant ad viſitanda monaſteria. 8.nu 1.

Viſitatores quando poterunt non admitti à prælatis monaſteriorum quæ ipſi viſitare prætendunt.8.nu.3

Viſitator,ſeu iudex delegatus nolens oſtendere litteras commiſſionales de viſitando,& ideo ſi non fuerit admiſſus à prælato dicti monaſterij, & hac de cauſa excommunicaſſet ipſum exprimendo in ex communicationis ſententia hãc cauſam. huiuſmodi excommunicatio eſſet nulla. 84.nu.4.

Viſitator,aut iudex delegatus quõ procedet contra prælatum calumnioſè prohibentem ipſum viſitatorem fungi officio ſuo. 9 nu.9.

Viſitator aut iudex delegatus in quibus caſibus alijs non tenebitur oſtendere prælato monaſterij viſitandi originale mandatum & quare.9.nu.10.

In Viſitatoribus noſtræ Cõgregationis Caſſinenſis non habent locum quę diximus de oſtenſione litterarum commiſſionalium.& quare.9.nu.13

Viſitatores primo quid facient cum peruenerint ad vnum quodque monaſterium per eos viſitandum.10.nu.1.

Viſitatores de quibus monebunt viſitãdos in capitulo.10.nu.2

Viſitatores de quibus inquirant à Viſitandis.10.nu.3.

In Viſitatione criminoſi reperti per quos puniendi erunt.10 nu.4.

Viſitatores puniunt contumaces & rebelles abſque perſonarum delectu.10.n 5.

Viſitatores tenebuntur obſeruare in viſitãdo ritum conſuetum ſuæ religionis.10 nume 7.

Viſitatores quando non deferent iuramẽtum viſitandis de dicenda veritate, & quan-

quando deferent. 10. nu. 8.
Viſitatores ab interrogãdis ipſis viſitãdis quando neceſſario exigant iuramento ab ipſis & ſub qua forma. 11. nu. 9.
Viſitatores quem ordine iudicij ſeruabunt quando dicetur ſibi a fide dignis prælatum, vel alium eſſe infamatum ali de quo crimine & quare.
Viſitatores quare ad viſitanda monaſteria mittantur. 11. nu. 13.
Viſitatores de quibus in viſitationibus generaliter inquirent. 12. nu. 1.
Viſitatores referre debent regularibus in obedientibus ſententias ſacræ ſcripturæ, vt illis auditis reſipiſcant. 14. nu. 13.
Viſitare clericos ſeculares tanquam habẽtes iuriſdictionem ſuper eos qui ſolum poſſint 31. nu. 1.
Viſitare clericos & eccleſias ſibi ſubditas infra quod tempus teneantur epiſcopi, & archiepiſ. & alij prælati. 31. nu. 2.
Viſitantes eccleſias iure ſibi delegato ab ordinarijs, quæ poſſint agere 31. nu. 3.
Viſitatores tam iure ordinario, quam delegato quæ viſitare poſſint, & teneantur. 32. nu. 5.
Viſitatores ordinarij clericorum quãdo viſitabunt beneficia regularia, & quæ præcipere poſſint circa ea. 32. nu. 8.
Viſitatores & epiſcopi poterunt compellere beneficiatos ad oſtendendos titulos ſuorum beneficiorum ſi illa etiam ſituata eſſent extra ſuam diœceſim. 32. nume. 10.
Viſitatores clericorum in principio Viſitationis ſermonem habere debent ad populum, & de quibus agere, & quis ſcopus eorum eſſe debebit, & quare. 32. nu. 11.
Viſitatores clericorũ ſeculariũ primò interrogabunt populũ de clericorũ vita, moribus, obſequio præſtito ab ipſis in adminiſtrationibus ſacramentorum ſibi faciendis, & doctrina eorum. 33. nu. 12.
Viſitatores quæ teneãtur docere populum viſitatum. 33. nu. 13.
Viſitatores clericorum regularium audientes à viſitatis aliquid mali de ipſis quomodo procedere debeant contrá illos. 33. nu. 14
Viſitatores quando teneantur procedere iudicialiter contra viſitatos, quod ſi nõ facerent, iuriſdictio cognoſcendi de talibus criminibus deuolueretur ad Archiepiſcopum, vel alium immediatũ ſuperiorem prælatum. 33. nu. 15.
In Viſitatione clericorum ſecularium laici erunt audiendi, & quare. 33. nu. 16.

FINIS.

SPECVLVM RR.[RVM] VISITATORVM, AC COMMISSARIORVM,

In cauſis criminalibus criminaliter motis contra Clericos Regulares & Seculares.

AVCTORE

ABB. D. ALPHONSO VILAGVT, A NEAPOLI, ET

Monacho Ordinis Sancti Benedicti de Obſeruantia, Congregationis Caſſinenſis.

Iudices quoad clericos regulares, & ſeculares in quotuplici ſint differentia. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Iudices in ſua prima diuiſione in quotuplici ſint differentia.*
2 *Iudices ordinarij in quotuplici ſint differentia.*
3 *Iudices ordinarij regularium, dicti ordinarij per ſe, qui ſint; et quare ita ſint appellandi.*
4 *Iudices ordinarij per accidens, qui ſint dicendi.*
5 *Ratione contractus quis ſortitur ſubditum,, qui aliàs non eſſet ſibi ſubditus, & in hac materia quæ veniant appellatione contractus.*
6 *Criminis ratione quis ſortitur ſubditum, aliàs non ſuum.*
7 *Rei, de qua agitur, quis ſortitur ſubditum, aliàs non ſuum.*
8 *Reſpectu identitatis rationis, vt puta, in mutua recõuentione quis ſortitur ſubditũ, aliàs non ſuum.*
9 *Appellatione mediante quis efficietur iudex ordinarius alicuius, ſibi aliàs non ſubditi.*
10 *Recuſationis proprij iudicis cauſa, is, qui aliàs non fuerat iudex ordinarius recuſantis, erit effectus ordinarius iudex.*
11 *Iudex Compromiſſarius ſtãte partium conſenſu efficietur iudex ordinarius ambarum partium compromittentium, qui aliàs non fuiſſet.*
12 *Delegatos iudices, ſeu Commiſſarios quis creare poſſit.*
13 *Delegati iudices qui ſint dicendi: & an fines mandati ſint diligenter cuſtodiendi.*
14 *Delegati iudices in quotuplici ſint differentia.*
15 *Viſitatores monaſteriorum delegati à Capitulis generalib. dicentur delegati generaliter: & quod ſit eorum proprium munus.*
16 *Delegati ſpecialiter qui ſint dicendi.*
17 *Viſitatores regulariũ an poſſint*

iure proprio ſubdelegare alicui munus viſitandi aliquod ſpecialẽ monaſterium ſine ſpeciali facultate ſubdelegandi ſibi indulta à Capitulo generali: et quid ſit dicendum de iudicibus ſpecialiter delegatis, qui aliàs dicũtur Commiſſarij.

ACTVRI de forma & modo legitimè procedendi contra perſonas regulares, & clericos ſeculares ſibi ſubditos in foro fori, in eorundem delictis puniendis: nonnulla notatu digniſſima fore præmittenda ad maiorem dilucidationem & intelligentiam producendorum, tam in hac prima præſentis praxis parte, quàm ſecunda, operæpretium duximus.
1 Quapropter. Primò ſciendum nobis erit, quod Iudices in ſui prima diuiſione dicendi erunt, eſſe in duplici differentia. Nam alij dicuntur iudices ordinarij, alij delegati: & rurſus. Hi iudices ordinarij ſunt in duplici differentia. Nam alij dicendi erũt iudices or-
2 dinarij per ſe, alij iudices ordinarij per accidens. Iudices ergo or-
3 dinarij per ſe perſonarum regularium erunt dicendi. Præſidentes capitulis generalibus(ad quos ſpectat, quæ communiter ſeruanda ſint in qualibet religione: & vt de noſtra Congregatione Caſſinenſi exemplificemus) ſunt Reuerendus Præſidens,& Reuerendi diffinitores ab Abbatibus, vel alijs prælatis (ad quos talis electio ſpectat) canonicè electi:necnon infra annum, vel annos, in quibus huiuſmodi generales regimen totius ordinis, vel congregationis retinent. Hi ergo, dicentur habere ordinariã iuriſdictionem in temporalibus, & ſpiritualibus, & ſuper perſonas regulares cuiuslibet monaſterij ſuæ congregationis, vel ordinis iuxta formam, & tenorem tamen priuilegiorum indultorum cuilibet religioni, ſeu congregationi à Summis Pontificibus. Iudices quoque ordinarij, erũt dicendi omnes prælati ſingulorum monaſteriorum ſuæ curæ,& adminiſtrationi(per capitula generalia,vel prouincialia, ſiue dietas)commiſſorum. Et hi omnes iudices ordinarij(perſonarum regularium) per ſe erunt dicendi: quoniã eo ipſo, quod fuerunt electi generales, ſeu præſidentes, vel prælati alicuius ſpecialis monaſterij ordinario iure poteŕũt,& tenebuntur procedere contra ſibi ſubditos delinquentes. *a* quod ſi non fecerint vè ipſis: cùm contra eos ſermo diuinus, & ſacri canones acerrimè inuehant: vt latius dicemus infra. *b* Nec alicui debebit hoc ipſum mirum videri:quoniam ſicut ſummus Pontifex dicitur, (& re vera eſt) iudex ordinarius quorumcumque iudicũ ordinariorum in foro eccleſiaſtico: & Epiſcopi ipſi atque Archiepiſcopi iudices ordinarij diœceſium ſingularium ſibi aſſignatarum, & clericorum ibi degentium: ſic, ergo, arguendo ab identitate rationis, Generales (qui aliàs aſſolent appellari præſidentes cuiuſque religionis),& hi dicendi erunt iudices ordinarij cuiuslibet monaſterij ſuæ religionis, nec non & regularium perſonarum ibi degentium: idipſum dicimus de inferioribus prælatis à præſidentibus (ſupra recenſitis) capitulo ipſi generali, vel prouinciali, ſiue dietis, & deſtinatis ad ſingula monaſteria regẽda: nam & ipſi meritò dicendi erunt iudices ordinarij ſingularum

a per omnes canones ſub tit. de offic. ordin. contentos,& ibi per Doct.

b infra in capit. 5.

gularum perſonarũ regularium
ibi degentium iuxta priuilegia ſe-
dis apoſtolicæ vnicuique religio-
ni indulta. Et vt loquamur de
iuriſdictione generali noſtrę Con
gregationis Caſſinenſis, (qui aliàs
præſes communiter appellatur)
ſciendum erit ipſum habere om-
nimodam iuriſdictionem ſupra
omnibus monaſterijs, & mona-
chis noſtrę cõgregationis, vt apud
nos eſt clariſſimũ. a Idipſum aſ-
ſeueramus de ſingulis prælatis
eiuſdem noſtræ Congregationis,
ſuper ipſa monaſteria ſibi pecu-
liariter deputata, & perſonas re-
gulares ibi degentes. b Iudices ve-
rò ordinarij per accidens, hic di-
4 cendi erunt, qui (iure communi
ſic diſponente, & meritò) acqui-
runt iuriſdictionẽ ſuper alias per
ſonas clericorum regulariũ, & ſe-
culariũ, ſibi aliàs de iure non ſub-
ditas, aliqua de cauſa accidentali,
& ſic per accidens. Nam in dictis
caſibus (ſtatim hic ſubdendis) pro
prius iudex ordinarius talium re-
gularium, aliàs dictus iudex or-
dinarius per ſe nõ poterit de pro-
prij ſubditi crimine iudicialiter
cognoſcere, ac per conſequens nec
ipſum de iure aliqua pœna puni-
re, aut ab aliquo ipſorum criminũ
obiecto abſoluere: cùm inde iu-
riſdictio, (quoad ipſos caſus ſta-
tim enumerandos, euanuerit eius
iuriſdictio.

5 Et horum caſuum primus eſt
ratione cõtractus: c Attamen me
morię erit commẽdandum, quod
cõtractus hic ſumitur largiſſimè:
ſiue ſit verus cõtractus, ſiue quaſi
contractus, vel aliud vnde obliga-
tio oriatur: d Nam hoc ipſum erit
intelligẽdum, ſiue reperiatur hu-
iuſmodi reus, ſiue nõ, debet enim
illùc remitti: ſicut in criminibus
dicetur, cùm in hoc patificentur, e
Item & vbi quis ſoluere promiſit
poterit legitimè conueniri. f

Idem prorſus dicẽdum erit de
perſonis exemptis cõtrahentibus
in loco non exempto. g

Secundus caſus eſt ratione cri-
minis ab aliquo quomodolibet
perpetrato, vt communiter tene-
tur. h Etſi non negemus huiuſ-
modi iudicem effectum ordina-
rium ratione criminis perpetrati
in territorio ſubiecto ſuæ iuriſdi-
ctioni poſſe dictum criminoſum
remittere puniendum à proprio
illius ordinario: quàmuis ad hoc
ipſum faciẽdum nullo iure com-
pellatur: licèt ipſum remittere nõ
debeat, niſi ex cauſa. i Nam legi-
mus in Sacroſancto Euangelio,
Pilatum remiſiſſe dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtum ad Hero-
dem, poſtquàm audierat ipſum
eſſe de iuriſdictione, ſeu poteſtate
Herodis tanquam Galilęum, cùm
ille præeſſet regimini Galileæ. k
Et quod ratione criminis quis ſor
tiatur iuriſdictionem in alienum,
aliàs ſubditum, conſultiſſimè ſta-
tuentes declarauerunt Reuerendi
Patres regiminis congregationis
noſtræ Caſſinenſis. l Sciendum,
1 tamen, quod ordinarius loci, in
quo quis deliquit: licèt de iure poſ
ſit punire (vti diximus) delinquen
tes aliàs non ſibi ſubditos pro di-
cta cauſa: non tamẽ propria ma-
nu priuabit eos ſuis bonis confi-
ſcandis forſan de iure, ſi illa fuiſ-
ſent in alia diœceſi, vel monaſte-
rio: ſed ſolùm per ſententiam: cu-
ius verò executio ſpectabit ad iu-
dicem ordinarium loci, in quo di
cta bona ſic confiſcata exiſtũt. m
7 Tertius caſus eſt, cùm quis pro
Reo accuſatur, nam actor regula-

A 2 riter

a In Declaratorio Regulæ S. Benedicti parte 2. cap. 1. per totum.
b Vbi ſupra in prima parte, cap. 64. de ordi. Abbate, & in cap. 53. de hoſpitib ſuſcip. in diuiſ. 2. nu. 12. §. fratres autem noſtri. & in nu. 16. §. hoſpites ſuſcepti, in fine. vbi eadem auctoritas dat ſuper hoſpitibus monachis.
c c. dilecti filij, & c. fin. extra de foro compet. l. Hæres abſens ff de iudi. & ibi per Doctores.
d dicta l. hæres. §. j. l. omnem obligationẽ. l. Interdũ. §. vltimo. ff. de iudic. & ibi per Doctores.
e Authẽ. Vt nulli Iudic. §. ſi verò qs cõmprehẽſorum, & §. ſeq. col. 9. & ibi per Doctores.

f c. P. & G. extra de offic. delega. & ibi in gl. in ver. iuriſdictioni pręeſſe: citans ad hoc l. 1. & 2. ff. de iudic. l. ſi conuenerit. ff. de iuriſdict. omn. iudic. c. dilecti filij, extra de foro cõpet. & c. Romana, §. cõtrahentes, de foro cõpet. in 6. & ibi communiter per Doctores.
g c. 1. de Priuilegijs, in ſexto.
h c. 1. 3. q. 6 ad uerbũ. & in l. fina. ff. de accuſ. & ibi p Doctores.
i l. non dubium, ff. de cuſto. & exhibit. reorũ, & ibi p Doctores.
k Luc. c. 23.
l In Declaratorio Regulæ ſupre cap. 53. nu. 12. ver. Fratres autẽ noſtri. & rurſus ibidem, nu. 16. ver. hoſpites ſuſcepti.

m c. Poſtulaſti, & c. fin. extra de foro compet. & c. 1. de priuileg. in 6. & ibi per Doctores.

riter tenebitur ſequi forum Rei. [a]
8 Quartus caſus eſt. Nam ratione
rei, de qua agitur Iudex aliàs non
ordinarius alicuius perſonæ pro-
pter rem ipſam, propter quã quis
cõuenitur in iudicio, efficietur iudex
legitimus & ordinarius ipſius. [b]
9 Quintus caſus eſt, Quoniam
reſpectu rationis ſimilis, vt in mu-
tua reconuentione. Nam tunc
actor efficietur ſubiectus iuriſdi-
ctionis iudicis ordinarij Rei con-
uẽti, ante quem actor comparuit:
ſi à Reo reconueniatur: cùm in
caſu reconuentionis non ſolùm
iudex ordinarius Rei, verùm etiã
delegatus compellet actorem (qui
aliàs de iure eſſet alteri iudici ſu-
biectus) ad reſpondendum Reo in
cauſa reconuentionis: & vtrãque
cauſam ordine ſucceſſiuo ſimul
audiet, & vnica ſententia omnia
terminabit. [c]
10 Sextus caſus eſt. Nam ratione
appellationis Iudex, ad quem diri
gitur appellatio, efficietur iudex
ordinarius appellantis, & eius cõ-
tra quem fuit facta appellatio: &
ſi huiuſmodi de iure non fuiſſent
aliàs ſubditi ipſius iudicis appel-
lationis. [d]
11 Septimus caſus eſt: quoniam
recuſationis iudicis ordinarij ra-
tione, ille, qui deputabitur ad cau-
ſam ipſam decidendam eſſe debe-
bit neutri parti ſuſpectus. [e] etſi
in cauſis regularium hæc non ha-
bebunt locum regulariter: cum a-
gatur in eis ad imponendas pœ-
nitentias ſecundum regularia in-
ſtituta: quoniam nec ipſis conce-
detur facultas ab ipſis appellãdi:
Tamen non negabimus, quòd in
cauſis ipſorũ regularium arduis,
in quibus veniret infligenda pęna
mortis, vel carceris perpetui, vel
alterius grauiſſimæ pœnę. Nam
tunc & ipſis regularibus fas erit

a c. Neminem, & cap. Pulſatus, 3. q. 6. c. Cùm ſit generale. & c. ſi clericus laicum, extra de foro cõpet. & c. experientiæ, & c. ſeq. 11. q. 1. & in l. fin. C. vbi in rẽ actio. l. Quia etiã. ff. de alien. iudic. mut. cau. fac. Auten. Vt clerici apud propriũ epiſcopũ reſp. col. 6. & ibi communiter per Doctores.

b c. Sanè, & c. fin. extra de foro cõpet. & c. j. de foro cõp. in 6. & ibi communiter per Docto. & p gl. in c. 1. ver. extra Quinciam. 3. q 6.

c c. 1. extra de mutu. petit. & ibidẽ per Glo. in ver. Reſpondere. & alios Docto communiter.

d Per oẽs canones, & leges clauſas in vtroq; iure, ſub titulo de Appellat. & ibi per Doct.

e c. Si quis

vtique & appellare, & allegare in
iudicio ſuſpectionem legitimam
Commiſſariorum, vel Viſitatorũ:
& eſſent vtiq; audiendi: & tunc
cum eis eſſet procedendum prout
docebimus infra. [f]
12 Octauus caſus eſt. Quando a-
ctor, & Reus conſentiunt in ali-
quem, ei compromittendo pro-
prias controuerſias, vel pretẽn-
ſiones. [g]
13 Supra nominatis, ergo, iudici-
bus adeſt poteſtas delegandi hu-
iuſmodi ad ſe deuolutam iuriſdi-
ctionem, & tales dicendi erunt iu-
dices delegati: qui in cauſis & ne-
gotijs ſibi commiſſis fungentur
vicibus & poteſtate ordinariorũ:
& executioni mandabunt ea, quę
expedienda fuerant ſibi commiſſa
ad unguem iuxta pręciſam formã
ſibi traditã à delegantib. in man-
datis, ſeu commiſſionalibus literis
14 ſibi indultis expreſſam: ſcientes,
quòd fines mandati egredi non
poterunt intantum, quòd aliàs
attentata contra formam manda-
ti eſſent omnino irrita & nulla ip-
ſo iure: cùm mandati forma ſit
accuratiſſimè obſeruanda à man-
datario. [h]
15 Iudices, ergo, huiuſmodi dele-
gati, & ipſi ſunt etiam in duplici
differentia. Nam aliqui ipſorum
ſunt generaliter delegati: alij verò
16 ſpecialiter delegati. Viſitatores
enim creati, & deputati, ac directi
à Capitulis generalibus ad viſitan
da omnia monaſteria alicuius pro
uinciæ, Cum generaliter mittan-
tur (vt latiſſimè infra probabit [i])
ad corrigendos, & reformandos
mores monachorum, & prælato-
rum, & ad prouidendum, vt mo-
naſteria tam in ſpiritualibus, quã
in temporalibus iuxtà legem diui
nam, pontificias, & ſpeciales ordi-
nationes, & ſtatuta cuiuſque re-
ligionis

contra clericum, extra de foro cõpet. c. cùm ſpeciali. §. ſtatuimus, & c. ad hęc. extra de appellat. & ibi cõmuniter per Doctores.

f Infra in c. 15. num. 9. partis ſecundæ.

g l. Eſt receptum, ff. de iuriſd. omn. iudic.

h c. Cũ dilecta, extra de reſcrip. c. cũ olim. & c. ex literis, §. ſi verò. & cap. cùm venerabilis, extra de off. dele. & in l. ſi procurator. C. de procurat. & ibi communiter per Doct. & gl. ſing. in cap. cùm olim, in ver. ad talia, extra de præb. & ibi per Docto. & infra in c. 4. num. 5.

i Infra in c. quarto.

ligionis regantur, atque gaubernentur: merito dicentur Iudices
17 delegati generaliter à Principe. Delegati verò iudices ſpecialiter directi ad vnam, vel plures cauſas motas, vel lites dirimendas, aut de ſpecialibus criminibus perpetratis ad aures regiminis, ſeu præſidentis, vel generalis alicuius congregationis, vel ordinis deductis ad proceſſum conficiendum: meritò ergo erunt dicendi iudices ſpecialiter delegati, ſeu commiſſarij.

Memoriæ inſuper tenaciſſimè commendandum erit, quòd cùm Viſitatores (quos iudices generaliter appellauimus) eo ipſo, quod fuerunt delegati à capitulo gene-
18 rali habente vices & voces Reipublicæ, ſeu Principis, ex priuilegijs ſibi indultis (quo ad ſubdelegandi poteſtatem) cōparandi meritò eruant cœteris delegatis à Principe, quibus à iure *a* reperit poteſtas ſubdelegandi vices et voces ſuas alijs. Idipſum expreſſum reperitur de poteſtate huiuſmodi ſubdelegandi indulta Reuerendis Viſitatoribus noſtrę Congregationis Caſſinenſis. *b* Reliqui verò iudices delegati à non principibus, vel à non Republica gerente vices Principis, non poſſent propria auctoritate, & voluntate vices ſuas ſubdelegare, non obſtante conſenſu delegantis; niſi ſolùm ſi adſuerit conſenſus ambarum partium, qui à iudice ordinario delegato fuerat, & partes procurauerant ei cauſam cōmunem committi; etiam fuiſſet iuſſum, vt perſonaliter negotium exequeretur; cum inde nulli generetur præiudiciū in iure, aliàs ſibi acquiſito. *c* Iudices ergo ſpecialiter delegati, qui iure optimo aliàs erunt dicendi Commiſſarij: cùm eorum iuriſdictio non emanauerit ex proprio ſuo fonte, ac officio, ſed alieno. *d*

a cap. fi. extra de offic. deleg. & ibi per Doct.

b In ſecunda par. Conſtit. Congregationis Caſſinenſis c. 2. nu. 1. in fine.

c c. fin. §. is autem cui. extra de officio deleg. & ibi per Doctores.

d cap. ſanè, el 2. & cap. cùm olim, extra de officio deleg. & ibi per Doctores.

Viſitatio quid ſit. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Viſitatio quid ſit.*
2 *Viſitator de quibus debeat inquirere, & quando.*

CVM ignoratis primis principijs rei, de qua agitur, non poſſit deueniri ad perfectam cognitionem ipſius rei, nec ad diſſerendum congruè de ipſa re. *e* & nos decreuerimus de munere Viſitatorum verbum facere in hac prima parte. Iccircò ſummopere memoriæ cōmēdandū erit: quòd hic terminus *Viſitatio*, & ſi multipliciter reperiatur diffinitus: nihilominus duplices eius diffinitiones afferre ſatis eſſe credentes, dicimus primo, quòd Viſitatio eſt quædam diligens, & accurata inueſtigatio, ſeu inquiſitio facta de omnibus rebus, ad quas obſeruandas tenentur perſonæ ipſæ uiſitandæ, ad quas viſitator dirigitur à ſuperioribus illarum: cùm ad hoc ipſum principaliter ſit ipſa Viſitatio inſtituta: nempè vt regularium, & ſecularium clericorum ſaluti, cultui diuino, decoriq; cōgregationis, vel ordinis, ſeu eccleſiarum (quibus illi deſeruiunt) per ipſos viſitatores cōſuleretur. *f* Poterit & ſecundariò ſic definiri.
Viſitatio eſt exquiſitio, & diſcuſſio facta propoſito verbo Dei, in loco viſitando per Viſitatorem eccleſiaſticum ordinarium, vel delegatum de his rebus, & circa eas res, quas poteſt & debet ipſe Viſitator iure ſuo ordinario, vel delegato; pro animarum ſalute promouenda 1

e l. 2. ff. de orig. iur.

f Latiùs in ſeq. cap.

mouenda, cultu diuino manutenendo, & eo collapſo reſtituendo, ſecundum qualitatem & conditionem perſonarum & locorum viſitandorum exquirere & diſcutere cum ordinatione, correctione, & reformatione eorum, quæ ordinatione, correctione, & reformatione indigebant. Diximus in hac diffinitione ſeu deſcriptione *exquiſitio & diſcuſſio* cùm in iure [a] reperiatur tantum quòd Viſitator debeat exquirere & diſcutere: Nam in concilio Toletano quarto cap. 35. leguntur hæc, videlicet: *Epiſcopus per cunctas diœceſes, parochiaſque ſuas per ſingulos annos ire oportet, vt exquirat quo vnaquęque baſilica in reputatione ſui indigeat: quod ſi ipſe aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus explere nequiuerit: præsbyteros probabiles, aut diaconos mittat: qui reditus baſilicarum, & reparationes miniſtrantium vitā inquirant.* & ſubſequitur. *Placuit omnibus epiſcopis, vt per ſingulas eccleſias epiſcopi, & per diœceſes ambulātes primùm diſcutiant clericos, quomodo ordinem baptiſmi teneant, vel miſſarum, & qualiter quæque officia in eccleſia peragant: & ſi rectè quidem inuenerint, Deo gratias agant, ſin autē minimè docere debēt ignaros etc.* Diximus, *Propoſito verbo Dei.* iuxta Decretū eccleſiæ. [b] ibi propoſito verbo Dei. Diximus, *In loco viſitando*. Quoniam Viſitator ad locum viſitandum debebit ſe conferre, [c] ibi per ſingulas eccleſias: & hoc intelligēdum erit verum, ſi commodè accedere poterit, vt ibi dicitur. [d] Diximus, *Pro ſalute animarū promouenda, cultu diuino manutenēdo, & eo collapſo reſtituendo,* ad differentiam viſitationis, quæ fit propter aliū finem. Diximus, *iuxta qualitatem & conditionē perſonarum, et loci viſitati,* quia de aliquibus exquiritur, & diſcutitur in eccleſia, de quibus nō exquiritur in monaſterio, & è contra: nec in loco pio: & de aliquibus in eccleſia curata, & circa perſonam, quę gerit curam: de quibus nō exquiretur, nec diſcutietur in eccleſia non curata, & circa perſonam, quæ non gerit curam: Inſuper & de aliquibus exquiretur in eccleſia collegiata, de quibus nō inquiretur de eccleſia non collegiata, & ſic de ſingulis.

a c. Epiſcopum, & c. ſequē. 10. q. 1. & ibi per Doctores, & infra in ſeq. capit.

b c. 1. §. ſanè, de cenſibus, in 6. & ibi per Doctores.

c c. Placuit, 10. q. 1. & dicto c. 1. circa principiū, iuncta gloſ. ſuper ver. accedere, & ibi per Doct.

d Socin. in tract. Viſitationis, lib. 8.

Viſitatio monaſteriorum regularium & perſonarum ibi degentium, & eccleſiarum & clericorū ſecularium ibi deſeruientium quolibet anno, an neceſſariò facienda ſit propter præceptum aliquod diuinum, aut Pontificium: & quis ſit ſcopus ac finis huiuſmodi viſitationis: & Viſitatorū quæ ſit poteſtas. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Viſitare in ſacra ſcriptura ſumitur etiam pro punire.*
2 *Quæcumque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt.*
3 *Deus omnipotens per ſemetipſum viſitauit Adam in Paradiſo terreſtri, ſeu voluptatis, poſt tranſgreſſionem præcepti diuini.*
4 *Ordo ſeruatus à Deo in viſitando Adam obſeruādus accuratiſſimè erit à Viſitatoribus quibuſcūque, procedentibus ad viſitandas perſonas clericorum regulariū & ſecularium, degentium in altero Paradiſo terreſtri, ſcilicet, in monaſteriis,*

ſterijs, & eccleſijs.

5 *Deum quomodo viſitaſſe Cain probetur.*

6 *Deus, quòd viſitauerit genus humanum, recẽſetur, tempore Noe.*

7 *Deus qualiter viſitauerit Sodomitas, enarratur.*

8 *Iacob viſitauit filios ſuos mediante perſona Ioſeph fratris illorum; & indè deducitur moralitas, ac figura viſitationis, quæ hodie fit in eccleſia Sancta præcepto Summi Pontificis patris omnium Chriſtianorum.*

9 *Reuerendi Viſitatores congregationis Caſſinenſis quam iuriſdictionem exercere poterunt ſuper monachos & prælatos monaſteriorũ eorum, viſitationi ſubiectorum.*

10 *Dauid, quomodo fuerit deputatus ab Iſai patre ſuo Viſitator fratrũ ſuorum exiſtentium in bello, & an fuerit figura Reuerendorũ Viſitatorum perſonarum clericorum regularium & ſecularium.*

11 *Eccleſiam Sanctã præcepiſſe viſitationem tam monaſteriorum, & regularium perſonarum ipſorum, quàm eccleſiarum clericorũ ſecularium & perſonarum eorum, ibi deſeruientium quolibet anno repetendam, probatur.*

12 *Scopus ac finis huiuſmodi præcepti de viſitandis monaſterijs & perſonis regularibus ibi degentibus, ac eccleſijs clericorum ſecularibus & ipſiſmet clericis, eſt delinquentes punire, & præmia bonis repertis tribuere, ac mores, obſeruantias, & ritus eccleſiaſticos reformare (ſi huiuſmodi reformatione egentes repererint ipſi vigiles & accurati Viſitatores.)*

QVAMVIS laudabilem morem viſitandi quolibet anno monaſteria, & regulares ibi degentes, & clericos inſeruientes eccleſijs reliquis, originem duxiſſe à iure diuino, ſiue elici poſſe à geſtis, quæ in ſacra hiſtoria recenſentur facta tam à Deo ipſo optimo maximo, quàm à viris prudentib. inſpiratione diuina nullus (forſan) hucuſque expreſsè præſumpſerit (ni fallimur) aſſeuerare: Tamen ponderantibus nobis ſcopum ac finem uiſitationis cuiuſque monaſterij ac eccleſiæ, & perſonarum ibi deſeruientium; perſpicuum viſum fuit nos poſſe (ope diuina adiuti) non tantùm affirmare, verùmetiam probare hoc munus viſitandi quolibet anno monaſteria: & eccleſias tam in capite, quàm in membris in ſpiritualibus, & temporalibus, traxiſſe originem ab his, quæ geſta narrantur in iure diuino: cùm procul dubio ſcopus viſitationis alius non ſit, quàm accuratiſſimè inquirere, an regulares clerici & ſeculares obſeruent ea, ad quæ de iure diuino, pontificio, ſtatutiſq; tam regularibus, quàm ſynodalibus (referendo ſingula ſingulis) ipſi teneantur (vt latiùs infra dicemus) & vt inde trãſgreſſores dictorum ſtatutorum debitam ſuorum demeritorum recipiant: & è contra, ipſorum executores laude & præmio decorentur. Nec poterit quis meritò mirari pro eo quod dicemus, quòd Viſitare in ſacra ſcriptura accipiatur pro punire: Nam legimus hac præciſa forma verborum vſum ibi fuiſſe Deum ipſum, dum loqueretur de tranſgreſſorũ præceptorum ſuorum vltione iuſtiſſima faciẽda per ipſum, videlicet:[a] *Ego ſum dominus Deus tuus, fortis, zelotes, viſitans iniquitatẽ patrũ in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui me oderunt.* Quàpropter meritò poterimus ſine rubore dicere Deum ipſum

a Exo. c. 20. in princ.

ipſum optimum maximum tradidiſſe legitimam normam ipſis viſitatoribus procedendi in viſitandis ac puniendis criminoſis repertis iuxta D. Pauli ſententiã, a

a Roman. cap.5.

2 dicentis: ***Quæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt.*** Audiant, ergo, & tenaciſſimè Reuerendi Viſitatores, memoriæ retineant, & opere perficere ſtudeant ordinem ac modum viſitandi monaſteria: & eccleſias, ac regulares, & clericos ſeculares ibi

6 deſeruiẽtes. Legitur enim Deum per ſemetipſum viſitaſſe Adã poſt eiuſdem trãſgreſſionem præcepti diuini de non comedendo de ligno vetito, ſcilicet ſcientiæ boni & mali ſub pœna mortis, eo quòd ſacra ſcriptura b his præciſis verbis vtatur, videlicet: ***Vocauitque Dominus Deus Adam, & dixit ei, Vbi es? Qui ait, vocem tuam audiui in paradiſo, & timui, eo ꝙ nudus eſſem, & abſcondi me. Cui dixit Dominus: quis enim indicauit tibi, quòd nudus eſſes, niſi, quòd ex ligno, de quo præceperam tibi, ne comederes, comediſti?*** Ex

b Geneſ. cap.3.

4 his, ergo, Domini Dei verbis duo elicimus ſeruanda à Viſitatoribus: ſcilicet, Primum, quod ipſi Reuerendi Viſitatores ad viſitandos ſubditos ſe perſonaliter cõferant, vel viſitandos ipſos ad ſe vocare ſtudeant, illoſque interrogabunt de ſtatu ipſorum: Cùm dicendo Adæ Deus, Vbi es? voluerit ipſum ad recognitionem proprij ſceleris perducere, & ſic ad ſalubrem pœnitentiam & confeſſionem illius: Nam ideo dixit, Vbi es? Id eſt, In quem ſtatum miſerrimum te impulit trãſgreſſio mei præcepti? Secundum eſt, vt Viſitatores neminem inauditũ puniant: ſed primò ipſum interrogent de facto prætenſo, & poſtea ei indulgeant terminum & facultatem proponendi, & probandi in ſui fauorem quæcumq; in excuſationem criminis prętenſi contra ipſum haberent: quod ipſemet Adam intelligens dictis Domini Dei verbis ſibi tacitè fuiſſe indultam facultatem ab ipſo ſe tuendi, & producendi quæ putaret facere in ſui defenſionem: ſtatim protulit hęc pręciſa verba, videlicet: ***Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit de ligno, & comedi.*** ac ſi apertè dixiſſet. Quid infœlix ego peccator dicam in meę tranſgreſſionis excuſationem, neſcio: cùm hoc ſolùm mihi occurrat, ſcilicet, quòd cauſa huius tranſgreſſionis fuerit Eua vxor mea; & ſic confeſſus fuit propriam præuaricationem, de qua interrogabatur: at quoniam producta in ſui defenſionem fuerant nullius virtutis: ſed ex ipſis magis ac magis ipſum dignum pœna ſe effecerat: cùm debuerit ſuggerentẽ ſibi vxorem repellere ac corrigere, & non aſſenſum eius conſilio præſtare: meritò ergo, Deus optimus maximus, ac iuſtiſſimus iudex contra ipſum Adam poſt eius confeſſionem, & ſibi indultam defenſionem, pœnalem ſententiam protulit dicens: c ***Quia audiſti uocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo preceperam ne comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cũctis diebus vitæ tuæ, ſpinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Fecit quoque dominus Deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos, & ait: Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus***

c Gen.c.3.

ctus eſt, ſciens bonum & malum. Nũc ergo nè fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. Emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt, eiecitque Adam, & collocauit antè paradiſum voluptatis Cherubim, & his præciſis verbis fuit promulgata à Deo iuſtiſſimo iudice ſententia lata contra Adam in cauſa tranſgreſſionis diuini præcepti ab ipſo perpetratæ. Ex quibus, ergo, omnibus Deus ipſe facto ſuo docuit, nos normam viſitandi criminoſos, & ſententiam contra illos fulminãdi: quod & rurſus nos docuit, antequã promulgaſſet ſententiam contra fratricidãm Cain illum. Nã legitur quòd [a] *cùm offerret Cain de fructibus terræ munera domino: Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum: & reſpexit dominus ad Abel, & ad munera eius: Ad Cain autem, & ad munera illius non reſpexit. Iratusq́; eſt Cain vehementer, & concidit vultus eius: Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Nonne ſi benè egeris, recipies? ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum tuum aderit: ſed ſub te erit appetitus tuus; & tu dominaberis illius*. Ex quibus domini verbis & actibus apertiſſimè elicitur Deum ipſum de peccato fratricidij propoſiti Cain aduerſus Abel fratrem ſuum voluiſſe ipſum Cain monere ad hoc, vt à cogitatis reſiliret pœnitendo de ſua impia voluntate, ac per conſequens indè comprobatur Deum optimum maximum tunc viſitaſſe Cain qui cùm noluiſſet ponderare viri verborum Dei: at potiùs in ſua iniquitate perſeuerare, illã-que opere exercere: ſubditur ibidẽ. [b] *Cain dixit ad Abel fratrem ſuum egrediamur foras; cumque eſſet in agro, conſurrexit aduerſus fratrem ſuum Abel, & interfecit eum: quo mortuo Deus vocauit Cain, & interrogauit eum de fratre ſuo dicens. Vbi eſt Abel frater tuus? Qui reſpondit, neſcio, nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? Dixitq́; ad eum, quid feciſti? Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra*: & cũ Cain in ſui defenſionem nihil protuliſſet, ſtatim Deus iuſtiſſimus iudex protulit ſententiam diffinitiuam dicens [c] *Nunc igitur maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua: cùm operatus fueris eam nõ dabit fructus ſuos, vagus & profugus eris ſuper terrã*. & rurſũ idipſum nos docuit Deus facto ſuo dum viſitare dignatus fuiſſet genus humanum [d] & *cognouiſſet multam malitiam hominum creuiſſe ſuper terram, & quòd cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, dixit pœnituit me feciſſe hominem in terra, & præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinſecus: delebo* (inquit) *hominem, quem creaui à facie terræ ab homine vſque ad animantia, à reptili vſque ad volucres cœli: pœnitet me feciſſe eos: & cùm corrupta eſſet terra coram Deo; pro eo quòd omnis caro corruperat viam ſuã ſuper terram*. Volens ergo Deus proferre iuſtã ſententiam contra huiuſmodi homines peccatores, & alia animalia, qui corruperant vias ſuas, ſubdidit Deus, dicens [e] *Finis vniuerſæ carnis venit coram me; repleta eſt terrra iniquitate eorum, et ego diſperdam eos cum terra*. Et volens à tali pœna eximere innocentes,

[a] Gen. c. 4.
[b] Gen. c. 4.
[c] Gen. c. 4.
[d] Gen. c. 6.
[e] Gen. c. 6.

a Gen. c. 6.

b Gen. c. 7.

c Gen. c. 18. & in c. Qualiter & quādo, el 2. ext. de Accuſat.

d Gen. c. 19.

& eos honorare; præcepit Noe dicens. *a Vt faceret ſibi arcam, tradiditque ſibi formam ipſam fabricandi, in qua ipſe Noe cum ſua familia, & reſeruanda ab aquis diluuij animalia fuerant: qua arca ędificata, et in eam ingreſſis Noe, & familia ſua, & dictis animalibus, incluſit eum dominus deforis: factumque eſt b diluuium quadraginta diebus ſuper terram: & multiplicatæ ſunt aquæ, & eleuauerunt arcam in ſublime à terra, conſumptaque eſt omnis Caro, quæ mouebatur ſuper terram, volucrum, animantium, beſtiarum omniumq; reptilium, quæ reptant ſuper terram. Vniuerſi homines & cuncta, in quibus ſpiraculum vitæ eſt in terra, mortua ſunt: & deleuit Deus omnem ſubſtantiam, quę erat ſuper terram ab hominem vſque ad pecus. Remāſit autem ſolus Noe, & qui cum eo erant in arca.* Ex quibus ergo relatis patuit, quid debeāt facere viſitatores: nec non & claruit Viſitationem intro ductam in Sancta Eccleſia, originem duxiſſe à geſtis ipſis diuinis, ac per conſequēs radicaliter illam

7 eſſe de iure diuino. Cùm & hoc ipſū annuerit ipſe Dominus Deus loquens de iuſta pœna mox infligenda ſodomæ, & aliarum ciuitatū conuicinarum, ciuib. ad Abraham & dicens. *c Clamor ſodomorum & Gomorreorum multiplicatus eſt; & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. Deſcendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint: au non eſt ita vt ſciam.* de quibus ſodomitis legitur d inſuper, quòd ipſi cognoſcentes quòd tres Angeli in forma adoleſcentulorum hoſpitati fuiſſent apud Loth, accedentes ad domum Loth, volebant per violentiam indè extrahere illos Angelos, & abuti eis: & cęcis illis effectis diuina iuſtitia, monitus fuit Loth ab Angelis, vt quàm celerrimè vnà cum ſua familia egrederetur ciuitatem illam: quoniam iuſto iudicio diuino omnes habitantes in ea, vnà cum ipſa ciuitate, & alijs cōuicinis forent illico igne cōburendi pp eorum ſcęlera. Quibus auditis Loth & reliqui de ſua milia egredi ciuitatem illam feſtinantes, ſalui facti ſunt, habitantibus verò in illis, igne ſulfureo de cęlo ſubmiſſo peremptis. Quaprò pter ex hucuſq; allatis patuit, quid ſit faciendum Viſitatoribus ipſis tam clericorum regularium, quam ſecularium, ſcilicet, eos oportere honorare ac protegere ipſos repertos morigeratos & Deum timentes, e nec non & punire iuxta qualitatem ſuorum demeritorum reprobos: f prout feciſſe Deum iuſtum Viſitatorem ac iudicem ex ſuprà allatis apertiſſimè didicimus. Inde etiam emicuit Viſitationem ipſam eſſe, quæ hodie eſt in Sancta Eccleſia, eſſe conformē ac conſonā iuri diuino. Nōnè Pa-

8 triarcha Iacob præcepit Ioſeph filio ſuo, vt quamprimum ſe conferret ad viſitandos fratres ſuos morantes tunc in Sichem & paſcentes gregem ipſius Iacob patris eorum his præciſis vtens verbis? videlicet *g Fratres tui paſcūt oues in Sichimis, veni, mittam te ad eos, quo reſpondente, præſto ſum: ait, vade & vide ſi cuncta proſpera ſint erga fratres tuos, et pecora, & renuntia mihi quid agatur.* Et quidem hæc omnia in figura contingebant illis pro noſtra inſtructione. Iacob enim ſignificabat ſummum Pōtificem, qui eſt pater omnium tribuum ac filiorum Sanctæ Eccleſiæ. Filij ipſius paſcentes gregis patris ſunt Archiepiſcopi, epiſco-

e Hie. c. 23.

f Timoth. c. 5. & in c. Audi denique 11. q. 3.

g Gen. c. 37

epiſcopi, & alij prælati, ac curati, quibus cura animarum fuit delegata: meritò ergo Iacob miſit Ioſeph, (qui dicitur additus adiunctus) ad viſitandos fratres ſuos, ſcilicet prælatos, & gregem ſcilicet populum Chriſtianum illis ad paſcendum commiſſum: & hic Viſitator deſtinatus dicitur Ioſeph, ideſt, adiunctus: quoniam eſt additus numero propriorũ prælatorũ cuiuſq; diœceſis, & monaſterij; qui de iure tenẽtur viſitare ſingulares ſubditos propriæ diœceſis, & monaſterij. a Sed ne videamur præterire materiã ex profeſſo hic tractandã, Dicimus & firmiſſimè aſſeueramus Generalem Præſidem alicuius religionis, ordinis, ſeu congregationis perſonarũ regularium repreſentari per Iacob: cùm mittat vnum ex filijs ſuis ad viſitandos alios filios ipſius mittentis paſcentes greges patris eorum, dirigendo ſcilicet ipſos in viſitatores electos ad viſitãdos prælatos ſingulorum monaſteriorum: & ad videndum ſi cuncta ſint proſpera erga dictos fratres ipſius Ioſeph, alios ſcilicet prælatos monaſteriorũ ſibi ſubiectorum, & pecora ipſa (ideſt) monachos ſeu regulares ipſos ſubditos illorum prælatorum, ſcilicet ad accuratè inquirẽdũ, an ſuperiores & inferiores degentes in monaſterijs laudabiliter ſtudeant exequi proprium munus. At quoniam aliqñ ipſi Viſitatores ſine ſcandalo non poſſent punire mala ibi reperta: icircò cõſulto ibidẽ ſubditur. b à Iacob Patriarcha *& renuncia mihi quid agatur.* Et quidem hoc ipſum quam prudentiſſimè fuit ſtatutũ per Reuerendos patres Congregationis noſtræ Caſſinenſis. Nã declarantes poteſtatem traditam à Capitulo generali ipſis deſtinatis Viſitatoribus, his præciſis verbis vſi fuerunt, videlicet. c *Poſſint autem prædicti Viſitatores, prælatũ, ſi quem in notabilem exceſſum deprehenderint incurriſſe, aut minus idonuum ad regimen, adeò quod non abſque manifeſto ſcandalo, ſeu graui damno monaſterij vſque ad capituli generalis tempus tolerari poßit, ſuſpendere, & alium pro eo ſubrogare. Ad euitãda tamen ſcãdala, niſi duorum ad minus officio Viſitatorum, & Præſidentis conſenſus acceſſerit, id facere non poſſint: & ſi alias in monaſterio quietè, & pacificè morari noluerit, eum amouere, & ad aliud monaſterium congregationis noſtræ tranſmittere, prout eis videbitur expedire.* d *Poßint inſuper omnes & ſingulos ſeniores, & officiales monaſterij ab eorum curis & officijs ſuſpendere & abſoluere, ſi iudicauerint expedire, & ab eorũ monaſterijs remouere.* e *Ea tamen, quæ viſitatores reperirent in ſuis viſitationibus alicuius ponderis, ſeu nota digna, aut quæ ipſi cõponere nequiuerint, reducant in vno folio, Diffinitoribus tempore capituli generalis referenda.*

9 hæc ſtatuerunt dicti Reuerendi Patres: & quidem meritò, cum idipſum nos docuerit ſacra ſcriptura referendo præceptum factum Dauid à patre ſuo. Nam *dixit* f *Iſai ad Dauid filium ſuum. Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem panes iſtos, & curre in caſtra ad fratres tuos, & decem formellas caſei, has deferas ad tribunum: & fratres tuos viſitabis, ſi rectè agant, & cum quibus ordinati ſunt diſce.* Audiuimus Nos (Reuerendi lectores) docente ſacra ſcriptura, quid præceptũ fuerit Dauid conſtituto Viſitatori fratrum ſuorum. Audiamus modò quid contigerit ipſi Dauid in actu fratrum

a latiſſimè in ſequenti cap. 4.

b Gen. c. 37

c in ſecũda part. Conſt. Congregationis Caſſin. c. 2. nu. 28.

d in ſecũda par. Conſt. c. 2. nu. 19.

e Vbi ſupra num. 20.

f 1. Regum c. 17.

trum viſitationis & poſt eorum viſitationem, ad hoc vt & ipſi Reuerendi Viſitatores ſequentes veſtigia Dauid poſſint gloriæ Dei, & ſaluti viſitandorum facillimè proſpicere. ſciant ergo quòd Dauid [a] viſitare iuſſus à patre ſuo proprios eiuſdem fratres commorantes in exercitu Saulis regis, pergẽs ad ipſum exercitum pro viſitandis fratribus ibi exiſtentibus, & animaduertens omnes exiſtentes in exercitu trepidare à facie Goliȩ Filiſtei Gigantis exprobrantis aciem Dei viuentis, ita vt nemo aſtantiũ auderet occurrere ei, & ſecum præliari: ipſe Dauid & ſi cognoſceret ſe adoleſcentem: tam ea confiſus in Deo omnipotente pro liberandis fratribus proprijs., & populo Dei inſurgens contra Gigantem Goliam in lapidibus & fundà interfecit eum, & caput ipſius abſcindens & deferens Sauli regi liberauit fratres & populum ſuum. Nõ

a 1. Regum c.17.

10 immeritò ergo dicere poſſemus Dauid figuram fuiſſe Viſitatorum Deum timentium, qui non aufugit à facie lupi, vel tyranni volentis mactare, & diſpergere oues. Nam ipſi Viſitatores miſticè & tacitè dum pergunt ad viſitãdos fratres ſuos recipiunt ab eccleſia ſancta, & ſummo Pontifice patre omnium Chriſtianorum decem panes deferendos fratribus ſuis, ſcilicet, ſȩpius debebunt intimare auribus eorum præmia promiſſa & præparata à Deo obſeruantibus decem pręcepta decalogi, quorum obſeruantia confirmat cor noſtrũ contra Diabolum & eius ſuggeſtiones, quemadmodum panis cõfirmat cor hominis & pœnas hic & in futuro ſeculo infligẽdas pro tranſgreſſione ipſorum: nec non & alia ibi virtualiter contenta, vt ſunt obſeruationes propriorũ votorum & præceptorum, quæ in dies ab eorum prælatis intimantur: quod ſi ipſi Viſitatores animaduerterint in monaſterijs reperiri contemptores ſuorum votorũ & in eccleſijs clericorum ſeculariũ contemptores ſtatutorum ſynodalium diœceſanorum ſuorum: tunc inſurgere debebunt contra eos, illos iuxta ſacrorum canonum & regularũ, ſeu propriorum cuiuſque diœceſis, vel ordinis ſeu congregationis ſtatutorum normam, punirȩ non omittant, nè ſanguis eorum de manu ſua requiratur (vt latius infra) ad hoc vt tali pacto procedendo in eis occidatur Gigas Golia, ſcilicet, diabolus illis mala ſuggerens opera: Nec debebunt ipſi Viſitatores pertimeſcere, vel curare, quòd indè aliqui ex fratribus viſitandis, aut viſitatis murmurent: cum & Dauid ſpreuerit, & pro nihilo duxerit murmurationem propriorum fratrum factam aduerſus eum propter aduẽtum eius ad exercitum, intendens etiam contra eorum voluntatem conſulere eorum ſaluti. Quapropter meritò ad memoriã propriam ipſi Reuerendi Viſitatores reuocare debebunt finẽ pugnȩ Dauid pro ſalute fratrum murmurantium, & tribulationis illatæ ſancto Patriarchæ Ioſeph à proprijs fratribus viſitatis iuſſu Iacob patris eorundem. Cum ex ipſamet tribulatione ſibi ab illis impijs procurata (dum indè venditus fuit, & quaſi in profundum malorum demerſus) Deus ipſe omnipotens (& infatigabile bracchium obedientium & Zelantium honorem ipſius Dei, et proſpicientium ſaluti animarum fratrum ſuorum) eleuauit eum ad dominium totius terræ Ægypti: ita vt eſſet primus princeps [b] poſt regẽ Ægypti: & tandem

b Gen. c.4

dem fuit glorioſus ſaluator non tãtùm totius terræ Ægypti, & con uicinarum, verùm etiam propriorum fratrum *a* tradendo tempore generalis fam's eis victualia abundantiſſimè. Reuerendi ergo Viſitatores prudenter & intrepidè exequantur munus proprium, recolentes quòd primus Viſitator fuerit Deus, & poſt eum quamplurimi ſancti prudentiſſimi viri, qui ſemper à Deo fuerunt potentiſſimè adiuti: & ſicut Ioſeph cũ regnaret in tota terra Ægypti, & videret impios fratres fame perire, & ad ſe pro frumẽto recipiẽdo recurrere (quãuis illi tunc nõ cognouiſſent illum pro Ioſeph fratre eorum) Ipſe tamẽ Ioſeph immemor iniuriæ ſibi ab illis illatæ, tot bonis eos ditauit: ita et Reuerendi Viſitatores dum tali muneri incumbũt, immemores eſſe debent cuiuſque iniurię ſibi à viſitãdis antea forſan illatæ: ſed procedant in ipſa viſitatione tanquam miniſtri Dei abſq; aliqua paſſione, pręmia elargiendo clericis regularibus & ſecularibus, quos virtute præditos repererint, & alios immorigeratos puniãt, ſeruatis accuratiſſimè tamen his, quæ infra afferemus. *b* Et quamuis de Viſitatione huiuſmodi generaliter facienda, tam clericorum regularium, quàm ſecularium fuerit factus ſermo breuis ſupra: *c* hic tamẽ dicẽda erunt ſpecialiter aliqua de pręcepto viſitandi, & de ſcopo Viſitantium clericos regulares, & infra *d* de modo, forma, & ordine ſeruando in Viſitatione clericorum ſecularium,

11 & eorundem eccleſiarum. Sciendum ergo, quòd Viſitatio clericorum regularium, & eorum monaſteriorum in temporalibus & ſpiritualibus ſit pręcepta etiam de iure poſitiuo, hoc ipſum atteſtantibus non nullis Conſtitutionibus tam ſummorum Pontificum & Conciliorum generaliũ, quàm peculiaribus cuiuſque ordinis, religionis, & Congregationis regularium ipſorum. *e* Memorię inſuper erit tenaciſſimè commendandũ, quòd Viſitationis huiuſmodi

12 ſcopus & finis (vt diximus) *f* intentus ab eccleſia ſancta eſt immorigeratos & rebelles regulares monere, corripere, punire, ac reducere ſtatum monaſticũ ad priſtinam obſeruationem regularum & conſtitutionum peculiarium cuiuſque religionis. Sed vt faciliùs in memoria Reuerendorum Viſitatorum ſupradicta imprimantur, hic ſubinſeremus ad verbum, quæ de hoc ſcopo Viſitatorum & viſitationis ſtatuerit ſacroſanctũ Concilium Tridentinum. Sciant ergo Reuerendi Viſitatores ſacroſanctum Concil. Tridentinum *g* his præciſis verbis vſum fuiſſe, videlicet: *Viſitationum autem omnium iſtarum præcipuus ſit ſcopus, ſanam orthodoxamque doctrinam expulſis hæreſibus inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere, populum cohortationibus, & admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamque accendere, prout locus, tempus, & occaſio feret ex viſitantium prudentia ad fidelium fructum, conſtituere. Quæ vt facilius, feliciusq; ſuccedant, monentur prędicti omnes, ad quos viſitatio ſpectat; ut paterna charitate, Chriſtianoque zelo omnes amplectantur. Ideoque modeſto contenti equitatu, famulatuque ſtudeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia, viſitationem ipſam abſoluere.* hæc ibi. & rurſum ipſum Concil. Tridentium *h* his pręciſis verbis vtitur, videlicet: *Quoniam non ignorat ſancta ſynodus*

a Gen. cap. 45. & 46.

b In cap. 5. num. 4.

c In cap. 2.

d In cap. 8.

e c. In ſingulis. c. fin. extra de ſtatu monach. & in ſacro Cõcil. Trid. in ſeſſ. 24 de reform. cap. 3. & in ſeſſ. 25. de reforma. cap. 1. & 8. & in ſecunda par. Conſtit. Reuerẽdorũ Patrũ Congregationis Caſſinẽſis cap. 2. per totum.

f In cap. 2.

g In ſeſſ. 24. de reforma. cap. 3.

h In ſeſſ. 25. cap. 1.

nodus quantum ex monaſterijs piè inſtitutis in eccleſia Dei ſplendoris, atque vtilitatis oriatur: neceſſarium eſſe cenſuit, quo facilius, ac maturius, vbi collapſa eſt vetus, & regularis diſciplina, reſtituatur, & conſtantius vbi conſeruata eſt, perſeueret: præcipere prout hoc decreto præcipit, vt omnes regulares tã viri, quàm mulieres ad regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum, vitam inſtituant, & componant. Ad quæ in primis, quæ ad ſuæ profeſſionis perfectionem, vt obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis: ac ſi quæ alia ſunt alicuius regulæ & ordinis peculiaria vota, & præcepta ad eorum reſpectiuè eſſentiam, nec non ad communem vitam, victum, & veſtitum cõſeruanda, pertinentia fideliter obſeruent: omniſque cura & diligentia à ſuperioribus adhibeatur tam in capitulis generalibus, quàm in eorum viſitationibus, quas ſuis temporibus facere non prætermittant: vt ab illis non recedatur. Cùm compertum ſit ab eis non poſſe ea, quæ ad ſubſtantiam regularis vitæ pertinent, relaxari. Si enim illa, quæ baſes ſunt, & fundamentum totius regularis diſciplinæ exactè non fuerint conſeruata: totũ corruat ædificium neceſſe eſt. hæc ibi. Probauimus ergo, quòd viſitatio monaſteriorum & perſonarum regularium ſit aliquo pacto & tacitè de iure diuino, expreſſe verò de iure pontificio: Nec non quis ſit ſcopus ac finis huiuſmodi viſitationis, & quid præcipuè intendere debeant Viſitatores in viſitandis monaſterijs regularium perſonarum tam in capite, quàm in membris.

De obiectionibus, quæ fieri poſſent Viſitatoribus, antequam admitterentur ad vſum ſuę iuriſdictionis. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Viſitatores quæ ponderabunt, antequam accedant ad viſitanda monaſteria.*

2 *Acta egredientis fines mandati erunt ipſo iure nulla.*

3 *Prælati monaſteriorum quando non tenebuntur admittere Viſitatores ad viſitanda propria eorum monaſteria ſibi cõmiſſa, & quare.*

4 *Viſitator ſeu iudex delegatus nolens oſtendere literas commiſſionales de viſitando, & ideo ſi non fuerit admiſſus à prelato dicti monaſterij, & hac de cauſa excommunicaſſet ipſum prælatum hanc cauſam exprimendo in excommunicatione, huiuſmodi excommunicatio erit ipſo iure nulla, et quare.*

5 *Sententia lata contra leges & canones, etiamſi ab ea non ſit appellatum, erit nulla, & quare.*

6 *Error iudicis nõ poterit excuſare ſententiam ipſo iure nullam.*

7 *Sententia contra ius lata à iudice æſtimante illud non iuuare cauſam, quando ſit valida.*

8 *Prælatus ordinarius quando teneatur admittere viſitatores, ac indices delegatos, non oſtenſis ſibi literis commiſſionalibus.*

9 *Viſitator, aut Iudex delegatus, quomodo procedet contra prælatũ calumnioſè prohibentẽ ipſum Viſitatorem fungi officio ſuo.*

10 *Viſitator aut Iudex delegatus in quibus caſibus alijs nõ tenebitur oſtendere prælato monaſterij viſitandi originale mandatum, & quare.*

11 *Inquiſitio facta contra aliquam*

perſonam

perſonam ſuper certis criminibus, non præcedente inquiſitione de fama, quando ſit valida.

12 *Nemini licet iuriſdictionem ſuper ſe competentem ordinario ſuo iudici, tradere alteri iudici, inconſulto ordinario, licèt compromittere controuerſiam quis poſſet alteri tãquam arbitro cum conſenſu partis aduerſæ.*

13 *In Viſitatoribus noſtræ Congregationis Caſſinenſis, non habent locum quæ diximus de oſtenſione literarum commiſſionalium, & quare.*

14 *In delegatis iudicibus, qui aliàs appellandi erunt Commiſſarij, quæ ſupra diximus, habent locum etiã in delegatis Cõgregationis noſtræ Caſſinenſis, & quare.*

CVM preſens noſtra praxis nõ ſolum deſeruire poterit ꝓ dirigẽdis Reuerẽdis Viſitatorib. tyronibus regularium perſonarum noſtræ Congregationis Caſſinenſis, verùm etiam cuiuslibet religionis, qui illa vti non dedignabuntur. Iccirco in præſenti capitulo afferendum nobis erit ea, quæ ad notitiam poteſtatis & iuriſdictionis ipſorũ Viſitatorum nos per-
1 ducere poterunt. Quapropter primo ipſos Reuerendos oportebit memoriæ tradere, quæ hic erunt afferenda, ne fines mandati, ac ſibi indultæ iuriſdictionis egredientes iniuria, aſſiciant delegantem viſitandi munus, nec non & ipſas viſitandorum perſonas: & faciant acta nulla: cùm dicantur, & ſint, iudices delegati, quibus non licet tranſgredi fines mandati, ſed ipſos accuratiſſimè obſeruare: quia mãdatarijs egredientib. fines mandati, acta ipſo iure ſunt omnino nul-
2 la. a ſecundò Reuerendi Viſitatores debebunt deferre ſecum literas commiſſionales, ſeu mandatum ſibi factum de viſitandis ipſis monaſterijs à generalibus religionis ſuæ: quoniam aliàs Prælati monaſteriorum ipſos non tenebuntur admittere ad exercitium talis iuriſdictionis tãtùm ſibi præiudicialis, niſi oſtenſis dictis literis: quibus non oſtenſis non co-
3 gentur dictis eorum præſtare fidem. b Imò expreſsè prohibitum reperitur à Cœleſtino Papa III. c his præciſis verbis vtente, videlicet: *Cùm à nobis & infra, & canonica & ciuilia iura ſequentes diſtrictiùs inhibemus, nè vnius Iudicis quantæcumque fuerit auctoritatis verbo credatur in cauſis, ſiue ſuper teſtamentis, ſiue quibuslibet alijs contractibus quæſtio agitetur, nec reſcriptum eorum (niſi teſtium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem: quin ei poſſint & debeant duorum, vel trium teſtium bonorum teſtimonia præualere. Salua in omnibus ſedis apoſtolicæ auctoritate*, & ratio iſtius deciſionis eſt: Quoniam in præiudicialib. iuri tertio acquiſito non creditur Principem aliquid conceſſiſſe: vulgaribus iuribus, quod & latiſſimè per nos fuit probatum in noſtris deciſionibus. Tertiò, ſciant Reuerendi Viſitatores, quòd intantùm ſunt vera, quæ huc uſque attulimus, quòd ſi ipſe iu-
4 dex delegatus, ſiue Viſitator oſtendere nollet mandatum ſupradictum, vel aliter probare ſe fuiſſe delegatum vel creatum Viſitatorem à ſuperiore iudicis ordinarij, ſeu prælati illius monaſterij, quod viſitare intẽdit, & ideo ipſum prælatum ordinarium iudicẽ in monaſterio ſibi commiſſo, mandato dicti viſitatoris non parentem ipſe Viſitator excommunicaſſet: ipſa ex-

a c. Cùm dilectam. ext. de Reſcrip. c. Cũ olim, & ex literis, §. ſi verò, & cap. Cũ venerabilis, ext de off. delegat. & in l. ſi procurator, C. de Procurat. & ibi cõmuniter per doct. & per glo. ſingularẽ, in c. Cũ olim. i ver. Ad talia, extra, de præben. & ibi per Doctores.

b c. Nobiliſſimus, di. 97. c. Cũ in iure peritus, ext. de off. deleg. & ibi Doctores.

c in c. Cũ à nobis, ext. de Teſtib. c. Quoniã contra, § Nec pro ipſius, ext. de Probat. l. Vnica, C. de mãdatis Principum, & ibi per Doctores.

ſta excomunicatio eſſet ipſo iure nulla : ſi huiuſmodi prætenſa excommunicationis cauſa exprimeretur, vt puta, ſi dicat ipſe Viſitator non admiſſus ad viſitandum : excommunico te R. P. D. ...... Abbatem monaſterij .... quia noluiſti me admittere ad vſum iuriſdictionis ad te ordinario iure ſpectantis, eo quòd non oſtenderim tibi inſtrumentum meæ delegationis : & ratio iſtius noſtræ deciſionis elicitur ex iam allatis iuribus in probationē, quòd iudex ordinarius non teneatur credere aſſerenti ſe eſſe delegatum ad viſitandum eius monaſterium : cùm ergo huiuſmodi excommunicationis ſententia ſit lata contra ius ſcriptum, & per conſequens contineat expreſsè intolerabilem errorem, inde ſequitur, quòd de iure ſit nul-
5 la. a prout expreſſius docuerunt infraſcripti Pōtifices ſummi. Nam Gregorius Papa his præciſis verbis vſus fuit. b *ſententia contra leges canonesuè prolata, licèt non ſit appellatione ſuſpenſa, non poteſt tamen ſubſiſtere ipſo iure*. & turſus alibi dicit textus. c *ſi ſententia contra ius ſcriptum feratur, veluti dum defunctus, & minor 14. annis fuiſſe, & teſtamentum iure feciſſe dicitur : nullas vires obtinet, nec contra eam eſt neceſſarium auxiliū prouocationis*. Idipſum adhuc apertius docuit Innocentius III. d his præciſis verbis vtens, *examinata cauſa, quæ vertitur inter te, & milites Fauanicos ſuper eccleſia ſancti Angeli, perpendimus arbitrium, quod Vicedominus Sabinenſis dicebatur ſuper eodem negotio promulgaſſe contra formam iuris, & compromiſſi fuiſſe dictatum. Unde non obſtante confirmatione C. Papæ predeceſſoris noſtri, qui confirmauerat illud, ſicut prouide latum, & ab vtraque parte receptum, decernimus ipſum irritum & inane*. & ratio potiſſima eſt: quoniam cùm error iudicis nō poſſit excuſare ſententiam ipſo iure nullam, e ſtantibus etiam ſingularibus iuris regulis. *Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non ſubſiſtit*, f & *Quæ contra ius fiunt, debent vtique pro in-*
6 *fectis haberi*. g Nec præſenti noſtræ deciſioni poterit de iure obſtare, quòd ſententia contra leges lata à iudice æſtimante illas non iu-
7 uare cauſas, ſit valida. h Non obſtat (inquam) cùm non ſimus in caſu, quando eſſet ſententia fulminata contra ius litigatoris, de quo agitur in dicta l. Cū prolatis, quæ vtique tranſit in rem iudicatam, ſi ab ipſa tempore ſtatuto à iure non fuerit appellatū: vt apertè colligitur ex iuribus ſupra recenſitis. i Non autem idem dicendum erit de ſententia lata cōtra ius conſtitutionis, vt ex ſupra recenſitis emicuit. Quarto Reuerendi Viſitatores non obliuiſcantur, quòd tunc ordinarius prælatus non teneatur admittere delegatos, & Viſitatores, niſi oſtenſis literis commiſſionalibus : quando non eſſet
8 notorium illos fuiſſe deſtinatos iudices delegatos, vel viſitatores monaſterij, cui ipſe præeſt, & ordinariam exercet iuriſdictionem. Nam publicè conſtaret illum le-
4 gitimum eſſe Viſitatorem monaſterij, & à dicto prælato iuridicè nihil fuerat obiectum : cùm tunc conuincatur prælatum ordinarium malitiosè aſſerere ſe dubitare de huiuſmodi mandati valore: & nō obſtante ſupradicta notorietate facti, ſi ipſe ordinarius allegaſſet falſitatem
9 reſcripti, ſeu mandati; Vel quid ſimile; ipſe delegatus ſeu Viſitator recurrat ad amplectenda duo remedia

a c. Per tuas. §. nos igitur credim*, extra de ſent. excommunication. c. Inter cæteras, extra de ſent. & re iu iudic. c. Cū olim Abbas, ext. de offic. deleg. c. ad præſentiam, ext. de Appellat. & ibi p Doct.
b c. Sententia, extra de ſent. & re iudic. & ibi per Doct.
c c. Ei, q ap pellat. §. itē ſi ſentent. a, 2. q. 6. & ibi per Doct.
d c. Examinata, ext. de confir. vtil. vel inutil. & ibi p Doct. co. amu.

e l. 1. in principio, ff. quæ ſenten. ſine appel. & ibi per Doct. & per glo. ſingularē, in c. Ei, qui appellat. §. Itē ſi ſententia cōtra ius, in verſ. contra ius, 2. q. 6. & ibi per Doct.
f c. Non firmat, de reg. iur. in ſexto, & ibi p Docto.
g c. Quæ cō. tra ius, de regul. iur. in ſexto, & ibi per Doct.
h l. cum prolatis, ff. de Re iudicata.
i c. Ei, q appellat. § ſi verò contra ius litigatoris, & c. Cū inter, in fine, extra de ſent. & re iudic. vbi communiter per Doct.

media contra ordinarium ipſum. Primum quorũ eſt, vt per ſemetipſum exequatur ſententiam latam ab ipſo: cùm hoc de iure poſſit. a ſecundum: vt puniat ordinarium, ſi ſibi iudicialiter conſtiterit ordinarium malitioſè oppoſuiſſe ad cauillandas ipſas literas commiſſionales, & ipſum punire po-
10 terunt Viſitatores. b Quintò, ſciãt Viſitatores, quòd in caſibus duobus alijs non tenebuntur oſtendere literas commiſſionales. Primus quorũ eſt, ſi ipſe Viſitator vel delegatus (Licèt non oſtenderit originale mandatum) tamen Prælato oſtendiſſet exemplum, ſeu copiam dicti mandati originalis ſolemniter extractam à ſuo originali præuia citatione partis, de cuius intereſſe agebatur: attamen ſi non apparet de detrimento alicuius, tunc præmiſſo edicto generali dicendo, Quicumque putabit ſua intereſſe compareat ad contradicendum infra terminum dierum .... iuxta doctrinam doctorum. c ſecundus caſus eſt ſi huiuſmodi commiſſio, ſeu delegatio fuiſſet exemplata partibus conſentientibus, vel præſentibus, & non contradicentibus, & in actis inſerta: d & ratio huius deciſionis eſt, quia in partium præſentia etiam in earum præiudicium acta facient fidem de originali tenore, e cùm videantur partes conſentiſſe: ſecus dicendum eſſet ſi ſolus notarius exemplaſſet ipſum mandatum originale reducendum ad actorum tenoré: quia cùm producuntur inſtrumẽta, ſola productio eſt de actis, & non tenor, f id eſt, ſi notarius ſcripſerit in actis, quòd talis pars produxit inſtrumentum huiuſmodi, creditur notario de productione, g ſed nõ ſuper tenore inſtrumenti, ſeu mandati huiuſmodi: cùm hoc ſolùm probetur per oſtenſionem originalis, vel copiæ illius extractæ cum ſupradicta ſolemnitate. & hæc omnia videtur docuiſſe etiã Bonifacium VIII. Papam h (arguendo ab identitate rationis) qui
11 his præciſis verbis vſus fuit: *Si is, cui contra te commiſſa fuerat ſimpliciter inquiſitio ſuper certis criminibus facienda, proceſſerit te præſente, nec reclamãte, aut quicquam ſuper hoc excipiente (infamiæ inquiſitione omiſſa) ad veritatem eorundem criminum inquirendam: Proceſſum huiuſmodi, ex eo quòd non fuit primitus de infamia inquiſitum, vlterius impugnare nequibis.* Hæc tamen intelligenda erunt vera, ſi corã ipſo prælato ordinario huiuſmodi mãdati copia à ſuo originali fuiſſet extracta, & non aliter; cùm agatur etiam de ſuo intereſſe (vt patet ad ſenſum) cùm cõſenſus amborum partium non poſſit præ-
12 iudicare de iure, acquiſito iuri ipſi iudici ordinario ſuper ſuos ſubditos: & ratio potiſſima & irrefragabilis eſt, quoniam ſubditi non poſſunt renunciare foro ſui ordinarij, & alterius iuriſdictioni ſe ſubdere iuribus vulgaribus i: qđ & videtur docuiſſe Innocentium Papam IIII. k his præciſis verbis vtentem, videlicet: *Nec appellationis articulo prætermiſſo, nec aliàs etiam cùm minimè appellatum extiterit, Remenſis Archiepiſcopus, vel eius officialis de cauſis clericorum tãquàm iudices (licèt in ipſos ijdem clerici de facto conſentiant) abſque diœceſanorum voluntate cognoſcant.* Et ſciãt Reuerendi Viſitatores nos loquutos fuiſſe de ijs, qui aliquem in iudicem eligunt ſine conſenſu iudicis ordinarij, non autem de conſen-

a c. In literis, extra, de off. deleg. & ibi p Doct.

b arg. in l. 2. C. de leg.

c Panor. in c. Cũ in iure, extra de offic. deleg. & Syluester in ſũma in ver. delegatus. §. 3. nu. 4 ver. ſecundo per exẽplum, & in ver. Tabellio, §. fin.

d Hoſtien. in ſua ſumma. tit. De delegato.

e Arg. in l. 1. C. de relat. & ibi p Bar. & alios Doctores.

f Innoc. relatus à Syluest. vbi ſupra.

g c. Quoniã contra, ext. de probat.

h c. 2. de accuſat. in 6. & ibi p Doctores.

i l. Priuatorum, C. de iuriſd. omn. iudic. & ibi communiter per Doctores.

k c. 1. in primo reſpon. de foro cõpet. in 6. & ibi cõmuniter per Doctores.

tiendo in aliquem tanquàm arbitrum ei compromittendo deciſionem alicuius ſubortæ quæſtionis: quoniam hoc poſſent facere. a Sextò. Notandum, quòd ea, quæ hucuſque attulimus non habent locum in Reuerendis Viſitatoribus creatis à Capitulis generalib. noſtræ Congregationis Caſſinenſis ordinis Sãcti Benedicti de obſeruantia: cùm vetuſtiſſimus (& maxima ratione fultus) mos vigeat in ipſo Capitulo generali ipſos Viſitatores creari, & gradatim in cedula generali, vbi annotãtur Reuerendi Abbates aſcripti, & aſciti in regimine ſingulorum monaſteriorũ, poſtquam expreſsum fuit nomen cuiuſque monaſterij, ſtatim exprimitur nomen Reuerendi Abbatis, qui ei præficitur, qui ſi fuiſſet creatus Viſitator, & talis titulus adijcitur. exempli gratia: In Sancto Benedicto Reuer. P.D. Hieronymus à Peruſio Abbas & Viſitator; & ſic de ſingulis fit, qua cedula lecta publicè coram ipſis Reuerendis Abbatibus, & alijs monachis, & notario publico ſeculari, & teſtibus, ipſius cedulæ copiæ auctenticæ trãſmittuntur ad alia monaſteria, ita ꝙ ad ſingula monaſteria noſtræ Cõgregationis copia ipſius cedulæ perducitur. Quàpropter nullus Prælatorum noſtræ Congregationis poterit prætendere ignorantiam de tali demandata ipſis Viſitatoribus iuriſdictione: & ſi non negemus, quòd omnia, quæ attulimus ſupra aſſerendo, & probando, quòd prælatus ac iudex ordinarius non teneatur obedire Viſitatori, aut delegato, niſi ſibi oſtenſis mandatis: adhuc habeant locum in delegatis omnib. in ſpecialibus negotijs etiam in congregatione noſtra Caſſinenſi, & in alijs religionibus. Nam huiuſmodi iudices requiſiti à prælatis monaſteriorum, in quibus opus eſſet eis exequi mãdatum ſibi factum, & ipſi oſtendere tenebuntur ſpeciale eorum mandatum, ſeu huiuſmodi literas commiſſionales ſuas de procedendo in cauſis ſibi delegatis. At quoniam huiuſmodi delegati dicuntur, & ſunt appellandi Commiſſarij: & de ipſis latiſſimus fiet ſermo in ſecunda parte præſentis praxis: iccircò ipſa miſſa faciẽs remitto Lectorem ad dictam partem, in qua tradetur (Deo optimo maximo annuente) forma procedẽdi in cauſis criminalibus motis contra regulares à principio proceſſus cõpilandi, & inde procedendi vſque ad ſententiam diffinitiuam promulgandi incluſiuè. Ad rem noſtram ergo regredientes, dicimus ꝙ eadem, quę in pręſenti capitulo ſupra attulimus, & exemplificauimus in perſona Reuerẽdorum Viſitatorum noſtrę Congregationis Caſſinenſis, volumus repetita in perſona aliorum Viſitatorum monaſteriorum cuiuſcumque religionis alterius, & idem de iudicibus delegatis alterius religionis: ſeruatis tamen ab ipſis Viſitatoribus, & delegatis aliquibus ritibus & formis procedendi conſuetis in eorũ religionibus, tam circa creationem, & admiſſionem eorum ad vſum ſuæ iuriſdictionis, quàm in forma procedendi contra reos, ſeu in cauſis ſibi delegatis: cùm huiuſmodi ſpeciales ritus & conſuetudines ſint habendæ pro legibus.

a cap. Cùm tempore. c. dilecti filij, extra, de arbitris, & ibi per Doctore aſſignantes rationẽ differentiæ.

13

Reuo-

Reuerendi Viſitatores quomodo procedere debeant in viſitandis monaſterijs, ac regularibus perſonis ibi degentibus. Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Reuerendi Viſitatores quid primò faciēt, cùm peruenerint ad vnumquodque monaſterium per eos viſitandum.*
2 *Viſitatores de quibus monebunt in capitulo viſitandos.*
3 *Viſitatores de quibus inquirant à viſitandis.*
4 *In viſitatione reperti criminoſi per quos puniendi erunt.*
5 *Viſitatores puniunt contumaces et rebelles abſque perſonarum delectu.*
6 *Reuerendi prælati monaſteriorū ſingulorum executioni mandent ea, quæ ſibi iniuncta fuerint à Reuerendis Viſitatoribus.*
7 *Reuerendi Viſitatores obſeruare tenebūtur in viſitando ritum conſuetum ſuæ religionis.*
8 *Reuerendi Viſitatores quando nō deferent iuramentum viſitandis de dicenda veritate, & quando deferent.*
9 *Reuerendi Viſitatores in interrogandis ipſis viſitandis quando necesſario exigant iuramentum ab ipſis, & ſub qua forma.*
10 *Quis ordo iudicij à viſitatoribus ſit ſeruandus, quando dicetur ſibi à fide dignis Prælatum, vel aliū eſſe infamatum de aliquo crimine, & quare.*
11 *Quæ forma procedendi cōtra aliquem antiquitus ſeruabatur, & quæ modo, & quare.*
12 *Hodie non exigitur ab accuſante, vel querelante, vt ſe inſcribat ad pœnam talionis, tamen ſi non probauerit, punietur pœna talionis.*
13 *Reuerendi Viſitatores quare ad viſitanda monaſteria mittantur.*

REVERENDI Viſitatores regularium quàm primùm peruenerint ad ſingula monaſteria per eos viſitanda. 1 Primo ſe conferant ad eccleſiam, & ibi facta breui oratione antè ſanctiſſimum ſacramentum, ingredientes clauſtrum dicti monaſterij recipiendi erunt à Prælato, & monachis dicti monaſterij, & die eodem vel ſequenti (prout temporis & valetudinis opportunitas ſuggeſſerit) congregatis monachis & commiſſis, vnà cum eorum prælatis in capitulo dicti monaſterij propoſito verbo Dei, a palàm facient cauſam aduentus ſui, monachos monendo quòd ad ipſos ſtudeant vera & probabilia deferre: b ſed ſi falſa, aut non probauerint obiecta, ſciant ſe pœna talionis puniendos fore, c & quòd accuſatorum 2 perſonas non accipiant ſine libello eorum manu ſcripto, quāuis ſi ſine ipſo ſecundum vſum modernum poſſint procede. d Secundò ipſi Reuerendi Viſitatores certiores reddant viſitandos ſe nō fore recepturos delationem illorum criminum, de quibus non fuiſſet inſtatum apud proprium prælatum, vt ipſe ad inquiſitionem & punitionem procederet, niſi illa eſſent notoria, cùm in his meritò poſſit notari ordinariorū negligentia. e quàpropter primo inquirāt de notorietate criminum delatorum, vt poſſint animaduertere ad ſe deuolutam fuiſſe iuriſdictionem ſuper illis inquirendi, & liberè puniendi criminoſos huiuſmodi delatos. ſed ſi repererint aliquem ſolùm infamatum de aliquo crimine, tunc ipſi Viſitatores præ-

a c. 1. §. ſanè, de cenſi. in 6. & ibi per Doct.

b c. ſciant. 2. q. 8. & ibi per Doct.

c c. Qui crimen, & cap. Quiſquis. 2. q. 8. & c. 2. de calum. & ibi Doct.

d c. Accuſatorū. 2 q 8. & ibi p Docto, & infra in 2. par. c. 2. nu. 14.

e d. §. ſanè, in ver. Notoria. & ibi latiſſimè p Doctores.

præcipiant ordinarijs, vt ſuper his inquirant ſolemniter cõtra taliter infamatos: ſi ipſis Viſitatoribus vi-
3 debitur expedire. *a* Tertio ſciant ipſi Viſitatores ſe accuratiſſime iquiſituros fore de ſtatu monaſteriorum in temporalibus & ſpiritualibus, & de ipſorum regularium vita, moribus, conuerſationibus & obſeruantijs, & correctu-
4 ros, & reformaturos ea, quæ viderint corrigenda & reformanda: ita tamen quod monachos, vel alios regulares per proprium prælatum mandent corrigi, eiſque iniungi faciant pœnitentiam ſalutarem iuxta Beati Benedicti regulam & apoſtolica inſtituta: & non ſecundum normam prauæ alicuius, ſubortæ (forſan) conſuetudinis, quæ quaſi pro lege in quibuſdã monaſterijs inoleuit. *b* quæ omnia intelligenda ſunt ſi non repererint dicta crimina fuiſſe notoria, in quibus ipſo iure ad ipſos Viſitatores fuiſſet deuoluta plena iuriſdictio, vt ſupra probauimus. *c* Quòd ſi repererint ipſi Viſitatores aliquos ex regularibus contu-
5 maces & rebelles: tunc abſque perſonarum delectu auctoritate apoſtolica iuxtà modũ culpæ cenſuræ percellere eos poterunt, nec illis parcant ob ſuam pertinaciam, vel potentiam amicorum illorum, quin huiuſmodi oues morbidas eijciant ab ouili, ne inficiant oues ſanas. *d* Non ignorare volo Reuerendos Abbates & a-
6 lios prælatos, quod ſi exequi ſtudioſè noluerint, q̃ Viſitatores mãdauerint circa punitionem criminoſorum: erunt & ipſi proclamandi, & corripiendi, atque puniendi publicè in Capitulo generali, itaque pœna ipſorum ſit alijs in exemplum. *e* Quid verò Reuerendi Viſitatores noſtræ Congregationis Caſſinenſis poſſint circa punitiones criminoſorum monachorum, & prælatorum: iam retulimus in præcedenti capit. 3. Nam etſi prædicta ſint veriſſima, tamen Innocentius Papa quartus de modo & forma ſeruanda in Viſitationibus tam clericorum ſecularium, quàm regularium perſonarum loquens his præciſis verbis vſus fuit, videlicet: *Hanc autem viſitandi formam ab vniuerſis*
7 *etiam epiſcopis, alijſque prælatis ordinario iure ſuos ſubiectos viſitantibus plenè obſeruari præcipimus: ſaluis ſuper hoc rationabilibus et approbatis religioſorum cõſuetudinibus, & regularibus inſtitutis.* *f* Quàpropter Congregationis noſtræ Caſſin. Viſitatores obſeruabũt quæ ſtatuuntur in ſecunda parte conſtitutionum Reuerendorum Patrum dictę Congregationis in capitulo ſecundo per totum: quorum magis eſſentialia retulimus in præcedenti capit. 3. num. 9. Quartò animaduer-
8 tant Reuerendi Viſitatores, quòd in viſitationis articulo interrogare tenentur viſitandos ipſos abſque aliqua exactione iuramenti, & ipſorum depoſitiones deſcribi faciant ab actuario vel altero ipſorum Viſitatorum, & ſubſcribi faciant ab ipſiſmet viſitatis in actis viſitationis cumſque monaſterijs ſigillatim: *g* & talis eſt mos in noſtra Caſſinenſi Congregatione: nam Reuerendi Viſitatores in Viſitando interrogãt abſq; exactione iuramenti, excepta vnica interrogatione, ſcilicet, dum in principio examinis exigunt iuramentum de dicenda veritate, an ſciant aliquem hæreticum, aut apud ſe retinentem libros prohibitos à ſancta Romana Eccleſia, & hoc expreſsè proteſtantur. Hoc tamen intel-

a dicto §. ſané, ver. q̃ ſi de aliqbus.

b c. fin. in prin. ferè ad verbum, extra de ſtatu monach.

c c. 1. §. ſané, in ver. Notoria, de cenſib. in 6.

d dicto c. fi. ad verbum, ext. de ſtatu monach.

e dicto c. fi. ad verbum, ext. de ſtatu monach.

f c. 1. §. fin. de cenſibus, in 6. & ibi per Doct.

g c. 1. §. ſané, de cenſibus, in 6 ad verbum.

intelligant ipſi Viſitatores habere
locum, quãdo monaſterium illud
non eſſet infamatum de aliquo cri
9 mine; nam ſi infamatum eſſet &
talis infamia iuridicè deueniſſet
ad aures ſuperioris, ſcilicet genera
lis alicuius ordinis, vel delata fuiſ-
ſet ad Patres Capituli gñalis, aut
ad præſidentes: & non fuiſſet in
ſpecie infamata aliqua ſingularis
perſona dicti monaſterij: nam
tunc exigent iuramentum à dictis
viſitandis ſub hac forma verbo-
rum, videlicet, vt curent ipſi re-
gulares viſitandi, q́ ſuper his, quæ
ſciunt vel credunt eſſe in eorũ mo
naſterio reformanda tam in capi-
te, quàm in membris (exceptis oc-
cultis criminib.) meram & pleriá
dicant ipſis Viſitatorib. veritaté. *a*
Quintò memoriæ cõmendent ip-
10 ſi Reuerẽdi Viſitatores ordinem
iudicij ſeruandum ab ipſis, quan-
do à fide dignis audirent aliquem
prælatum eſſe infamatum de ali-
quo crimine: nam priùs tene-
buntur inquirere de huiuſmodi
infamiæ origine, & teſtium depo-
ſitiones (iuramento delato ipſis
præuio) in actis mandent deſcri-
bi, & in fine ſubſcribi ipſos te-
ſtes: etſi repererint verè ipſum
eſſe infamatum, poſtea examina-
bunt; delato iuramento veritatis
forma tradenda in ſecundà parte
præſentis praxis capitulo 6. nu. 2.
quotquot habere poterunt teſtes
ſuper veritate delicti ſeruando for
mam procedendi in compilando
huiuſmodi proceſſu traditam in
dicta ſecunda parte, interrogan-
tes eos de delictis ſolùm, de quib.
ille prælatus fuiſſet infamatus: a-
liàs proceſſus corrueret, & eſſet
nullus, quapropter virtute dedu-
ctorum, & probatorum in ipſo
proceſſu dictus prelatus non poſ-
ſet de iure puniri, prout expreſsè

docuit Innocentius III. & alij
Põtifices: *b* & ratio eſt quoniã non
fit inquiſitio de occultis, ſed de ma
nifeſtis, ſaltem, de quibus præceſſit
11 infamia *c*. Sexto. Sciant Viſita-
tores, quòd & ſi antiquitùs forma
procedendi contra aliquem ex of-
ficio fuerit, quòd priuſquàm iu-
dex ordinarius vel delegatus in-
quireret de criminis prętenſi veri-
tate, debuerint prius capere infor
mationem in ſcriptis examinãdo
ſecretè teſtes ſup infamia: & ſi re-
periſſent ipſum infamatum de ta-
li crimine: tunc demum illum iu-
dex citabat ad informandum: etſi
comparuiſſet, debebat illi tradere
capitula, ſuper quibus ſpecialis
contra eum fuiſſet facienda inqui
ſitio. *d* Sciant (inquam) Reuerendi
Viſitatores, quòd huiuſmodi nor-
ma procedendi receſſerit ab aula
maximè in inquiſitione faciẽda cõ
trà regulares: ſed omnino obſer-
uent praxim procedẽdi traditam
in parte 2. præſentis praxis: Non
obliuiſcantur, volo inſup ipſi Vi-
ſitatores quòd nec obſernãda erit
12 praxis procedẽdi, quę traditur in
iure. *e* Nã antiquitus non recipie-
batur accuſatio, niſi accuſator ſe
inſcripſiſſet ad pœnam talionis,
id eſt, ſe obligaſſet expreſsè & in
ſcriptis ad ſuſtinendam pœnam
eãdem, ſi ipſe accuſator non pro-
baſſet obiecta crimina, quæ de iu-
re infligenda fuiſſet accuſato, ſi
accuſator probaſſet. Hodie verò
puniuntur huiuſmodi accuſato-
res non probantes obiecta crimi-
na, etiam ſi nõ ſe inſcripſerint ad-
dictam pęnam talionis, vt latiſſi-
mè probant communiter crimi-
naliſtæ & Doctores *f*: & ratio eſt,
quoniam aliàs viderẽtur compro-
13 bari indè calumniatores. Septi-
mò, memores ſint Reuerendi Vi-
ſitatores ſe miſſos ad reformãdos
mores

a c. Qualiter & quando, el 1. §. Formã verò, extra de Accuſat. & ibi p Doct.

b c. Inquiſitioni §. Ad hæc, c Qualiter & quã-el. 2. §. ex q bus auctoritatib. c. Cũ oporteat. extra de Accuſat. & arg. in c. 1. & 2. de Accuſat. in 6. & glo. et Doctores omnes in citatis iuribus *c* ca. ſi peccauerit. & capit. Deus omnipotẽs. 2. q. 1.

d c. Qualiter & quando. el. 2. ext. de Accuſat. & ibi per Doct.

e c. ſup his ext. de Accuſat. & ibi per Doct. c. Quiſquis. & ca. Qui crimen. 2 q. 8. & ibi p Doctores.

f in. c. 2. ext. de Calum. & ibi communiter per Doct.

motes regularium, & extirpandas abuſiones ipſorum: ac per conſequens ad inquirendum de illis, vt poſſint purgare monaſteria corũ Viſitationi commiſſa a. Quapropter operæpretium duximus de ipſis verbum facere: vt facilius ſit ipſis Viſitatoribus inde interrogatoria formare: vt de ipſis ſpecialiter interrogentur ipſi regulares Viſitãdi ad Dei omnipotentis laudem profectum eorundem in via Dei, & Decus Congregationis ſeu ordinis ipſorum.

a c. Inſingulis, c. fin. extrà de ſtatu monach. & in ſacro Cõcil. Triden. ſeſſ. 24. de reformatione cap. 3. & in ſeſſ. 25. de reformatione, c. 1. & 8. & in 2. par. conſtitu. Reuerẽdorũ patrum Congregationis Caſſin. ca. 2. per totum.

De quibus interrogandi erunt à Viſitatoribus ipſi viſitandi regulares. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Reuerendi Viſitatores generaliter de quibus interrogabunt viſitandos.*

2 *Prima clauſtraliũ abuſio eſt prælatorum negligentia circa punitionem regularium ſubditorũ peccantium.*

3 *Regulares quomodo puniãtur pro verberib. vel iniurijs illatis alijs regularibus.*

4 *Prælati quare intrepidè & prudenter teneantur punire ſibi ſubditos peccantes multipliciter probatur.*

5 *Prælati non excuſantur ſi propter eorum incuriam ad eorum nõ perueniant notitiam peccata ſubditorum.*

6 *Prælati non increpantes ſibi ſubditos errantes, illos occidunt.*

7 *Pœna (qua puniendi ſunt prælati negligentes punire ſubditos delinquentes) quæ ſit de iure, & quare, num. 11.*

8 *Prælatus ſciens ſubditos peccare, & illos non puniens, dicetur illorũ deprauatis moribus conſentire.*

9 *Prælatus non puniens ſubditos peccantes appellatur a S. Auguſtino, canis impudicus.*

10 *Prælatus non corrigens ſubditos maledictus erit apud Deum & homines, & corripietur increpatione ſeueriſſima.*

12 *Prælati quomodo punire ſubditos doceantur à Sanctiſſimo noſtro Patriarcha Benedicto.*

13 *Reuerendi Viſitatores, ſentẽtias Sacræ ſcripturæ per nos recẽſitas, poterunt referre inobedientibus regularibus, vt illis auditis reſipiſcant & retrahantur à tam peſſimo veneno, quo hauſto inſipienter ab ipſis, innumera mala incurrent.*

14 *Inobedientiæ virus ad quæ mala inobediẽtes perduxit Sacram ſcripturam multa tradendo exempla, & ſententias nos docuiſſe comprobatur.*

15 *Contrà inobedientes quid ſtatuerint Summi Pontifices & Concilia, traditur.*

16 *Obedientiæ virtus quę bona nobis contulerit, Sacræ ſcripturæ ſententijs, & exemplis ibi enarratis edocemur.*

17 *Ocioſitas adoleſcentum religioſorum quàm ſit damnabilis, innumeris Sacræ ſcripturæ ſententijs & exemplis ibi enarratis probatur.*

18 *An Adam & Eua fuerint in Paradiſo terreſtri ocioſi, quando ad eos decipiendos acceſſit diabolus ſuadens eis comeſtionem de arbore vetito à Deo.*

19 *Otioſi an dicendi ſint, qui vacant ludis & comeſſationibus, & vaniloquijs.*

20 *Dauid dum eſſet ocioſus adulterij & homicidij macula ſe fœdauit.*

21 *Salomõ dum marceſceret otio incidit in peſſimum peccatum Idololatriæ.*

22 *Quàm ſit Deo et hominibus odibilis*

bilis pertinacia in ſenibus, volentibus inniti proprio cõſilio, & contemnentibus conſulere iuniores in negotijs arduis, multis ſentētijs & exemplis excerptis à Sacra ſcriptura peroptimè probatur.

23 *Regularibus perſonis prohibitum eſſe velle fungi officio cauſidicorum & deſeruire curiæ principum: & quare, multis auctoritatibus probatur. nu. 26.*

24 *Monachi proprium munus quale ſit, deſcribitur.*

25 *Monachus vnde dicatur.*

27 *Monachus aliquid retinens de redditibus monaſterij ad reſtitutionem tenetur.*

28 *Monachus accedēs ad curias principum quando incidat in excommunicationem.*

29 *Monachis Congregationis Caſſinenſis quando ſit prohibitum gerere negotia ſecularium, & ad tribunalia ſe conferre.*

30 *Furti definitio per optima traditur, & illius ſingula verba declarantur.*

31 *Reuerendi Viſitatores quæ ponderare debeant, ſi ad eos delata eſſet donatio facta de bonis nouitij alicui monaſterio; ſi poſtea ex ipſo egreſſus, fuerit ingreſſus aliud, & ibi profeſſionē emiſiſſet.*

32 *Ad profeſſum in aliquo monaſterio quando regrediantur bona ab ipſo donata ipſi monaſterio quando eius profeſſio fuiſſet ipſo iure nulla.*

33 *Bonorum alicuius profeſſi vſumfructum, quando monaſterium, in quo quis legitimam & validam profeſſionem emiſerat, teneatur aſſignare alteri monaſterio.*

34 *Bona legitimè profeſſi iam acquiſita monaſterio per illius validam profeſſionem: monaſterium (in quo profeſſionem emiſerat ille) ſemper retinebit, etiã ſi ille legitimè fuiſſet translatus ad aliud monaſterium, vel prælaturã & quare, ſed non alia per ipſum acquiſita poſt adeptam ſupraſcriptam prælaturam.*

35 *Regularem tenentem peculium inconſulto ſuo Prælato, meritò dicendum fore furem & latronem, licèt illud peculium aliũdè quam ex redditibus uel eleemoſinis factis monaſterio acquiſierit, probatur peroptimè.*

36 *Quoad periculum animæ iniuſtè aliquid detinere, uel inuadere alienum, non differunt.*

37 *Regularis poſt emiſſam profeſſionem quare teſtari non poſſit.*

38 *Regularis profeſſus qua pœna ſit puniēdus, ſi cũ peculio reperiatur, & quare, multipliciter probatur.*

39 *Reuerendi Viſitatores quod conſilium dabunt prælatis ſuper proprietate regularium ſibi ſubditorum.*

40 *Delatio pretioſarum veſtium in regularibus quàm peſſimum ſit, & contra propriam profeſſionem multipliciter probatur.*

41 *Quam peſtiferum ſit regularibus velle ueſci cibis et uinis pretioſis, multipliciter probatur.*

42 *Silentij uiolatio in regularibus quæ incommoda & mala eis afferat probatur.*

43 *Regularium contentio cum ſuo prælato quàm ſit damnabilis, probatur.*

A

QVAMVIS ipſi Reuerēdi Viſitatores teneantur inquirere generaliter omnes Viſitandos, an ſit inter eos hæreticus vel ſuſpectus de hæreſi, vel teneat aliàs libros prohibitos à Sancta Eccleſia Romana
1 & Catholica, de diuinis laudibus perſolutis horis competentibus, de regulari obſeruatione, de ſcriptum

putarum ipſius monaſterij accurata cuſtodia, de ſtudijs, ac lectoribus: de Viſitatoribus præteriti anni. De Abbate ſeu prælato monaſteri, de Priore, ſiue vicario, De magiſtro Nouitiorum; De cellerario, ſiue ſyndico. De Decanis. In ſpecie verò de omnibus his tali pacto videlicet.

De Viſitatoribus.

Nùm modeſtè, accuratè, & intrepidè exequuti fuerint proprium munus.

Nùm perluſtrauerint libros computorum redditaum monaſterij anni præteriti.

An correxerint, aut corrigi mandauerint monachos immorigeratos repertos per proprium prælatum.

An prouiderint quæ erant prouidenda pro communi pace regularium dicti monaſterij viſitati.

De Abbate.

An Abbas ſit vitæ & doctrinæ integritate præditus.

An frequenter ſit cum monachis in choro & cõmuni refectione.

An curam habeat, vt hoſpitibus, & infirmis accuratè deſeruiatur.

An maiori ſtudio incumbat temporalibus, quam ſpiritualibus.

An beneficia, aliaque loca ſibi ſubiecta quolibet annno viſitet.

An ſit acceptor perſonarum ſine meritis eorum.

An ſit negligens in puniendis publicè ſubditis, publicè peccantibus, & occultè, peccantibus occultè. circa hanc tamen multa infra erunt afferenda, in §.1.

De Priore.

An ſit vigil in obſeruantia regulari die & nocte.

An officina monaſterij viſitet temporibus ſuis.

An obediat Abbati ſuo.

An moneat ac puniat delinquentes cum grauitate, & lenitate.

De Magiſtro nouitiorum.

An ſit accuratus circa eruditionem nouitiorum, illoſque probet in omni patiẽtia iuxta Sanctiſſimi Patris noſtri Benedicti mandatum.

An ſit grauibus moribus & competendi doctrina decoratus,

An ſit idoneus ad animas lucrandas.

An eos doceat ritus religionis & cerimonias.

De Cellerario monaſterij.

An ſit prouidus, prudens, & modeſtus in negocijs agendis.

An ſua imprudentia grauauerit ære alieno monaſterium.

An pauperum, & infirmorum neceſſitatibus proſpiciat.

An ratiocinia rectè diſpoſita, & eorum libros ſeruet.

An denegat neceſſaria victus fratribus ſuis, tempore ſuo.

An præſumat aliquid facere ſine iuſſu Abbatis ſui.

An curam gerat, vt poſſeſſiones & redditus monaſterij augeãtur.

De reliquis regularibus Inferioribus.

An obedientiam & reuerentiam exhibeant eorum ſuperioribus.

An inter ſeipſos charitatẽ habeãt.

An exercitia ſibi commiſſa accuratè, & cum proximi ędificatione expleant.

An feruentes ſint in choro diurnis & nocturnis horis.

An ſtudio vel otio vacent.

Quòd

Quòd decem ſint Clauſtralium abuſiones, & de Prima, Nempè de Negligentia Prælatorum in puniẽdis ſubditis criminoſis. §. primus.

HÆC omnes interrogationes generaliter erunt faciendæ à viſitatoribus, ex quibus proculdubio eliciuntur decẽ abuſiones, quibus deturpantur regulares non opere perficientes ea, de quibus præfatę interrogationes teſtantur. Quapropter ipſi Viſitatores volentes munere propoſito legitimè & meritoriè fungi, ſciant quòd nõ ſine cauſa diximus ſupra fore interrogandos ipſos regulares de negligentia Abbatis & aliorum ſuperiorum in puniendis ſibi ſubditis peccatibus: cùm hæc ſit pernicioſiſſima clauſtralium abuſio Prima: quæ & infraſcriptis auctoritatibus ſacræ ſcripturæ & exẽpli comprobatur Deo odibilis & honoribus Deum timentibus. Sciant ergo ipſi Reuerendi Viſitatores qđ contra huiuſmodi prælatos exclamet Apoſtolus Paulus *a* dicens qđ publicè peccantes, publicè arguendi ſint: cuius ſaluberrimæ doctrinæ non auditorem ſurdum ſe oſtendens Sanctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus nobis tradidit normam executioni mandandi dictam Apoſtoli ſententiam, *b* ac per conſequens puniendi pręſumentes verberare aut iniurijs afficere fratres ſuos regulares. Vbi & quã elegantiſſimè idipſum fuit ſtatutũ per Reuerendos Patres noſtrę Congregationis in ipſo declaratorio regulæ in ſupra citato loco: cp. & repetitum fuit ab Innocentio III. *c* qui his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. *Irrefragabili conſtitutione ſancimus, vt eccleſiarum prælati ad corrigendum ſubditorum exceſſus maximè clericorum, & reformandos mores prudenter ac diligenter intendant, nè ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur.* Idipſum ſed breuius ſtatuit Gregorius VIII. *d* dicens. *Ne religioſi vagandi occaſionem habentes, ſalutis propriæ, detrimentum incurrant: & ſanguis eorum de manibus prælatorum requiratur.* Sed ipſum ponderans Cœleſtinus Papa III. dixit. *e licèt Heli ſummus ſacerdos in ſe bonus exiſteret: quia tamen filiorum exceſſus efficaciter non corripuit, & in ſe pariter & in ipſis animaduerſionis diuinæ vindictam excepit: dum filijs eius in bello peremptis, ipſe de ſella corruens fractis ceruicibus expirauit. ad corrigendos igitur ſubditorum exceſſus tantò diligentius debet prælatus aſſurgere, quãtò damnabilius eorum offenſas deſereret incorrectas.* Et quòd prælati non excuſentur in peccatis ſubditorũ: ſi propter eorum incuriam ad ipſorum notitiam illa non deuenirent: docuit nos diuus Gregorius Papa dicens. *f Non poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oues comedit, & Paſtor neſcit.* Idipſum rurſus docuit ipſemet Sanctus Gregorius dicens. *g Ephesiis Paulus dicit, Mundæ ſunt manus meæ à ſanguine omnium veſtrum, non enim ſubterfugi, quominus nunciarem omne conſilium Dei vobis. Mundus ergo à ſanguine eorum non eſſet, ſi eis Dei conſilium annunciare noluiſſet: quia cum increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacẽdo paſtor occidit.* Quapropter meritò huiuſmodi prælati ex tali notabili incuria cũ tanta ſubditorum pernicie erunt à tali paſtorali officio deponendi: imò & aliquando carceri mancipandi tanquam cooperatores ma-

Marginal numbers: 2 (ditis peccatibus), 3 (fratres ſuos), 4 (III. qui his), 5 (nabilius), 6 (nunciare), 7 (à tali paſtorali).

a 1. Thi. c. 5.

b In ſua ſanctiſſima, & diſcretiſſima regula c. 70.

c c. Irrefragabili, extra de offic. ordin. & ibi p Doct.

d in c. Fin. in princip ext. de regularibus, & ibi per Doct.

e in c. licèt Heli, ext. de ſimonia. & ibi p Doct.

f in regiſtro, & habetur. in c. Quãuis cauſæ, extra de reg. iur. & ibi p Doct.

g in c. Ephesijs, diſt. 43. & ibi p Doctor.

leficiorum peractorum à proprijs
ſubditis docuit nos Conciliũ Ma-
gocienſe *a* dicens. *Dictum eſt no-*
bis præsbyteros propter ſuam ne-
gligentiam canonicè degradatos,
& ſeculariter gradu amiſſo agen-
da pænitentiæ gratia in monaſte-
rium, aut in canonicam regularem
mittantur: ſi verò hoc cauſa quæ-
libet prohibuerit, vbicumque ſint,
pænitentiam agere non deſiſtant:
ſi autem amiſſo gradu ſeculari-
ter viuere voluerint, & pœniten-
tiam agere neglexerint, ab eccle-
ſiæ communione ſeparentur. Et ꝙ
huiuſmodi prælati, quorum negle
ctu, & verecundia animę ſubdito-
rum pereant, puniri bebeant tan-
quã depoſitarij Cuſtodes, quorum
deſidia theſaurus furtiuè à latroni-
bus fuit ablatus: cũ vtiq; huiuſmo-
di cuſtodes ęquiualẽs reddere do-
minis rerũ ſibi in cuſtodia tradita
rũ teneãtur, prout apertiſſimè do
cuit Gregorius Papa III. dicens *b*.
Scire te volumus, quòd à te diſtri
ctè quæſituri ſumus, quia vel pro-
priæ eccleſiæ, vel ea, quæ de diuer
ſis eccleſiis criminalia ſunt colle-
cta, non ſub omni ſolicitudine, &
fide ſeruantur: quod ſiquid ex eis,
vel negligentia, vel cuiuſquam
fraude deperijt, tu hoc reatu aſtrin
8 *geris, qui per Archidiaconatus or*
dinem cuſtodire eiuſdẽ eccleſiæ ar
tius deputaris. Idipsũ & infraſcri-
pti ſummi põtifices nos docuerũt
apertiùs: Nam Gregorius VII. Pa-
pa dixit. *c Siquis epiſcopus forni-*
cationẽ presbyterorũ Diaconorũ:
vel crimen inceſtus in ſua paro-
chia pretio, vel prece interuenien-
te conſenſerit, vel commiſſum au-
ctoritate officij ſui non impugnaue
rit: ab off. ſuſpendatur. Innocẽtius
Papa dixit. *d Error, cui non reſi-*
ſtitur: ap robatur: & veritas cùm
minimè defenſatur, opprimitur:

a in c. Dictũ, diſt. 81. & ibi ꝑ Doct.

b in c. eaq; ext. de off. Archid. & ibi per Doctores, & in l. Qui mercedem, ff. locat. cap. Tres. 23. q. 4. l. ſi quis ex argentarijs, §. vlt. ff. de Eden. & in. l. vlt. ff. de Cuſtod. & exhibit. reor. l. Bona fides, ff. de depoſito, vbi communiter ꝑ Doctores.

c in ſi quis. diſt. 83. & ibi per Doctores.

d in ca. Error. diſt. 83. & ibi ꝑ Doctores.

Negligere quippe, cum poßis per-
turbare peruerſos, nihil eſt aliud,
quam fouere. Neque caret ſcrupu-
lo ſocietatis occultæ, qui manife-
ſto facinori deſinit obuiare. Pius
verò Papa dixit. *e Quid enim pro-*
deſt illi ſuo errore non pollui, qui
conſenſum præſtat erranti? & rur-
ſus Gregorius Papa dixit. *f Con-*
ſentire uidetur erranti, qui ad re-
ſecanda, quæ corrigi debent, non
occurrit. Sicut antẽ quis aliorum
vitia palpare non debet, ita nec
malorum laudibus delectari. Qua
propter meritò diuus Auguſtinus
dixit. *g Nemo quippe nocet in ec-*
cleſia Dei amplius, quam qui per-
uersè agens nomen, vel ordinem
ſanctitatis, et ſacerdotis habet: de-
linquentem namque hunc redar-
9 *guere nullus præſumit: & in exem*
plum culpa vehementer extendi-
tur, quando pro reuerentia ordinis
peccator honoratur. Epiſcopus ita-
que qui talium crimina non cor-
rigit, magis dicendus eſt canis im
pudicus quàm epiſcopus. Contra
hos prælatos etiam inuehit Iſido-
rus dicens: *h Qui peccantibus con*
ſentit, & defendit alium delin-
quentẽ, maledictus erit apud Deũ
& homines, & corripietur incre-
patione ſeueriſſima: Hinc ẽt quidã
10 *ſanctiſſimus pater ait, ſiquis pec-*
cantem defendit, acrius, quam il-
le, qui peccauit, coercetur. Hinc &
alius Pater ait, *Si quis alterius er-*
rori conſentit: ſciat ſe cum illo ſimi
li modo culpabilem iudicandum.
Audiamus, obſecro, quibus verbis
Innocentius III. Papa monuerit
Prælatos *i*. *Abbas verò (cui om-*
nes in omnibus reuerenter obe-
11 *diant) quantò frequentiùs poterit,*
ſit cum fratribus in conuentu: Vi
gilem curam, & diligentem ſoli-
citudinem gerens de omnibus: ut
de officio ſibi commiſſo dignã Deo
poſſit

e in c. Quid .n. diſt. 83. & ibi ꝑ Doctores.

f in c. Conſentire. diſt. 83. & ibi ꝑ Doct.

g in c. Nemo diſt. 83. & ibi ꝑ Doctores.

h in c. Qui peccãtibus. 11. q. 3. & ibi ꝑ Doct.

i in c. Cùm admonitionem. §. Abbas. extra, de ſtatu mona. & ibi ꝑ Doctores.

poſſit reddere rationem. Quòd ſi
prænaricator ordinis fuerit, aut
contemptor, ſeu negligens, aut re-
miſſus pro certo ſe uouerit non ſo-
lùm ab officio deponendum, ſed &
alio modo ſecundum regulā caſti-
gandum: cùm offenſa non ſolùm
propria, verùm etiam aliena de
ſuis manib. requiratur. Quid verò
Sāctiſſimus Patriarcha noſter Be-
nedictus ſēſerit de huiuſmodi prę
12 latis negligētib. nos docuit dicēs.[a]
Memor ſit ſemper Abbas, quia
doctrinę ſuæ, vel diſcipulorum obe
dientiæ vtrarumque rerum in tre-
mendo iudicio Dei facienda erit
diſcuſſio: ſciatque Abbas culpæ pa
ſtoris, incūbere quicquid in ouib.
paterfamilias vtilitatis minus po
tuerit inuenire, & paulòpoſt. *In*
doctrina ſua namq; Abbas Apo-
ſtolicam illam ſemper formam ſer
uare, in qua dicit; Argue, obſe-
cra, increpa, ideſt, miſcens tempo-
ribus tempora, terroribus blandi-
menta, dirum magiſtri, pium pa-
tris oſtendat affectum: ideſt, indi-
ſciplinatos, & inquietos debet du-
rius arguere: obedientes autem
& mites & patientes, ut meliùs
proficiant, obſecrare: negligentes
autem & contemnentes, vt incre-
pet, & corripiat monemus: neque
diſſimulet peccata delinquentium.
Ex his hucuſque allatis, & innu-
meris ſimilibus, quæ afferri poſ-
ſent, comprobatur in quo peſ-
ſimo ſtatu reperiantur prælati,
qui hac turpiſſima macula ſunt
reſperſi: & hæc pauca de multis
attuliſſe ſufficiat in reprehenſio-
nem amplectentium huiuſmodi
primam clauſtralium abuſionem
perniciosiſſimam.

[a] in Regula Sanctiſſ. Benedicti capitulo ſecū do inter alia.

De ſecunda clauſtralium abuſio-
ne, ſcilicet, de inobedientia
ipſorum erga ſuos ſuperiores,
& de pœnis inobedientibus, &
præmijs obedientibus debitis.
§. II.

NEminem fugere ex regulari-
bus, quàm peſſima ſit abuſio
eorum qui nolunt obedire man-
datis ſuperiorum contra peculia-
re eorum votum; etſi nobis per-
ſpicuum ſit, nihilominus operæ
pretiū duximus ad confuſionem
inobedientium, & profectum obe
dientium, & ſolamen prę latorum
Zelantium ſalutem ſuorum ſubdi
torum nonnullis ſacræ ſcripturæ
ſentētijs et exemplis, quàm ſit di-
ſpar finis vtrorumque antè om-
nium regularium oculos ponere,
vt ſaltem tali incuſſo terrore in-
obedientes reſipiſcant, & obedien
tes in dies fruantur optimis fructi
bus Sanctæ obedientiæ. Sed Pri-
mùm de ſtatu inobedientium, &
peſſimis effectibus inobedientiæ
ſermo erit habendus; ac deinceps
de fęlici & trāquillo ſtatu obedien
tiū: Memores ergo ſint Reuerēdi
13 Viſitatores ad memoriā viſitando
rū regulariū reuocare ſcriptum.[b]
Peribitis ſi inobedientes fueritis.
& alibi: [c] *Qui autem ſuperbierit*
nolens obedire ſacerdotis imperio,
qui eo tempore miniſtrat Deo tuo;
ex decreto iudicis morietur homo
ille, & auferes malum de Iſrael,
cunctusque populus audiens time
bit: vt nullus deinceps intumeſcat
ſuperbia. & dixit Eccleſiaſticus. [d]
Quòd ſi non obierit curua illum
compedibus, & non amplifices ſu-
per omnem carnem. & Apoſtolus
dixit. [e] *omnis anima poteſtatib. ſu-*
blimiorib. ſubdita ſit: nō eſt enim
poteſtas niſi à Deo: quæ autē ſunt
poteſtates à Deo ordinatæ ſunt.

[b] Deut. c. 8. in fine.
[c] Deut. c. 17. & in c. Abſit 11. q. 3.
[d] Eccl. ca. 33.
[e] Rom. ca. 13.

itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt: Nã principes non ſunt timor bonorum operum, ſed malorũ. Vis autem non timere poteſtatem, bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim eſt tibi miniſter in bonum. Si autẽ malum feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt: Vindex in iram ei, qui malum agit: ideoque neceſſitate ſubditi eſtote non ſolùm propter iram, verùm etiam propter conſcientiam. qui Apoſtolus teſtatur [a] dicens. *Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi.* Idipſum docuit Petrus Apoſtolus dicens. [b] *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter dominum, ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue præſidibus tamquã ab eo miſſis ad uindictam quidẽ malorum, laudem verò bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei.* Audiamus obſecro

a Rom. c. 5.

b Petri. c. 2.

14 quid contigerit nonnullis propter eorum inobedientiam exhibitam mandatis ſuorum ſuperiorum. Nonne primi noſtri parentes exiſtentes in Paradiſo propter inobedientiæ peccatũ receperunt maledictiones illas, tranſmittendas etiam ad nos miſeros eorum filios, & quidem maledictio, quã indè incurrit Eua, tranſmigrauit ad filias eius ſcilicet [c]. *In dolore paries filios, & ſub poteſtate viri eris, & ipſe dominabitur tui.* & maledictio, quam incurrit, Adam tranſijt ad nos miſeros filios eius, ſcilicet, maledictio illa Dei contenta his verbis, videlicet. *Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: In laboribus comedes ex ea cunctis diebus uitæ tuæ: Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: In ſudore vultus tui ueſceris pane: donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es: quia puluis es, et in puluerem reuerteris.* Et vt & nos poſteri cognoſceremus quid nobis conferat peccatum inobedientiæ ſcriptum reperitur: quid aliud mali contigerit ipſis noſtris primis parentibus. [d] *fecit quoq; dominus Deus Adæ, et uxori eius tunicas pelliceas, et induit eos, et ait: Ecce Adã quaſi unus ex nobis factus eſt, ſciẽs bonum et malum: nunc ergo, nẽ forte apponat manum ſuam, et ſumat etiam de ligno uitæ, et comedat, et uiuat in æternum: emiſit, eum Dominus Deus de Paradiſo voluptatis, ut operaretur terrã, de qua ſumptus eſt: ejecitque Adam, et collocauit antè Paradiſum voluptatis Cherubim, et flammeum gladium, atque uerſatilem ad cuſtodiendam uiam ligni uitæ.* Ex his ergo veraciter enarratis poterit quiſque ſubditus aduertere quanti mali fuerit cauſa, ipſa inobediẽtia diuini præcepti in perſona hominis plaſmati ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, & dũ eſſet in loco ſic nobili & delitijs affluente, vt erat Paradiſus terreſtris, cuius miſerrimæ pęnę nos participes eſſe docuit Apoſtolus dicẽs. [e] *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Sed regnauit mors ab Adam uſque ad Moyſen, etiam in eos, qui non peccauerunt, in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, qui eſt forma futuri, igitur ſicut per unius delictum in omnes homines in cõdemnationem, et per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi.* & ſurſus

c Gen. c. 2. & 3.

d Gen. c. 3. in fine.

e Rom. c. 5.

a Rom. c. 6. rurſus idem Apoſtolus docuit dicens: *a Stipendia peccati mors, gratia autem Dei uita æterna.* Quapropter & meritò dicendum erit nobis, quòd ſtipendia peccati inobedientiæ mors ſit; quam quidem ipſe regularis inobediens incurrit, & quodammodo ſibi generat tranſgrediēdo votum obedientiæ: & q̄ Deus non creauerit mortem Salomon nos docuit dicens. b Sap. c. 1. *b Nolite zelare mortem in errore vitæ veſtræ: neque acquiratis perditionem in operibus manuum veſtrarum, quoniam Deus mortē non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim vt eſſent omnia: & ſanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non eſt in illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnū in terra. Iuſtitia enim perpetua eſt, & immortalis: iniuſtitia autem mortis eſt acquiſitio: Impij autem manibus et verbis accerſierunt, & æſtimantes illam amicā deffluxerūt, & ſponſiones poſuerunt ad illam: quoniam morte digni ſunt, qui ſunt ex parte illius.* & quod inobediētiæ peccatum ac malum incurrentes digni ſint morte, audiamus Salomonem hoc expreſsè docentem: c Sap. 15. *c Malorum amatores digni ſunt morte*: quantum verò inobedientię peccatum diſpliceat Deo optimo maximo, ex pęnis indè inflictis quàm facillimè poterimus colligere. Non ne ſcriptum reperitur. d 3. Reg. c. 13. *d cum Deus præcepiſſet cuidam prophetę non comedere in quodam loco: occurrit ei alius Propheta Domini dicens. Angelus locutus eſt mihi in ſermone Domini dicens. Reduc eum in domum tuam, vt comedat panem & bibat aquam: & cùm fidem daret dicti s occurrentis ſibi, ſecum abijt, & in domo illius bibit et comedit; propter quod factus eſt ſermoni domini ad illum dicens, quia non obediens fuiſti ori Domini, & non cuſtodiſti mandatum, quod præceperat Deus, & cōmediſti, non inferetur cadauer tuū in ſepulchrū patrum tuorum. Cumq; comediſſet & bibiſſet, ſtrauit aſinum ſuum propheta; qui cùm abijſſet, inuenit eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proiectum in itinere. Aſinus autem iuxta illum, & leo ſtabat iuxta cadauer. Quod cùm audiſſet propheta ille, qui reduxerat eum de via, ait vir Dei eſt, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus Leoni, & non comedit Leo de cadauere, nec læſit aſinum.* ex his ergo apertiſſimè colligitur quam ſit punibile peccatum inobedientiæ voluntariæ regularium perſonarum poſt emiſſum votum obedientiæ: ſi inobedientia, ferè, inuoluntaria pœna mortis fuerit punita. Nonne & Artaxerxes cùm præciperet ſibi ſubditis non lædi ſed honorari Iudæos precibus Eſter euictus: huiuſmodi pręcepto appoſuit hęc verba. e Eſther. c. 16. *e Omnis autem prouincia & ciuitas, quæ noluerit ſolemnitatis huius eſſe particeps, gladio, & igne pereat: & ſic deleatur, vt non ſolùm hominibus, ſed etiam in uia beſtijs ſit in ſempiternū, pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.* & quòd inobedientia accipiat iuſtā retributionem nos docuit Apoſtolis dicēs. f Heb. c. 2. *f Propterea oportet abundantius nos obſeruare ea, quæ audiuimus, nè fortè pereſſluamus: ſi enim, qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis præuaricatio, & inobedientia accepit iuſtam mercedis retributionē.* Nonne & ipſe Deus omnipotens elegerat Saulem filium Cis in ducem populi ſui cum eſſet melior cunctis filijs Iſrael, & ab humero

& ſur-

& ſurſum emineret ſuper omnẽ populum,*a* & vnxit eum oleo Samuel in regem Iſrael iuſſu ipſius domini Dei: *b* & tãdem cùm contra præceptum expreſſum Dei ſibi intimatum à Samuele reſeruaſſet viuum Agag, regẽ Amalech, & ex optimis gregibus multa animalia reſeruaſſet, *c* iuſſu Dei Samuel ipſum corripiens de inobedientia, dixit. *Nunquid vult Dominus holocauſta, et uictimas, & non potius ut obediatur uoci domini? Melior eſt enim obediẽtia, quàm uictimæ, & auſcultare magis, quàm offerre adipem arietum: quoniam peccatũ ariolandi eſt repugnare: & quaſi ſcelus idolatriæ, nolle acquieſcere. Et ſubdidit Samuel. Pro eo ergo quòd abiecisti ſermonem domini, abiecit te Dominus, ne ſis Rex.* quem finem habuerit dicti Saulis inobedientia non purgata medicamẽto pęnitẽtię: audiamus quid nobis de ipſo teſtetur ſacra ſcriptura: etenim nos docuit. *d* quòd cum fuiſſet Saul egreſſus in prælium, & fuiſſet acerrimè vulneratus, & præ cordis anguſtia voluntariè ſe tranfixiſſet, & incubuiſſet ſuper aſtam ſuam, & vocaſſet adoleſcentem Amalachitem, & rogaſſet vt ipſum Saulem interficeret ſibi dicentem: ſta ſuper me, & interfice me, quoniam tenent me anguſtię: & adhuc tota anima mea in me eſt. quo audito ille adoleſcens ipſum Saulem interfecit: & ſic diem nouiſſimum infęliciſſimè (& merito propter inobedientiæ peccatũ pęnitentia vera non deletum) clauſit. Quid verò de inobedientiæ Datan, & Abiron punitione ſic miraculoſa, ac ſeuera? Cùm de ipſa hæc ſcripta reperiantur, *e* inter alia, videlicet. *Surrexitque Moyſes, & abijt ad Datan, & Abiron, & ſequentibus eum ſenioribus Iſrael, dixit ad turbam. Recedite à tabernaculis hominum impiorum, et nolite tangere, quæ ad eos pertinent, nè inuoluamini peccatis eorum; cumque receſſiſſent à tentorijs eorum per circuitum: Datan et Abiron ſtabant in introitu papiliorum ſuorum cum vxoribus & liberis, omnique frequentia, & ait Moyſes. In hoc ſcietis, quòd Dominus miſerit me, ut facerem uniuerſa, quæ cernitis, et non ex proprio ea corde protulerim; ſi conſueta hominum morte interierint, et uiſitauerit eos plaga, qua et cæteri uiſitari ſolent; non miſit me Dominus. Sin autem nouam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os ſuum deglutiat eos: et omnia, quæ ad illos pertinent; deſcenderintque uiuentes in infernum; ſcietis, quòd*

15 *blaſphemauerint Dominum. Confeſtim, igitur, ut ceſſauit loqui dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, deſcenderuntque uiui in infernum operti humo, et perierunt de media multitudinis.* & ſic Condigna pęna à Deo puniti fuerunt pro ſua inobedientia. Denique audiamus obſecro quid cẽſerit de inobedientibus Anterius Papa. *f* Nonne his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. *In ueteri quidem lege habetur. Quicunque ſacerdotibus non obtemperaſſet: Aut extra clauſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta contemptũ expiabat cruore. Nunc uerò inobediens ſpirituali animaduerſione truncatur: aut eiectus de eccleſia rapido ore dæmonum decerpitur.* & Papa Gregorius dixit. *g Siquis uenerit contra Decretum epiſcopi, ab eccleſia abijciatur.* In libro regum legitur: *qui nõ obedierit principi morte moriatur.* & in concilio Agathenſi, quod anathematizetur. Innocentius Papa III. dixit. *h*

Cùm

a 1. Reg. c. 9.

b 1. Reg. c. 10.

c 1. Reg. c. 15.

d 2. Reg. c. 1.

e Num. c. 16.

f c. Abſit. §. in veteri lege. 11. q. 3 & ib per Doct.

g c. 2. extra de maior. & obed. & ibi per Doct.

h c. Illud. extra de maio. & obed. & ibi p Doct.

Cùm ſpiritualia ſint temporalibus digniora, et obedientia melior ſit quam uictima, et auſcultare magis quàm adipem arietum offerre: non debuerat Ildeſemenſis epiſcopus pro temporali commodo inobedientiæ notam incurrere, et apoſtolicis iuſsionibus contraire. qui Innocentius III. denuo idipſum docuit dicens, *a* quòd inobedientes man latis ſuperioris excommunicari poterunt. Idipſum nouiſſimè docuit nos ſacrum Conciliũ Tridentinum dicens: *b Prohibet Sancta Synodus nequis regularis ſine ſui ſuperioris licentia, prædicationis, uel lectionis, aut cuiuſuis pij operis pretextu ſubyciat obſequio alicuius prelati, Principis, uel Vniuerſitatis, uel communitatis, aut alterius cuiuſcumque perſonę, ſeu loci: Neq; ei aliquod priuilegium, aut facultas ab alijs ſuper his obtenta ſuffragatur. Quòd ſi contrafecerit, tanquam inobediens arbitrio ſuperioris puniatur. Nec liceat regularibus à ſuis conuentibus recedere, etiam prætextu ad ſuperiores ſuos accedendi: niſi ab eiſdem miſſi, aut uocati fuerint. Qui uerò ſine prædicto mandato in ſcriptis obtento repertus fuerit ab ordinarijs locorum tanquam deſertor ſui inſtituti puniatur.* hæc

a c. Cùm in eccleſijs. extra de maior. & obed. & ibi p Doctores.

b In Cõc. Trid. ſeſſ. 25. ca. 4. incip. prohibet.

16 ibi. Et nè diu moram traham in alijs auctoritatibus & exemplis recenſendis de pœna debita inobedientibus, me transferam ad enarranda merita, quæ indies obedientibus accreſcunt. Non ne de obedientiæ præconijs ſcriptum reperitur. *c* Vir obediens loquetur victorias: & eccleſiaſticus ęquiparauit obedientem filio altiſſimi dicẽs. *d Et eris tu uelut filius altiſsimi obediẽs.* et alibi: *e melior eſt obedientia, quàm victimę.* & Apoſtolus dixit: *f ſicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi: ita & per unius obeditionẽ iuſti cõſtituẽtur multi.* Et qd dicẽdũ nobis erit de vtilitatibus, quas nobis obediẽtiæ virtus affert? Nonne pp obedientiæ meritũ Noe ſaluus factus eſt cum familia ſua in arca ab ipſo fabricata mandato Dei: et ſi ab hominibus propter eius fabricam æſtimatus fuiſſet mente captus? *g* Loth nonne obediendo monitis angelorum ſaluatus fuit vnà cum duabus filiabus ſuis ab incendio ciuitatis Sodomę, & aliarum conuicinarum? *h* Obediẽtia exhibita Deo ab Abraham in prompta immolatione ſui vnigeniti filij Iſaac, nonne attulit ei benedictionem illam mirabilem, & promiſſionem, quod in ſemine ſuo benedicendę fuiſſent omnes gentes? *i* Patriarcha Iacob nonne meruit obtinere benedictionem paternã (quę potius debebatur Eſau fratri ſuo maiori natu) obediendo Rebecchę matri ſuæ ſibi præcipienti afferri duos ędos optimos? *K* Quot verò bona obuenerint ipſimet Iacob propter obedientiam exhibitam Iſaach patri ſuo de non contrahendo matrimonium cum filiabus Chanaan, ſed cum filiabus Laban auunculi ſui: Nonne conſtitutus in itinere arrepto mandato Iſaach dignus fuit videre ſcalam illam, cuius cacumen cœlos tangebat: & ibi angelos deſcendentes & aſcendentes: & denique meruit benedici ab angelo, & ab ipſo recipere promiſſionem de danda terra (in qua nocte illa dormierat) in poſſeſſionem ſibi, & ſemini ſuo: et quòd ſemen ipſius Iacob futurum foret tantę multitudinis quaſi puluis terræ: & tandem cùm ipſe Iacob perueniſſet ad Labã, & accepiſſet ſibi in vxores

c Prou. ca. 21.

d Eccl. c. 4.

e 1. Reg. c. 15.

f Rom. c. 5.

g Gen. ca. 6. & 7.

h Gen. c. 19.

i Gen. c. 22.

K Gen. cap. 27.

res duas Laban filias, & ex eis ſu-
ſcepiſſet duodecim filios futuros
patriarchas,& quàmplurimas di-
uitias,dignus fuit cum ſalute pro-
pria & filiorum reuerti ad ſolum
paternum,& tandem in ſenectu-
te bona mori aſtantibus ſibi filijs
inter quos erat Ioſeph, qui domi-
a Gen.c.28 nabatur in tota terra Ægypti? a
Quid dicemus de effectu ſimpli-
cis obedientiæ ipſius Ioſeph exhi-
bitę patri ſuo Iacob præcipienti
ſibi viſitationem fratrum (coope-
rantibus ipſiuſmet impijs fratri-
bus per accidens) à quibus vendi-
tus Iſmaelitis peruenit ad tam ex-
celſam dignitatem, vt eſſet ſecun-
dus Rex Ægypti? quamuis ad tan
tum honorem per multas tribu-
lationes iniuſtè ſibi illatas, perue-
b Gen.cap. 37. 38. 39. & 41. nerit.b & cùm fructus ſanctę obe-
dientiæ paſſim recenſeâtur in ſacra
ſcriptura, & à Doctoribus, & hi-
ſtoriografis:iccircò ſolùm nobis ſu
pereſſe videmus afferre alias pau-
cas numero ſententias,ſed grauiſ-
ſimas auctoritate. Reuocabimus
ergo ad memoriam verba Salua-
c Luc.c.10. toris noſtri dicentis: c *Qui vos au-
dit, me audit, & qui vos ſpernit,
me ſpernit:et qui ſpernit me, ſper-
d Matth. c. 23. nit eũ,qui miſit me.* & alibi.d *Sup
Cathredam Moyſi ſederunt ſcribę,
& phariſei:quæ dicunt facite,quę
autem faciunt, facere nolite.* &
hæc quidem Dominus Ieſus nos
docere ſtuduit:vt ex cordibus no-
ſtris euelleret omnes excuſationes
inſulſas,quibus nos falli à dęmone
et proprijs paſſionibus poſſemus.
Ad hoc ipſum nos hortans Apo-
e Hebr.ca. 13. ſtolus dicebat. e *Obedite prepoſitis
ueſtris, non tantùm bonis et mo-
deſtis,ſed etiam diſcolis:ipſi enim
uigilant tanquam redditurí ratio
nem de uobis.* Denique audiamus
qd nos docuerit ſanctiſſimus Pa-
triarcha nr̃ Benedictus de qua-
litate obedientiæ, quæ Deo opti-
mo maximo & miniſtris eius prę-
latis placeat. Sanctiſſimus ergo
Patriarcha his pręciſis verbis vſus
fuit. f *Primus humilitatis gradus* f Sanctiſſimus Benedictus in ſua reg. c. 5. de obediẽtia diſcipulorũ.
eſt obedientia ſine mora. Hæc con-
uenit ijs, qui nihil ſibi Chriſto
carius exiſtimant, propter ſerui-
tium ſanctum,quod profeſſi ſunt,
ſeu propter metum gehennæ, glo
riam vitæ æternæ. & mox vt ali-
quid imperatum à maiore fuerit,
ac ſi diuinitùs imperetur,moram
pati neſciunt in faciendo. De qui-
bus Dominus dicit. ***Obauditu au-
ris obediuit mihi.*** & item dicit do-
ctoribus: *Qui uos audit,me audit:*
ergo hi tales, relinquentes ſtatim
quæ ſua ſunt,& voluntatem pro-
priã deſerentes,mox ex occupatis
manibus, & quod agebant, im-
perfectum relinquentes, vicino
obedientiæ pede, iubentis vocem
factis ſequuntur. Et veluti vno
momẽto prędicta magiſtri iuſſio,
& perfecta diſcipuli opera in ve
locitate timoris Dei ambę res com
muniter citiùs explicãtur. quibus
ad vitam ęternam gradiẽdi amor
incũbit:ideo anguſtam viam arri-
piunt: Vnde Dominus dicit. g *An-* g Matt.c.7.
guſta uia eſt, quæ ducit ad uitam.
Vt non ſuo arbitrio viuentes, vel
deſiderijs ſuis & voluptatibus obe-
dientes:ſed ambulantes alieno iu-
dicio, & imperio in cœnobijs de-
gentes: Abbatem ſibi pręeſſe deſi-
derãt. ſine dubio hi tales illã Dñi
ſententiam imitantur,qua dicit. h h Ioan. c.5.
*Non veni facere voluntatẽ meã,
ſed eius, qui miſit me.* Sed hęc ip-
ſa obedientia tunc erit acceptabi-
lis Deo, & dulcis hominibus, ſi
quod iubetur, non trepidè, non
tardè, non tepidè, aut cum mur-
mure, vel cum reſponſo nolentis
efficiatur. Quia obedientia, quæ
maiorib. prębetur, Deo exhibetur.

a Matt. c. 10. Ipſe enim dixit: a *Qui uos audit, me audit*. & cum bono animo à diſcipulis præberi oportet, quia b *Hilarem datorem diligit Deus*. Nam cum malo animo ſi obedit diſcipulus, & non ſolùm ore, ſed etiam corde ſi murmurauerit: etſi impleat iuſſionem, tamen acceptum iam non erit Deo, qui cor reſpicit murmurantis: Et pro tali facto nullā conſequitur gratiam, imò murmurantiū pœnam incurrit, ſi non cum ſatisfactione emendauerit. hæc omnia ſanctiſſimus noſter Benedictus. Quæ vtique omnium regularium eſſent memoriæ imprimenda: ne macula peſſimæ ſecundæ clauſtralium abuſionis fędarentur, Deo optimo maximo annuente.

b 2. Corin. c. 9.

De tertia abuſione clauſtralium, nempè de ocioſitate adoleſcentum. §. III.

QVàm peſtiferum vitus afferat non ſolùm adoleſcentib. clauſtralibus, verumetiam laicis marceſcere otio, infraſcriptis auctoritatibus ſacræ ſcripturæ quàfacillimè comprehendi poterit, cùm ſcriptū reperiatur: c *Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur pa-*

c Prou. c 12

17 *nibus: qui autem ſectatur ocium, ſtultiſſimus eſt*. & rurſus: *Ecce hæc fuit iniquitas ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, abundantia & otium ipſius, & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant, & eleuatæ ſunt, & fecerunt abominationes coram me, & abſtuli eas ſicut vidi*. d & rurſum: *Qui ſectatur otium replebitur egeſtate*. e & iterum: *Cibaria, & virga, & onus aſino: panis & diſciplina, & opus ſeruo: operatur in diſciplina, & quærit requieſcere, laxa manus illi, & quærit libertatem. Iugum & lorum curuant collum durum, & ſeruum inclinant operationes aſſiduæ: ſeruo & maleuolo tortura & compedes: mitte illum in operationem ne vacet: multam enim malitiā docuit ocioſitas: in opera conſtitue eum: ſic enim condecet illum. Quòd ſi non obaudierit, curua illum compedibus, & non amplifices ſuper omnem carnem, verùm ſine iudicio nihil facies*. f Ex his ergo auctoritatibus ſacræ ſcripturæ, & alijs ſimilibus apertiſſimè elucet hominē ocioſum, & præcipuè religioſum adoleſcentem (cui totis nixibus inſidiatur diabolus, caro propria, & mundus:) eſſe indigniſſimum nobiliſſimo nomine hominis: cū in hoc comprehendetur ipſum eſſe viliorem ac imprudētiorem formica, quæ eſt animal tam exiguū: quod animaduertens Salomon his pręciſis verbis vſus fuit. *Vade ad formicam ò piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam, quæ cùm non habeat ducem & præceptorem, nec principem: parat in æſtate cibū ſibi, & congregat in meſſe quod comedat. Vſquequo piger dormies? quando conſurges à ſomno tuo? paulùlum dormies, paululum dormitabis, paululum conſeres manus tuas vt dormias: & veniet tibi quaſi viator egeſtas, & pauperies quaſi vir armatus*. g à quo peſſimo morbo ſtudēs ſua doctrina Diuus Hieronymus nos eripere dixit: h *Sēper aliquid boni operis facito, vt te ſemper diabolus occupatum reperiat*. Quàpropter Sanctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus i tam prudentiſſimè diuiſit tempora, & horas nocturnas atque diurnas, deſtinatas ad diuerſas operationes: ita vt monachus illas opere perficiēs nullo

d Ezech. c. 16.
e Prouerb. cap. 28.
f Eccleſiaſtici cap. 33.
g Prouerb. cap. 6.
h S. Hieronymus.
i In ſua regula c. 48.

pacto ocio marceſcet: Vbi nõnul-
la notatu digniſſima Reuerendi
Patres noſtræ Congregat. Caſſin.
addiderunt ad perfectam diluci-
dationem ipſius regulæ textus: ad
quem formalem textum remitti-
mus pium lectorem. Enimuerò
quis non animaduertat quid con
tulerit ocium primis noſtris pa-
rentibus? nonne ex pęnitentia iu-
ſtiſsimè à Deo ſibi impoſita elici
poterit ipſos peccaſſe, cùm eſſent
ocioſi in illo fęliciſsimo paradiſo
terreſtri? cùm Deum dixiſſe (ſcri-
a Gen.c.3. ptum reperiatur)[a] poſt illorũ præ
uaricationem præcepti de nõ co-
medendo de ligno vetito: *Mulie-
ri quoque dixit Deus, Multiplica-
bo ærumnas tuas, et cõceptus tuos.
In dolore paries filios, & ſub viri
poteſtate eris, & ipſe dominabitur
tui. Adę verò dixit: Quia audiſti
uocem vxoris tuæ, et comediſti de
ligno: ex quo præceperam tibi ne
comederes, maledicta terra, in la-
boribus comedes ex ea cũctis die-
bus vitæ tuæ: ſpinas & tribulos
germinabit tibi, & comedes her-
bas terræ: In ſudore vultus tui ue-
ſceris pane, donec reuertaris in ter
ram, de qua ſumptus es.* Nec ob-
ſtare poterit noſtræ aſſertioni id,
b. Gen.c.2. quod ſcriptum reperiatur.[b] *Tulit
ergo Dominus Deus hominem, et
poſuit eum in paradiſo uoluptatis,
ut operaretur, et cuſtodiret illum.*
quaſi indè prima fronte videre-
tur poſſe elici contrarium, ſcili-
cet, quod imò Primus homo &
parens noſter non fuerit ocioſus
in paradiſo, ſed occupatus in ope-
rando terram eius & cuſtodiendo
paradiſum iuxta Dei iuſſum. Ad
quam obiectionem dupliciter re-
ſpondebimus, Deo ipſo dante.
Nam primò, quod etſi ipſi Adæ
tale opus iniunxerit Deus: antè
præuaricationem non reperitur
ſcriptum ipſum incepiſſe operari
terram: nec hoc erit veriſimile,
cùm ab hora creationis ſuæ, &
tranſgreſſionis effluxerint ſolum-
modo horę...... infra quod tam
breue temporis ſpatium ueriſimile
non eſt ipſum Adam compoſuiſſe
inſtrumenta, quibus operari terrá
poſſet: eò magis quòd nondum
terra fuerat maledicta: & indè ſe-
quitur, quod tanquam benedicta
ex ſe producebat herbas bonas &
fructus: & non indigebat labore
Adæ in producendo fructus ſuos:
quemadmodum ipſa terra indiguit
poſt peccatum ipſius Adæ. Re-
ſpondemus & ſecundo cum Di-
uo Thoma, quod ille terminus ibi
poſitus, *vt operaretur*, non denotet
neceſſariam defatigationem Adæ
in operando, ſicut poſt eius pecca-
tum: ſed ſolùm aliqualẽ delectabi-
lem operationem, & occupationẽ:
prout & hodie videmus hoc perfi-
ci à principibus, ac alijs magnati-
bus, qui in aliqua diei hora, vel poſt
prandium, aut cœnam delectantur
circumire viridaria, & euellunt her
bas malas è medio bonarum, &
florum. Vel in abſcindendo ramu-
ſculos aridos de paruulis plantis,
aut arboribus: quod quidem opus
non arguit hominem fuiſſe occu-
patum ſemper, ſeu defatigaſſe, ſed
ſolùm ſemetipſum recreaſſe huiuſ-
modi iocundis occupationibus le-
19 uibus. Ad quod accedit, quod o-
tio languere meritò dicendi erunt,
qui etiam pro maiori parte diei oc-
cupantur in ludo alearum, taxil-
lorum & ſimilium, licèt aliquo re-
ſpectu dici poterũt fuiſſe occupati:
& quòd peccatum Sodomitarum
fuerit productum ex ocio, cui in-
cũbebant ciues Sodomæ & aliarũ
quinque ciuitatum conuicinarum,
quas Deus omnipotens conſum-
pſit igne & ſulfure.[c] ex atteſtatione c Gen.c.19.
Eze-

Ezechielis prophetæ ſupra relata

a Ezec.c.16.

20 didicimus. a Nonne Dauid dum occuparetur in paſcẽdo grege patris ſui fuit fortior vrſo & leone, quos interfeciſſe ipſemet teſtatus eſt coram Saule, & denique virtute diuina interfecit Goliam gigantem in lapide & funda, dum eſſet adoleſcens, b & poſt multas aſſequutas victorias, dum otio langueſceret, ſurgens de ſtratu ſuo poſt meridiem videns Berſabeam vxorem Vriæ fideliſsimi ſerui Dauid, lauantem ſe, adamauit eam, peccauit ſecum, & mandauit interficiendum fore ipſum Vriam gladio aduerſariorum? Quàpropter polluit ſe peccato adulterij, & homicidij. c Quid ergo putamus productum in adoleſcentibus regularibus? ſi tam immane ſcelus otium produxerit in Dauid homine ſic prudente & Deo charo, de quo ſcriptum eſt. d In-

b 1.Regum c.17.

c 2. Regum c.11.

d Pſal.88.

21 ueni Dauid ſeruum meum, oleo ſancto meo vnxi eum. Memorię imprimamus, obſecro, hoc peſsimum virus ocij quomodo peruerterit cor ſapiẽtiſsimi Salomonis. Nam poſtquam requieuiſſet à bellis, vt ipſemet teſtatur, e de quo Dñs Deus loquens ad Dauid dixit: ego ero ei in patrem, & ipſe mihi in filium. f & faciam eum requieſcere ab omnibus inimicis ſuis per circuitum, & ob hãc cauſam pacificus vocabitur, & pacẽ & otium dabo in Iſrael cunctis diebus eius: ipſe ædificabit domũ nomini meo, & ipſe erit mihi in filium, & ego ero illi in patrem: firmabo ſolium regni eius ſuper Iſrael in æternum: g & tandem cùm perfeciſſet ędificium domus Dei, & ſuæ, & omne quod optauerat: expletis autem annis viginti poſtquam ædificauerat dictas duas domos ipſe Salomon, h & eſſet ocioſus, de tam ſapiente homine & honorato à Deo ſubſequentia ſcripta reperiũtur, i videlicet: *Rex autẽ Salomon adamauit mulieres alienigenas multas, filiã quoq; Pharaonis, & Moabitidas, Idumęas, & Sydonias, et Cœtheas, de gẽtib. quas dixit Dominus filijs Iſrael. Non ingrediemini ad eas, neq; de illis ingredientur ad veſtras, certiſſimè.n. auertent corda veſtra, ut ſequamini Deos earum. His itaque copulatus eſt Salomon ardentiſſimo amore: fueruntque ei vxores quaſi reginę ſeptingentæ, & concubinæ trecentæ, & auerterunt mulieres cor eius: cumque iam eſſet ſenex deprauatum eſt cor eius per mulieres, vt ſequeretur Deos alienos, nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo ſuo: ſicut cor Dauid patris eius: ſed colebat Salomon Aſtarthèn Deum Sydoniorum, & Chamos Deum Moabitarum, & Moloch idolum Ammonitarum. Fecitque Salomon, quod non placuerat coram Domino: & nõ adimpleuit, ut ſequeretur Dominũ, ſicut Dauid pater eius. Tũc ædificauit Salomon phanũ Chamos idolo Moab in monte, qui eſt contra Hieruſalem: & Moloch idolo filiorum Ammon: atque in hunc modum fecit vniuerſis vxoribus ſuis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabãt dijs ſuis. Igitur iratus eſt Dominus Salomoni, quòd auerſa eſſet mens eius à Domino Deo Iſrael, qui apparuerat ei ſecundo, & præceperat de verbo hoc ne ſequeretur Deos alienos, & non cuſtodiuit quæ mandauerat ei Dominus Deus: Dixitque Dominus Salomoni. Quia habuiſti hoc apud te, et non cuſtodiſti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandaui tibi, diſrumpens ſcindam regnum tuum: & dabo i'lud ſeruo tuo: Verumta-*

e 3. Regum c.5.

f 2.Regum cap.7.

g Paralip. c. 22.

h 3 Rég.c.9

i 3 Reg. c.11.

rumtamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum. Et quidem(meo iudicio)omnia ſupradicta deſcribenda eſſent litteris aureis: Cùm ex ipſis quàm facillimè deprehendatur, quàm peſtilentiſſimum ſit vacare ocio, & non coartare carnem deſeruire ſpiritui, cùm ancilla ſit, & non domina: nè incurratur abſurdum illud, ſcilicet, Ancillam dominari, & dominam ancillari. Quapropter meritò Sanctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus ſtuduit nos monere abſtinere ab ocioſitate tãquam ab inimica animæ in ſua Sanctiſſima regula, a quod quidem prius nos edocere exoptabat Salomon recenſendo laudes mulieris fortis. Nam inter alia hæc præciſa verba protulit dicens. b *Conſiderauit ſemitas domus ſuæ, & panem otioſa non comedit.* Fugiant ergo omnes Chriſti fideles, & præcipuè regulares otium: ſin aliàs(credãt mihi) velint nolint, incident in laqueos diaboli ex propria eorum vecordia incurſa propter culpam præcedentem voluntariam, quam pœnitentiæ medicamento non curarũt purgare: cum non ſint ſanctiores Adam & Dauid, nec ſapientiores Salomone.

a In ca. 48. vbi agit de diſponendis horis diei, & nobis.

b Prouer. c. 31.

De quarta clauſtralium abuſione, id eſt, de Pertinacia ſenum volentium inniti proprio conſilio. §. IIII.

QVæcunque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta eſſe atteſtante Apoſtolo didicimus. c Quapropter nè & nos incurramus malum culpæ, & pœnæ
22 præparatum ijs, qui ſibi ſapientiores reliquis reputantes non ſolùm in negotijs grauibus peragendis alios non conſulunt, Verumetiam ſi caſu aliquis charitatis ardore aliquod conſilium præbere illis tentauerit, contra eundẽ acerrimè inſurgũt: ac ſi iniuria eos graui affeciſſet, & hoc præcipuè ſi huiuſmodi conſultor eſſet iunior illis, re ipſa declarantes ſe eſſe immemores paternæ monitionis Sanctiſſimi Patriarchæ noſtri Benedicti in ſua Sanctiſſima regula, d dicentis, quòd ſæpe Deus reuelet iuniori quod fieri expediat: & rurſus loquens de monachis peregrinis ſuſcipiendis inter alia his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. *Si qua tamen rationabiliter, & cum humilitate charitatis reprehendit, aut oſtendit, tractet Abbas prudẽter, nè fortè eũ propter hoc ipſum Dominus direxerit.* e Nonne Salomon dixit. *Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & nè innitaris prudentiæ tuæ: in omnibus vijs tuis cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos: ne ſis ſapiens apud temetipſum.* f & paulò poſt. *Cuſtodi legem atque conſilium, & erit vita animæ tuæ, gratia faucibus tuis, tum ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget; ſi dormieris non timebis; quieſces, et ſuauis erit ſõnus tuus.* g cuius ſapientis conſilium Apoſtolus perpendens ſcribendo ad Romanos dixit. *Nolite eſſe prudẽtes apud voſmetipſos.* h Nonne in decus Hebræorum ſcripturum reperitur. *Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia, vtinam ſaperẽt, & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.* & alibi, i *ſi intrauerit ſapientia cor tuum, & ſcientia animæ tuæ placuerit, conſilium cuſtodiet te, & prudentia ſeruabit te, vt eruaris à via mala, ab homine, qui peruerſa loquitur; qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas, qui lætantur,* cùm

c Rom. ca. 15.

d In c. 3. & 61.

e In Regula Sanctiſſimi Benedicti. c. 61.

f Prou. c. 3. Diuus Hieron. in parabolis Salomonis. & habetur, in c. Nè innitaris, extra de Conſt. & ibi per Doct.

g Prou. c. 3.

h Ro. c. 12.

i Prou. c. 2.

cùm maleſecerint, & exultant in rebus peſſimis, quorum viæ peruer ſæ ſunt, & infames greſſus eorum. & rurſum ipſemet Salomon dixit. a *Vbi non eſt gubernator, populus corruet, ſalus autem vbi multa conſilia*; & iterum. b *Qui increpationes odit, morietur, non amat peſtilens eum, qui ſe corripit, nec ad ſapientes graditur. Cor ſapiens quæret doctrinam, & os ſtultorum paſcetur imperitia. Diſſipantur cogitationes, vbi non eſt conſilium, vbi verò ſunt plures conſiliarij, confirmantur. Auris, quæ audit increpationes vitæ in medio ſapientum commorabitur. Qui acquieſcit increpationibus, poſſeſſor eſt cordis.* & rurſus. c *Via ſtulti recta in oculis eius, qui autem ſapiens eſt, audit conſilia;* & alibi. d *Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt, qui autem agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia. Aſtutus omnia agit cum conſilio.* & rurſum. e *Audi conſiliũ, & ſuſcipe diſciplinam, ut ſis ſapiẽs in nouiſſimis tuis.* & iterum. f *Cogitationes conſilijs roborantur.* & rurſum. g *& erit ſalus vbi multa conſilia ſunt*, & iterum. h *Cum fatuis conſiliũ non habeas, non enim poterunt diligere, niſi quæ eis placent: coram extraneo non facias conſilium, neſcis enim quid pariet*, & rurſum. i *Non affigas temetipſum in conſilio tuo.* & iterum. k *Vir conſilij non diſperdet intelligentiam, alienus et ſuperbus non pertimeſcet timorẽ: etiam poſtquam fecit cum eo ſine conſilio: et ſuis inſectationibus arguetur. Fili ſine conſilio nihil facies, et poſt factum non pœnitebis.* ex his auctoritatibus Sacræ ſcripturæ, & alijs ſimilibus, quæ non referentur breuitatis gratia, conuincuntur hi, qui indignè ferunt, & abhorrent conſulere alios in negotijs grauibus & arduis, peſſimè errare in caput ſuum: & ſi non minus ſint dedecore & pœna plectendi, qui monitiones, ac conſilia ſibi à iunioribus exhibita cum modeſtia execrantur, cum comprobentur eos tranſgredi conſilium noſtri Sanctiſſimi Patriarchæ Benedicti ſupra relati. & quòd Deus ſæpe reuelet iunioribus, quę à ſenioribus abſcondit, Sacra ipſa ſcriptura nos docuit, dum recenſuit quomodo Deus reuelauerit puerulo Samueli ruinam domus & familiæ Heli ſacerdotis pro eo, quòd ipſe Heli non punierit filios indigna agentes, & ſcandalizantes populum. l Daniel nonne erat adoleſcens quando à Deo & populo fuerat conſtitutus index pro eò quod Deus ſibi reuelaſſet innocentiam Suſannæ & calumniam impiam illorum duorum pręsbyterorum, ſeu ſenum? Nam hæc ad verbum nobis retulit Sacra Scriptura contigiſſe poſt promulgatam ſententiam impiam à dictis ſenibus, videlicet. m *Exclamauit voce magna Suſanna, et dixit. Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia antequam fiant. Tu ſcis, quia falſum teſtimonium tulerunt contra me: & ecce morior: cùm nihil horum fecerim, quæ iſti malitiosè compoſuerunt aduerſus me. Exaudiuit autem Dominus vocem eius. Cumque duceretur ad mortem, ſuſcitauit dominus Spiritum ſanctũ pueri iunioris, cuius nomen Daniel: & exclamauit voce magna, Mundus ego ſum à ſanguine huius. Et conuerſus omnis populus ad eum dixit. Quis eſt iſte ſermo, quem tu locutus es? Qui cùm ſtaret in medio eorum ait, ſic fatui filij Iſrael, non iudicantes, neq; quod verum eſt*

a Pro. c. 11.
b Pro. c. 15.
c Pro. c. 12.
d Pro. c. 13.
e Pro. c. 19.
f Pro. c. 20.
g Pro. c. 24.
h Eccl. c. 8.
i Eccl. c. 30.
k Eccl. c. 32.
l 1. Reg. c. 3
m Dan. c. 13

eſt cognoſcentes condemnaſtis filiam Iſrael? Reuertimini ad iudicium, quia falſum teſtimonium locuti ſunt aduerſus eam. Reuerſus eſt populus cum feſtinatione: & dixerunt ei ſenes: Veni & ſede in medio noſtrū, et indica nobis, quia tibi Deus dedit honorem ſenectutis. Et breuiter recenſendo finem hiſtoriæ dicimus ibi ſubſequenter haberi, quòd ſenes illi fuerunt comprobati à Daniele falſum teſtimoniū dixiſſe aduerſus Suſannā: quapropter innocēs Suſanna à morte liberata fuit, & ſenes lapidibus obruti interierunt, omni populo benedicente Deum, qui liberat innocentes. Ex his ergo patuit quam fatui ſint illi ſenes, qui nolunt audire bonum cōſilium adoleſcentiorum, ac per conſequens apertiſſimè conſtitit regularium abuſionem hanc eſſe.

De Quinta clauſtralium abuſione ſcilicet, de Curialitate eorum: Nam eſſe cauſidicos eis eſt prohibitum, ſicut & obſequiū præſtare in curijs Principum & vagari extra clauſtra. §. V.

QVàm maxima abuſio ſit regularē effici curialem, ex pœ-
23 na talib. de iure inflicta, & infligenda facillimè deprehendetur. Sed vt omnia afferenda magis percipi poſſint, operæpretium duximus ethymologiam ipſius termini præmittere. Sciendum igitur quòd Curialis (quoad rem noſtram attinet) dicetur is, qui nexib. curiæ ligatus principibus adulatur. *a* Non negabimus quoq; quòd curiales dicantur aduocati & procuratores in cauſa ſanguinis & etiā ciuili, & milites ſeu officiales exercētes ſeua. *b* largiſſimo verò ſumpto hoc vocabulo, curiales, veniūt omnes officiales curiarum. His ergo breuiter præmiſſis hoc munus curialitatis omnibus regularibus eſſe prohibitum comprobatur. *c* Nam *Monachus (vt docuit Sāctus Hieronymus) nō docentis, ſed plan-*
24 *gentis habet officium, qui vel ſe, vel mundum lugeat, & domini pauidus præſtoletur aduentum.* idipſum rurſus docuit Idem Hieron. ſcribens ad Paulinum. *d Si cupis eſſe quod diceris monachus, ideſt ſolus: quid facis in Vrbibus, quę vtique non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum: Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos, & ſerpentis aſtutiam, nè aliorum ſupplanteris inſidijs:* Audiamus modò quid de hoc ſenſerit Eugenius Papa vtens his pręciſis verbis. *e Placuit communi noſtro concilio vt nullus monachorum pro lucro terreno de monaſterio exire nephandiſſimo auſu præſumat; Neque pœnitentiam dare, neque filium de baptiſmo accipere, neque baptizare, neque infirmum viſitare, neque mortuum ſepellire, neque ad eccleſiam ſecularem tranſire: neque alijs quibuſcumque negotijs ſeſe implicare: ſit clauſtro ſuo contentus, quia ſicut piſcis ſine aqua caret vita, ita ſine monaſterio monachus: ſedeat itaq; ſolitarius & taceat, quia mundo mortuus eſt; Deo autem viuit, agnoſcat nomen ſuum. Monos enim*
25 *grecè, latinè eſt vnus: Achos grecè, latinè eſt triſtis. Vnde dicitur monachus vnus triſtis: ſedeat ergo triſtis, et officio ſuo vacet.* Cōciliū autē Calcedonenſe his verbis idipſum docuit *f. Quidam monachi nihil habētes ſibi iniunctum à proprio epiſcopo, interdū verò etiam illi, qui ab eo fuerunt excommunicati, veniunt ad ciuitatem Cōſtantinopolitanā: et in ea perturbationes*

a elicitur ex ca. Nonne. diſt. 37. et c. Qui in aliquo. diſt. 51. & ibi p Doct.

b c. Aliquātos. & c. ſequen. diſt. 51. & ibi p Doct.

c ca. Monachus. 16. q. 1. & ibi per Doct.

d c. Si cupis. 16. q. 1. & per Doct.

e c. Placuit. 16. q. 1 & ibi per Doct.

f c. Quidā Monachi. 16. q. 1. & ibi p Doct.

nes trãquillitati Eccleſiaſticæ inferunt, & diuerſorum domos corrumpunt; ſtatuit igitur Sancta Synodus hos primùm commoneri, vt exeant à regia ciuitate, demùm eos inuitos ejici, ac indè per defenſorem compelli, vt ad ſua loca redeant. Pelagius, verò Papa ſcribens ad Paulinum ſolitarium his præciſis verbis vſus fuit. a Probinum Samariæ & Milianum, atque Probinianum, vel alios pſeudomonachos Ioanni defenſori præcepimus, vt eos debeat detinere, quatenus (ſi quam deſiderant ſuæ contentionis rationem cognoſcere) ad nos vt informentur, debeat exhiberi. Certè ſi ſola obſtinatione ab eccleſiaſtico corpore ſunt ſciſſi, in Reatina, ſicut petiſti, inſula, vt exulent; prædicto defenſori duximus iniungendum. Ipſemet Pelagius rurſus eadem docens dixit. b De Præſentium portitore, quòd defenſor factus non eſt, nulla nobis animi moleſtia ſit; quia ſatis ualde

a ca. Probinum. 16. q. 1. & ibi per Doct.

b c. De præſentium. 16. q. 1. & ibi p Doct.

26 amariſſimum habeo de iſto propoſito ad aliud officiũ homines deduci; in quo nullo modo quæ à monachis Deo promiſſa ſunt, ualeãt adimpleri: omnimodo enim eſt illius habitus, & iſtius officij diuerſitas; illuc enim quies, oratio, labor manuum; at hic cauſarum cognitio, cõuentiones, actus, publica litigia, & quæcũque, uel eccleſiaſtica inſtituta, uel ſupplicantium neceſſitas poſcit; faciat autem Deus, ut tales ſint hi, uel qui à nobis in iſto habitu nutriuntur, uel in monaſterijs creſcunt; ut prouecta ætate, & uita probata non ad litigiorum officia, ſed ad ſacerdotium ualeant promoueri. Innocentius verò III. Papa de hoc idem loquens apertius procedit dicens. c Quãtò deuotio religioſorum, & infra. Ad audiẽtiam noſtram noueritis perueniſſe quòd monachi, canonici, & alij regulares tuæ prouinciæ cùm deberent potius in clauſtro iuxta regularia conſtituta diuinis obſequijs uigilare de obediẽtijs & redditibus, quorum curam geſſerunt; pecunia congregata clauſtrum abhorrentes per curias Principum et potentũ diſcurrere non uerentur. Mandamus quatenus quoſcumque tales inueneris, ad commonitionem tuam reſipuerint, vt proprium in manibus prælatorum ſuorũ ſine difficultate deſignent, conuertendum in vtilitatem domus ſecundum Abbatis conſilium, & regularem vitam obſeruẽt. Si prælati eorum poſt tuam commonitionem id exequi negligenter omiſerint per ſuſpenſionem officij & beneficij, appellatione remota, compellas. de eadẽ materia Eugenius Papa ſcribens ad lucenſem epiſcopum his præciſis verbis vſus fuit. d Sacerdotibus & clericis tuis denunties publicè, ne miniſtri laicorum fiant, nec in rebus eorũ procuratores exiſtãt. qđ ſi poſtmodum facere præſumpſerint occaſione ipſius adminiſtrationis propter pecuniariam cauſam deprehendantur in fraude: indignum eſt eis ab eccleſia ſubueniri, per quos cõſtat in eccleſia ſcandalum generari. Alexander verò Papa III. apertiùs idipſum prohibuit dicẽs. e Si verò exierint, & ad clauſtrum ſuum infra duorum menſium ſpatium non redierint; ſicut excommunicati ab omnibus euitentur, & in nulla cauſa (ſi patrociniũ præſtare voluerint) audiantur. Reuerſi autem in choro, capitulo, & menſa, & cæteris vltimi fratrum exiſtant: & niſi fortè ex miſericordia ſedis apoſtolicæ, totius ſpẽ promotionis amittant. Qui Papa Alexãder idipſum ſtatuit dicens. f Sed nec procurationes

c c. Quantò deuotio. extra de off. ordin. & ibi p Doctores.

d c. ſacerdotibus; extra ne Cler. vel mona. & ibi per Doct.

e c. Nõ magnopere. §. fin. ext. Ne cler. vel monach. & ibi per Doct.

f c. Sed nec. ext. ne cler. mona. & ibi per Doct.

tiones villarum, aut iuriſdictiones etiam ſeculares ſub aliquibus principibus, & ſecularibus viris, vt iuſtitiarius eorum fiat, clericorum quiſquã exercere præſumat: ſi quis autem aduerſus hæc venenire tentauerit (quia contra doctrinã Apoſtoli) dicentis, [a] *(Nemo militans Deo implicet ſe ſecularibus negotijs) ſeculariter agit: ab eccleſiaſtico fiat miniſterio alienus: pro eo* ꝙ *officio clericali neglecto fluctibus ſeculi, vt poteſtatibus placeat, ſe immergit. Diſtrictiùs autẽ decernimus puniendum: ſi religioſorum quiſquam aliquid prædictorũ auſus fuerit attentare.* Qui Papa Alexander III. eadem ſcribens Londonenſi Epiſcopo repetijt dicens: [b] *ſecundum inſtituta prædeceſſorum noſtrorum ſub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi, nec clerici cauſa lucri negotientur, & ne monachi à clericis vel laicis ſuo nomine firmas habeant.* & ruſus idẽ Alexander III. dixit. [c] *Relatum eſt, quod monachi de H. ſeculariter viuunt, & alios exemplo ſuo corrumpunt: Ideoque mandamus quatenus eos ad obſeruantiam regulæ, appellatione remota, compellas: vel ſi tibi reſtiterint auſu temerario: eis eiectis, fratres alterius ordinis (ſi non poteſt preſcriptum monaſterium reformari) in illud inducas, vt labores impiorum iuſti edant: & illi tandem rubore perfuſi ad ſui ordinis obſeruantiam reuertantur.* Idipſum prohibuit Clemens Papa V. dicens. [d] *Quia verò nonnulli monachorum ipſorum (ſicut accepimus) ſuaui iugo obſeruantiæ regularis abiecto: interdum proprijs relictis monaſterijs ſe in eis ſecurè nõ morari fingentes, vel alio colore quæſito, per*
28 *curias Principũ euagando diſcurrunt, & niſi à prelatis eorum, petita penſio, vel ſubuentio aſſignetur eiſdem, conſpirantes in illos, eiſque proditionem, vel alia grauia imponentes, eos capi & incarcerari, ipſorumque monaſteria comburi procurant: et interdum ipſorum monaſteriorum bona in totum, vel in partem non modica occupare præſumunt. Nos eorum in hac parte reprobis auſibus obuiare volentes: hoc edicto perpetuo prohibemus, ne monachi, aut regulares canonici adminiſtrationem aliquã non habentes ad curias Principum abſq; ſpeciali prælatorum ſuorum licentia ſe conferre præſumant: quod ſi vt ſuis prelatis aut monaſterijs damnum aliquod inferant, ad dictas curias ſe cõferre preſumpſerint: excõicationis ſententiam eos incurrere volumus ipſo facto. Prælatis eorum diſtrictè nihilominus iniungentes, vt ipſos à prædictarum curiarum acceſſu, & alijs quibuslibet vagationibus, & diſcurſu diligenter compeſcere, ac ſuper hoc non parentes eiſdem, ſeuerè corrigere non omittant.* Audiuimus huc uſque quid decreuerint ſummi Pontifices circa curialitatem monachorum, audiamus modò quid præceperit nobis ſanctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus & Reuerendi Patres regiminis Congregationis noſtræ Caſſinenſis. Quàpropter ſciẽdum quòd huiuſmodi vagationem monachorũ prohibuerit ipſe Sanctiſſimus Benedictus. Nam dixit, [e] *quòd vindictæ regulari ſubiaceat is, qui præſumpſerit clauſtra monaſterij egredi, vel quocũque ire, vel quippiã quamuis paruum ſine Abbatis iuſſione facere.* & alibi dixit idẽ Sanctus. [f] *Monaſterium autem ſi poſſit fieri, ita debet conſtrui, ut omnia neceſſaria ſint: id eſt aqua, molendinũ, hortus, piſtrinum, vel artes diuerſæ in*

ſæ in

a 1. Thi. c. 2

b c. ſecundũ inſtituta. extra, Ne cler. vel mon. & ibi per Doctores.

c c. Relatũ. ext. Ne cler. vel mon. & ibi p̱ Doct.

d Clem. 1. de ſta. mon. & ibi p̱ Doctores.

e In regulæ cap. 67.

f In regulæ cap. 66.

ſe in monaſterio exerceantur: vt non ſit neceſſitas monachis uagandi foras, quia omnino non expedit animabus eorum. Reuerendi Patres regiminis noſtræ Congregationis Caſinenſis idipſum prohibuerunt his præciſis verbis; nam primo dixerunt: *a Caueant autem ſuperiores, ne permittãt monachos vagari per ciuitates.* & rurſus dixerunt: *b Prohibemus autem fratribus noſtris negotia, & lites con*
29 *ſanguineorũ, affinium, aliorumq; ſecularium amplecti, & præſertim, ne ad tribunalia quæuis accedat, niſi ex vrgentiſſima cauſa à prælato cognoſcenda.* & iterum dixerunt: *c Ordinamus, quòd temporalia monaſteriorum noſtrorũ negotia per ſeculares, aut commiſſos potius quàm per monachos tractentur, præſertim in emendis rebus, quæ quotidiano vſui ſunt neceſſariæ.* Ex his ergo omnib. patuit peſſimum eſſe monachos eſſe curiales, vel cauſidicos, niſi pro ſeipſo, vel monaſterio ſuo, vel (ſi neceſſitas immineat) pro perſonis cõiunctis, aut miſerabilibus, Abbate nihilominus hoc ipſis regularibus imperante. d

a In declaratorio regulę ſuper cap. 6. num. 7.

b In declaratorio regulę ſuper ca. 67. num. 13.

c In declaratorio regulę ſuper ca. 31. in Diuiſione, nu. 3.

d c. 1. 2. & 3. extra, de poſtulãdo. vbi communiter per Doctores.

De ſexta Clauſtralium abuſione: ſcilicet de vitio proprietatis, ſeu proprij peculij detentione contra votum paupertatis ab ipſis emiſſum. §. VI.

QVàm peſtiferũ in regularib. ſit virus ex vitio proprietatis procedens contra propriũ & peculiare eorum votum, quàm facillimè cognoſcemus (Deo optimo maximo duce) ſi accuratiſſimè inquiremus, primò cuius ſpeciei ſcelus ſit ipſum proprietatis vitium: & quidem ipſum fore reducendum ſub peccato capitali auaritiæ, & contra præceptum Dominicum de non furando: quod quàm facillimè animaduertemus ponderantes ipſam furti legitimam definitionem: quem enim fugiat, ignoro furti hanc legitimam definitionem: inquantum ipſum furtum comprehendit rapinam, latrocinium, prædam, & huiuſmo-
30 di. Definiemus tamen furtum tali pacto. *Furtum eſt contrectatio rei alienæ, mobilis & corporalis frauduloſa, inuito domino, lucri faciendi gratia ſiue ipſius rei, ſiue poſſeſſionis. e.* Diximus primo, *Contrectatio*, quia ſine ea nõ eſſet furtum, etiam ſi voluntas furandi affuerit quoad homines, *f* ſecus quoad Deum, *g* & ratio eſt, quoniam huiuſmodi concupiſcentia ſpeciali præcepto diuino reperitur prohibita, nẽpe per Verba illa. Non concupiſces rem proximi tui. Secundò dicitur. *Rei alienæ*: quia in re propria non poterit eſſe furtum propriè ſumptũ, niſi in ea alius haberet aliquod ius puta, quia res illa fuerat ſibi impignorata, aut commodata, vel quid ſimile. *h* & ſi non negemus peccatum furti cõmitti quoad Deum etiam in re propria, quæ tamen creditur aliena, & non committetur in re aliena, ſi probabiliter credatur propria. *i* Tertiò dictum fuit. *Mobilis, & corporalis*, quia in immobilibus, vt eſt ager, & in incorporalibus, vt ſunt actiones & ſeruitutes, non committitur furtum: *k* & ratio potentiſſima eſt (quia talia nequeunt attrectari. Quartò. *Fraudulosa*, quia ſine animo furandi, nõ eſt furtum: vt contingit in eo, qui alienum ſibi retinuit, putans eſſe ſuum vel putauit poſſe accipere ab eo, qui habebat ibi ius, licet huiuſmodi alienum poſſidentes, ſi poſtmodum ad eorum

e ex l. 1. ff. Furt. & ibi per Doct.

f Vbi ſupra, §. 1. & ibi per Doct.

g c. Vulgaris, c. ſi propterea, de Pęnit. diſt. 1. & in c. fin. 14. q. vlt. & ibi p Doct.

h l. cũ ęs pignori, & in l. ſi is, qui rẽ. la prima, ff. Furti. & ibi p Doct. & S. Th. in 2. 2. quæſt. 71.

i Inſt. Vi bonor. rapt. §. qu a tamẽ.

k l. Verũ. la prima ff fur u.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

rum notitiam deuenerit ſe non eſſe legitimos poſſeſſores dictorum bonorum, ad talium reſtitutionẽ teneantur. Quintò. *Inuito Domino*, quia ſi quis crediderit Dominum permiſſurum, & ſubeſſet iuſta cauſa credendi, non tenebitur reſtituere: ſecus ſi non ſubeſſet. *a* & in dubio præſumitur Dominus inuitus, *b* ſed ſummoperè eſt notandum, ꝙ dicetur Dominus inuitus, etiamſi videat rem auferri, & non contradicat ſcilicet ex timore, vel verecundia. *c* Nam aliàs non contradicendo cum poſſet, videbitur ipſum conſentire. *d* cum is qui tacet, et ſi non fateatur, tamen nec negare videtur: quoniam ſcienti & conſentienti non fit iniuria neque dolus. Quapropter meritò Albiganenſis epiſcopus fuit priuatus ſuo epiſcopatu pro eo quòd in ſua præſentia permiſerat quendam ſibi ſubditum per iudicem ſubijci ferro candenti, & poſtea ſuſpendi. *e* Sexto. *lucrifaciendi gratia*, quoniam ſi quis alienam ancillam rapuerit, non cauſa lucri, ſed libidinis, furtum non committet. *f* Septimo & vltimo dicitur in furti definitione, *Ipſius rei, vel vſus, ſiue poßeßionis*. quia non ſolum committit furtum, qui rei dominium vult lucrari, verùm etiam qui vult in ipſa rẽ lucrari vſum, & poſſeſſionem *g* His ergo neceſſario præmiſſis, vt ad veram intelligentiam afferendorum pertingere potuiſſemus. Sciendum ergo quòd proprietarius dicendus erit fur & latro bonorum, quæ de iure monaſterio fuerant acquiſita, mediante perſona ipſius proprietarij, quando profeſſio eius fuiſſet valida, vt paulò poſt latius dicetur; & de tali ſermo habebitur per ſe: & ſi per accidens ad maiorem dilucidationem huius materiæ loquendum erit etiam de bonis Nouitiorum: cùm quàm facillimè poſſit moueri lis antè Viſitatores à monaſterio, in quo dictus nouitius profeſſionem regularem emiſiſſet contra monaſterium, in quo prius fuerat ingreſſus & donaſſent ipſi nouitij aliqua ſua bona & poſtea ipſum egredientes non reuocata donatione iam facta ſibi, ingreſſi ſint aliud monaſterium, & ibi profeſſionem emiſerunt ſolemniter non reuocata expreſsè dicta donatione: & eorum, qui emiſerunt profeſſionem de iure nullam.

a l ſi is, qui rẽ. ff. de fur. & ibi ꝑ Docto.

b l qui vas, §. Vetare, ff. furti. & ibi per Doct.

c l. pen. ff. furti. & ibi per Doct.

d Arg. in c. Error. & tribus capitulis ſequent. diſt. 83; c. Is qui tacet & c. Scienti, & conſentienti, de reg. iuris, in ſexto.

e c. Ex litteris, de exceſſ. Prælati

f l. Verùm la ſecunda, aliàs inc p. l. Certũ, ff. furti & ibi per Doct.

g l q inuẽta, ff. furti.

Procedam tamen breuiter Deo fauente. Memoriæ igitur commendanda erunt ſubſequentia. Sciant
31 ergo Reuerẽdi Viſitatores, primo ꝙ ſi quis Nouitius ante profeſſionem omnia bona ſua donaſſet expreſsè alicui monaſterio, ad quod ſe contulerat, & poſt talem donationem depoſito habitu nouitiali egreſſus tale monaſteriũ, & aliud ingreſſus, in quo poſtea emiſit profeſſionem: in dubio videtur dicendum ipſum illa donaſſe dicto priori monaſterio ratione ſuæ perſonæ, quia non eſt veriſimile, quòd ſpoliaſſet ſe omnib. bonis ſuis indè tranſeundo: ideoque recedendo reuocat: & ratio potiſſima eſt, quia videtur illa donaſſe dicto priori monaſterio cauſa mortis mundanæ: Vnde tali morte non ſequuta per profeſſionem reuocari poterit, ſicut & donatio cauſa mortis vulgaribus iuribus: & ratio eſt, quoniam aut ipſe Nouitius ante ſuam profeſſionem factum in ſecundo monaſterio expreſsè reuocauit dictam primam donationem factam priori monaſterio, & dicta bona poſtea donauit ipſi ſecũdo monaſterio. Aut expreſsè non reuocauit & tunc dicen-

cendum erit, quòd ſecundum monaſterium ipſo iure ſuccedit tamquam hæres dicti profeſſi, & ſicut ipſe non ſe priuauit poteſtate reuocandi talem donationem per ipſius egreſſum à dicto primo monaſterio: ſic videatur ipſam donationem fuiſſe conditionalem ſcilicet, ſi ibi fuiſſet ciuiliter mortuus per profeſſionem: ſic poſſet agere ſecundum monaſterium iure hæreditario, & per reuocationem tacitam factam per eiuſdem egreſſum à dicto priori monaſterio: ita & per donationem etiam tacitam factam ſecundo monaſterio, cùm adſit eadem ratio in vtroque, & per conſequens idem jus. Sed ſi donaſſet ſolùm aliqua & non omnia bona ſua priori monaſterio, tunc non videtur in dubio donaſſe cauſa ingreſſus, nec recuperabit. Et ratio eſt ſecundùm Innocentium. a cùm beneficium ingredientis religionem non vacet, niſi poſt annum probationis, aut aliàs de conſenſu ipſius cõſtet. Nam ipſa bona (vti diximus) non tranſeũt ad monaſterium, ſed permanẽt penes nouitium, ex quo non eſt profeſſus. b Quapropter peroptima diſtinctio erit, quòd aut huiuſmodi monaſterium ingrediens dediſſet aliqua in puncto ingreſſus, aut poſtea ex interuallo: ſi ergo donaſſet in puncto ingreſſus, videretur donaſſe ratione ingreſſus: ſed ſi ex interuallo, aut alijs coniecturis præſumi poterit, quòd non cauſa ingreſſus donauerit: quia (tunc cùm fuerit perfecta donatio, non reuocabitur: & hæc omnia erunt intelligenda in foro cauſarum: quoniam in foro poli, vbi ſciri poſſet probabiliter, quòd donauerit ſolum cauſa ingreſſus, & non aliter ſemper recuperabit. c & hæc vtique procedunt de iure communi antiquo, non autem de iure communi moderno cum in ſacro Concilio Tridentino, d hæc ad verbũ habeantur, videlicet. *Nulla quoque renunciatio, aut obligatio antea facta etiam cum iuramento, vel in fauorem cuiuſcumque cauſæ piæ valeat, niſi cum licentia epiſcopi, ſiue eius vicarij fiat intra duos menſes proximos antè profeſſionem: ac non aliàs intelligatur effectum ſuum ſortiri, niſi ſequuta profeſſione: aliter verò facta etiã ſi cum huius fauoris expreſſa renunciatione etiam iurata ſit irrita, & nullius effectus*. ex quibus quàm facillimè deprehenditur dictam donationem factam dicto primo monaſterio in foro fori habendam fore pro nulla & nullius virtutis. Quapropter bona illa tranſibunt ipſo iure ad ſecundum monaſterium: in quo profeſſus
32 fuit ſolemniter. Secundò ſciant ipſi Viſitatores quòd ad profeſſum (cuius profeſſio aliqua de cauſa fuerat de iure nulla) bona, quæ tacitè tranſierant ad dictum monaſterium, in quo huiuſmodi profeſſio nulla emiſſa fuerat, redeunt: quia acceſſorium ſemper ſequitur ſuum principale. e etiam ſi dictus profeſſus nulliter expreſsè illa contuliſſet dicto monaſterio, credendo tamẽ dictam profeſſionem eſſe validam: nam etiam in tali caſu ipſe reuocat talem donationem: cum videatur non fuiſſe adimpletam conditionem implicitam dictæ donationis ſcilicet factæ cauſa mortis ciuilis. Et ratio eſt, quoniã ſi quis inſtituiſſet hęredẽ aliquem, quem credebat eſſe filiũ ſuum: auferentur demũ illi bona, ſi conſtiterit eum non eſſe filiũ ſuum. f Tertiò animaduertant Viſitatores, ꝙ ad profeſſum, cuius profeſſio fuit de iure nulla, non redeunt bona

a Innocentius in c. Beneficium de regul. iur. in ſexto.

b elicitur ex c. Beneficiũ de regu. iur. in ſexto, & ibi p Doct. & Panorm. in c. Quod à te, extra de cler. coniug.

c Sylueſt. in ver. religio. quarto, §. decimo quęritur.

d in Conc. Tridẽ. ſeſſ. 25. cap. 16.

e c. Acceſſoriũ, de reg. iur. in ſexto, & ibi per Doct.

f l. ſi pater. C. de hered. inſtit. & ibi per Doct. & Syluestrum in ver. Religio 4. §. Decimò quæritur. ver. ſi verò fecit profeſſionem.

illa, quę ratione dictæ profeſſionis fuerant acquiſita monaſterio; in quo illã emiſerat nulliter: ſi dũ illã emitteret procerto ſciebat ſuam profeſſionem fore deiure nullam: & ratio eſt patentiſſima. Nã tunc videretur illa bona in omnem caſum donaſſe, cùm in re ſua quiſq; ſit moderator & rector, & renunciare quiſque poſſet iuri ſuo, iuribus vulgaribus: & apertiſſimè elicitur ex ſupra hucuſque recenſitis. a Quartò ſciant Reuerendi Viſitato
33 res quòd bona profeſſi legitimè, & ſecũdum iura translata ad monaſterium, in quo profeſſionẽ emiſerat virtute ſuæ profeſſionis quoad vſumfructum ſolũmodo tranſibũt ad aliud monaſteriũ, in quo dictus profeſſus fuiſſet deputatus ad peragendam pęnitentiam propter peccatum ſuum, ne dictum monaſterium grauetur iniuſtè in expenſis, faciendis dicto profeſſo ita ad ipſum tranſlato in victu & veſtitu & alijs neceſſarijs, & ſi poſt peractam pęnitentiam fuiſſet denuo aſſignatus monaſterio ſuæ profeſſionis, & poſt mortem ipſius naturalem dictus vſusfructus remeabit ad dictum primum monaſterium; & ſic conſolidabitur cum proprietate. b & idem iudicium erit de monacho ſeu regulari profeſſo expulſo à monaſterio ſuæ profeſſionis, & ſi licitè trãſeat ad alia monaſteria: & ratio eſt quoniã huiuſmodi expulſio ſiue abſolutio ab obedientia prælati dicti monaſterij eſt magis ad pęnam, quam ad pręmium: ac per conſequens reperitur in vtroque identitas rationis. c Quintò Reuerẽdos Viſitatores non fugiat ex oppo, quòd bona profeſſi proprio vitio fugientis à monaſterio ſuæ profeſſionis, iam ipſi monaſterio acquiſita quomodolibet, ipſe profeſſus numquam recuperabit: imò quocumquẽ ille ſe contulerit; poterit enĩ Abbas ſeu prælatus eius cum omnibus bonis ab ipſo acquiſitis poſt fugam vendicare: ac per conſequens indè fit, qđ quicquid acquirit monachus etiam fugitiuus acquirat monaſterio ſuę pfeſſionis, quãtumcumque illa acquiſiuiſſet in partibus remotis à monaſterio. d quod & apertiùs videtur confirmaſſe fęl. recor. Pium quintum in bulla extentionis priuilegiorũ ordinis mendicantium pro congregatione noſtra Caſſinenſi in anno 1568. in §. Prohibemus quoque his pręciſis verbis videlicet: e*Prohibemus quoq; ijſdem ordinarijs, ne aliquomodo ſe intromittant in bonis dictorũ fratrum extra clauſtra ſuorum monaſteriorum pro tempore degentium, ſiue decedentium: & quamuis in habitu, ſiue abſque habitu moriantur, volumus quòd eorum bona mobilia & immobilia ad ordinẽ, quem profeſſi ſunt, pertineant diſponenda iuxta cõſtitutiones, ſeu ordinationes præfatorum ordinũ: neq; illa ordinarij prædicti occupare præſumãt: imò huiuſmodi, & ad habitum religionis reuertentium bona oĩa monaſterijs ipſis (cùm ea, q̃ acquirit monachus, de iure monaſterio acquirantur) pertinere etiã de-*
34 *cernimus.* Sextò, ſciat ipſi Reuerẽdi Viſitatores ꝙ bona profeſſi, q legitimè ſe ceſſit à monaſterio ſuæ profeſſionis: ut puta ſi ſe tranſtuliſſet ad aliud monaſterium, vel prælaturam debitis medijs, quæ peremiſſionem ſuæ profeſſionis iam tranſierant ad dictum monaſterium, non recuperabit, ſed erunt monaſterij ſuę profeſſionis, e & ratio patentiſſima iſtius deciſionis eſt, quoniam ſecundum f Bart. Frater minor auctoritate

a Arg. in dicta l. Pater. & ibi p Doctores, & Syluestrum vbi ſupra in ver. ſi vero ſciebat.

b ca. De lapſis 16. q. 6. vbi p Doct. & gloſ. in ver ſed res eorum, & in l. 1. § Qui mortis, ff. Ad Tertul. & ibi per Doctores, & Syl. vbi ſupra in ver. ſi aũt profeſſio tenuit.

c Arg. in dicto c. De lapſis, & dicto § Qui mortis, & ibi per Doct. & pręcipuè p Panor. in c. in pręſentia, in fine. ext. de Probat. & Syl. vbi ſupra.

d per tex. apertiſſimũ in c. Abbates. 18. q. 2. & ibi p Doctores.

e per tex. apertiſſimũ in c. ſtatuim. 18. q. 1. & ibi communiter p Doctores, & p Syl. vb. ſupra, in ver. ego autem d. co. & per Archid. ibidem.

f Bart in tract. minoritatũ lib. 4.

Papæ

Papæ tranſiens ad epiſcopatum,
vel aliam religionem, quæ habere
poteſt in communi, non recipe-
rat bona ſua iā alteri quæſita; ſiue
dicamus, quòd hæc ſit reſtitutio
in integrum primum ſtatum ſe-
paratum. a Sed ſi bona paterna
non fuiſſent alteri quæſita: puta,
quia adueniente tali tranſlatione
legitima dicti profeſſi, adhuc viue-
uerent ipſius parētes, quibus de-
bebat ſuccedere; nam tunc illis ſuc
cedet ipſe & non monaſterium ſuæ
pfeſſionis; ſi illi regulares, ad quos
tranſijt, ſint capaces hæreditatis,
quia per talem tranſlationem re-
ſtituetur ad omnia. b Septimò,
quàm facillimè ex ſupra recenſitis
poterunt intelligere Reuerēdi Vi-
ſitatores, quòd Profeſſus quiſque
in religione approbata tenens
apud ſe, vel alium, peculium ali-
quod ſine permiſsione & volun-
35 tate Abbatis ſeu prælati ſui, meri
tò dicendus erit fur & latro, quā-
uis illud ſibi obueniſſet aliundè,
& non ex redditibus monaſterij:
& ratio patētiſsima eſt, quoniam
de iure dicenda erunt acquiſa, &
incorporata monaſterio ſuæ pro-
feſsionis, vt docuit ſacrum Conci-
lium Tridentinum. c ergo niſi
quàm primùm reſtituerit dictum
peculium monaſterio, vel reuela-
uerit ſuo prælato cum propoſitó
diſponendi de ipſo ad beneplaci-
tum ipſius, cuius adminiſtratio de
betur, tanquam diſpenſator bo-
norum monaſterij, erit ſemper in
peccato mortali, ac per conſequēs
in ſtatu damnationis tāquam de-
tentor iniuſtus bonorum mona-
ſterij, cùm non multum interſit
36 (auctore Innocentio III. Papa)
quoad periculum animæ iniuſtè
detinere, vel inuadere alienum. d
figuram pęnæ infligendæ proprie
tarijs videtur fuiſſe id, quod conti-

a l. 2. & l. Tutor. C. de ſent. paſs.

b l. 1. C. de ſenten. paſſ. & in l. 1. §. Qui mortis. ff. Ad Tertul. & ibi Doct.

c in ſeſſ. 25. cap. 2.

d c. ſæpe cō tingit. ext. de Reſtitu. ſpoliat. et ibi per Doct.

git Ananiæ & Saphiræ, qui nō om
nia, quæ poſsidebant obtulerunt
ad pedes apoſtolorum, fingentes
omnia detuliſſe, ex cuius fraude
diuino iudicio morte repentina
interierunt corā ipſis apoſtolis &
populo. e Ad memoriam reuo-
cent doctrinā Sanctiſsimi Patriar-
chæ Benedicti. & inſuper Octa-
uò, ipſi Reuerendi Viſitatores au-
diant quid docuerint ſummi pon
tifices de hoc vitio proprietatis,
omnino radicitus euellēdo de cor
dibus regularium. Nonne Grego-
37 rius Papa ſcribens Iannario Caro
litano epiſcopo vſus fuit his præci
ſis verbis? videlicet. f *Quia ingre-
dientibus monaſterium conuerten
di gratia, vlterius nulla ſit teſtan-
di licentia, ſed vt res eorum eiuſ-
dem monaſterij ſint aperta legis
diffinitione decretum eſt.* et rurſus
idem Gregorius Papa ſcribēs Cy-
priano diacono hæc pręciſa verba
protulit, videlicet, g *Perlatum ad
nos Petronillam nomine, de pro-
uincia Lucania progenitā per ex-
hortationē Agnelli epiſcopi fuiſ-
ſe conuerſam, reſque ſuas omnes,
quas habere potuit, licèt ſibi iure
potuiſſent competere, tamen eaſ-
dem monaſterio, in quod ingreſſa
eſt, etiam ſpiritualiter donationis
titulo contuliſſe. Econtra Paulus
primus heremita in teſtamento co-
lobium ſuum Athanaſio Alexan-
drino epiſcopo reliquit: tunicam
verò beato Antonio, ſed aliud eſt
de his, qui in monaſterium ingreſ-
ſi ſe & ſua tradiderunt: aliud de
his, qui ſolitariam vitam ducentes
ſe nulli Eccleſiæ tradere poſſunt:
illi ſemel tradita nulli tradere poſ
ſunt; iſti nulli oblata, liberi teſta-
ri valent.* Idipſum reperitur cau-
tum iure ciuili canonizatum ve-
rò; His verbis videlicet. h *Si qua
mulier, aut vir monaſticam vitam
elege-*

e Actuū c. 5. Sāctiſsimus Benedictus in reg. ſua cap. 57.

f c. Qui ingrediētibus 19. q. 3. & ibi p Doct.

g c. Perlatū eſt. 19. q. 3. & ibi p Doctores.

h c. ſi quæ 16. q. 3.

elegerit; etiam intrauerit monaſterium liberis non extantibus, monaſterio, quod ingreditur, res eius competere iubemus, (& in fine) *Nūc autem cùm monachus factus eſſet, hoc ipſo res ſuas oēs obtuliſſe uideatur, ſi priùs teſtatus non ſit.* Idipſum nos docuit ſacrum Concilіū Lateranenſe his precisis verbis,
38 videlicet. a *Qui peculium habuerit, niſi ab Abbate fuerit ei pro iniuncta adminiſtratione permiſſum: à communione remoueatur altaris: & qui in extremis cum peculio inuentus fuerit: & dignè non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat ſepulturam: quod etiam de vniuerſis religioſis præcipimus obſeruari. Abbas autem, qui iſta diligenter non cauerit, officij ſui iacturam nouerit ſe incurſurum.* & Clemens Papa III. loquens. b de quodam canonico regulari, qui in articulo mortis agēs, licèt à Priore ſuo cōmonitus, proprium, quod contra regulam latenter habuerat, noluit reſignare, & ſic diem clauſerit extremū, & fuit inter alios fratres traditus ſepulturæ, quod audiens ipſe Papa taliter reſpondit dicens: *Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus: quòd ille canonicus nō tantùm fuit chriſtiana ſepultura priuandus: uerùm etiam ſi ſine maximo ſcandalo potuit fieri, de ipſa proijci dignus eſt eccleſia. Hoc autem cùm fortè contigerit in ſimilibus eſt agendum.* Idipsū docuit Innocentius III. c cuius verba ſupra in probationem §. quinti retulimus. Videatur ibi. Idipſum docuit ſanctus Auguſtinus dicēs. d *Nō dicatis uos aliquid habere proprium, ſed ſint uobis omnia communia. Quicumque autem intantùm progreſſus fuerit malum, ut occultè literas, uel quodlibet munus accipiat: ſi hoc ultrò confitetur, parcatur illi, & oretur pro eo: ſi antè deprehenditur, atque conuincitur ſecundum arbitrium presbyteri, uel Præpoſiti grauius emendetur. Cùm huius noſtræ Congregationis fratres non ſolùm facultatibus, ſed uoluntatibus proprijs in ipſa ordinis ſuſceptione renūtiauerint: & ſemper promiſſam obediētiam penitùs aliorū poteſtati, et imperijs in Chriſto, & pro Chriſto ſubdiderint: certum eſt eos nihil habere, poſſidere, dare, uel accipere ſine ſuperioris licentia debere: quòd ſi propinquus, uel amicus, uel quilibet fratrum cuiquàm aliquid offerre uoluerit: primò quidem priori inſinuetur, et ſic ſuſcipiatur, ſi ipſe mandauerit: de quo tamen nihil fiat aliud, niſi quod priori placuerit.* Audiuimus quid ſēſerit Diuus Auguſtinus de peculij retentione; audiamus modò quid nos docuerit de eadē materia loquens Innocentius III. e *Prohibemus quoque diſtrictè in virtute obedientiæ ſub atteſtatione diuini iudicij: ne quis monachorum proprium aliquo modo poſſideat: ſed ſi quis aliquid habeat proprij totū incontinenti reſignet. Si verò poſt hoc proprietatem aliquam fuerit deprehenſus habere, regulari modo prædicto de monaſterio expellatur, nec recipiatur vlteriùs, niſi pœniteat ſecundum monaſticam diſciplinam. Quòd ſi proprietas apud quemquam inuenta fuerit in morte ipſa, cum eo in ſignum perditionis extra monaſterium in ſterquilinio ſubterretur: ſecundum quòd Beatus Gregorius narrat in Dialogo ſe feciſſe. Vnde ſi alicui quicquam ſpecialiter fuerit deſtinatum, non præſumat illud accipere, ſed Abbati, vel Priori, vel Cellerario aſſignetur. Nec æſtimet Abbas, quod ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo*

mona-

a c. 1. extra, de ſtatu monach. & ibi communiter per Doctores.

b cap. ſuper quodā. extra, de ſtatu monach. & ibi per Doctores.

c c. Quanto deuot. o. extra, de offi. ordin. & ibi per Doct.

d c Non dicatis 12. q. 1. & ibi p Docto & in ſpecie p Card. à Turrecre. & per Præpoſitum.

e c. Cùm ad monaſteriū. §. 1. & §. fin. ext. de ſtatu monach. & ibi cōmuniter per Doctores.

monacho diſpenſare: quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis adeo eſt annexa regulæ monachali: vt contra eam nec ſummus Pontifex poſſit indulgere licentiam. Hæc præciſa verba protulit Innocentius III. quæ velim imprimantur cordibus regulariũ: qui memores eſſe debent quomodo hanc pœnam prædixerit Salamon dicens: *Eſt* [a] *& alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub Sole; Diuitiæ conſeruatæ in malũ domini ſui: pereunt enim in afflictione peſſima.* Eò magis quòd nouiſſimè de hoc loquens ſacrum Concilium Tridentinum [b] his præciſis verbis vtitur. *Nemini igitur regularium tam uirorum, quàm mulierum liceat bona immobilia, uel mobilia cuiuſcũque qualitatis fuerint, etiam quouis modo ab eis acquiſita, tanquam propria, aut etiã nomine conuentus poſſidere, uel tenere: ſed ſtatim ea ſuperiori tradantur, conuentuiq; incorporẽtur. Nec deinceps liceat ſuperiori bona ſtabilia alicui regulari concedere, etiam ad uſumfructum, uel uſum, adminiſtrationem, aut commendam. Adminiſtratio autem bonorum, monaſteriorum, ſeu conuentuum ad ſolos officiales eorundem ad nutum ſuperiorum amouibiles, pertineat. Quòd ſi quis quidquam tenere deprehenſus, aut conuictus fuerit, is biennio actiua & paſſiua uoce priuatus ſit: atque etiam iuxta ſuæ regulæ, & ordinis conſtitutiones puniatur.* Audiamus obſecro (Reuerendi Viſitatores) quæ nos docuerit ſanctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus, & Reuerendi Rectores noſtræ Congregationis Caſſinenſis in declaratorio regulæ: Nonne his præciſis verbis vſus fuit ipſe ſanctus legiſer noſter? [c] *Præcipuè hoc uitium amputetur de monaſterio, ne quis præſumat aliquid dare, aut accipere ſine iuſſione Abbatis, neque aliquid habere proprium, nullam omninò rem, neque codicem, neque tabulas, neq; graphiũ, ſed nihil omnino: quibus nec corpora ſua, nec uoluntates licet habere in propria poteſtate. Omnia uerò neceſſaria à patre monaſterij ſperare: nec quicquã liceat habere, quod Abbas nõ dederit, aut permiſerit: omniaq; omnibus ſint communia, ut ſcriptũ eſt; nec quiſquam ſuum eſſe aliquid dicat, aut præſumat. Quod ſi quiſquam hoc nequiſſimo uitio deprehenſus fuerit delectari, admoneatur ſemel et iterum, ſi non emendauerit, correctioni ſubiaceat.* Reuerendi Patres noſtri verò de eodem loquentes his verbis vſi fuerunt. [d] *Inſuper etiam ſtrictiùs imponant, ut omnes, penes quos pecuniæ quauis cauſa depoſitæ fuerint, tã monaſteriorum noſtrorum, quàm aliarum quarumcumque perſonarum, eas ſibi aſſignent. Inhibemus etiam ne quaslibet res inuicem emant aut uendant, contrafacientes, rebus & pecunijs illicò priuentur, comedantque intrà in refectorio in pane et aqua pro qualibet uice. Ordinamus etiam, & præcipimus, quod nullus noſtræ Congreg. profeſſus, ſeu aliter in noſtris monaſterijs ſub obedientia Patrum conſtitutus, etiam ſi fuerit officialis in monaſterio preter Cellerarios, audeat tenere vel expẽdere pecunias ſine licentia prælati ſui: ſed pecuniam ad ſe peruenientem deferat prælato ſuo: quã conſtitutionem mandamus omnibus prælatis, & patribus noſtræ Congregationis, quatenus realiter & cum effectu faciant in ſuis monaſterijs obſeruari. Huiuſmodi autẽ licen-*

a Eccleſiaſtes c. 5.

b Conciliũ Trid. in ſeſſio. 25. c. 2. incipiẽ. Nemini.

c In regulæ ſuæ cap. 33.

d In declaratorio ſuper dictum capitulũ 33. nu. 6. 8. 10.

licentiã tenendi pecunias non poſſint. prælati monachis concedere ſub pœna priuationis, ſi conceßerint, aut in monachos delinquentes non animaduerterint. Qui quidem transgreſſores tanquam proprietarij pro qualitate culpæ ſunt ſeueriſsimè plectendi. & rurſus de eodem loquens ſanctiſſimus Benedictus dixit. a *Nullatenus liceat monacho, nec ſibi inuicem literas, aut eulogia, uel quælibet munuſcula accipere, aut dare ſine præcepto Abbatis ſui. Quòd ſi etiam à parentibus ſuis ei quicquàm directum fuerit, non præſumat ſuſcipere illud, niſi priùs indicatũ fuerit Abbati: quod ſi iuſſerit ſuſcipi, in Abbatis ſit poteſtate, cui illud iubeat dari. Et non contriſtetur frater, cui fortè directum fuerat, vt non detur occaſio diabolo. Qui autem aliter præſumpſerit, diſciplinæ regulari ſubiaceat.* Reuerendi Patres nrę Congreg. his verbis vſi fuerunt. b *Temerariã pręſumptionem monachorum noſtrorum, qui cùm nihil habeant, nec habere debeant, munera accipere & dare non metuunt, Regulæ & profeſſioni noſtrę aduerſantes, tãquam ſeminarium diaboli et mortale virus, penitùs interdicentes: quia ſæpè ex huiuſmodi munerũ collatione & receptione inordinata oritur affectio, ſeu cõplacentia: Nolumus ꝙ inuicem fratres dent vllatenus munuſcula iuxta regulam, neque etiam alijs quibuſcumque: aut aliunde ſibi directa accipiant ſine prælati ſpeciali licentia: ſed nec ipſi Prælati fratribus aliorum monaſteriorum munuſcula mittant, niſi fortè à Patribus dictorum fratrũ fuerint requiſiti.* Ex his ergo omnibus hucuſq; allatis quàm facillimè elicitur quàm peſſima abuſio clauſtraliũ ſit proprietas, contra expreſſum votum eorũ & tot prohibitiones: ac per conſequens Reuerendi Viſitatores ſcire poterunt, quomodo procedendum erit ipſis contra proprietarios: Nono, ipſi Reuerendi Viſitatores obliuioni nõ tradant, quod & ſi regularis ſubditus diſpenſetur à ſuo prælato ſuper retentione & expeditione peculij alicuius quomodocũque ſibi obuenientis, non ſit dicendus proprietarius: tamen ſi illud expenderit in alijs rebus, quàm vtilibus vel neceſſarijs, peccabit mortaliter diſpenſans: cum abutatur poteſtate ſibi tradita & regularis diſpenſatus, cùm diſſipauerit dictum peculium iam legitimo iure monaſterio acquiſitũ & incorporatum (vt verbis ſacri Concilij Tridentini ſuprà relati vtar) eò ipſo ꝙ ad ipſum regularem deuenit. Quàpropter per conſequens tam ipſe regularis tãquàm malus miniſter bonorum monaſterij, quàm eius prælatus inſolidum tãquàm cooperator in furto circa bona monaſterij perpetrato tenebunť ad reſtitutionem faciendã dicto monaſterio pro dicto damno illi iniuſtè illato. cùm contrectauerint bona monacho acquiſita legitimè inuito monaſterio vero dño: quod quàm facillimè elicitur ex ſuprà recenſitis auctoritatibus, cùm idipſum in ſpecie docuerint Cardinalis à Turrecremata, & Præpoſitus, & alij Doctores. c Memores ſint & decimò RR. Viſitatores, ꝙ ex hucuſq; allatis in præſenti §. 6. luce meridiana clariùs patuit, nõnullos ex prælatis modernis grãuiſſimè peccare permittendo regularibus ſibi ſubditis indiſcriminatim tenere apud ſe pecunias, & ad libitum eas expendere, non animaduertentes ſe indè, & illos

a In regulæ cap. 54.

b In declar. regulæ ſup cap. 54. nu. 1. & 2.

c in d. cap. Non dicatis. 12. q. 1. & alij in cap. cùm ad monaſteriũ, extra de ſtatu monach.

inuolui laqueis diaboli, ac vinculo peccati mortalis: tum quia permittunt eos publicè violare paupertatis votum ab illis ſolemniter emiſſum diſſipando dicta bona iuxta deciſionem ſacri Concilij Tridentini; a iam paulò antè ad verbum recenſitam, quæ ex tali receptione iam erant incorporata dicto monaſterio, cùm etiam ipſiſmet regularibus ampliſſima via pareatur ad incumbendum ludis, inhoneſtis, crapulis, comeſſationibus; ac multipliciter per conſequens violandi caſtitatis votum; non ſine certa pernicie ſalutis ipſorum regularium: & ſcandalo cęterorum regularium Deum timentium, & laicorum, ad quorum notitiam deueniet huiuſmodi fractio voti ipſorum: & cum maxima iactura bonorum monaſterijs acquiſitorum & acquirendorum eleemoſynis piorum laicorum, qui ab illis elargiendis indè retrahuntur: nè videantur & ipſi ſubminiſtrare fomitem peccandi ipſis ſceleſtis religioſis. Quæ quidem mala (nulli dubium eſſe poterit) reſpiciunt pręcipuè prælatorum miſeram animam, expauentium potius murmurationes horum ſcęleſtorum ſubditorum, quam remorſum propriæ conſcientiæ: Contra quos, cum multa fuerint allata in præſentis capituli, §. primo, eadem non repetentur: ſed ſolùm & breuiter dicemus, quòd rememorentur ipſi Reuerendi prælati, quòd facilitas veniæ dat incentiuum malorum: & qui cauſam damni dat, damnũ dediſſe videtur. b Vndecimo & vltimo, ipſi Reuerendi Viſitatores poterunt mediam viam incedentes docere Prælatos, quomodo poſſint compati humanæ fragilitati, & inſimul occurrere omnibus ſcandalis, & laqueis diaboli paratis ipſis regularibus: dicant ergo prælatis cuiuſque monaſterij modeſtè, occaſione ſuborta, quandò regularibus ſibi ſubditis aliqua pecuniæ quantitas delata fuerit ab amicis aut conſanguineis, vel ex propria induſtria, vel artificio: illi deferant ipſam proprio prælato, enarrentque quomodo ad ſe peruenerit: & ſi Prælato viſum fuerit (habito reſpectu ad qualitatem regularis petentis concedi retentionem talis peculij apud ſe) huiuſmodi facultatem tribuere, dicat ei, quòd omnino illud expendet in re ſibi neceſſaria, vel vtili: vt puta, in emendis libris, veſtibus non ſuperfluis, & alijs huiuſmodi: vel in itinere arripiendo forſan gratia honeſtæ recreationis; tunc ipſe prælatus erit tutus in conſcientia, & ipſemet regularis, ſi ſolum ad talem effectũ expenderit dictum peculium: ſed ſi in alijs rebus voluptuoſis conſumpſerit, erit omnino reſtitutioni faciendę monaſterio obnoxius, tãquam diſſipator bonorum monaſterij, vt ſæpius per ſupra allata probauimus, cum comprobetur furtum commiſiſſe: & ſciant indè quod ad talium reſtitutionem quoque tenebũtur, qui ſcienter acquiſierint quocumque titulo ab ipſis, vt latiſſimè docuimus in noſtro tract. de Vſuris: cùm in tali caſu ipſi carebant iuriſdictione ſuper re taliter diſſipata, quæ verè erat (eo ipſo) monaſterio ſuæ profeſſionis incorporata: ſed ſi expendiſſet in re ſibi neceſſaria, vel vtili (loquendo de neceſſitate & vtilitate congrua ſtatui regulariũ) tunc qui ab ipſis aliquod recepiſſent, non erunt illius rei reſtitutioni obnoxij, præcedente ſupradicto conſenſu ſuorum prælatorum

a ſeſſ. 25. c. 2. incip. Nemini.

b c. fin. extra de iniurijs & dam. dat. & ibi p Doctor.

torũ. & Ratio potiſſima eſt, quoniam tunc nihil fit contra prohibitionem ſtatutorum ſummorum Pontificum vel regularium. Cùm in hoc videatur huiuſmodi regularem fuiſſe talis peculij creatum. legitimum diſpenſatorem in rebus ſibi vtilibus, vel neceſſarijs; de quibus prælatus eius iuxta tenorem regulę tenetur prouidere, prout ex formalibus verbis ipſius Sanctiſſimi Benedicti ſupra relatis patuit. His tamen non obſtantibus, poterunt ipſi Reuerendi Viſitatores hortari ipſos prælatos ad obuiandũ omnibus ſcandalis in ſuis ſubditis (forſan futuris ex humana fragilitate) ad conſtituendum communem theſaurarium iuxta pręceptum Clementis VIII. per ſpeciale eius reſcriptum, apud quem reponantur pecuniæ redditũum monaſteriorum, & ipſi præcipiant huiuſmodi pecunias, vndecumque ad ſibi ſubditos deuenientes (poſtquam ſibi fuerint præſentatę) reponi, & indè non remoueri, niſi ipſo conſulto, & conſentiente expendi in re neceſſaria, vel vtili illi regulari, qui illam repoſuit, virtute mandati in ſcriptis facti à dicto prælato. Et hæc dicta ſufficiãt pro deciſione materię propoſitę in pręſenti, §. ſexto. ex quibus luce meridiana clarius fuit probatum regularem proprietarium eſſe furem, ac per conſequens eſſe in ſtatu damnationis, cùm perſeueret in tranſgreſſione diuini præcepti de non furando.

De ſeptima clauſtralium abuſione, nempe de Delatione precioſarum ueſtium. §. VII.

QVAM obſcęnum, & alienum à vita monaſtica eſſe, regulares velle veſtibus indui precioſis ad inſtar muliercularũ, & laicorum curialium, & omni-
40 no mundialibus delitijs ſe tradentium; quis non animaduertit? Cùm potius reminiſcendo ſe ingreſſos religionem ad explendam pœnitentiam propriorum peccatorum deberent veſtigia Niniuitarum *a* ſequi, & ſe induere ſaccis & cilicijs ad placandam diuinam iram prouocatam cõtra eos propter ſua peccata, nec non imitari ſanctos patres noſtros, de quibus loquens Apoſtolus dixit. *b* *Alij uerò ludibria & uerbera experti, inſuper & uincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occaſione gladij mortui ſunt: circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ: & hi omnes teſtimonio fidei probati inuenti ſunt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* quam ergo fidem oſtendet ſe habere is, qui poſt aſſumptum mortificationis habitum exoptat aſſimilari mulierculis repræſentandis virorum oculis? Cum ergo ingreſſi Clauſtrum ſint ad pęnitẽtiam peragendam; quomodo ergo poſt emiſſam profeſſionem (per quam mortuos ſe mundo finxerunt) modò, tanquam canes regredientes ad eſum proprij vomitus, velle non erubeſcunt precioſis veſtibus indui? cùm re ipſa dicere deberent cum Apoſtolo. *c* *Mortui ſumus, & vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* & alibi rurſus. *d* *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti: per quem mihi mundus crucifixus eſt, et ego mundo.* Nõne peccantes

a Ionæ c. 3.

b Heb. c. 11.

c Coloſ. c. 3.

d Galat. c. 6.

cantes primos noſtros parentes in paradiſo terreſtri, & ex ipſo expulſos ad peragendam pœnitentiam tráſgreſſionis diuini præcepti Deus optimus maximus veſtiuit tunicis pelliceis, a in quib. vtique nulla ſenſualitas reperiri poterat: ſed ſolùm remedium, quo corpora eorum defenderentur à frigore & alijs incomodis incurſis ꝑpter eorum peccatum? quod animaduertens Apoſtolus & volens nos monere de tali errore dixit. b *Nihil intulimus in mundum, haud dubium, quòd nec auferre quid poſſumus: Habentes autem alimenta, et quib. tegamur, his contenti ſimus.* memores eſſe debent ipſi regulares, quòd Iob dixerit. c *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* & Salomon. d dixit. *Generauit filium, qui in ſumma egeſtate erit: ſicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil auferet ſecum de labore ſuo.* Quapropter huiuſmodi regulares ad memoriam reducere ſępiſſimè deberent, quod rurſus Salomon docuit dicens. e orando Deum. *Duo rogaui te, ne deneges mihi antequam moriar: Vanitatem, & verba mendacij longe fac à me, mēdicitatem, & diuitias ne dederis mihi; tribue tantùm victui meo neceſſaria, ne forte ſatiatus alliciar ad negandum, & dicam quis eſt dominus? aut egeſtate compulſus furer, & periurem nomen Dei mei.* Quomodo ergo, qui proprijs renuntiantes, & inchoantes pro viribus ſequi veſtigia Domini noſtri Ieſu Chriſti, apoſtolorum, & tot ſanctorum monachorū, quærent luxum in veſtibus? nonne reminiſci debent quomodo fuit laudatus à domino Ieſu Chriſto Sāctus Ioānes Baptiſta de ruſticitate veſtiū, dum de ipſo loquens dicebat. f *Quid exiſtis in deſertum videre, hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur in domibus regum ſunt?* ac ſi apertè dominus nos docere inde voluerit, eos qui monaſticā ac ſolitariam profitentur vitā, vt ſunt regulares, non deceat mollib. ſeu pretioſis veſtib. veſtiri, ſed viliorib. & lugubrioribus; vt facto proprio, & non verbo ſolo doceant laicos ſe ingreſſos deſertum monaſterij ad peragendam pęnitentiā pro peccatis proprijs & benefactorum ſuorum: aliàs meritò comprobarētur mendaces & tonſuris mentiri ſeculo. Quod malū à nobis effugare exoptans Patriarcha Benedictus noſter Sanctiſſimus, poſtquā recenſuiſſet quibus veſtib. monachum ſuum veſtiendum fore, ſtatim ſubintulit hæc præciſa verba. g *De quarum rerum omnium colore, aut groſſitudine non cauſentur monachi, ſed quales inueniri poſſunt in prouincia, qua habitant, aut quod viliùs comparari poſſit.* Cuius Sāctiſſimi monitis Clemēs V. Papa motus his præciſis verbis de hac materia vſus fuit dicens: h *Statuimus vt ſuperior veſtis ipſorum habitui proxima, nigri, bruni, aut albi coloris exiſtat iuxta morē apud eos ſeruari ſolitum in regione, qua degunt, nec inqualitate panni regularis excedatur modeſtia: nec quæratur quod pretioſius & ſubtilius, ſed quod vtilius valeat inueniri. Siquis autem præmiſſorum temerarius extiterit uiolator, regulari ſubiaceat diſciplinæ.* qui Clemēs quintus in eadem clem. §. fin. confirmauit, quæ ſtatuerat Innocentius III. in c. Cùm ad monaſteriū in princ. ext. de ſtatu mon. prohibēdo monachis delationem camiſiarum linearum. i

a Gen. c. 3.

b 1. Timot. cap. 6.

c Iob cap. 1.

d Eccleſiaſtes. cap. 5.

e Prou. c. 30

f Mat. c. 11.

g In regulæ cap. 55.

h Clem. ne in agro. §. ſtatuim⁹. de ſtatu monach. & ibi per Doctores, & rurſus ibidem in §. ſi quis autē, & ibi per Doct.

i d. Clem. §. fin. iuncto. c. Cùm ad monaſteriū, in principio, ext. de ſtatu monach.

De octaua clauſtralium abuſione pro eo quòd uolunt ueſci cibis delicatioribus, & potare pretioſa uina. §. *VIII*.

BEatiſſimus Patriarcha noſter Benedictus animaduertens q̃ peſſimus abuſus ſit, quòd clauſtrales, qui mortui mundo eſſe debẽt,
41 & carnem propriam ieiunijs, & flagellis ſubdere ſpiritui, indulgentes illecebris gulę in refectione proprij corporis accuratè inquirunt exquiſitos modos comedendi cibos delicatiores, & potandi pretioſa vina, ex quibus poſſent ipſi regulares incurrere morbos peſtiferos corporis & animæ: Ipſe Sanctiſſimus Patriarcha nos monere ſtuduit dicens, a *Sufficere credimus ad refectionem quotidianam tam ſextæ quàm Nonæ omnibus menſis cocta duo pulmentaria propter diuerſorum infirmitates &c.* ex quibus apertiſſimè elicitur ipſum ſanctiſſimum non permittere monachũ veſci delicatis cibis: Idipſum elicitur de potu. Nam de potu monachorũ loquens, b Hortatur monachos vt nõ bibant vſque ad ſatietatẽ, ſed parciùs, quia vinum apoſtatare facit etiam ſapiẽtes; c & hortatur, quòd vbi ipſum non reperiretur, tunc erit benedicendus Deus ab his, qui ibi habitant. Ex his ergo quàm facillimè comprobatur non eſſe clauſtralium delectari cibis & potibus exquiſitis: cùm præcipuè regularis memor eſſe debeat maledictionis Adæ d Dicente ei Deo. *In labore vultus tui veſceris pane, donec reuertaris ad terram, de qua ſumptus es*. ac ſi apertè dixiſſet Deus ei: poſtquam meruiſti priuari delitijs paradiſi terreſtris, in quo te collocaueram, propter peccatum inobedientiæ, & grauati hac inflicta pœnitentia: vt tandiu viues in amaritudine de labore manuum tuarum, donec expleta pęnitentia ad me reuertaris per mortem: & interim veſceris pane, & non dixit, delicatis cibis & potibus: cùm talibus alimentatus non dicetur pęnitentiam agere, ſed delicijs affluere, quod ponderans Ecclaſiaſticus dixit, e quòd *initium vitæ hominis fuit panis & aqua, & veſtimentum, & domus protegens turpitudinem*. ex cuius ſententia quàm facillimè elicitur, quòd etſi noſtra tempeſtate vtamur vino in potum: nihilominus illo vti non ſit neceſſarium: cùm quàmplurimi ſerui Dei, et alij in potum vtantur aqua ſimplici: non negabimus tamẽ primum vineæ plantatorem fuiſſe Noe poſtquam diluuij. f Quapropter nos regulares nõ decebit exquiſita vina perquirere, & illa potare ad ſaturitatem: etſi modico vino vti ad medellam & corroborationẽ ſtomachi languidi expediat, prout monuit Apoſtolus ad Timotheũ dicens. g *Noli adhuc aquam bibere, ſed modico vino vtere propter ſtomachum tuũ, & frequentes tuas infirmitates*. & antè illum nos docuerat Eccleſiaſticus dicens. h *Aequa vita hominibus, vinum in ſobrietate, ſi bibas illud moderatè, eris ſobrius: quæ vita eſt ei, qui minuitur vino? Quid defraudat vitam? Mors. Vinum in iocunditatem creatum eſt, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animę & cordis vinum moderatè potatum: ſanitas eſt animæ & corporis ſobrius potus*. Ex quibus patet, quòd ſi Adam & alij vſque ad Noe forſan non biberint vinum (cum hoc non ſcribatur in ſacra hiſtoria) à Noe homines incæperunt vti vino ad potum. Audiuimus ergo

quod

a In regulę cap.39.
b In regulæ cap 40.
c Eccl.c.15.
d Gen. c.3.
e Eccl.c.19.
f Gen. c.9.
g 1.Timot. cap.5.
h Eccleſiaſtici c.31.

quod liceat nobis vti modico vino ad contuendam bonam valetudinem, ſed non ad ſaturitatem; Audiamus modò, quæ mala produxerit hominibus potatio vini delicati ad ſaturitatem indulgendo potius gulæ illecebris, quàm conſulendo neceſſitati debilis noſtræ naturæ. Nam potatio vini huiuſmodi indiſcreta ſæpiſſimè ad horam priuat hominem lumine rationis ac eius vſu, donec vinum ſit digeſtum, & ſic huiuſmodi potatio efficit nos in aliquo ſimiles brutis. Nam ſcriptum reperitur.

a Gen. c.9.

a *Cœpitque Noe vir agricola exercere terram, & plantauit vineam, bibenſque vinum inebriatus eſt, & nudatus iacuit in tabernaculo ſuo.*

b Gen.c.19.

& iterum, b quod *Loth propter potationem vini, quod ei porrexerũt duæ eius filiæ, cùm eſſet inebriatus iacuit cum illis, & ipſæ conceperũt ex proprio patre.* Nonne Deus præcepit Aaron, vt abſtineret à vino & filijs eius dicens.

c Leuit. c 10

c *Vinum et omne, quod inebriare poteſt nõ bibetis tu & filij tui quando intrabitis tabernaculum teſtimonij, ne moriamini, quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras. Et vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & profanum, inter pollutum, & mundum, doceatiſque filios Iſrael omnia legitima mea, quæ locutus ſum ad eos per manum Moyſis.* & rurſus.

d Num.c.6.

d *Loquutus eſt Dominus ad Moyſen dicens, loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Vir, ſiue mulier, cùm fecerint votum vt ſanctificentur, & ſe voluerint Domino conſecrare, à vino & omni, quod inebriare poteſt, abſtinebunt: Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quicquid de vua exprimitur, non bibent. Vuas recẽtes, ſiccaſq; non comedent cunctis diebus, quibus ex voto Domino conſecrantur: quicquid ex vinea eſſe poteſt ab vua paſſa vſque ad acinum non cõmedent.* & rurſus Deus volens nos docere quanti mali eſſe poſſit potatio vini,

e Iudic.c. 13

e enarratur quod *fuerit quidam vir de Saraa et ſtirpe Dan nomine Mamuè habens vxorem ſterilẽ: cui apparuit Angelus Domini, & dixit ad eam, ſterilis es & abſque liberis, ſed concipies & paries filium: Caue ergo ne bibas vinum, ac ſiceram, nec immundũ quicquam comedas, quia cõcipies, & paries filium; cuius non tanget caput nouacula: erit enim Nazareus Dei ab infantia ſua, & ex matris vtero, & ipſe incipiet liberare Iſrael de manu Philiſtinorũ.* & paulò poſt ibidẽ ſubditur: *Tu es, qui locutus es mulieri, & ille reſpondit ego ſum: cui Mamuè, quando (inquit) ſermo tuus fuerit expletus, quid vis vt faciat puer, aut à quo ſe obſeruare debebit? Dixitque Angelus Domini ad Mamuè, ab omnibus, quæ locutus ſum vxori tuæ abſtineat ſe: et quicquid ex vinea naſcitur nõ comedat: Vinum & ſiceram non bibat, nullo veſcatur immundo, & quod præcepi, impleat, atque cuſtodiat.* et rurſus ſcriptum eſt, quòd

f Iudith ca. 12.& 13.

f *Iudith vacans ieiunijs et obſecrationibus pro liberatione populi ſui digna fuit exaudiri à Deo, & occidere grauatũ ebrietate vini in proprio eius cubiculo Holofernem, & poſtea libera & incolumis egredi ex domo Holoferni, & ingredi ſuam ciuitatem cum capite ipſius Holoferni: & ſic liberare populũ ſuum.* Nonne Salomòn ſapientiſſimus de hoc monere nos voluit, quãdo dixit:

g Prou. c. 21

g *Qui diligit epulas, in egeſtate erit: & qui amat vinum & pinguia, non ditabitur?* & rurſus.

h Prou.c.20

h *Luxurioſa res vinum, et tumultuoſa ebrie-*

ſa ebrietas, quicumque his delectatur, non erit ſapiens. & iterũ: a Cui væ? cuius patri væ? Cui foueæ? Cui ſine cauſa vulnera? Cui ſuffuſio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino? & ſtudens calicibus epotandis? Ne intuearis vinum quando flaueſcit, cùm ſplenduerit in vitro color eius, ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet. Oculi tui videbunt extranea, & cor tuum loquetur peruerſa, & eris ſicut dormiens in medio mari: & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo: verberauerunt me, ſed non dolui: traxerunt me, & ego non ſenſi: quando euigilabo, & vina reperiam. & iterum ipſemet Salomon dixit. b Dixi ergo in corde meo, uadam & affluã diuitijs, et fruar bonis, & uidi quòd hoc quoque eſſet uanitas: Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid fruſtra deciperis? Cogitaui in corde meo abſtrahere à uino carnem meam, ut animum meum transferrem ad ſapientiam, deuitaremque ſtultitiã: donec uiderem quid eſſet utile filijs hominum: quo facto opus eſt ſub Sole numero dierum uitæ ſuæ. Eccleſiaſticus verò de eodem loquens dixit. c Operarius ebrioſus non locupletabitur, & qui ſpernit modica, paulatim decidet. Vinum et mulieres apoſtatare facit ſapientes. & rurſus idẽ dixit. d Ne comprimaris in conuiuio, uino. Diligẽtes in uino noli prouocare, multos enim exterminauit uinum: Ignis probat ferrum durũ, ſic uinum corda ſuperborum arguet in ebrietate potatum. Vinum multũ potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Amaritudo animæ uinum multum potatum, ebrietatis animoſitas, imprudentis offenſio, minorans uirtutem, & faciens uulnera. In conuiuio uini non arguas proximum, & non deſpicias eum in iocunditate illius, uerba improperij non dicas illi, & non premas illum in repetendo. & alibi ſcriptum eſt: e Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad ueſperam, ut uino æſtuetis. Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & uinum in conuiuijs ueſtris: & opus domini non reſpicitis, nec opera manuum eius conſideratis. & rurſus. f Sacerdos & prophetæ neſcierunt præ ebrietate, abſorti ſunt à vino, errauerunt in ebrietate, neſcierunt uidentem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim menſæ repletæ ſunt uomitu, ſordiumque ita ut non eſſet ultra locus. & iterum ſcriptum eſt. g Fornicatio & uinum, et ebrietas auferunt cor. & rurſum. h Expergiſcimini ebrij, et flete, & ululate omnes, qui bibitis uinum in dulcedine: quoniam perijt ab ore ueſtro. & rurſus. i Iuſtus comedit et replet animam ſuam, uenter autem impiorum inſaturabilis. Audiamus, quæſo, Apoſtolus quid ſenſerit de potatoribus vini. k Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria, ſed implemini Spiritu ſancto, loquentes uobiſmetipſis in pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus: cantantes & pſallentes in corde ueſtro, Dominò gratias agentes ſemper pro omnibus in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, Deo & patri. & alibi idẽ Apoſtolus. l Caſtigo corpus meum, et in ſeruitutem redigo, ne quomodo cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Quapropter aliàs dixit: m Obſecro itaque uos fratres per miſerationes Dei, ut exhibeatis corpora ueſtra hoſtiam uiuentẽ, ſanctam

a Prou. c. 23.
b Eccleſiaſtes c. 2.
c Eccleſiaſtici c. 19.
d Eccleſiaſtici c. 31.
e Eſa. 5.
f Eſa. c. 28.
g Oſeæ c. 4.
h Ioel. c. 1.
i Prou. c. 13.
k Ephe. c. 5.
l 1. Cor. c. 9.
m Roman. cap. 12.

Etam Deo placentem, rationabile obſequium ueſtrum: et nolite conformari huic ſeculo: ſed reformamini in nouitate ſenſus ueſtri ; ut probetis quæ ſit uoluntas Dei bona, et bene placens, et perfecta. ac ſi apertè Apoſtolus ſanctiſſimus dixiſſet, vt nos præcipuè regulares, qui mortui mũdo eſſe debemus, abſtineamus à delitijs carnis, & offeramus Deo corpora noſtra hoſtiam viuentem, adhibendo diſcretionis virtutẽ in ipſa macerãda: mediam incedẽtes viam, non laxando habenas concupiſcentijs ipſius, ſed ſolummodo ei miniſtrando neceſſaria naturæ, cùm illa paucis contenteturːne & iumentũ noſtrum præ nimia abſtinentia & onere langueſcat, ſed nec delitijs affluens inſordeſcat ſuperbiendo, & recalcitrando contra ſpiritũ, cui tanquam nobiliori deſeruire tenetur: & volens alibi idẽ Apoſt. nobis reddere rationẽ ſuæ doctrinæ ſanctiſſimæ dixit: a *Non eſt enim regnum Dei eſca et potus, ſed iuſtitia, pax, et gaudium in Spiritu ſancto. Noli propter eſcam deſtruere opus Dei.* & rurſus: b *Eſca uentri, et uenter eſcis: Deus autem et hunc, et has deſtruet: Neſcitis quòd corpora ueſtra membra ſunt Chriſti?* & quidem vidẽtur hæc ſpecialiter contra nos regulares dicta, cùm ſimus egreſſi ab Ægypto huius mundi, & adhuc deſideramus ollas carnium Ægypti: quod aduertens Apoſtolus Paulus inuehens contra nos dixit. c *Nox præceſſit, dies autem appropinquauit: abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, ſicut in die honeſtè ambulemus, non in Comeſſationibus & ebrietatibus, nõ in cubilibus & impudicitijs, non in contentione, & æmulatione; ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curas ne feceritis ad concupiſcentias.* & quid mirum ſi Apoſtolus nos moneat fugere carnis concupiſcentias, ſi idipſum prius docuerit Dominus Ieſus Chriſtus dicens. d *Attendite autem uobis, nè quando grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ, & ſuperueniat in uos repentina dies illa; tamquam laqueus enim ſuperueniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem omnis terræ: Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare antè filium hominis.* Ex his hucuſque allatis animaduertere poterũt Reuerendi Viſitatores, quàm peſſima ſit hęc abuſio Clauſtralium: Quapropter in ſermone habendo poſt viſitationem, poterunt aliquas ex ſententijs ſupra allatis & ipſi referre in confuſionem regularium volentium veſci cibis et potibus lautioribus, ac ſi eſſent principes delicatiſſimi, & immemores mortis eorum ciuilis huic ſeculo: cum potius deberent operibus docere laicos, ſe eſſe crucifiſſos mundo & mundum eis: vt dicere verè poſſint cum Apoſtolo. e *Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt: & ego mundo.* Quapropter merito Sanctiſſimus Patriarcha Benedictus in regula, c...: prohibuit monachis ſuis veſci carnibus, niſi infirmitas illos ad illas edendas compuliſſet, quod & confirmauit poſtea Innocentius III. Papa & Clemens V. Papa. f

a Roman. cap. 14.

b 1. Corint. cap. 6.

c Rom. c. 13.

d Luc. c. 21.

e Galat. c. 6.

f c. Cum ad monaſteriũ. §. in refectorio, ex. de ſtatu mo. & in Clem. 1. §. fin. eod. tit.

De nona Clauſtralium abuſione, nempè de Violatione ſilentij, & præcipuè in Choro, dormitorio et refectorio. §. *VIIII.*

MEmores ſint etiã Reuerendi Viſitatores regularium quòd & ſi quiſq; nollet moleſtari à conſocio, præcipuè quando vacare exoptat orationi vel ſtudio non deſunt regulares girouagi, otioſi alios moleſtantes & precioſiſſimũ tempus nobis indultum ad agendam pœnitentiam à Deo optimo maximo in hac valle lachrymarum, fruſtra in vaniloquijs ipſum in graue detrimentum ſalutis eorum conterere non erubeſcent. Et quidem deberent ad memoriam reuocare hoc ipſum voluiſſe nobis annuere Sanctiſſimum Apoſtolum, quando dixit. a *Ecce nunc tempus accceptabile, ecce nunc dies ſalutis: nemini dantes ullam offenſionem.* & rurſum. b *Dum tempus habemus operemur bonum erga omnes, maximè autem erga domeſticos fidei.* & rurſum. c *Videte itaque quomodo cautè ambuletis, non quaſi inſipientes, ſed ut ſapientes, redimentes tempus quoniam dies mali ſunt.* Audiant Reuerendi Viſitatores, quid ſentiendum ſit de loquacitate regulariũ non ſine ſcandalo vacantium orationi, & ſtudio, Salomon enim nos vitare hoc malum docere ſtuduit dicens. d *De fructu oris uiri replebitur uenter eius, et genimina labiorum eius ſaturabunt eum: Mors et uita in manibus linguę: qui diligunt eam, comedent fructus eius.* & rurſus. e *Qui cuſtodit os ſuum et linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtijs animam ſuam.* quod malum effugere, deſiderabat Eccleſiaſticus quando dicebat. f *Quis dabit ori meo cuſtodiam, et ſuper labia mea ſignaculum certum, ut non cadam in ipſis et lingua mea perdat me?* & rurſus. g *Beatus, qui in lingua ſua non eſt lapſus.* & iterum. h *Multi ceciderunt in ore gladij, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam. Aurum tuum & argentum tuum conſla, et uerbis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantiũ tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem.* & paulo ante ipſemet eccleſiaſticus ibidem dixerat. i *ſepi aures tuas ſpinis, & linguã nequam noli audire, & ori tuo facito oſtia, et ſeras auribus tuis.* & Dauid nos docuit dicens. k *Prohibe linguam tuam à malo, et labia tua ne loquantur dolum.* & rurſus: l *Dixi cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam: cùm conſiſteret peccatum aduerſum me, obmutui et humiliatus, et ſilui à bonis, et dolor meus renouatus eſt.* Audiamus, obſecro, quid nos docuerit Apoſtolus Iacobus, nonne infraſcriptis vſus fuit verbis? m *ſiquis in uerbo nõ offendit, hic perfectus eſt uir, potens freno circumducere etiam totum corpus: ecce equis in ora frena mittimus ad conſentiendum nobis: et omne corpus illorum circumferimus: ecce et naues cùm tam magnę ſint, et à uẽtis ualidis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo, quocumque impetus dirigentis uoluerit. Ita et lingua modicum membrum eſt, et magna iactat: ecce paruus ignis quam magnam Syluam incendit: et lingua ignis, uniuerſitas iniquitatis, ſic lingua conſtituitur in membris noſtris, quę maculat totum corpus, et inflammat rotam natiuitatis noſtræ*

a 2. Cor. c. 6
b Galat. c. 6.
c Epheſ. c. 5
d Prou. c. 18
e Prou. c. 21
f Eccl. c. 22.
g Eccl. c. 25
h Eccl. c. 28
i Eccleſiaſ. cap. 28.
k Pſal. 33.
l Pſal. 38.
m Iac. ca. 3.

ſtra inflammatam à gehenna. qui Sanctus Iacobus de eadem materia loquēs a dixit. *ſi quis putat ſe religioſum eſſe inter uos, et non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius uana eſt religio.* Quibus oraculis inſtructus Sanctiſſimus Patriarcha noſter Benedictus dixit. b *quòd perfectis diſcipulis propter grauitatem taciturnitatis rara loquendi concedatur licentia. Quia ſcriptum eſt.* c *In multiloquio nō effugies peccatum; et alibi mors et uita in manibus linguæ. Nam loqui et docere magiſtrum condecet: tacere et audire diſcipulo conuenit: & ideo ſi qua requirenda ſunt à Priore, cum omni humilitate & ſubiectione reuerentiæ requirātur: ſcurrilitates verò, vel verba ocioſa, & riſum mouentia, æterna clauſura, in omnib. locis damnamus, & ad tale eloquium diſcipulum aperire os non permittimus.* Vbi Reuerendi Patres noſtri d præcipiunt obſeruari dictam conſtitutionem Sanctiſſimi Benedicti: & rurſus Beatiſs. Be-
42 nedictus ſtatuit e ſeruandum ſilentium, & præcipuè poſt completoriū: & quòd ſiquis huius ſtatuti præuaricator inuentus fuerit, grauiori vindictæ ſubiaceat: niſi propter aliquam neceſſitatem ſuper venientem. Qui ſanctiſſimus ſilentium tenēdum in choro etiam poſt decantatas horas canonicas, nequis impediatur ſecretius orare volens, ſtatuit. f Reuerendi Patres noſtræ Congregationis præceperunt quoque continuū ſilentium fore ſeruandū à monachis in dormitorio. g & Beatiſsimus Benedictus ſilentium ſeruandum fore in refectorio præcepit h & Reuerendi Patres noſtri i adhærentes iuri communi ſtatuerunt ſemper ſilentium fore ſeruandum in choro, in dormitorio, in refectorio, in quadam parte clauſtri circa capitulum, & ad ignem communem. Idipſum ſtatuit Innocentius III. Papa dicens k ſeruandum fore ſilentium in oratorio, refectorio, & dormitorio: & quidem maxima cum ratione, eo quod in his locis præcipuè monachi alias impedirentur ab aliquo guſtu ſpirituali, qui percipi aſſolet orando in choro ante Sanctiſsimum Sacramentum, & dum pſallitur. In dormitorio dum vacatur orationi, vel ſtudio: & in refectorio dum auditur lectio ſpiritualis. Reuerendi ergo Viſitatores arguant & puniant violatores huiuſmodi ſanctiſsimi ſilentij. Ex hic igitur allatis comprehenditur quàm acerrimè veniant puniendi diſſolutiones facientes in choro.

a Iac. cap. 1.
b In regulæ cap. 6.
c Prou. c. 10.
d In declaratorio regulę ſuper ca. 6.
e in c. 42. regulæ.
f in c. 52. regulæ.
g Indeclar. regulæ cap. 22. nu. 11.
h in regulæ cap. 38.
i Indeclaratorio regulę ſuper ca. 52. nu. 5. & 6.
k c. Cū ad monaſteriū §. in oratorio. extra de ſtatu mona.

De Decima clauſtralium abuſione, ſcilicet, de eorum contentione tam in capitulo, quam extra cum ſuo Prælato, vel altero ſuperiore. §. X.

SAnctiſſimus Patriarcha Benedictus huic abuſioni clauſtraliū obuiare deſiderans quid ſtatuerit, debet non fugere Reuerendos Viſitatores: nam dixit in ſua Sanctiſſima regula in nōnullis locis & primò loquens l de diſcipulorum obedientia probat monachum ad obediendū ſuo ſuperiori teneri allatis ibi auctoritatib. ſacræ ſcriptu-
43 ræ, & eſſe inſimul graue ſcelus cōtendere cum ſuo ſuperiore: & rurſus dum agit, an teneatur exequi quando id, quod ſibi mandatur, videretur impoſſibile opere perficere. m Idipſum docuit: quod iterum repetijt, n ſubdens hæc præciſa verba, videlicet: *ſi quis autem frater pro quauis minima cauſa*

l cap. 5. regulę.
m in c. 68. regulæ.
n in c. 71. regulæ.

ab Abbate, uel à quocumq; priore ſuo corripitur, quolibet modo, uel ſi leuiter ſenſerit animũ prioris cuiuſcũque contra ſe iratum, vel commotum, quamuis modicè, mox ſine mora, tandiu proſtratus in terra ante pedes eius iaceat ſatisfaciens: uſque dum benedictione ſanetur illa commotio. Quod ſi quis contēpſerit facere, aut corporali uindictæ ſubiaceat: aut ſi cõtumax fuerit, de monaſterio expellatur. Ex quibus formalib. verbis nři ſanctiſſimi Patriarchę, quibus quiſque poterit percipere quàm peſtifera ſit abuſio huiuſmodi. At quoniam in §. ſecundo latiſſimè probauimus inferiores teneri obedire ſuis ſuperioribus, iccircò eadem hic nõ repetemus, remittendo lectorem ad accuratiſſimè per legenda ibi allata. Et cùm meo iudicio nihil aliud ſuperſit neceſſariò ſciendum à Reuerendis Viſitatoribus, volentibus laudabiliter & meritoriè exequi munus ſibi iniunctũ: me trãſferam ad ſecundam partem huius praxis, in qua erit agendum de modo compilandi proceſſum in cauſa criminali à Commiſſarijs ſpecialiter delegatis: à principio ipſius proceſſus vſque ad ſententiam diffinitiuam promulgandam incluſiuè.

SVMMARIVM.

1 *Monachus quis dicendus ſit.*
2 *Monachus quare ſolitariam agere uitam debeat, & uitare familiaritatem ſecularium.*
3 *Monachi quæ cõmunia cum alijs regularibus in formis profeſſionis emiſſæ habeant.*
4 *Regulares quare tondeantur, & an poſſint teſtari.*
5 *Mulieres prohibentur ingredi ſepta monaſteriorum regularium, et è contra homines ingredi ſepta monialium, et quare, et quibus pęnis.*
6 *Regularibus eſt prohibitum commatres ſibi facere, & multa alia.*
7 *Monachis quo iure, & quare ſit prohibitum extra clauſtrum uagari.*
8 *Monachis quare ſit inhibitũ carnes comedere.*
9 *Introductio ſeu cauſa uitæ monaſticæ quæ fuit, & quando.*

SED vt tenacius imprimantur memoriæ Reuerendorum Viſitatorũ, quę latiùs ſuperius in pręcedenti capitulo attulimus, hic per modum epilogi eadem referẽda duximus, eis tamen aliqua ſcitu digniſſima addendo. Sciant
1 ergo Primo Reuerendi Viſitatores regularium ac monachorum, quòd monachus dicitur ſolitarius, ſolus, & triſtis. *a* Quàpropter meritò ſine ſolitudine, & qui intra clauſtra non ſe continent, monachi non dicuntur, nec viuere vt tales dicendi erunt: cùm ſint non ſecus, quàm piſces ſine aqua, qui ſine ipſa diu viuere nõ poſſunt. *b* & ideo vitare debent hominũ frequentiam, vt eorum vita nomini conueniat. *c* Quamobrem, monachus iure optimo diffinietur. Vir ſolitariã vitam regula quadã
2 ſancta definitam ſecutus, vt Dei obſequio, & rerum diuinarũ meditationi liberiùs inſeruiat. Nam & turbæ & populi conſortium prudentioribus quibuſcumq; vitandum eſt: dum nec indè quippiam commodi haurire, nec vtilitatem eis cõferre poſſunt. Vnum exemplum luxuriæ, aut auaritiæ mali multum facit: conuictor delicatus paulatim eneruat, & emollit: vicinus verò diues cupiditates irritat: malignus comes, quamuis candi-

a c. Placuit. 16. q. 1.

b dicto cap. Placuit.

c cap. Si cupis. 16. q. 1.

cādido & ſimplici rubiginē ſuam
affricuit: & idcircò comprobatur
malè agere monachum delectan-
do familiaritate ſecularium iuxta
Senerę ſententiā dicentis. a Quid
tu accedere his moribus credis, in
quos publicè factus eſt impetus?

a In epiſt. 7. lib. 1. epiſtolarum.

Neceſſe eſt (inquit) aut imiteris
eos, aut oderis. Vnde quidā Poeta
ait: Benè vixit, qui latuit. cuius ſen
tentiam ſequentes Platonici Phi-
loſophi, eorum conuerſatio in ſyl
uis erat: Idque affirmauit Porphy
rius dicens, Sapientes diligenter
olim omnia deuitabant, quæ ani-
mam corpori affligere poſſent,
prout quamplurimi Philoſophi
fecerunt: vt latiſſimè in vitis Pa-
trum Sanctorum habetur. Cœno
biratum ergo collegia ex diuerſis
ſolitarijs inſtituit ſanctiſsimus Pa
triarcha noſter Benedictus Nur-
3 cinus. Memores ſint & ſecundò,
quòd monachi omnes in profeſ-
ſionis formula quædam cum alijs
regularibus vota generalia emit-
tunt; & quando religionis, cui ſe
manciparunt, ſpecialia. Generalia
nempe illa tria ſunt, ſcilicet, pro-
prietatis abdicatio, caſtitas, & obe
dientia ſuperiorum: particularia
4 alia ex regulis ordinis, ſiue cuiuſ-
que Cōgregationis, ſeu religionis
extant. & quamuis in cōmuni re-
gularib. aliquibus liceat bona ha-
bere, tamen nulli illorum propria
poſſidere de iure poterunt. b Quà
propter, meritò inoleuit cōſuetu-
do antiquiſſima, vt quiſque regu-
laris tondeatur: vt omnia externa
ſe repudiaſſe proteſtetur: & ideo
teſtamentum condere prohiben-
tur; vt potè nihil habētes poſt pro
feſſionem emiſſam: cùm Deo om
nia vnà cum propria perſona con
5 ſecrarunt. c Iure etiam cautum re
peritur, vt omnis occaſio violan-
di caſtitatis votum radicitus euel-

b c. 2. & 3. & in c. ſuper quodam. c. Cùm ad monaſteriū. extrà, de ſtatu monac. cap. Quia ingredientibus. & c. Prælatum. 19. q. 3. Authē. Ingreſſi. C. de ſacroſan. eccl. & ibi p Doctor. latiùs.

c cap. ſi qua mulier. 19. q. 3. & Authen. ſi qua. de epiſc. & cler.

latur, ne mulieres quacumque ex
cauſa intra monaſteriorum ſepta
ſe recipiant. d & hæc prohibitio
per ſacrum Concilium Tridenti-
num e fuit cōfirmata & roborata
ſub excommunicatiòne ipſo facta
incurrenda; cuius verò abſolutio-
nem poſtea reſeruarunt Pius V.
& Gregorius XIII. ſummo Pon
tifici. f ſed neque regularibus lice
6 bit aliquam mulierem in cōma-
trem ſibi facere. g Quapropter
meritò fertur, quod apud Ruthe-
nos, ſeu Moſcouitas ex laudabili
inſtituto monachi viuētes ſub Ar
chimandrita, ſeu Abbate, vel Prio
ribus, quos vocant Igumenos: ſi
cythera, aut alio muſices inſtru-
mento vtantur, grauiſſimè pu-
niuntur, cùm huiuſmodi ſonitus
alliciat ad mala quam ſæpiſſimè.

d cap. Peruenit. 18. q. 2.

e Conc. Triden. ſeſſ. 25. cap. 5.

f Pius in bulla num. 22. fol 930. de qua Nauar. in Manuali cap. 27. nu. 150. & Gregorius xiij. in bulla nu. 75. & 36 fo. 1239.

g cap. Peruenit 18. q. 2.

Obedientiæ verò leges omnino à
regularibus ſeruādæ erunt: quod
ſi reperiantur ipſi tranſgreſſores
huiuſmodi eorum voti poterunt
puniri, & etiam excommunicari
ab Abbate, vel alio ſuo ſuperio-
re. h Necnon & ipſi ad obſeruan-
tiam legum ſeu ordinationum pe
culiarium cuiuſque religionis te-
nebuntur. Quapropter memores
ſint ipſi Reuerendi Viſitatores, ꝙ
regulariter, etſi non oībus religio-
ſis infraſcripta ſunt ꝓhibita de iu-
re communi, quæ tamen inferre-
mus, vt qui aliquo priuilegio, vel
cōſuetudine laudabili exempti nō
eſſent ab illis; ſciant ſe ad illa obſer
uanda omnino teneri. Nam lineis
vti camiſijs multi prohibentur, vt
ſunt monachi S. Benedicti. i Vbi
indicitur ſilentiū in oratorio, dor-
mitorio, & refectorio, & in clau-
ſtro certis horis. K Animaduertant
Reuerendi Viſitatores quod mo-
nachi ac cæteri regulares in clau-
ſtro detinendi ſunt, & non per-
mittendi extra vagari: quòd ſi va-

h c. Cùm ad monaſteriū. §. Abbas. extra, de ſtatu mon. c. Qui culpat. 23. q. 1.

i c. Cùm ad monaſteriū. ext. de ſtatu mona. & in Clem 1. §. fi. eod. t.

K d. c. Cùm ad monaſteriū, & dicta Clem.

garentur, eſſent tanquam fugitiui requirendi & in monaſterio detrudendi tanquam fugitiui: *a* & meritò cum dixerit Theodoretus Cenobitarum vitam Angelorum vitæ ſimilem eſſe debere, & fore, ſi à negotijs, & voluptatibus ſecularibus abſtinerent: cum omnis ſeculi curis abnegare teneantur, ac vacare Deo ipſi omnipotẽti. Qua-
7 propter ex eorum prima inſtitutione ipſi Cenobitę ſolebant ſeorſum ab hominibus habitare, & ſeorſum monaſteria ædificari iuſſum. *b* quod animaduertẽs Theophilus Imperator oriẽtis Michaelis filius edixerat, ne monachis vrbem intrare liceret, iuſſeratq; eos omni modo ab vrbe arceri. *c* quod & ſtatutum fuit in Calcedonenſi Concilio reperitur. *d* Prohibitum inſuper eis reperitur, ne ſe negotijs ſecularibus immiſcerẽt. *e* quos et Synodus Nicęna monuit, vt cõuerſatio & vita eorum ſecũdũ nominis ethymologiam ab omnibus diſcreparet, dicendo, quòd monachus degeret ſingularis, non impartiat pœnitentiam, vel ſepulturam niſi confratribus, *f* quòd ſe & mundum lugeat, & quòd non putet ſe habere officium docentis, ſed
8 lugentis. *g* Nec licet monachis carnibus veſci in refectorio, ſed infirmis ſolũ in infirmaria. *h* quod mirum videri non debebit viris prudentibus: cum & monachi vitam pœnitentialem delegerint: & ideo multo magis abſtinere tenebuntur à crapula & ebrietate: cum luxurioſa res ſit vinum, & contumelioſa ebrietas: prout docuit ex Michea propheta Diuus Hieronymus dicens clericos fore pellendos à conuiuijs. Quapropter dixit Porphyrius in quarto libro de Abſtinentia, Sanctimonia à mortalibus abſtinens æternam continet vitam, & corpus pinguefactum animam coget eſurire à fœlici vita cadentem, augetque mortale. Mandatũ etiam regularibus, ne ſint otioſi. Nolo denique latere Reuerendos Viſita-
9 tores regularium Vitam monaſticam prima inſtitutione heremitica introductam fuiſſe temporibus maximè, quibus rugebat tyrannorum odiũ Chriſtianos, vt per eos Deo optimo maximo obſequia, & cultus liberius exhiberetur. Et hæc per modum epilogi dicta ſint, cum ſuperius latius eadem fuerint probata, & hæc quoad ea, quæ videbantur ſcitu digna à Reuerendis Viſitatoribus perſonarũ regularium fuerunt quam breuiſſima ſermonis periodo relata.

SVMMARIVM.

1 *Viſitare Clericos ſeculares tanquam habentes iuriſdictionem ſuper eos qui ſolum poſſint.*

2 *Infra quod tempus Viſitare teneantur Eccleſias, & clericos ſibi ſubiectos Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij prælati, appellatione Epiſcoporum in præſenti materia comprehenduntur omnes prælati, qui proprio iure poſſunt viſitare, & habent iuriſdictionem ordinariã.*

3 *Viſitantes iure ſibi delegato ab ordinarijs quę poſſint agere.*

4 *Archiepiſcopi quando & quæ agere poſſint, dũ viſitare vellent diœceſim ſuffraganeorum Epiſcoporum ſuorum.*

5 *Viſitatores tam iure ordinario, quam delegato quæ viſitare poſſint, & teneantur.*

6 *Epiſcopi et eius delegati quare nõ poſſint viſitare Eccleſias non curatas exemptorum.*

7 *Electio facta de aliqua perſona in Concilio Prouinciali ſemel ad viſitan-*

a c. Ne religioſi, ext. de regularibus.

b c. Luminoſo, 18. q. 2.

c in lib. 1. Iuris orient. in Conſtitu. 2. Theophili. ideſt de expulſione monachorum.

d cap. Quidam monachi, 16. q. 1.

e per omnes canones ſub tit. Ne cler. vel monac. nego. ſecul. immi.

f c. Placuit, & c. ſi cupis. 16. q. 1.

g c. Monachus, 16. q. 1.

h c. Cum ad monaſteriũ. ext. de ſtatu monach. & ibi p Doct. commun.

ſitandum aliquem populum nullius diæceſis à prælato ipſius ligat etiam ſucceſſorem prælatum.

8 Viſitatores ordinarij clericorum quando viſitabunt beneficia regularia, et quæ præcipere poſsint circa ea.

9 Epiſcopi ſint executores cuiuſcum que piæ diſpoſitionis, et quæ circa ea poſſint.

10 Epiſcopi et alij Viſitatores poterunt compellere beneficiatos ad oſtendendos titulos ſuorum beneficiorum, ſi illa ſituata eſſent ext. ſuam diæceſim.

11 Viſitatores in principio Viſitationis ſermonem habere ad populum debent, et de quibus agere, et quis ſcopus eorum eße debebit, et quare.

12 Viſitatores primò interrogabunt populum de vita clericorum, moribus, obſeqnio præſtito ab ipſis in adminiſtrationibus ſacramentorum ſibi faciendis, et doctrina eorum.

13 Viſitatores de quibus teneãtur docere populum uiſitatum.

14 Viſitatores clericorum regulariũ audientes à viſitatis aliquid mali de Clericis, quomodo procedere debeant contra illos.

15 Viſitatores quando teneantur procedere iudicialiter contra Viſitatos, quod ſi non facerent; iuriſdictio cognoſcendi de talibus criminibus deuolueretur ad Archiepiſcopum, vel alium immediatum ſuperiorem prælatum.

16 In Viſitatione clericorum laici erunt audiendi, et quare.

17 Viſitationis ſeu inquiſitionis generalis effectus inter alios eſt, quòd ex ipſa aperitur via ad procedendum ſpecialiter contra huiuſmodi Viſitatos, et inquiſitos generaliter, ſi reperiantur aliquo pacto infamia reſperſi.

18 Viſitatores in viſitando quam celeritatem adhibeant.

19 Viſitatores dum Viſitant ſolùm à viſitatis procurationem de iure poterunt ſuſcipere: & huiuſmodi procuratio in quib. cõſiſtat nu. 21.

20 Viſitatores accipientes vltra exculẽta & poculenta à Viſitatis ad quæ teneantur, & quibus pęnis indè poterunt puniri.

21 Viſitatores quę accipere poſſint tuta conſcientia à viſitãdis, et quam pœnam incurrant aliquid indebitum ſuſcipiẽtes: et exponitur text. in cap. exigit de Cenſibus in 6.

22 Viſitatores locantes equos pro vecturis eorum, etiam ſi proprios non habuerint, an poſſint viſitatos compellere ad reſtituendum ſibi huiuſmodi precium ſolutum.

23 Notarij viſitatorum quæ exigere poſſint à viſitatis.

24 Viſitãtes Eccleſias inopes an poſſint ſuſcipere eſculẽta & poculẽta.

25 Viſitatores quid faciant, ſi repererint Eccleſias dirutas.

26 Sacra Congregatio Illuſtriſſimorum Card. ſuper Sacr. Concil. Trid. quid ſtatuerit ſuper deſtruẽdis Eccleſiis dirutis inopibus, traditur.

27 Translatio vetuſtarum Eccleſiarum dirutarum facta ad alias Eccleſias an dicenda ſit vnio facta: Beneficiumq; quando dicatur vnitum fuiſſe cum alio, et quid vtilitatis afferat Viſitatoribus diſtinctionis huiuſmodi notitia.

28 Subreptio, et obreptio an cadat ſolùm in factas gratias à ſummo pontifice, et quid ſtatuerit ſacra Congregatio de Vnionibus beneficiorum factis.

29 Beneficia nullius diœceſis à quib. viſitanda erunt.

30 Epiſcopi, aut Viſitatores ab epiſcopis delegati, quas Abbatias viſitare non poſſint.

31 Viſitatores quæ põderare teneantur cir-

tur circa appellationes factas à viſitatis circa acta actitata in viſitatione.

32 *Ordinarius in viſitãdo proprium populum licèt dicatur, tanquam ſedis apoſtolicæ delegatus, poſſe procedere in corrigendo exceſſus etc. tamen hoc facit iure proprio, et non delegato, et ideo ſi ab eius actis appelletur ad metropolitanum et non ad Papam deuoluetur iuriſdictio virtute huiuſmodi appellationis, et quare. et traditur optimus intellectus Concil. Trid. in ſeß. 24. de reformatione ca. 10.*

33 *Appellans in criminali cauſa ab Epiſcopo, aut eius Vicario, quid facere teneatur, quid is à quo appellatur, et is ad quem appellatur, et quid notarius cauſæ, et an Appellatio à morum correctione ſit admittenda in actu uiſitationis.*

34 *Libris viſitationum quæ fides ſit præſtanda.*

35 *Allegantem ſe eße exemptum à Viſitatione ordinarij probare oportebit, aliàs non audietur.*

36 *Epiſcopis et reliquis ordinarijs an ſit præfixus terminus, in quo incipiat viſitare proprium populum. et notarius.*

37 *Epiſcopi et alij Viſitatores, quæ crimina reperta in Viſitatione poſſint punire, et ab ipſorum punitione non poſſint impediri per appellationem, optimè traditur.*

38 *Epiſcopi et alij Viſitatores quando hoſpitalia recta à laicis poſſint Viſitare.*

POST nonnulla recẽſita, quæ ad munus Viſitatorum clericorũ regularium ſpecialiter videbantur ſpectare; merito viſum fuit addere & ea, quæ ſpecialiter ad Viſitatores clericorum ſecularium videbantur attinere. Renerendos ergo Viſitatores clericorũ ſecularium non fugere operę pretium duximus, quę ad eorum munus ſpecialiter exequendum pertineant: Quapropter memoriæ tenaciſsimè imprimant, exoptamus quòd ipſorum erit poſt cęrimoniales quaſdã ſolemnitates ſolitas in actu Viſitationis eorũ, quæ cũ notiſsimę ſint, hic nõ ita adamuſsim referentur, obſeruare: Animaduerterint ergo primo, quòd non omnibus indifferenter indultum huiuſmodi munus reperitur in iure, ſed ſolũ (relictis alijs, q̃ erant de

1 iure antiquo) trib. perſonis, Nempe Archiepiſcopo & epiſcopo per ſeipſum, vel per Vicarium generalem, vel per deputandum ab ipſis, & in eius abſentia à Vicario generali. [a] Appellatione verò epiſcopi intelliguntur omnes

2 habentes ordinariam iuriſdictionem in aliquos vt in iuribus vulgaribus. [b] Secundò ſciant ipſi Viſitatores, quòd quotannis Viſitanda erit diœceſis, niſi tã ampla fuerit, quòd Viſitatio ipſa perfici in vno anno non poſsit, nã tunc ſufficiet ipſam Viſitari infra bienniũ. [c]

3 Tertiò memores ſint Viſitatores miſsi ab Archiepiſcopis, quòd ipſi non poterunt viſitare, niſi ea, q̃ illi Archiepiſcopi per ſe poſſent de iure, cùm non poſsint in alios maius ius, quàm ſibi competere dignoſcitur. [d] Quapropter ſciant quod Archiepiſcopus ſuã metropolitanam & diœceſim viſitare poterit, ſed nõ cathedralem & diœce

4 ſes ſuorum ſuffraganeorum, prout antiquitus eis permiſſum fuerat. [e] ſtante Sacri Cõcilij Tridentini deciſione. [f] Vbi hæc habentur ad verbum. *à Metropolitanis verò etiam poſt plenam viſitatam propriam diœceſim, non viſitentur Cathedrales Eccleſiæ, neq; diœceſes ſuo-*

a Conc. Tridẽt. ſeſſ. 24. de refor. c. 3

b Syluef. in ver. Viſitatio. & Panormit. in clem. 1. nu. 10. de off. ordin.

c Conc. Trident. vbi ſupra.

d ca. Is, qui in ius. & c. Nemo poteſt. de reg. iur. in 6.

e c. Romana. & c. Perpetuò, de cẽſib. in 6.

f Conc. Trident. vbi ſupra. §. à metropolitanis.

ſes ſuorum comprouincialium, niſi cauſa cognita et probata in concilio prouinciali. Et hoc vtiq; propter abſentiam epiſcopi, vel neglig ētiam, vel aliā rationabilem cauſam, a ſicut & propter negligentiam capituli ſede vacante. b Nec huic noſtræ deciſioni obſtat ſuper recēſita cōſtitutio dicti Sacri Concilij Trid. quoniam illa loquitur: qn̄ viueret epiſcopus. Quartò animaduertant ipſi ordinarij & eorū
5 delegati Viſitatores, qm̄ infraſcripta erūt ab ipſis accuratiſsimè viſitanda. Nēpè primo Beneficia curata, etiam ſi fuerint perpetuò vnita & annexa Cathedralib. collegiatis ſeu alijs Eccleſijs, vel monaſterijs, ſeu collegijs, aut pijs locis quibuſcumque, prout ſtatuit Sacrū Concilium Tridentinū. c & ipſis Viſitatorib. imponitur ibidem, vt ſollicitè procurent prouidere, ut per idoneos Vicarios etiā perpetuos, (Niſi ipſis ordinarijs pro bono Eccleſiarum regimine aliter expedire uidebitur) ab eis cum tertiæ partis fructuum aut maiori, vel minori arbitrio ipſorum ordinariorum portione, etiam ſuper certa re aſſignanda, ibidem deputandos, animarum cura laudabiliter exerceatur: appellationibus, priuilegijs, exemptionis etiam cum iudicum deputatione, & illorum inhibitionib. quibuſcumq; in præmiſsis minimè ſuffragantibus. Secundò viſitabunt Eccleſias quaſcumq; quomodolibet exemptas curatas, prout ſtatuit ſacrum Concilium Tri
6 dentinum, d non autem Eccleſias exemptas nō curatas: quapropter non poterūt de iure viſitare Eccleſias Hieroſolymitanorum, prout etiā cenſuit ſacra congregatio Illuſtriſs. Cardinalium declarat. 77. in hæc verba. Videlicet *ipſi verò equites Hieroſolymitani uiſitari non poterunt in ſuis Eccleſiis, niſi quatenus obtineant beneficia curata*. Et Pius V. in Bulla 139. quæ incipit. *Expoſcit*, ſtatuit dictas Eccleſias exemptas viſitari poſſe ſolùm in his, quæ concernūt curam animarum, & adminiſtrationem Sacramentorū. Tertiò viſitabunt omnes Eccleſias ſeculares, quę nullius dięceſis eſſe dicuntur, ipſi epiſcopi cathedralis eccleſiæ, quæ eſt proximior, ſi id conſtet: alioquin ab eo, qui ſemel in cōcilio prouinciali à p̄lato illius loci electus fueri, tanquam ſedis apoſtolicę delegatus; non obſtantib. priuilegijs, conſuetudinib. quibuſcumq; etiā immemoralibus, prout docuit ſa-
7 crum Concil Trid. e Sed notandū quod hæc electio ſemel facta à prę lato loci nullius dięceſis pro uiſitationibus, ligat ēt ſucceſſores prout cęnſuit ſupradicta ſacra Cōgregatio ibidem declarat. 7. Quartò viſitare poterunt monaſteria cōmēdata, Abbatias, prioratus, et p̄poſituras nuncupatas, in quibus non viget obſeruantia regularis prout docuit ſacrum Concilium Tridētinum. f Quintò Viſitabūt annis ſingulis beneficia tam curata, quam non curata, ſecularia & regularia qualitercumque cōmendata, & exempta tanquam ſedis
8 apoſtolicę delegati: Curētq; ijdem epiſcopi congruentibus remedijs, etiam per ſequeſtrationem fructuum, vt quæ renouatione indigent aut reſtauratione, reficiātur, & cura animarum (ſi qua illis, vel eorum annexis immineat) aliaque debita obſequia rectè exerceātur: appellationibus, quibuſcumq; priuilegijs, conſuetudinibus etiā immemorabili tpe præſcriptis &c. & ſi in eis vigeret obſeruantia regularis: tunc epiſcopi prouidere tenebūtur paternis admonitionib. vt

eorum

a c. fin. 9. q. 3. vbi p̄ Doctores, & p̄ glo. in ver. Negligētes Syluest. in ver. Viſitatio. §. 6. ver. Tertium.

b Panorm. in c. 1. extra ne ſede vacante.

c ſeſſ. 7. de refor. c. 7.

d ſeſs. 7. de refor. c. 7.

e ſeſſ. 24 de refor. c. 9.

f ſeſſ. 21. de refor. ca. 8.

eorum regularium ſuperiores iux
ta eorum regularia inſtituta debi-
tam viuendi rationem obſeruent,
& obſeruari faciant: & ſibi ſubdi-
tos in officio contineant, ac mo-
derentur. Quòd ſi admoniti iux-
ta ſex menſes eos nõ viſitauerint,
vel correxerint: tunc ijdem Epi-
ſcopi etiam vt delegati Sedis Apo
ſtolicæ eos viſitare poſſint, & cor-
rigere, prout ipſi ſuperiores poſ-
ſent, iuxta eorum inſtituta: qui-
buſcumque appellationibus, pri-
uilegijs, & exemptionibus peni-
tùs remotis, & non obſtantibus. a
Sextò, viſitabũt ipſi epi hoſpitalia
cõfraternitates laicorũ, eleemoſi-
nas mõtis pietatis; & pia loca om-
nia, collegia quæcumque etiam,
quas ſcholas, ſiue quocũque alio
nomine vocant: non tamen quæ
ſub regum immediata protectio-
ne ſunt, ſine eorum licentia: & di-
cta pia loca viſitabũt, etiam ſi ip-
ſorum locorũ cura ad laicos per-
tineat, atque eadẽ pia loca exem-
ptionis priuilegio ſint munita: ac
omnia, quæ ad Dei cultum, aut
animarum ſalutem, ſeu pauperes
ſuſtentandos inſtituta ſunt, ipſi
ex officio ſuo iuxta ſacrorum ca-
nonum ſtatuta cognoſcãt, & exe-
quantur: non obſtantibus qua-
cumque conſuetudine etiã imme-
morabili, priuilegio, aut ſtatuto. b
Sciantque ipſi epiſcopi eos eſſe
9 etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ
delegatos in caſibus à iure conceſ-
ſis, omnium piarum diſpoſitionũ
tam in vltima volũtate quàm in-
ter viuos executores, prout docuit
Conc. Trid. vbi ſupra. c Septimò,
viſitabunt oratoria, in quibus ce-
lebratur de licentia epiſcopi, nec-
non & Archipreſbyteratum, qui
eſt nullius diœceſis. Nam illum vi
ſitabit vicinior epiſcopus, vt elici-
tur ex Concilio Trid. d quod ta-
men denique apertiſſimè docuit
ſacra Cõgregatio in declarat. 274.
Quintò, ſciãt Reuerẽdiſſimi Epi-
ſcopi & Viſitatores ab illis miſſi,
quod poterunt viſitare, corrigere,
& emendare totiens, quotiens oc-
currerit occaſio rationabilis Ca-
pitula Cathedralium, & aliarum
maiorum Eccleſiarum, illorumq;
perſonas, nõ obſtantibus quibuſ-
cumque exemptionibus, conſue-
tudinibus, ſententijs, iuramentis,
concordijs, quæ tantùm ſuos obli-
gant auctores, non autem ſucceſ-
ſores. e ſed in quibus caſibus ipſi
Epiſcopi vel eius delegati Viſita-
tores ſoli poſſint procedere, docuit
ipſummet ſacrũ Conciliũ Trid. f
10 Quàpropter indè patẽtiſſimè eli-
citur ſupradictos poſſe de iure com-
pellere clericos ſibi ſubditos ad o-
ſtendendos titulos ſuorum bene-
ficiorum, etiam quæ haberent ex-
tra eorum diœceſim: cùm officium
eorum ſit, an aliquis beneficiatus
& iuſto titulo bona Eccleſiaſtica
poſſideat. g Sextò principaliter Vi
ſitatores memoriæ commendent,
quod ſupra recenſitis hic per nos,
ponderatis ab ipſis, cùm ipſi Viſi-
tatores ad actum deſcendere ſta-
tuerint viſitandi, tenebuntur per
ſe (quod eſſet laudabilius) vel per
alium ad idipſum idoneum poſt
orationem & preces emiſſas ad
Deum, vt ipſum illuminet: ſuum
ergo erit ſermonẽ habere ad po-
11 pulũ, ipſiuſq; gregem paſcere pa-
bulo verbi Dei. Cùm præcipuus
ſcopus viſitationum eſſe debeat,
ſanam orthodoxamque doctrinã,
expulſis hæreſibus, inducere, bo-
nos mores tueri, prauos corrige-
re, populum cohortationibus, &
admonitionibus ad religionẽ, pa-
cem, innocentiamque accendere:
cætera prout locus, tempus, & oc-
caſio feret ex viſitãtium pruden-
tia ad

a Conc. Tri dentinũ vbi ſuprà.

b Conc. Triden. ſeſſ. 22. cap. 8.

c Conc. Trident. vbi ſuprà.

d Conc. Triden ſeſſ. 24. cap. 9.

e Conc. Trident. ſeſſ. 6. cap. 4.

f Seſſ. 25. de reformat. 2. cap. 6.

g Gomeſ. in quodlib. 9. col. 4. de annali poſſ. & Capuol. Aquil. deciſ. 374. par. 2.

tia ad fidelium fructum conſti-
tuere.[a] & hoc facient ſi ſequi ve-
ſtigia Saluatoris voluerint, qui vo-
lens viſitare nos oriens ex alto, ad-
ueniente illa beata temporis ple-
nitudine, incæpit à ſancta prædi-
catione.[b] cùm vix egreſſus à deſer-
to (dicatur) *ex indè ipſum Dominũ*
Ieſum cæpiſſe prædicare et docere.
& alibi.[c] *Venit Ieſus in Galilęam*
prædicans euangelium regni Dei.
& rurſus. [d] *Et mittens Apoſtolos*
ſuos tanquam Epiſcopos, Viſitato-
res totius orbis terrarum, dixit. [e]
Ite docete omnes gentes. & rurſus:
Ite per vniuerſum mundum præ-
dicate euangelium. & Apoſtolus
Paulus, ſcribẽs ad Timotheum, [f]
dixit: *Prædica verbum importunè*
opportunè argue, obſecra, ĩcrepa in
omni patientia & doctrina. Quà-
propter Conciliũ Bracharenſe ſta-
tuiſſe legitur, [g] vt per ſingulas Ec-
12 cleſias Epiſcopi, & per diœceſes
ambulãtes primùm diſcutiant cle
ricos: quomodo ordinẽ baptiſmi
teneant vel miſſarũ: qualiter quę-
que officia in Eccleſia peragant:
& ſi rectè quidẽ inuenerint, Deo
gratias agant: ſi autem minimè, do
cere debent ignaros: & hoc modis
omnibus præcipere, ſicut antiqui
canones iubẽt: vt antè viginti dies
baptiſmi ad purgationem exor-
ciſmi catechumini currant: in qui-
bus viginti diebus omnino cathe-
cumeni ſymbolum: quod eſt, Cre
do in Deum patrem omnipoten-
tem, ſpecialiter doceantur: poſt-
13 quam ergo hæc ſuos clericos do-
cuerint Epiſcopi: alia die (cõuoca-
ta plebe ipſius Eccleſiæ) doceant
illos, vt errores fugiant idolorum,
vel diuerſa crimina, vt ſunt Ho-
micidium, adulterium, periuriũ,
falſum teſtimonium, & reliqua
peccata mortifica: & quod nolunt
ſibi fieri, alteri ne faciant: & vt cre-

a c. Romana, de cẽſib. in 6. Concilium Tridẽ. ſeſſ. 24. de reformat. c. 3. §. Viſitationum.

b Matt. c. 4.

c Marci c. 1.

d Luc. c. 4. et Ioan. c. 1.

e Matt. cap. vlt. & Marci c. vlt.

f 2. Timot. cap. 4.

g c. Placuit. 10. q. 1.

dant reſurrectionem omnium, &
diem iudicij, in quo vnuſquiſque
ſecundum opera ſua recepturus
ſit: & ſic poſtea Epiſcopus de ec-
cleſia illa proficiſcatur ad aliam.
Sed an & quando Viſitatores exi
gant iuramenta à viſitandis hic
non dicemus, cùm de hoc dictum
latiſſimè fuerit ſupra. [h] Septimò
principaliter, animaduertant Viſi
tatores clericorũ ſecularium, cùm
de modo procedendi in viſitatio-
nibus regularium ſupra locuple-
tiſſimus fuerit habitus ſermo, &
14 ſi hic afferenda ſint quoque me-
moriæ tradenda à Viſitatoribus
ipſorum regularium, quòd ſi cõ-
tinget eos aliquid audire contra
aliquam ſpecialem perſonam in
hac eorum viſitatione, ſeu inqui-
ſitione, non ſtatim poterunt con-
tra ipſam procedere ad inquiren-
dum de veritate delati criminis, et
ſic ad ipſum poſtea puniendum;
ſed procedẽdum eis erit per ſub-
ſequentem diſtinctionem. Nam
aut crimen ſic delatum eſt occul-
tum, aut notorium: ſi ergo eſſet
occultum, vt puta, quia deponẽs
de illo dicat ſe ſolùm illud ſcire, &
non habere conteſtes, vel alium
ſolùm ſcire. Nam tunc non pote-
runt Viſitatores huiuſmodi dela-
tum publicè, aut ſecretè punire.
Imõ nec permittere de huiuſmo-
di criminib. clericos accuſari: niſi
audito, quòd delator poterit ſuffi
cienter probare illa, aliàs vt dixi-
mus cõtra delatos procedere non
debent: ne fruſtra aliquem infa-
mia aſpergant contra charitatem,
ex propria ignorantia & vecor-
dia. [i] ſed ſi adeſſet denũciator di-
cens ſe non poſſe probare: quoniã
etſi habeat ſolùm duos teſtes, ta-
men illi ſibi dixerunt ſe nolle talia
in ſcriptis deponere, qui non ſunt
cogendi. [K] In tali caſu ipſi Viſita-

h In cap. 5. num. 4.

i c. 1. §. ſanè, de cẽſi. in 6. Sotus in 4. ſent. diſt. 18. q. 4. artic. 5. col. fin. concluſ. 2. dubio 1. Diaz in pract. cano. crimin. cap. 6. Flor. Theol. qõſt. tract. de correct. fratern. artic. 3. concluſ. prima. §. Hinc peſſimè. Couarru. lib. 1. c. 2. num. 6. ver. ſextũ. variarum reſolut. Hoſt. in Sũma, titu. de offi. ordi. §. quid pertinet, verſ. occultos peccatores, nu 7.

K d. §. ſanè. Panor. in c. 1. gloſ. 1. de offic. ordin. Aret. in cap. Qualiter & quãdo, el 2. col. 3. de accuſatio. Marant. 6. par. tit. de Inquiſit. nu. 14.

I tores

tores poterunt ſolùm procedere contra delatos, ſecretè illos vocando & monendo, vt deſiſtant ab inceptis: ſin alias iudicio Dei optimi maximi permittente poſſent comprehendi in huiuſmodi criminibus, & à iuſta eorum punitione non euadet ipſos ſua pertinacia in peccando: & quòd nolint dicere intra ſe, quis me videbit: aliaſve ipſis cùm non debeant ignorare quòd patientia Dei ad pœnitentiam eos adducat: non autem poterunt de iure illis imponere pœnitentiam publicam: cùm hoc vergeret in ipſorum dedecus & contra præceptum charitatis: & ideo mortaliter peccarent: *a* ſed ſi huiuſmodi delator poſſet probare huiuſmodi delata crimina, vt puta, quia de aliquibus orta fuiſſet infamia, vel no-

15 torietas: & tunc ipſi Viſitatores poterunt contra eos procedere via ordinaria ad eos puniendos, *b* in tantum Viſitatores vel Epiſcopi ipſi pro huiuſmodi delatis criminibus puniendis inſurgere debent contra criminoſos, quòd ſi hoc

16 omiſerint tunc Archiepiſcopi ipſi procedere poſſent contra tales ipſis ordinarijs irrequiſitis & inuitis, ſi ad eos per modum grauaminis fuiſſet habitus recurſus: nec in hoc refragatur ſacrum Concilium Tridentinum. *c* In hac ergo clericorum viſitatione non ſolum clerici erunt audiendi, verùm etiam & laici hortandi, prout elicitur ex Rubrica Pontificalis titu. de viſitatione. Ex his ergo tam Viſitatores ordinarij, quàm delegati, quam ipſi viſitati poterunt ſcire quomodo eis erit procedendũ;

17 cum ex huiuſmodi viſitatione, ſeu generali inquiſitione poterunt deuenire ad ſpecialem inquiſitionem contra reſperſos infamia, & inditiatos ex deductis in dicta Inquiſitione generali, & illa ſtante poterunt contra tales procedere ad inquirendum de veritate criminis, & ſic deinceps ad pœnam iuxta ſanctiones pontificias & im-

18 peratorias infligendam. *d* Octauò principaliter memores ſint Viſitatores multipliciter fuiſſe monitos, vt celeriter ſe expediant à munere viſitandi explendo, ne diu moram trahendo in huiuſmodi viſitationibus nimis grauẽt populum & clerum in ſibi miniſtrandis cibarijs neceſſarijs contra expreſſum quamplurimorum iurium. *e* & ſciant, quod ſi ſe occupauerint in alijs rebus, quam in neceſſariò pertinẽtibus ad munus viſitandi meritoriè perficiendum: tenerentur ad reſtitutionem damnorum illatorum iniuſtè viſitatis propter expenſas factas ſibi indebitas: cum noluerint ſequi veſtigia Apoſtoli & aliorum miniſtrorum eccleſiæ, de quibus ſermo latiſſimus habetur in ſacra ſcriptura. *f* Quapropter contra huiuſmodi Viſitatores inuehit Diuus Bernardus dicens, quòd non benè maneant membra delicata ſub capite ſpinoſo, nec eſt maior ſeruus Domino ſuo. *g* Quibus auctoritatibus & alijs mota ſacra cõgregatio Illuſtriſſimorum Cardinaliũ in declarat. 445. cenſuit in facto pro capitulo Grandi cenſi in hæc verba, An epiſcopus teneatur ſuam viſitationem concludere intra certum determinatum tempus iuxta latitudinem ſuę diœceſis, & ſignanter viſitando ſuam eccleſiam Cathedralem, & ſuos capitulares iuxta numerum clericorum, qui paruus eſt, & ciuitas ſimiliter, & ſi teneatur, aſſignetur terminus: ſacra ipſa Congregatio cenſuit nullum certum

a Gemin. in dicto § ſanè.

b c. 1. §. Notoria, de cenſib. in ſexto. Marant. vbi ſupra, num. 86. Felin. in c. In his, ver. Quartò limit. de accuſat.

c ſeſſ. 24. de reformatio. cap. 10.

d Nã q; in conſ. 10. ſub tit. de offic. ordin.

e c. Inter cætera, ver. cũ verò, 7. q. 3. c. Placuit, 10. q. 1. c. Cùm Apoſtolus, ver. quocirca, de cenſibus, Conc. Tridẽ. ſeſſ. 24. de reformatione, c. 3. ver. Quæ vt facilius.

f 1. ad Theſſ. c. 2. & 2. ad Theſſ. c. 3. 2. Cor. c. 2. Actuũ c. 20. Ioã. c. 4. & 8. Luc. c. 6.

g Ioan. c. 15.

tum tẽpus fuiſſe præfixum à Concilio, ſed id relictum arbitrio Epiſcopi : quod tamen debebit eſſe
19 moderatum, & diſcretum. Nono ſciant Viſitatores ſe poſſe de iure ſolùm procurationem recipere à viſitatis : quæ quidem procuratio nihil aliud eſt, niſi victus illius diei, quo viſitant, & ſunt eſculenta & poculenta prout iuribus vulgatis patet, quod & innuit ſacrũ Concil. Trid. a his præciſis verbis vtens, videlicet. *Quæ vt facilius feliciuſque ſuccedant, monentur prædicti omnes & ſinguli, ad quos Viſitatio ſpectat : vt paterna charitate, Chriſtianoque zelo omnes amplectantur: ideoque modeſto contenti equitatu famulatuq; ſtudeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia, viſitationẽ ipſam abſoluere. Interimque caueant ne inutilibus ſumptibus cuiquam graues, oneroſivè ſint, nevè ipſi, aut quiſquam ſuorum quicquam procurationis cauſa pro viſitatione, etiam teſtamentorũ ad pios vſus, præter id, quod ex relictis pijs iure debetur, aut alio quouis nomine, nec pecuniam, nec munus quodcumque ſit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant: non obſtante quacumque conſuetudine, etiam immemorabili: exceptis tamen victualibus, quæ ſibi aut ſuis frugaliter, moderatèque pro temporis tantùm neceſſitate, & non vltrà, erunt miniſtranda : ſit tamen in optione eorum, qui viſitantur, ſi malint ſoluere id, quod erat ab ipſis antea ſolui, certa pecunia taxata, conſuetum, an verò prædicta victualia ſubminiſtrare : ſaluo item iure cõuentionum antiquarum cum monaſterijs, alijſque locis pijs, aut eccleſiis non parochialibus inito, quod illæſum permaneat. In ijs verò locis, ſeu prouincijs, vbi conſuetudo eſt : ut nec victualia, nec pecunia, aut quidquam aliud à Viſitatoribus accipiatur, ſed omnia gratis fiant : ibi id obſeruetur.*
20 *Quod ſi quiſquam, quod abſit, aliquid amplius in ſupradictis omnibus caſibus accipere præſumpſerit, is præter dupli reſtitutionem, intra menſem faciendam, alijs etiam pœnis iuxta conſtitutionem Concilij generalis Lugdunẽſis, quæ incipit,* Exigit. b *Nec non & alijs pœnis in Synodo Prouinciali arbitrio Synodi abſque vlla ſpe veniæ, multetur.* hæc omnia ad verbum habẽtur in dicto ſacro Concilio Tridentino loco citato, pro quorum intelligentia : ſciendum quòd etſi reuera melius facerent ipſi Viſitatores nihil omnino recipiendo à viſitatis iuxta illud. c *ſoluas manum tuam ab omni munere*, & aliud. d *Munera ſuper innocentem non accepit*, & ſic paſſim obſeruatur a pijs & timoratis prælatis iuxta doctrinam Di
21 ui Auguſtini. e Minuta ſunt, ſed congeres multa minuta, & facies ingentem aceruum. Tamen Doctores non deſunt dicentes, quòd Viſitatores poſſint à viſitatis recipere, quæ comedenda ac conſumenda eſſent ibidem, nec alio eſſent aſportanda. f & ratio eſt, quoniam nulla lex obligat cum tanto rigore, et iugum Domini eſt ſuaue, & de minimis non curat prætor. Quapropter meritò Nauar. in conſil. 2. incip. Vtrum pœnæ ſtatuta, in cap. Exigit, de cenſibus, in 6. ſub titu. de cenſibus, lib. 3. nume. 2. ſex notabilia affert in deciſionem præſentis quæſtionis: primum quorum eſt, quòd dictum capit. exigit, quatenus punit pœna dupli, potius diminuat pœnam iuris, quam inducat pœ-

a in ſeſſ. 24. de reformatione, c. 3. §. quæ vt facilius, & in c. 1. §. procurationes, de cenſib. in 6.

b in c. Exigit, de cenſibus, in 6.

c Eſa. c. 33. & c. ſũt nonnulli, 1. q. 1.

d Pſal. 14.

e S. Auguſt. ſuper Pſal. De profundis.

f Philip. Francus in c. exigit, de cenſibus, in 6. & ibid. Ioã. Andr. Hoſt. & Apoſtilla in ver. Munera. Anch. in c. 1. nu. 7. ver. 15. de cenſib. in 6.

nam: Nam pœna concuſſionis eſt quadruplum, tam iure canonico, vt in c. quoniam, diſt. 18. quam Cæſareo, per tex. in l. ſancimus. C. ad l. Iul. Repetun. tranſcriptum à Gratiano, in cap. Sancimus, 1. quæſt. 7. & præfatum, cap. Exigit loquitur de concuſſionis crimine, quod committitur, quoties quis ratione officij publici capit malè aliquid, vt in l. 2. ff. de Concuſſionibus. Secundum, quòd dictum c. exigit inducit pœnam etiam ipſo iure incurrendam, quatenus ſuſpendit ipſo iure concuſſorē. Tertium, quòd huiuſmodi viſitator concuſſor poſſit abſolui à peccato, reſtituto tantum ſimplo, vt elicitur ex Clem. 2. §. 1. de Hæretic. vbi excommunicantur omnes extorquentes quomodolibet pecuniam pretextu officij Inquiſitionis vſque ad ſatisfactionem plenā de pecunia ſic extorta illis, à quibus extorſerant, per quæ clarè elicitur ſufficere reſtitutionem ſimpli. Quartum Viſitatorem, qui intra menſem reſtitueret ſimplum, ſiue tantum, quantum accepit via concuſſionis, non incurreret ſuſpenſionem, etſi poſſet abſolui à ſuſpenſione, ſi illā incurriſſet: hęc omnia ex Nauarro vbi ſupra. De

22 cimo ſciant Viſitatores, quòd ſi dum pergunt ad viſitandum non habeant proprios equos, & illos locarēt, non poſſet locationis precium ſolutum dominis equorum expetere poſtea à viſitatis: cum Innocentius Papa IIII. a præceperit eis nihil accipere niſi expenſas in uictualibus ſolùm moderatas, & eos cauere ne ipſi, vel quiſquā ſuorū aliquod munus, quodcumque ſit, & qualitercumque offeratur, præſumerent recipere, nè videantur quæ ſua ſunt quęrere, & nō quæ Ieſu Chriſti: & ꝙ ſi fuerit per eoſdem contra præſumptum, recipiens maledictionem incurrat: à qua nunquam (niſi duplum reſtituat) liberetur. addit Innocentius; Volumus enim in his fraudem quamlibet penitus euitari. Quapropter meritò Doctores dixerunt Viſitatores nō poſſe exigere à viſitatis precium vecturarum per ipſos ſolutum, etiam ſi non habuiſſent equos proprios b pro huiuſmodi itinere arripiendo. Vndecimo ſciant Viſitatores, quòd etſi videatur prohibitum notarijs & alijs ex familia Viſitatorum aliquid recipere à viſitatis, prout ex verbis dicti §. Procurationes, & ibi per glo. in ver.

23 officij habetur expreſsè, tamē arguēdo ab identitate rationis poſſumus elicere ex ſacro Concil. Trid. c quòd poſſint ipſi notarij aliquid moderatè recipere à viſitatis pro eorum labore perpeſſo in ſcribendo, & tranſcribendo, & dando copiam ipſius viſitationis, (prout expreſsè docuit Sāctus Antoninus) d ſi ipſi notarij non recipiant aliquid ſalarium de publico pro tali labore: cùm nemo teneatur proprijs expenſis militare: & dictum ſacrum Concilium his præciſis verbis vtatur, videlicet: *Notarij verò in ijs tantùm locis, in quibus non uiget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi, pro ſingulis literis dimiſſorijs, aut teſtimonialibus, decimam tantùm vnius aurei partē accipere poſſint, dummodo eis nullum ſalarium ſit conſtitutum pro officio exercendo.* Arguendo ergo ab identitate rationis, patet licere eis aliquod moderatum ſalariū recipere, ſi nihil de publico recipiāt: quod & cōfirmarunt Innocentius & Hoſtienſis vbi ſupra, vt docuit Archiepiſcopus Flor. vbi ſupra. Et hęc omnia

nia

a in c. 1. §. Procurationes, de cenſib. in ſexto.

b Innoc. Archid. Philip. Franc. in dicto §. Procuratione, nu. 1. Gloſ. in c. ſi epiſcopus, in ver. Prouidere, de offic. ordin. in ſexto. Archiepiſ. Flo. 3. par. tit. 20 c. 5. §. 5. Archar. in dicto c. ſi Epiſcopus, nume. 1.

c In ſeſſ. 21. de reforma. c. 1. in ver. Notarij.

d S. Archiepiſcopus Florēt. in 3. par. tit. 20. cap. 5. §. 5.

nia de poteſtate Viſitatorum reci
24 piendi expenſas moderatas, locũ habent ſolum in viſitatione eccleſiarum diuitũ, & quæ illas facere poſſunt, non aũt eccleſiarum pauperum: cùm tunc proprijs expẽſis viſitandæ ipſæ ſint. Vt elicitur ex Concilio Gabilonenſi, a vbi dr: *Tãta ergo diſcretio in hac re tenẽda eſt, ut uerbi Dei prędicator (vbi proprij ſumptus deſunt) à fratribus accipiat, et ijdem fratres illius potentia nõ grauẽtur: exemplo Apoſtoli Pauli, qui (ne quẽ grauaret) arte & manibus victũ quærebat.* ſed ſi viſitarent beneficia tenuia: tunc poſſent pro rata eorum procuratione huiuſmodi exigere, prout ſacra Congregatio Card. ſuper declaratione Concilij Tridentini, in declar. 526. cenſuit, niſi ex diuturna & longiſſima conſuetudine aliquæ eccleſię, vel beneficia nunquã procuraſſent huiuſmodi Viſitatores: nam tunc ad nihil tenerentur, vt docuit ipſum ſacrũ Concilium Tridentinum. b Duodecimò, Reuerendi Viſitatores reperientes eccleſias dirutas, etiã pertinentes ad ius patronatus laicorũ, erit eis procedendum per ſubſequentem diſtinctionem: Inueſti-
25 gabunt accuratiſſimè, an ipſe poſſint reparari proprijs redditibus, aut non. ſi reperient ipſas poſſe reſtaurari proprijs redditibus: & tunc alloquentur beneficiatos ipſarum, illos hortando ad illas omnino reſtaurandas, quòd ſi ipſos renitentes inuenerint, eos omnino compellent: c Si verò illas inopes repererint, ita vt ex proprijs earum redditibus reſtaurari non poſſint: tunc vocatis ijs, quorum intereſt, in matrices, aut alias eccleſias arbitrio ſuo, atq; in ijſdem eccleſijs erigant altaria, vel capellas ſub eiſdem inuocationibus, vel in iam erecta altaria, vel capellas transferant cum omnib. emolumentis, & oneribus, priorib. eccleſijs impoſitis, prout ſtatuit ſacrum Cõcil. Trid. d ꝙ dummodo vbi erat eccleſia vetuſta diruta, erigatur crux. Sciantq; Viſitatores, ꝙ poſſent eas etiam profanare ſtantę magna eiuſdẽ eccleſiæ inopia, & forſan loci indecentia: dummodo non conuertatur locus ille in ſordidos vſus, prout ibidem docuit ſacrum Conciliũ in fine. e Et quãuis paſſim ad vnguem ſupradicta non obſeruentur, cùm ſæpe eccleſię profanẽtur, & ibidem laicorum domus ædificentur: ſuper hoc tamẽ ſacra Congregatio Illuſtriſſimorum Cardinalium ſuper citato loco ſacri Concilij in decla-
26 ratio. 241. cenſuit in hæc verba. f *Ordinarius non debet ſine cauſa profanare capellas: & ſi aliquam cauſam profanandi habuerit, earum cœmenta potius ſunt aſſignanda eccleſiæ, quæ eſt caput dictarum capellarum, quàm alteri.* At ſi loquamur de parochiali eccleſia inopi diruta, quæ ob eius inopiam ex proprijs redditibus reſtaurari non poſſet; tunc ipſi parochiani erunt compellendi: nec propter hoc poſſent vſui parochiæ renunciare. g ſed ſi ipſi parochiani noluerint, aut non potuerint eas reparare, in tali caſu ſacra Congregatio ſupradicta in declar. 276. his verbis nos docuit, quid ſit nobis faciendum, videlicet: h *Si populus nolit eccleſiam, quæ minatur ruinam, reſtaurare, ea debet penitùs dirui: præterea prelatus poſſet ex cauſa non ſolũ profanare immobilia, ſed et mobilia eccleſię.* Et ſciendum, ꝙ huiuſmodi tranſlatio eccleſiarum vetuſtarum, de
27 qua ſupra latiùs, nõ diceretur vnio facta cum alijs, ſed tranſlatio ad eas:

a c. Cauendũ. 10. q. 3. Hoſtien. in Summa, tit. de offic. Archi. §. Quod ſit eius officium, nu. 4.

b In ſeſſ. 24. de reforma. cap. 3. ver. in ijs verò locis.

c Panor. in c. 1. 2. 3. & 4. extra, de eccleſ. ædif.

d In ſeſſ. 21. de reforma. cap. 7.

e In ſeſſ. 21. de reforma. c. 7. §. Quod ſi nimia egeſtate.

f Cõgregatio ſacra.

g Panor. in c. 1. num. 4. extra, de Eccleſ. ædif.

h Sacra Cõgregatio vbi ſupra. Nauarr. in Cõmẽtarijs de ſpolijs clericorũ. §. 19. num. 11. per totum.

eas: cùm beneficia tunc dicantur vnita cum alijs, quando incorporantur in illis, & efficiũtur vnum corpus, *a* & beneficium vnitum perdit nomen beneficij. *b* ſed iſta tranſlata remanent diſtincta cum innouationibus, introitibus, emolumentis, & oneribus diſtinctis: quapropter non poterunt dici vnita, ſed tranſlata. Quapropter Viſitatores animaduertant quòd id, quod præcepit ſacrum Concil. Trid. *c* dicens, quòd Ordinarius tanquàm Sedis Apoſtolicæ delegatus examinet vniones perpetuas à quadraginta annis citra
28 factas, & ſi eas repererint per ſubreptionem, vel obreptioné fuiſſe obtentas, eas declarent irritas & inanes: nõ loquitur de huiuſmodi vnionibus & tranſlationibus factis ab ordinarijs; cùm ij in talibus faciendis nõ indiguerint auctoritate delegata, habentes ordinariam: eò magis quòd ſubreptio & obreptio non cadat in ordinarium, *d* ſed ſolùm cadit in ſummo Põtifice, *e* & de his ſæpe mandauit ſacra Congregatio reniderí, cùm aſſoleant mendacia proponi. *f* Cùm prouiſiónes factę ab ordinario vti eruditiſſimo de quãlitatibus beneficiorum & perſonarum, quibus conferenda fuiſſent: non poterunt oppugnari de ſubreptione aut obreptione. Tertiodecimò ſciant Viſitatores, ꝙ beneficia nullius diœceſis erunt viſitan-
29 da à viciniori Epõ, prout cenſuit ſacra Congregatio Illuſtriſſimorũ Card. ſupradictorum in declarat. 183. & tã in capite, quam in membris, vt eadem Congregatio decreuit in declarat. 203. his verbis. *Collegiati nullius deceſis viſitari debent à viciniori Epiſcopo.* Quar-
30 todecimò ſciãt Viſitatores ſe non poſſe viſitare Abbatias commendatas, in quibus commendatarius habet territoriũ, & ibi exercet epiſcopalem dignitatem: & hoc dicimus etiã ſi Viſitatores eſſent creati ab Epiſcopo diœceſis, intra cuius ambitum dictæ Abbatiæ commendatæ reperiuntur, & ita practicatur hodie vbique locorum. Quintodecimo, Viſitatores Epiſcopi animaduertant, ꝙ ſi quis appellauerit ab actis per ſe factis in
31 viſitatione tanquam ſedis apoſtolicę delegatũ, non ad ipſam ſedem appellabit, ſed ad metropolitanũ, prout merito Cenſuit ſacra Congregatio ſupradicta his prçciſis verbis vtens, videlicet: *g Si in viſitatione appellari contigerit ab Epiſcopo ſuffraganeo, etiamtanquam Sedis Apoſtolicæ delegato*, prout ſtatuit ſacrum Concil. Trident. debet appellari ad metropolitanum quoad deuolutiuã, nõ quoad ſuſpenſiuam, prout ſeſſ. 22. de reformatione, cap. 1. ratio eſt, quia quæ in viſitatione ſuffraganeus facit, iure ordinario facit, & meritò,
32 quoniã Iudex, vel Epiſcopus ordinarius licèt auctoritate apoſtolica ſit effectus legatus, ea tamen quæ facit, vt ordinarius in viſitando proprium populum & auctoritate ordinaria facit, quia eſt ordinarius. Nam ideo dixit. *h* Hoſt. quòd quando committitur Epiſcopis id, quod pertinebat ad ipſum iure ordinario, id fit vt magis timeatur. *i* Decimòſextò memores ſint Reuerendi Viſitatores, quòd ſtatuit ſacrum Concil. Trident. *Vt Epiſcopi et per cõſequens omnes ordinarij, vel eorum delegati, vt aptius, quem regunt populũ, poſſint in officio, atque obedientia continere, in omnibus his, quæ ad viſitationem, ac morum correctionem ſubditorum ſuorũ ſpectãt, ius & poteſtatem habeant, etiam* tan-

a Gomeſius in q. 25. in regula de annali poſſeſ.

b Rebuffus pract. benef. infor. nouæ prouiſ. ſuper ver. Cũ annexis. verſi. etiam.

c In ſeſſ. 7. de reforma. cap. 6.

d Sylu. ver. Beneficium tertio. q. 12. nu. 9. & Gomeſ. in q. 9. de ann. poſſ. & quæſt. 58. de trieẽ. poſſ.

e c. ſi motu proprio. ca. Nõ poteſt, de præben. lib. 6. Clem. fin. & ibi gl. in ver. legata. de offic. ordin.

f Panor. in Cle. 2. nu. 4. 5. & 6. de officio ord. Capud. Aqui. deciſ. 406. par. 2.

g in ſeſſ. 24. de refor. c. 10. ſacra cõgreg. declarat. 484.

h cap. 2. de off. ordin. & ibi p Doct. & Hoſt. in ſummã titu. de off. ord. §. ſunt autẽ quædam.

i c. Quis neſciat. diſt. 45.

tanq̃ ſedis apoſtolicæ delegati, ea
*ordinãdi, moderandi, puniendi, & *
exequendi iuxta canonum ſanctio
nes, quæ illis ex prudentia ſua pro
ſubditorum emendatione, ac diœce
ſis ſuę vtilitate neceſſaria videbũ
tur. Nec in his, vbi de viſitatione,
aut morũ correctione agitur, exem
ptio, aut ulla inhibitio, appellatio,
ſeu querela, etiam ad ſedem apoſto
licam interpoſita, executionem eo-
rum, quæ ab his mandata, decreta,
aut iudicata fuerint quoquo modo
impediat aut ſuſpendat. Hæc indi-
cto ſacro Conc. Trid. a & notan- — a ſeſſ. 24. de refor. c. 10.
dum, quòd id, qđ ex ſacro Concil.
Trid. ſtatim retulimus, erat ante
ipſum de iure antiquo, quoniam
etſi in viſitatione admitteretur ap
pellatio quoad deuolutionem, nõ
autem quoad ſuſpenſionem: ita ſa
cra cõgregatio b in alia declaratio- — b ſacra Congregatio in declar. 447.
ne 447. cenſuit. Nec obſtat, quòd
ſacrum concilium ſtatuerit, quòd
in uiſitatione procedat Epiſcopus
tanquã ſedis apoſtolicę delegatus:
cùm hoc dixerit, vt maiori aucto-
ritate ille fultus poſſit corrigere
criminoſos repertos, & magis ti-
meatur, ac inde vt maius robur ha
beãt, quæ in uiſitatione peragun-
tur. Quapropter conſequens fit,
quòd meritò ſacra cõgregatio in-
dicta declarat. 447. cenſuit, quòd
ſiquis à pellauerit à decretis Viſita
torum ad metropolitanum, & pe-
tierit copiam actorum indè confe
ctorum: in tali caſu obſeruãda ſint
decreta ſacri Concilij Tridentini
in ſeſſ. 13. de reformatione cap. 3.
& in ſeſſ. 24. de reformatione c. 20.
pro cuius maiori intelligẽtia ſcien
dũ ꝙ in dicto cap. 3. hæc aduerbũ
habentur, videlicet: *Reus ab Epi-*
ſcopo, aut eius vicario in ſpiritua-
libus generali in criminali cauſa
appellans, coram iudice, ad quem
appellauit, acta primæ inſtantiæ
33 *omnino producat, & iudex, niſi il-*
lis viſis, ad eius abſolutionem mi-
nimè procedat. Is autem, à quo ap-
pellatũ fuerit, intra triginta dies
acta ipſa poſtulanti gratis exhi-
beat: alioquin abſque illis cauſa
appellationis huiuſmodi, prout in-
ſtitia ſuaſerit, terminetur. Hęc ibi
& in dicto cap. 20. §. Præterea, &
ſequentib. §§. hæc habentur, vide-
licet: *Præterea ſiquis in caſibus à*
iure permiſſis appellauerit, aut de
aliquo grauamine conqueſtus fue-
rit, ſeu aliàs ob lapſum biennij, de
quo ſupra, ad alium iudicem recur
rerit: teneatur acta omnia coram
Epiſcopo geſta ad iudicem appel-
lationis expenſis ſuis transferre:
Eodem tamen Epiſcopo priùs ad-
monito, vt ſiquid ei pro cauſæ in-
ſtructione videbitur, poſſit iudici
appellationis ſignificare. Quòd ap
pellatus compareat: cogatur tunc
is quoque actorum, quæ tranſlata
ſunt, expenſas pro portione ſua, ſi
illis vti voluerit, ſubire: niſi aliter
ex loci conſuetudine ſeruetur: vt,
ſcilicet, ad appellãtem integrè hoc
onus pertineat. Porro ipſam acto-
rum copiã teneatur notarius, con-
grua mercede accepta, appellanti
quanto citius, & ad minus intra
menſem exhibere. Qui notarius ſi
in differẽda exhibitione fraudem
fecerit: ab officij adminiſtratione
arbitrio ordinarij ſuſpendatur, &
ad dupli pœnam, quanti ea lis fue-
rit, inter appellantem & pauperes
loci diſtribuendam, compellatur.
Iudex verò & ipſe impedimenti
huius conſcius, particepsve fuerit,
aliterve obſtiterit, ne appellanti
integrè acta intra tempus trade-
rentur, ad eandem dupli pœnam,
prout ſupra, teneatur: non obſtan-
tib. quoad omnia ſupradicta, priui-
legijs, indultis, concordijs, quę ſuos
tantùm teneant auctores, & alijs
qui-

quibuſcumq; conſuetudinibus. hęc omnia vbi ſupra. Quibus ſic ſtantibus decreuit ſacra cõgregatio in declarat. 332. in hæc verba, videlicet: *Ea, quæ ad viſitationẽ, ac morum correctionem ſubditorum ſpectant: Non poſſunt per appellationem impediri, aut ſuſpendi, prout decreuit ſacrum Concil. Trident. in ſeſſ. 24. de reformatione cap. 10. §. Nec in his.* Præciſis his verbis, videlicet: *Nec in his, vbi de viſitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut vlla inhibitio, appellatio, ſeu querela etiam ad ſedem apoſtolicam interpoſita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta, aut iudicata fuerint, quoquo modo impediat, aut ſuſpendat.* Hæc ibi idemque decreuiſſe patet Pium quartum in ſua conſtitutione, quæ eſt decimaſeptima: & incipit, *De ſalute gregis.*

34 Decimoſeptimo Reuerendi Viſitatore ſciant quòd libris viſitationum plęna fides præſtãda erit, vbi adeſt conſuetudo probata, & extendetur ad aliũ locũ. [a] & quòd ſi quis prætenderit ſe eſſe exem-

35 ptum à viſitatione, ipſum oportebit probare, cũ regula iuris ſit in contrarium, & apertiſſimè ſupra per multa comprobata aliàs non præſumetur cõtra ipſam. [b] & quidem Epiſcopũ poſſe viſitare per

36 alios iure cautum eſt. [c] Nec ei terminus præfixus à iure reperitur, quin viſitare poterit in qualibet parte anni vnius, & idem dicitur de viſitandis, prout reſpondit ſacra Congregatio in declarat. 445. Poterit ipſe Epiſcopus, viſitans, vel quilibet Viſitator vti in actibus iudicialibus deſcribẽdis, prout cauetur in c. Quoniam contra ext. de probat. & in declarat. 468. pro Reuerendiſs. Aſtonienſe ſacra Congregatio cenſuit Epiſcopum non poſſe artari in viſitatione, vt ſecum deferat notarium capituli: cùm poteſtas viſitationis adeo ſibi Epiſcopo ſit conceſſa: vt capitulum nihil ſibi vendicare poſſit, & ideo poterit ſecum ferre pro notario ſecretarium ſuum, vel alium notarium: prout ſibi videbitur neceſſario conuenire. Decimo octa-

37 uò ſciendum pro intelligentia eorum, quæ allata fuerũt ſupra, quaſi immediatè dum diximus, Epiſcopum vel alium Viſitatorẽ poſſe procedere & corrigere omnia delicta, quod ſacra Cõgregatio, in declarat. 469. decreuit his verbis vtens, videlicet: *Secũdum dubium eſt, quòd Epiſcopus viſitando non poſſit ſolus aliquod crimen corrigere, & punire: ſed ſolùm monere, et corripere: alioquin per viã viſitationis procedendo puniret ſolus omnia delicta: cùm tamen debeat duos capitulares aſſumere, iuxta cap. ſtatuit..* ad quod reſpondet Epiſcopus, non inde hoc ſequi; cùm ſit notiſſima materia viſitationis, eò quòd ea, quæ pertinent ad mores ipſi Viſitatores recipiant tunc in viſitationis articulo, & non inquirant de homicidijs, vel ſimilibus criminibus, ſed ſolùm de re, mores, & conſuetudinem viuendi reſpiciente: vt puta, de concubinatu, de non recitantibus horas, de habitu inhoneſto, & ſimilibus. Inſuper animaduertendum, quòd ſi omnia delicta venirent in viſitatione, nullũ ſequeretur inconueniens; quia fructus viſitationis imponitur, qui vtique potius eſt emendatio crimìnoſi viſitati, quàm punitio: [d] Quapropter ſupradictum decretum ſacri Concilij Tridentini permittit Epiſcopo viſitanti corrigere & emendare criminoſos viſitatos: ſub quibus verbis omnia

a Capud Aquil. deciſ. 229. 1. part. et melius in Deciſ. 158. par. 2.

b Capud Aquil. deciſ. 361. par. 2.

c c. Decreuimus. 10. q. 1. & ibi pDoctores, & Inn. in c. 1. de Cẽſibus, in 6.

d c. Inquiſitionis. extrà de accuſat.

omnia vtique ſpectantia ad morum correctionem comprehenduntur. a Et iccircò Epiſcopus viſitans, vel alius viſitator nihil non ſibi competens de iure ordinario, etiam ſi cognoſceret de omnib. criminibus, dummodo non procedat ad ordinariam à iure inflictam pœnam imponendā contra criminoſos repertos, ſed ſolùm ad eam, quæ magis emendationem eorum reſpiciat: licèt ſi ad pęnam ordinariam imponēdam voluerit procedere, debuerit aſſu-

a Arg. in c. irrefragabili. §. exceſſus, de offic. ord.

38 mere ſecum duos ex capitularibus. Nouiſſimè verò memoriæ commendent Viſitatores, quòd ſacra Congregatio cenſuit, b quòd ordinarius non habeat auctoritatem viſitandi hoſpitalia, neque confraternitates, quæ à laicis reguntur, niſi in caſibus à iure communi permiſsis, etſi ordinarius poſsit ab eis rationem adminiſtrationis eorum exigere, nulla habita ratione iuris communis, ſed ſeruata tantùm diſpoſitione ſeſſ. 22. de reform. cap. 8. & 9.

b In declar. 288.

PARS SECVNDA.

In qua habetur forma & ordo ſeruandus in compilandis proceſſibus in cauſa criminali criminaliter motis, contra Clericos regulares & ſeculares vſque ad diffinitiuam ſententiam incluſiuè.

Expeditis, quæ neceſſariò afferenda videbantur, pro aliquali inſtitutione Reuerendorum Viſitatorum; meritò ſubſequi ſermo debet de modo procedendi in foro fori contra clericos ſeculares & regulares criminoſos, & vt breuitati ſtudeamus, ſupponimus quidditates, ſeu diffinitiones terminorum, videlicet qui regulares clerici, & qui ſeculares dicantur. Quomodo appellādi ſint Prælati regularium, & huiuſmodi, quæ ad compilandi proceſſus formam, non attinent. Cum de ijs ampliſſimè per nos dictum fuerit in noſtra praxi Canonica criminali. Quibus ſilentio prętermiſſis, ad tradendam normā iuridicè procedendi in cauſis clericorū ſecularium & regularium & transferremur. & cum in primis requiratur Iuriſdictio, ſeu facultas procedendi in quolibet delegato, alias per ipſum attentata eſſent ipſo iure nulla vulgaribus iuribus: iccircò tra demus ante omnia formam commiſſionis, ſeu huiuſmodi delegationis faciendæ à iudice ordinario, quæ poterit eſſe ſubſequens, videlicet.

Forma commiſſionis, ſeu delegationis faciendæ ab ordinario alicui de compilando proceſſu ſuper quacumque accuſatione, querela, denunciatione iudiciali, vel proprio motu Iudicis ordinarij propter clamoroſas inſinuationes ſibi factas à fide dignis contra aliquem ſuper eiuſdem crimen, altero ex ijs modis ipſi ordinario delatum, & forma electionis actuarij.

SVMMARIVM.

1 *Delegationis, ſeu commiſſionis alicuius proceſſus compilandi ſuper aliquo crimine forma.*

2 *Delegati quando poterunt ſubdelegare facultatem ſibi conceſſam ſine ſpeciali licentia delegantis.*

3 *Decreti forma electionis alicuius perſonæ in actuarium alicuius cauſæ.*

CAP. I.

1 CVM ad noſtrum tribunal, ſeu congregationis, ſeu capituli generalis, aut Dietæ, ſiue capituli prouincialis, ſeu ad nos Epiſcopũ vel Vicarium &c. vel D..... Abbatem, vel Priorem, aut Guardianum Monaſterij.... Congregationis.... vel ordinis.... per talem die tali fuiſſent delati libelli, ſeu literæ ſubſcriptæ ſub tali, vel talibus nominibus, quibus D..... incuſabatur, aut denũciabatur, ſeu contra ipſum querimonia non minima exponebatur (prout latius in ipſis continetur) *vel ſi ex officio vellet ordinarius procedere motus ex clamoroſis inſinuationibus à fid digniis ſibi delatis.* tunc dicat. Cum ad nos D..... Epiſcopum &c. vel.... Abbatẽ, vel Priorem, Guardianum, & huiuſmodi peruenisset, per clamoroſas inſinuationes à fide dignis delatas, quod D.... ſacerdos monachus ætatis.... dignitatis.... veneno perpetrauerit homicidium illius, qui die.... fuerat mortuus repertus vel furtũ.... vel blaſphemauerit coram.... vel aliud crimen fecerit. Et cum grauioribus negocijs eſſemus præpediti; ita, vt per nos non poſſemus, vt tenebamur, procedere contra huiuſmodi criminoſos, ne remanerent impunita ſcęlera noſtrorum monachorum, vel clericorum & huiuſmodi; & inſimul conſulere (ſi qui tamen reperti legitimè fuiſſent criminoſi) decori, & indemnitati noſtræ Congregationis, aut ordinis volentes. Confiſi igitur de integritate, doctrina, ac induſtria Reuerendi D..... Abbatis, vel dignitatis.... Monaſterij.... & Reuerendi P. D.... inſolidum, vel diuiſim, vel coniunctim (vt voluerit ordinarius) dedimus in mandatis ipſis Reuerendis Patribus; Vt quamprimum ſe conferrent ad Monaſterium vel eccleſiã.... ad inquirendum, proceſſum compilandum, ac denique procedendũ in tali cauſa, vſque ad ſententiam diffinitiuam excluſiuè, vel incluſiuè, & in ipſo proceſſu compilando poſſint carceri mancipare, & rigoroſo examine vti contra quoſcumque nobis ſubditos, procedendo per torturam, & alia tormenta, prout iuris erit, vel de iure ſibi videbitur. Quæ tamẽ tormenta adhibeantur iuxta conſilium Iuriſperiti (vel ſine dicta clauſula) Quapropter ijs præſentib. ijſdem Reuerẽdis commiſſarijs, tradimus omnimodã authoritatem & facultatem nobis à Sancta Sede Apoſtolica indultã vigore priuilegio-

uilegiorum noſtræ Congregationis, vel iuxta iuriſdictionem, ac poteſtatem nobis iure ordinario, vel delegato à Domino tali cum poteſtate ſubdelegandi competentem. Inſuper tenore præſentium (quatenus opus erit) iiſdem Reuerendis .... talis dignitatis.... impartiti ſuimus poteſtatem pro dicta cauſa expedienda inuocādi etiam brachium Eccleſiaſticum, vel ſeculare, tribunalque erigendi in quolibet noſtro monaſterio, vel territorio nobis ſubiecto: Concedimus & petendi facultatem ab ordinarijs locorum, ibi iuridice procedendi cōtra nominatos reos nobis, non ſubditos, ac quoſcumque alios delinquentes, & examinandi teſtes laicos in noſtro foro, cum iuramento præuio dicto conſenſu. Inſuper præcipimus in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub alijs pœnis noſtro arbitrio imponendis omnibus, & ſingulis Prælatis, monachis, commiſſis, & oblatis noſtræ Congregationis, vel ordinis, vel omnibus noſtris officialibus noſtræ diœceſis, vt omni mora poſtpoſita in iis, quæ concernunt celerem, ac legitimam præſentis cauſæ expeditionem cum annexis, & connexis, vobis ſtatim pateant. Datum in monaſterio Die.... &c.

D.... ſcriba Capituli.... vel Dietæ.... Vel, Datum in Palatio noſtro exiſtente in ciuitate... vel Notarius R... Pręſidis, vel Generalis.

Locus ſigilli.

Et in hoc ſeruetur conſueta forma ſubſcribendi huiuſmodi commiſſionales literas.

Et animaduertāt Commiſſarij, ne deludi poſſint à reis, dum oſtē-derint huiuſmodi mandatum ſuę iuriſdictionis, delegatę; nam ſi in dicto mandato reperiretur talis facultas à Principe, vel Republica, vel ordinario, impartita, ſub verborum ſerie communi, id eſt tibi Abbati, vel Decano, &c. denotando a ſolum nomen dignitatis, vel nomen proprium ipſius, non addendo (confiſi de tua doctrina) induſtria, & huiuſmodi; — a c. fin. extra, de offi. deleg. & ibi per Doctores.

2 tunc poſſent huiuſmodi commiſſarij delegati ſubdelegare talem iuriſdictionem: & idem dicetur, ſi diceretur, confiſi de tua induſtria, & in ſubdelegatione facienda talis cauſæ vtraque pars conſentiret, ſecus ſi non cōſentiret, & idem omnino dicendum erit de delegato ab inferiore Prælato, & non à Principe, qui non poſſet ſubdelegare: nam ſine delegantis conſenſu non poterit alicui ſubdelegare negotium ſibi delegatum. & ſi notarius, ſeu actuarius ſibi aſſignatus ſpecialiter in ſua delegatione, vel per ſpeciale decretum iudicis ordinarij, ipſi poterunt illum ſibi electum nominare per ſpeciale eorum decretum iis verbis, vel ſimilibus conceptum.

Cùm nobis infraſcriptis delegatis Iudicibus, & creatis Cōmiſſarijs à Reuerendis... Vel, Reuerendiſſimo Epiſcopo... viſum fuiſſet pro maiori expeditione cauſę nobis cōmiſſę aſſumere actuarium ad redigendū in ſcriptis omnia actitanda in pręſenti cauſa, & confiſi plurimum de integritate D... Ipſum elegimus in noſtrum actuarium, prout præſenti decreto eligimus. Datum in monaſterio, vel in Palatio noſtræ reſidentiæ Die...

D... Abbas monaſterij } *Commiſſarij.*
D... Abbas monaſterij }

De modo & forma ſeruanda à Commiſſarijs in primo actu fundationis tribunalis ſui, quando ad inſtantiam partis proceſſerint, vel ex denunciationibus in ſcriptis factis corã Capitulo Generali, vel Prouinciali, ſeu Dietis, vel coram ipſo Generale, aut Præſidente alicuius Congregationis, vel Ordinis.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij peruenientes ad monaſterium, in quo principaliter executio commiſsionis ipſorũ erat expedienda, quid primò facient.*

2 *Actuarius qua verborum forma vtetur in deſcribendo in proceſſu fuiſſe palàm lectas literas commiſsionales.*

3 *Forma procedendi contra ſcriptores literarum aliquarum, in quibus denunciabatur, aut accuſabatur apud ſupremum ſuperiorem, vel eius officiales immediatos, aliquis de aliquo crimine perpetrato.*

4 *Forma interrogandi, ſeu conſtituendi eũ, cuius nomine literę huiuſmodi fuerint ſubſcriptæ, traditur.*

5 *Commiſsarijs quid ſit faciendum, poſtquam repererint ſcriptorem literarum alios incuſantium.*

6 *Forma decreti aſsignantis terminum voluntario denunciatori, uel accuſatori ad probanda denunciata, ſeu accuſata.*

7 *Decreta, & citationes in cauſa regularium per quem erunt intimãdæ tam reo, & eius Aduocato, & Procuratori, quàm teſtibus.*

8 *Relatio huiuſmodi intimationis, in qua forma concipietur.*

9 *Forma interrogandi monachos generaliter ſuper ſcriptore dictarum literarum, ſub cuius nominis ſubſcriptione reperiuntur ſubſcriptæ.*

10 *Quid ponderare teneantur Commiſſarij circa depoſitionẽ teſtium ex officio examinatorum ſuper recognitione dictarum literarum, & ſcriptoris ipſarum.*

11 *Commiſſarijs quid ſit faciendum, ſi poſt accuratiſſimam inquiſitionem non repererint eſſe plenè probatum aliquem ſcriptorem fuiſſe ipſarum literarum, ſed ſolùm indiciatum, & per contrarias probationes indicia euacuata remanſiſſent.*

12 *Commiſſarij quomodo procedere teneantur, ſi repererint denunciatores, non ſua ſponte, ſed ui præcepti ſui ſuperioris denunciaſſe aliqua contra aliquem, & quare.*

13 *Cooperantes in malis operib. aliorum peccatorum participes erunt, & pœnarum infligendarum operantibus malum.*

14 *Prælati prudentes quid facere debeant, antequam recipiant denunciationem iudicialem contra aliquem ſibi præſentatam à denunciatoribus.*

15 *Forma interrogandi Prælatos, à quibus iuſſum fuiſſe ſibi denunciare aliquod maleficium ſuperioribus, ipſi denunciatores aſſerant.*

16 *Forma ordinis ſeruandi in examinandis ſingulis denunciatorib. inuoluntarijs tanquam teſtibus, vt ex eorum depoſitionibus poſſint reperiri varij.*

17 *Forma petitionis faciendæ à denunciatore voluntario, comparente in iudicio ad producenda nomina teſtium indè examinandorum, vel alias ſcripturas ad probandum ſe vera denunciaſſe.*

18 *Commiſſarij quid iubere debeant actuario, recepta dicta petitione.*

19 *Inſtructio pro Iudice ordinario, vel delegato procedente ex officio ſuo, excitato ab infamia, vel clamori-*

moribus propter aliquod crimen perpetratum in monaſterio, vel in diœceſi, vel in aliqua ciuitate con traaliquem clericum ſecularem.

C A P. II.

Um Commiſſarii peruenerint ad monaſteriũ, vel ciuitatem in qua executio mãdati ſibi facti faciẽda erit, anteq̃ ad actũ inquirendi de corpore delicti, & de delinquẽtib. ipſis proceſſerint, denunciẽt Prælato illius monaſterij, vel Eccleſiæ ipſius ciuitatis cauſam aduentus eorum, oſtenſis ſibi literis commiſſionalibus, quibus recognitis per illum (ſi illas recognoſcere petierit) aliàs ſi verbis ipſorum voluerit fidem pręſtare, præcipiant quàm primum citari eos, qui in teſtes nominati fuerant à delatoribus: & ſi agitur con tra clericos regulares mandent cõgregari monachos commiſſos, & oblatos in capitulo ad ſonum campanellæ more ſolito, & ſic congregatis iubeant eorum actuario ſupra electo per eos, vt alta & intelligibili voce totam mandati commiſſionalis ſeriem legat ad hoc, vt nullus ipſorũ de iuriſdictione eorum, & de ignorãtia cauſæ eorum aduentus poſtea poſſit rationabiliter pręt ẽdere, & iubeãt ipſi actuario talẽ actum deſcribere in actis tali, vel ſimili forma, videlicet.

Fidem facio ego. D.... qualiter die. ... hora tali R. D. ... & R. D. ... Commiſſarij cõgregatis in capitulo Reuerendo Prælato, & monachis huius monaſterij San-
2 cti ... R. talis. coram R. æius collega aliquali ſermocinatione præmiſſa mihi actuario iam electo de dit in mandatis, vt legerem coram omnibus literas ipſas commiſſionales, quorum præcepto morem gerens alta, & intelligibili voce me illas legiſſe præſentibus fateor, ac atteſtor. Eodem die.

D. .... Actuarius

Fundato igitur tribunali ſi huiuſmodi inquiſitionis aliquis fuiſſet promotor, eo quòd per literas manu ipſius, vel ... nomine tamẽ ſuo ſcriptas de aliquo maleficio ſuperioribus nunciaſſet quomodolibet, ſiue per modum
3 querelę, ſiue denunciationis iudicialis, tunc ipſum, vel ipſos, ſi plures fuiſſẽt ſcriptores, ſigillatim interrogabunt Commiſſarij tali forma, vel ſimili verborum, & tam interrogationes, quàm reponſiones ab actuario ſcribantur, vt latiùs infra. Die ....

Cùm R. Patres Commiſſarij ſupradicti voluiſſent, vt tenebãtur, exequi mandatum ſibi factum à R. ..... de inquirendo ſuper contentis in quibuſdam literis ſibi directis contra D .... aut de ſuper dilapidatione, ſeu furto rerum monaſterij, vel delicto alio perpetrato in monaſterio per D. ... in ius vocauerunt D. ... ętatis .... Dignitatis ..... ſub cuius nomine fuerant ſubſcriptæ literæ prædictæ, quarum principium erat. *Molto R. ò Reuerendi. ... Il Zelo del honore &c. & finita, Dal monaſterio ..... Di V. P. M. R. figliuolo obedientiſſ. D. ...* A' tergo verò. *Al molto R. ...* & deſcribatur tota ſeries verborum, quibus literę ipſæ ſcriptæ in principio, & fine
4 continentur. Quibus peractis ipſi Commiſſarij exigant iuramentũ ab eo, cuius nomine erant ſubſcriptæ dictæ literæ de mera & ve-
5 ra dicẽda veritate, & quicquid inde ſcit iuxta formã ſupradictam: et poſtea ipſum interrogent, vt infra, & primò.

Interrogatus, *ſe sà la caggione perche*

perche, ſia ſtato chiamato in giudicio, ò, ſe ſi la può immaginare. Reſpondit.

Interrogatus, *ſe detto D..... contra il quale era ſcritto, è ſuo amico, ò inimico, & perche.* Reſpondit.

Interrogatus, *ſe ha ſcritto ò fatto ſcriuere alli R.* (ad quos directę fuerant literæ) *& da quanto tempo in quà.* Reſpon.

Interrog. *ſe ſi ricorda di qual materia gli ſcriſſe.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe nelle ſue lettere diceua male di Alcuno, & di chi in particolare.* Reſpon.

Interrogatus, *chi lo moſſe à ſcriuere queſte coſe contra detto D...* Reſpon.

Interrogatus, *ſapete che dell'iſteſſa coſa altri ne habbiano ſcritto.* Reſpon.

Interrogatus, (oſtenſis dictis literis ſubſcriptis nomine ipſius cõſtituti, & incip. & deſinentibus, vt ſupra) *ſe eſſo deponente, hà ſcritto detta lettera, & riſguardi bene il carattere, ſe lo riconoſce per ſuo.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe è vero quanto ſi contiene in dette lettere.* Reſpondit.

Et cum hæc omnia depoſita per D... ad verbum fuiſſent relecta, in fidem veritatis ſe ſubſcripſit manu Propria..

Io D.... hò depoſto quanto di ſopra, & in fede mi ſon ſottoſcritto di propria mano.

His per actis Reuerendi Commiſſarij aſſignabunt ei, qui aſſeruerat illas literas ſcripſiſſe terminum congruentẽ arbitrio eorum, habito reſpectu ad materiæ contentæ in literis probabilitatem facilem, aut difficilem, ipſum monentes, vt ſe accingat ad proban-
5 da plenè, quę denunciauerat contra dictum D..... aliàs ſe fore puniendum tanquam calumniatorem procerto ſciat ſecundum conſtitutiones põtificias, & Reuerendorum Patrum noſtræ Congregationis, vel ordinis noſtri, & ſtatim [illegible] per ſpeciale decretum, vt omnia in proceſſu appareant infraſcripta forma, videlicet.

Die....

Cùm Reuerendi Patres Commiſſarij libraſſent depoſita per ſu-
6 pradictũ D.... ipſi (vt iuris eſt) aſſignauerunt terminũ dierũ... vel horarum.... ad producendum nomina teſtium, aut ſcripturas, vel alia monumenta, ex quibus in Iudicio in primis conſtare poſſet de corpore delicti ſupradicti à ſe delati ac deinceps de veritate dictorũ cõtra dictum .D... vt cõtra ipſum poſſit procedi ad ipſum deniq; puniendũ iuxta põtificias, & Reuerendorũ Patrũ Congregationis noſtrę conſtitutiones, aliàs ſi defecerit in probatione ipſorum, ſe puniendum fore (iuxta formam iuris) non ambigat, prout præſenti decreto dictum terminum aſſignant dierum..... vel horarum.. Datum in monaſterio. Die quo ſupra.

D.... Actuarius.

Et animaduertant Commiſſa-
7 rij, quòd tam dictum decretum, quam omnia alia erunt dicto conſtituto intimanda, & eius aduocatis, & teſtium citationes faciendæ per Actuarium, loquendo de regularibus. Cum Regulares non habeant alios miniſtros ad hoc deſtinatos, vt aliæ curiæ. Quapropter poſt eiuſdem intimationem,
8 ipſius relatio taliter erit ſcribenda in actis, videlicet.

Eodem die. Ego D.... acceptaui dictum terminum, & in fidem me ſubſcripſi manu propria.

Et

Et ſic ſetuét Commiſſatij cum
omnib. literarum directarum Re
uerendo .... ſcriptoribus. Atta-
men ſiquis ex ſcriptoribus negaue
uerit ſe dictas literas ſcripſiſſe, vel
ſubſcripſiſſe cum alijs: in quarum
ſubſcriptione reperitetur nomen
eius ſcriptū, in tali caſu ipſis Com
miſſarijs elaborandū erit in accu-
9 ratiſſima inueſtigatione perſonæ
ſcriptoris: & idem dicimus, ſi for-
ſan literæ fuiſſent ſubſcriptæ ſub
nominib. laicorum, vel nominum
peregrinorum, vt bis mihi conti-
git de huiuſmodi literarum ſcri-
ptoribus inquirere mandato Re-
uerendorum Patrum noſtrę Con
gregationis Caſſinēſis: in tali caſu
ſciant Cōmiſſarij ſe proceſſuros p
inquiſitionem generalem interro-
gādo Prælatum, & omnes mona
chos ipſius monaſterij tali forma,
ſeu clericos ipſius Eccleſiæ ſecu-
laris, videlicet.

Reuerendus P. D. .... Abbas
monaſterij .... in ius vocatus à
Reuerēdis Commiſſarijs & me-
dio eiuſdem iuramento de mera,
& plęna veritate dicēda, fuit inter
rogatus de infraſcriptis, & primo:

Interrogatus, (oſtenſis ſibi litte-
ris, quarum principium eſt) *M. R.
Con gran fiducia*: & finis. *Dal mo-
naſterio* .... (aut) *dalla Città di
Napoli li* ... *d'Agoſto* 1600. à ter
go verò, *Alli molto R*. ... &c.
*Venetia. In S. Giorgio maggiore.
Se eſſo R. Padre sà chi habbia
ſcritte tali lettere*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe può con fonda-
mento ragioneuole mouerſi à cre-
dere, chi ſia ſtato lo ſcrittore di
dette lettere*. Reſpon.

Interrogatus, *hora per qual
caggione ſia moſſo à credere, chè
D.* .... *habbia ſcritto le ſudette
lettere*. Reſpon.

Interrogatus, *chi era preſente
quando D.* .... *minacciò di ven-
dicarſi di D.* .... *contra ilquale
ſono ſtate ſcritte dette lettere*.
Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà che detto D.
del quale eſſo deponente hà tal
ſoſpitio, ne habbia altre volte fat-
ta ſimile opera, doue, & chi altro
lo sà*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà che altri cre
dano anco, che detto D.* .... *l'hab-
bia ſcritto, & come ciò ſua P. R.
lo sà*. Reſpon.

Interrogatus, de cauſa ſcientię
de loco, & tempore dixit, vt ſupra,
& poſtea faciat ipſum propria ma
nu ſe ſubſcribi dictæ depoſitioni.

His pręmiſſis ab Actuario ſub-
ſequentia verba ſcribantur im-
medietè.

Et cum depoſita per ſupradi-
ctum R. Patrem D. .... perle-
cta ad verbum fuiſſent per eun-
dem, manu propria ſe ſubſcripſit
in fidem veritatis.

Io D. ... *Abbate hò depoſto
quanto di ſopra, & in fede della
verità mi ſono ſottoſcritto di mia
propria mano*.

His per actis ponderent Com-
miſſarij qualitates eorum, qui fue
runt vocati in teſtes aliquarum cir
cunſtantiarum, quibus dicti de-
ponentes credunt literas fuiſſe
ſcriptas manu D. .... & accura-
tiſſimè illos examinent, & genera
liter vt ſupra, & in ſpecie ſuper di
ctis circunſtantijs, vt nihil de prę-
dictis remaneat indeciſum, & nō
10 inquiſitum, quoniam tali pacto
poterunt venire in veritatis pro-
ductorum cognitionem, & tali or
dine deinceps interrogabunt om
nes alios monachos generaliter,
& poſtea in ſpecie in ijs, de qui-
bus fuerunt vocati in conteſtes;
& non ita facilè credant indiſcri-
minatim depoſitionibus teſtium,
memo-

memores paſſionum, humanarumque fragilitatum, & malignitatum. Vltimus tamen examinandorum erit is, contra quem aliquã indè ſuborta fuiſſent indicia; ſed ſi adhuc nullus rationabili indicio grauatus reperiatur, tunc ſolertes Commiſſarij accedãt ad ſingulas cellas monachorum, & perſpiciant ſcripta eorum, comparantque non ſolum caracteres ſingulos cum caracteribus dictarum literarum: verum etiã matcham ſeu ſignum cuiuſque folij, ſeu carthæ, quoniam, vt mihi contigit, tali pacto fuit repertus quidam ſcriptor infamium quarundam litterarum, quæ tamen erant ſubſcriptæ ſub nomine laicorũ, & fingebat ſibi, ſcriptas fuiſſe in ciuitatib. longè diſtantib. à monaſterio, in quo ſcriptor eãrũ morabat, & ſic debita pęna fuit punitus pro taliũ literarum infamium ſcriptura.

His ergo peractis, & ponderatis, ſi tandem ſcriptorem earum ipſi Commiſſarij reperire non poterunt; vel indicia contra aliquem producta fuiſſent per contrarias probationes eliminata: ceſſent à

11 proſequutione indicij. In fine tamen actorum tali pacto exonerẽt conſcientias ſuas reddẽdo famam in ſcriptis ei, qui in principio videbatur fuiſſe infamatus, ex credulitate teſtium productorum de ſcriptura dictarum literarum, vt mihi contigit, dum eſſem Commiſſarius in quadam cauſa; forma huiuſmodi decreti erit ſequẽs, videlicet. Die....

Cum poſt diligentiſſimam inquiſitionẽ, Nos infraſcripti Commiſarij reperiſſemus vanè fuiſſe, & ſine verò fundamento D.... reſperſum infamia de dictarum literarum ſcriptura, vt apertiſſimè ex deductis in actis actuatis in dicta cauſa apparet: Idcirco ipſam iudicauimus innocentem de obiectis, prout pręſenti decreto iudicamus & abſoluimus ab inſtantia iudicij, donec alia inſurgãt contra ipſum indicia. Datum in monaſterio.... Die....

D.... Abbas aut Prior. } *Cõmiſ-*
D.... Decanus. } *ſarij.*

D.... Actuarius.

12 Sciant quoque Commiſſarij, quòd ſi aliquando aliquis denunciaſſet Prælatis, ſcilicet Archiepiſcopis, Epiſcopis, vel eorum Vicarijs, aut delegatis ab illis: Vel Reuerẽdis Prelatis regiminis alicuius Congregationis, vel ſuo Prælato, non ſponte ſua; ſed iuſſu ſuperioris denunciatorum ipſorum, in tali enim caſu ipſi denunciatores examinandi erunt, vt teſtes, & non vt denunciatores, ſeu accuſatores, ſuper contentis in dictis literis: vtendo forma ſupraſcripta, nec compellendi erunt ad probanda contenta in eis: ſed denuò examinandi ſigillatim, & ſecretò omni cum induſtria, vt appareat, an dicta prima depoſitio eorum in tali denuntiatione differat ab hac ſecunda, & ſic per conſequens reperiãtur falſum denuntiaſſe. Sed hoc exequantur Commiſſarij poſtquam ipſis conſtiterit de dicto præcepto. quapropter in ius vocabunt ſuperiorẽ dictorum ſcriptorum, vel denunciatorum, tali forma vtendo, Ipſum enim interrogabunt, ut infra; nam alias ipſi commiſſarij, hoc non animaduertentes comprobabuntur parũ eos curare de propria ſalute, ac honore tam eorum, qui fuerũt ſic denunciati, quàm ipſorummet commiſſariorum. Cum inde peruertant ordinem eſſentialem, ac præiudicialem iudicij, ac per conſequens

ſequens conuincantur ſitire ſanguinem humanum, tanquam cocodrili, ſomitem ſubminiſtrando maledicis nitentibus varijs modis deturpare optimam famam Monachorum Deum timentium, ac zelantium Dei, & religionis ſuæ decus, ſub hac lupina veſte fingẽtes ſe denũtiaſſe zelo iuſtitiæ aliorum crimina, forſan nunquam cogitata à monachis nominatis in huiuſmodi denũtiationibus. Animaduertant ergo antè omnia ad ea, quæ hic diximus, ſin alias, vel ipſis cooperantibus dedecori bonorum Religioſorum: & ſciant inſuper pro hac incuria à Deo optimo maximo, omnium ſupremo & ſolertiſſimo iudice meritò damnandos fore tanquam cooperatores iniquorũ calumniatorũ. Hoc ipſum omnes Prælati ponderent, nec & ipſi inſipienter efficiantur participes peccatis ſceleſtorum ſubditorum; & ſciant ſe non poſſe excuſari (ſaltem quo ad Deum, & eorum ſuperiores Iuris peritos, qui in ſuo regimine Deũ prę oculis habent) eò quòd dicãt, quod aliàs nõ reperiretur, qui eis aliena ſcelera denuntiaret, & ſic

13 non adeſſet locus iuſtitię. Memores ſint ergo, ꝙ omnes cooperatores malorum operum ęternis pęnis erunt addicendi. Cùm ſcriptũ ſit in Iure: *a Qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur*. & Apoſtolus dixerit, *b Dignos eſſe morte, non ſolùm iniqua agentes, verum etiam facientibus conſentientes*: de quo tamen, cum in prima parte huius tract. c in quo verbum fecimus de abuſione Clauſtraliũ, §. primo, in quo ſpecialiter actũ fuit de peccato Prælatorum, non punientium delicta ſubditorum: ideo hic illa omittemus, cũ per ſe pateat, non fore audiendos huiuſmodi maledicos, niſi ſe inſcripſerint tacitè, vel expreſsè ad pœnam talionis: quod ſi non probaſſent vera fuiſſe obiecta crimina, acertimè puniantur ab ip-

14 ſis Pręlatis. Quapropter prudentes Prælati, antequàm receperint huiuſmodi denuntiationes, ſeu querelas, benignè denunciatores ipſos moneãt, vt animaduertant, an illa plenè poſſint probare, ſciẽtes (quod ſi plenè non probauerint) ſe fore puniendos eadem pęna, qua de iure fuiſſent puniti ij, de quibus talia nunciauerant, ſi probaſſent plena probatione eos illa perpetraſſe; d quandoquidem huiuſmodi denunciatores talibus monitionibus aſſolent retrahi in ſummum bonum pacis eorum, et aliorum: aliàs ipſi prælati ſingula delicta denuntiata indiſcriminatim recipiendo, & ſuper eis ſtatim procedendo, nunquam quieſcent, & rixas, ac odia in ſuo monaſterio contra Dei, & ſanctiſſimi Patriarchæ Benedicti, ac aliorum Inſtitutorum, ac conſtitutionum Reuerendorum Patrum Congregationis cuiuſcumque enutrient. Regrediendo modo ad rem noſtram dicimus, Pręlatos, à quibus denunciatores inuoluntarij dixerint, ſibi fuiſſe iuſſum talia in ſcriptis denũciare, fore omnino cum iuramento interrogandos, an res ita ſe habeat, vt expoſuerant dicti denunciatores, & tali forma vtentur, videlicet:

Die......

Cum Reuerendi Commiſſarij audiſſent à D.... & à D..... &c. quòd ipſi denuntiauerint in ſcriptis Reuerendo Patri Pręſidi, vel Generali, aut Capitulo generali,

15 vel dietę, ſeu Concilio prouinciali nonnulla crimina contra D...... hoc ipſi non ſua ſponte, ſed iuſſu

a c fin. extra, de iniur. & dam. da.

b Rom. c 1. in fine.

c In prima par. cap. 6. §. primo.

d cap. 2. extra, de calũ. & ibi p Doctores.

Reuer. P. D.... eius Prælati, & non propria voluntate fecerint, ac perinde ſe nō teneri ad illa probanda iudicialiter. Icircò ipſis Reuerendis Commiſſarijs viſum fuit iuſtitiæ conſonum in ius vocare ipſum R. P. D... eorum Prælatum, & interrogare de dicto iuſſu, & de infraſcriptis alijs. Quapropter cum dictus R. P. D. .. coram ipſis Reuerēdis Commiſſarijs vocatus, ſe præſentaſſet præmio ei exhibito iuramento de mera, & plena veritate dicenda de infraſcriptis, & quicquid inde ſciret, primo fuit interrogatus, videlicet.

Interrogatus, *ſe ſua P. R. sà che alcuno ſuo monacho ò cōmeſſo habbia à ſe, ò ad altri denuntiato qualche peccato contra alcuno ò contra D....* Reſpondit.

Interrogatus, *come queſto sà ſua P. R.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe hà comandato à D.... & à D.... che li denontiaſſero in ſcritto le coſe notate in dette deuuntie loro.* Reſpon.

Interrogatus, *qual fù la caggione, che ciò comandò alli ſudetti.* Reſpon.

Interrogatus, *che ne fece V. P. R. poi di dette denuntie.* Reſpon.

Interrogatus, (oſtenſis ſingulis denunciationib. quarum principium eſt) *molto R..* & finis, *Dal monaſterio... li di .... Io. D.. .) ſe ſua P. R. ſa che queſte ſiano le dette denontie, che comandò, che faceßero li detti monachi denontiatori.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà che dette denontie ſiano ſtate ſcritte di mano di detti denontiatori, & come lo sà.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe ſua P. R. crede, che ſia vero quanto ſi contiene in dette denontie.* Reſpon.

Interrogatus, *perche eſſo come ordinario non hà proceduto* ad inquirere, *ſopra le coſe denontiategli; per poter poi, come l'obligo ſuo era; caſtigare li malfattori ritrouati, ò gli denonciatori ritrouati falſarij.* Reſpon.

Interrogatus de cauſa ſcientię, &c. & faciant eum ſubſcribere forma ſupra ſępius tradita.

His peractis animaduertant Commiſſarij ſapientiam Danielis in examinando denunciatores inuoluntarios, vt omnino diuidantur. Quapp poſt examē vniuſcuiuſque eorum, illum egredi mona
16 ſterium illud iubeant, ipſum deſtinando in alio, vel in aliqua monaſterij poſſeſſione, donec huiuſmodi denunciatores inuoluntarij deponant plano in iudicio cum iuramento, & vt nullus eorum poſſit alteri communicare depoſitionem propriam: & interrogabitur, quiſque ipſorum ſigillatim de qualibet circunſtantia criminis delati, & non ſolum, prout ipſe denunciauerat, verùm etiā de alijs pertinentibus tamen ad idem crimen, vt inde poſſint cognoſcere Commiſſarij falſitatem, vel veritatem dictæ eorum denuntiationis.

Quibus omnibus ritè, & rectè exequutioni mandatis vocent in ius denuntiatores voluntarios; vel ſi ex ſe ipſis comparuerint, erunt ſigillatim audiendi infra terminum ſibi aſſignatum, qui comparentes poterunt vti tali, vel ſimili forma verborum in ſcriptis pręſentanda manu eorum propria, ſi fieri poterit commodè, videlicet.

Comparet D....., coram Reuerendis Commiſſarij exponens, quòd cum die.......... fuiſſet ſibi iuſſum à Reuerendis paternitatib. veſtris, vt infra terminum dierum..... deberet comparere ad produ-

producendum quicquid haberet in probationum ſuæ veridicæ de-
17 nunciationis factę coram ipſis... contra D..... de, & ſuper eius admiſſo crimine, ſcilicet, quod ipſe fecerit.... Quapropter modò comparens pręſentat articulos, & nomina, & cognomina ipſorum teſtium, ſuper quibus erunt examinandi tam ſuper corpore delicti, quā ſuper perſona delinquentis (nomina verò teſtiū erunt ſubſcripta,) producit, & præſentem ſcripturam ad idipſum probandum. Quapropter petit omni meliori modo, cum omni (qua decet, reuerentia) ſibi ſubminiſtrari iuſtitiam contra denunciatos procedendo ad ipſos puniēdos, aliàs proteſtatur de iniuſtitia ſibi adminiſtranda, (& omnino dicat cum Reuerentia, &c. aliàs poſſet puniri à Iudice, ſeu Commiſſarijs pro inreuerenti proteſtatione facta) & ita petit ſibi, & bono communi totius congregationis, vel ordinis ipſius comparentis prouideri iſto, & omni alio meliori modo &c. Nomina teſtium ſunt, videlicet. D..... D..... D..... &c.

18 Et ipſi Commiſſarij præcipiāt actuario ipſam petitionem admittere ſi, & inquantum, & ſuper dictum petitionem faciant deſcribi ſubſequētia verba, videlicet, Die... Anni... fuit præſentata præſens petitio per manum D...... & à Reuerēdis Commiſſarijs fuit admiſſa, ſi, & in quantum, &c.

Et hæc omnia erant præmittenda à Commiſſarijs procedentibus
19 ad inquirendum (antequam incipiāt inquirere de corpore delicti) ad inſtantiā partis, vel propter denuntiatores voluntarios, & etiam inuoluntarios, cum de vtriſque dictum fuiſſet; ſed ſi ex off. Iudex ordinarius inquireret, vel committeret inquiſitionem: tunc incipiāt per ſe capere informationes priùs de corpore delicti, quàm inquirāt contra perſonam delinquentis modo & forma infraſcripta; ſed ſi ex off. ordinarij Iudicis, ſeu generalis ordinis, ſeu Congregationis alicuius excitato ex clamore ſecularium, vel euidentia facti ad aures ipſius delati ipſi Commiſſarij fuiſſent deſtinati ad inquirendum, tunc poterunt procedere, vt infra ſtatim dicetur.

De forma procedendi per Commiſſarios quando fuerint deſtinati ad inquirendum ſuper aliquo crimine ex off. propter euidentia facti, vel clamores deductos ad aures Reuerendorum Regiminis ſupremi totius ordinis, ſeu Cōgregationis alicuius.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij deſtinati ad inquirendum ſuper aliquo crimine ex off. propter euidentiam facti, vel Clamores deductos ad aures generalis, vel ſupremi tribunalis alicuius Epiſcopi, vel alicuius ordinis, ſeu Congregationis regulariū, quo modo procedere debeant, et quare.*

2 *Graue eſſe videtur ex Domo Dei ſumere probationes contra eum.*

3 *Quæ bona producat accurata, & repentina inquiſitio cellarum, & officinarum monaſterij in caſu, de quo eſt ſermo in præſenti cap.*

CAPVT III.

CVM ergo huiuſmodi Commiſſarij (de quib. in Rubrica) peruenerint ad monaſterium, vel Eccleſiam, in qua exequi tenę-

buntur proprium mandatum, antequam ad inquirendum proceſſerint, denuntient Prelato Eccleſiæ illius, vel illius monaſterij cauſam aduentus eorum, & præcipiant in cathedrali Eccleſia clericos ſi agitur contra eos, vel monachos congregari monachos in Capitulo ad ſonum campanellæ, ſi agitur contra eos, & alta & intelligibili voce iubeant ab aliquo monachorum legi ſeriem verborum ipſius mandati, ſeu literarum huiuſmodi commiſſionaliũ, vt inde nullus illorum poſſit ignorantiã cauſæ aduentus, & poteſtatis eorum prætendere. Et ſi inquirendum eſſet de furto perpetrato in eccleſia ſeculari, vel in monaſterio, ſeu occupatione furtiua alicuius grauis rei, vel concionabuli, ſiue libelli famoſi, vel falſitatis ſcripturarum, aut inhoneſtæ familiaritatis cum mulieribus, vel de verberibus, aut vulneribus illatis, vel ſimilibus criminibus, quę aſſolent perpetrari à perſonis leuibus, & infamibus, facto ſermone, & expoſita eorum aduentus cauſa, hortentur omnes ad deponendum, quę ſciuerint cum omni Dei timore, de quibus loco ſuo interrogabuntur, & ſi nimis graue videatur ex domo rei probationes ſumi contra ipſum reum, a tamen iuxta ritum curiarum ipſi Reuerendi Commiſſarij præcipiant ſibi à clericis, &c. ſeu à monachis, & commiſſis omnibus aſſignari claues cellarum, & officinarum dicti monaſterij, ſeu dictæ eccleſiæ, & domorum, & ſtatim aſſumpto Prælato, vel altero, aut duobus clericis dictæ Eccleſiæ, ſeu duob. monachis grauibus, & notario, iam electo conferant ſe ad domos clericorum dictæ eccleſiæ, ſeu ad ſingulas cellas, & officinas perluſtrandas, & accuratiſſimè perquirant ſi aliquod inuenerint indicium, vel inſtrumentum, quo potuit crimen prætenſum perpetrari, & ſtatim illud deſcribi faciant ipſi Commiſſarij cum omnibus qualitatibus illius rei, & loci, vbi reperta res ipſa fuerit, & conditiones ac circunſtantias omnes, vt puta, repertum fuit in domo, ſeu in cella D.... tale genus armorũ, talis ſcriptura, cuius principium eſt.... & finis.... talis pecuniæ quantitas, talia ferramenta, & in cella D.... tales literæ minus honeſtæ, quarum initium erat.... & finis... A tergo verò... & ſic de ſingulis, & poſt talem b inquiſitionem, & adnotationem in ſcriptis redactam præcipiant illis vocatis ad intereſſe tali inquiſitioni, vt ſe ſubſcribant tali actui in fidem veritatis. Quibus peractis, ſciant quod dictæ res (quæ poterunt deſeruire Commiſſarijs pro indicijs) nullo pacto erunt relinquendæ in eadem domo, ſeu cella, vel officina, in qua illę repertæ fuerint, ſed ipſi Commiſſarij ſecum deferant, & recludant in arca tuta adhoc, vt quoteſcumque opus fuerit ex illis elicere indicia contra prætenſos reos, præ manibus eas habere poſſint, vt ſuper ipſos poſſint tempore ſuo interrogare teſtes, & denique reos, apud quos illa fuerunt inuenta. Nam inde pro certo ſciant Commiſſarij ſe reperturos aliquid, ex quo venient in notitiam aliqualem reorum per confrontationem caracterum, vel aliquo alio exquiſito modo, prout nobis cõtigit, dum commiſſarij munere fungeremur in quodam arduiſſimo negocio, c ſciant indè Reuerendi Commiſſarij quòd ex tali diligentia hęc bona producenda erunt. Nam primò

a l. Nimis graue. C. de Teſti. Boſſ. in tit. de examin. reorũ, nu. 9.

b Clar. in §. Furtũ. ver. Quęro nũquid, & q. 27. in princ. Conrad. de offi. præto. fol. 630. nu. 14.

c In ſimili docuit Conrad. vbi ſup. in tit. de cõtumac. fol. 759. nu. 2.

mò incutitur maximus timor tam criminoſis (contra quos dirigenda
3 erit inquiſitio) quàm reliquis, qui in teſtes vocandi erunt; cum & ipſi indè meritò ſuſpicabuntur aliquod contra eos indicium repertum, vel forſan de facili reperiendum, & ne conuincantur rei, vel falſum depoſuiſſe; vnde quam facillimè interrogati (loco ſuo) veritatem edicent, ex qua poterunt ipſi Commiſſarij faciliori quadã via procedere ad vlteriora. Secundo ipſi rei, & complices priuabuntur facultate abſcondendi huiuſmodi res, quæ poſſent operari indicium aliquod contra ipſarum detentores: nec de tali noſtra monitione poterit hodie quis mirari, cum huiuſmodi diligentiam adhibendi mos inoleuerit in vtraque curia in ſimilibus caſibus. Nã ſolertes iudices inchoare ſolent iudicium à perquiſitione, nullius præmiſſa probatione indicij; ſed ſtatim exhibita ſibi de perquirendo commiſſione, habito (tamen reſpectu ad perſonas, contra quas inquiritur, ad negocium, de quo inquiritur) talem perquiſitionem agunt: etſi hoc non ſit obſeruandum paſſim, & in quolibet negocio friuolo, & parui momenti, vel contra perſonas graues, nobiles, & honeſtas, cum neque ipſa curia ſecularis tali modo perquirendi in omni negocio vtatur, nam vbi nulla fraus, aut ſcandalum timebitur, talis diligentia poterit omitti. Tali pacto ergo fundato tribunali, ipſi Commiſſarij omni cum modeſtia, ac grauitate ac lenitate poſſibili procedant ad vlteriora.

De forma procedendi, quando delictum perpetratũ eſt facti permanentis, & de forma exigendi iuramentum à teſtibus examinandis ſuper ipſo facto permanente.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij in primis de corpore delicti accuratè inquirere tenentur, & in proceſſu quomodo de ipſo conſtare debebit.*

2 *Delicta, quę committuntur, ſunt in triplici differentia, & de prima ſpecie ipſorum, nuncupata à Doctoribus delicta facti permanentis.*

3 *Delicta facti permanentis, quæ dicantur, & quare.*

4 *De corpore delicti quando dicatur Commiſſarijs conſtare, & quæ ponderanda, & in actis deſcribenda erunt, vt verè conſtare de corpore delicti dici poſſit.*

5 *Forma interrogandi teſtes ſuper recognitione corporis delicti, & generaliter ſuper perſona delinquentis, quæ adhuc ignoratur.*

6 *Quid faciendum ſit Commiſſarijs, ſi reperiri non poterunt teſtes cognoſcentes cadauer repertum in monaſterio, aut in villa monaſterij, aut in alio loco Eccleſię, vel ciuitatis, vt hic conſtare de corpore delicti dici poſſit.*

7 *Cadauer humatum quando extrahent Commiſſarij, & quid tunc præcipere debeãt fore in actis deſcribendum ab actuario.*

8 *Commiſſarij in viſitatione hoſtij fracti, vel incendij, vel ſimilis facti permanentis, quam diligẽtiam adhibere teneantur, & in actis quid adnotari mandare debeant.*

9 *Forma verborum in actis deſcribendorum in viſitatione vulnerati facienda à Commiſſarijs, &*

forma

forma depoſitionis eius recipiendæ ſuper vulnerantis perſona.

10 *Commiſſarij aduertant, quòd vulnerati, vel uerberati aſſoleāt duplici de cauſa negare ſe cognouiſſe percuſſorem, & quid tunc ipſis ſit faciendum, annotatur.*

11 *Commiſſarij quando certi eſſent de perſona vulneratoris, quid facient.*

12 *Commiſſarij quid facient, quando inquirunt de corpore delicti facti permanentis, cuius cognitio perfecta non eſt eorum profeſſionis.*

CAP. IIII.

QVISQVIS voluerit in compilando contra aliquem clericum ſecularem, aut regularem, informatuũ proceſſum in cauſa ſibi commiſſa criminali, laudabiliter apud Deũ, & homines infraſcripta eius memoriç imprimẽda erunt. Nam

1 primò inquirendum à Commiſſarijs, an quid factũ ſit, quod aliàs communiter Doctores corpus delicti appellant. *a* Quapropter in primis conſtare debebit in proceſſu de corpore delicti modo liquido per plenas *b* probationes, vel per indicia, & coniecturas, *c* ſed vt faciliori quodam modo intelligamus, q̃ando dicatur conſtare de corpore delicti. Quis verò titulus inquiſitionis in huiuſmodi fuerit inſcribẽdus in ſubſeq̃nti

2 capitulo ſexto tradetur: vide ergo ibi. Sciendum quod delicta aſſolent dici, & eſſe in triplici differentia: nam aliqua dicuntur delicta facti permanentis, alia facti tranſeuntis; nonnulla dicuntur delicta facti dubij: ijs ergo præmiſſis, Vos non lateat Commiſſarij Reuer. non eſſe procedendũ ad inquirẽdum vniformiter in qualibet eorum ſpecie, ſ. de corpore delicti permanentis, ſicut de corpore delicti tranſeũtis, vel dubij.

a Clarus in praxi. §. fin. quæſt. 4. in princ.

b Maſchardus de prob. lib. 2. concl. 830. nu. 5.

c Becci. in conſ. 70. nu. 11. & ſequẽ. lib. 1.

3 Quapropter ſciant Cõmiſſarij, quòd ſi ad eos quomodocumque fuerint delata delicta facti permanentis ſic, appellata, pro eo quòd poſt ipſa perpetrata veſtigia adhuc remaneant; qualia ſunt homicidia, incendium, vulnus, ſtuprum in virgine, furtum cum fractura, & ſimilia: vtique debebit primò ipſis Commiſſarijs conſtare de cadauere occiſi, de loco incendij, de vulnere, & fractura per oculorum inſpectionem, vt dicatur cõſtare de corpore delicti. *d* Ideo ex generali conſuetudine, & communi iudex, vel alter ſpecialiter ab ipſo directus debebit proprijs oculis videre cadauer ipſius, ſeruando ſequentem formam in exercendo huiuſmodi actum inſpiciendi cadauer occiſi. *e* Nam annotanda erunt omnia, quæ viſa repertaque fuerint. Verbi gratia, deſcribẽdo ætatem, ſtaturam, barbam, & alia ſigna ſpecialia cadaueris, & locum, in quo fuit repertum, quo ſitu iacebat, particularia vulnera ſigillatim cũ ſuis qualitatibus, & circunſtantijs, & quo genere armorum ipſa vulnera illata ſint, vel videantur: & an punctim, vel cęſim, bona, & res, quæ penes dictũ cadauer repertæ fuerint, & ſimilia, *f* iuxta formam ſequentem, videlicet:

Die.... menſis....

Viſum & repertum fuit per me notarium ſupraſcriptum præſentibus Reuerendis Commiſſarijs, & D.... & D.... in teſtes ſpecialiter vocatis ad talem recognitionem faciendam, Cadauer cuiuſdam clerici, vel monachi iuſtæ ſtaturæ, barbæ nigrę, vel flauę, vel imberbis, ætatis annorum.... in circa,

d Clarus in praxi. q. 4.

e Clar. vbi ſuprà q̃ſt. 4. ver. Quando verò. ibi, ſtatim igit.

f Boſſ. in ſua praxi. tit. de delict. num. 24. Clar. vbi ſuprà, verſi. Quando verò, per totũ.

4 circa, indutum infraſcriptis veſti-
mentis, & quòd deſcribátur non
ſolum omnia indumenta à capite
vſque ad pedes, non tantùm exte-
riorū, verum etiam interiora, &
omnia alia, vt ſunt ſcripturæ, vel
huiuſmodi bona, quæ in ipſis ve-
ſtibus, vel in domo eius, vel in cel
la, aut alio loco, quo iacere cada-
uer fuerit repertū, & omnia alia,
quæ fuerant propè ipſum reperta
ſigillatim, & expreſsè per verba
clariſſima deſcribenda erunt, & ſi
literæ deſcribantur, & ipſę eodem
modo, quo diximus denotandas
fore literas querelę, vel denuncia-
tionis in ſecundo capitulo, & ipſę
deſcribendæ erunt. & hæc bona
cuſtodiantur (vt diximus. a) Qui-
bus peractis, & ipſe notarius ſub-
dat: Hæc omnia vidi, & annotaui
ego D..... actuarius, vt ſupra pro
veritate præſentibus D... & D...

a Supra in cap. 2. præſentis ſecundæ partis.

. His peractis Commiſſarij exa-
minabunt duos, vel plures teſtes
ſuper recognitione facta dicti ca-
daueris ad hoc, vt ſi poſſibile ſit
de eius nomine, cognomine, &
5 patria conſtet de ipſo cadauere, &
ipſi teſtes interrogandi erunt tali
forma cum iuramento D......
ætatis .... dignitatis ... teſtis vo-
catus, & medio iuramento de di-
cenda mera, & plena veritate de
infraſcriptis, & quicquid inde ſcit,
& fuit primò

Interrogatus, *ſe eſſo teſtimonio conoſce D ... hora morto.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà, ò hà inteſo che haueſſe inimicitia detto D....* Reſpondit.

Interrogatus, *con chi, & da quanto tempo in quà.* Reſpon.

Interrogatus, *per qual cagione.* Reſpon.

Interrogatus, *chi altro sà tal inimicitia.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà, ò hà inteſo che ſiano alcune uolte ſtate parole ingiurioſe, ò minaccie, ò pugni, ò ſimili coſe tra D... & eſſo D.... morto.* Reſpon.

Interrogatus, *in preſentia di chi fu queſto?* Reſpon.

Interrogatus, *Il R.P. Abbate, ò il Veſcouo* (quoad clericos ſeculares) *ò D... che era all'hora ſuperiore in monaſterio, hà mai ſaputo tali diſguſti tra detto D.... morto, & detto D....* Reſpon.

Interrogatus, *il ſudetto Abbate ò ſuperiore che remedio ci hà fatto?* Reſpon.

Interrogatus, *come ſapete di tal rimedio.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe hà ueduto, ò hà inteſo, che alcuno Monacho habbia tenuto arme nel monaſterio, & di che qualità.* Reſpon.

Interrogatus, *quanto tempo, & con licentia, ò ſenza del ſuperiore.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà, ò hà inteſo à qual effetto tenea queſte arme.* Reſpon.

Interrogatus, *chi altro sà, ò hà inteſo, che detto D... teneſſe arme in cella, et perche.* Reſpon.

Interrogatus de cauſa ſcientiæ, &c.

6 Quod ſi non poſſint haberi tūc
teſtes informati: puta, quia occiſus
ſit forenſis, tunc relinquendum
erit cadauer in loco, in quo reper-
tum eſt bene cuſtoditū, vel in Ec-
cleſiā, vel ad alium locū publicū
erit deferendū, vt poſſit cognoſci
à prætereūtibus, quod ſi cognitio
prædicta haberi non poſſit ſupra
dictis obſeruatis, lapſo aliquo tem
poris interuallo cadauer ipſum
mandabitur ſepulturæ, & dice-
tur, præmiſſa tali diligentia ſeruata
conſtare de corpore delicti; b ſed
ſi cognitum fuerit à principio, ni-
7 hil horum fiet; ſed ſi iam cadauer
fuiſſet

b Clar. vbi ſup. in ver. Quando verò. ibi, & debet recognoſci.

ſuiſſet humatum omnino extrahendum erit à ſepultura, & recognoſcendum foret (modo & forma qua ſupra) mutatis breuiter mutandis, & additis addēdis,[a] & ſciendum quòd eadem forma vti debebit notarius in deſcribendis his, quæ reperiuntur, dum Viſitator locus incendij annotando re-
8 liquias combuſtionis, vel porta, ſeu oſtium fractum, aut paries fractus, mutatis tamen mutādis) prout facti qualitas, & circunſtantiæ ſuadebūt.[b] Aduertendo tamen, vt omnia minutatim annotētur, vt ſupra fuit dictum.

a Clar. vbi ſupra, q. 55. in ver. quādo autē, circa mediū, ibi, & cauti iudices.

b Clar. vbi ſupra q. 4. in ver. quando verò, in fine.

Forma autem viſitationis vulnerati, & depoſitionis eius recipiendæ ſuper vulnerantis perſona erit talis, videlicet.

Viſitatus fuit per me D..... Actuarij de mandato RR. Commiſſariorū, vel ſi ipſimet viſitaſsēt,
9 dicat coram Reuerēdis Commiſſarijs, D.... iacens in lecto in cella ſeu aula ſuæ ſolitæ habitationis vulneratus vnico, vel pluribus vulneribus, alterum quorum eſt in capite, alterum in brachio, & ſic de ſingulis cum maxima ſanguinis effuſione, & hoc vulnus, vel vulnera videbātur illata fuiſſe baculo, vel enſe, gladio, prout illata apparebūt, & erant longitudinis ferè vnius palmi, vel (prout erant) quæ ego vidi, ſi verò vulneri ipſi adhibita fuiſſent medicamenta, ita, vt ipſius, vel ipſorum qualitas videri non poterit, tunc erit dicendum, quòd vulnus propter medicamenta appoſita videre non potui, Quæ ego, &c.

Qui vulneratus delato ſibi iuramento tacto pectore more religioſorum de mera, & plena veritate dicenda, & quicquid inde ſciuerit, dixit vt infra, & primo fuit.

Interrogatus, *ſe eſſo D.... ferito habbia in alcun tempo hauuto nemicitia con altri?* Reſpōdit ſic.

Interrogatus, *con chi?* Reſpon.

Interrogatus, *da quanto tempo in qua, & per qual caggione habbia hauuto nemicitia cō il detto Don.....* Reſpon.

Interrogatus, *ſe voi l'hauete mai offeſo ò minacciato con parole ò aſſaltato?* Reſpon.

Interrogatus, *chi sà queſta voſtra nemicitia con detto D.....* Reſpon.

Interrogatus, *come lo sà?* Reſp.

Interrogatus, *ne volete giuſtitia di dette ferite cōtra detto D.... ò gli perdonate?* Reſpon.

Interrogatus, *fu ſolo, ò accompagnato detto D..... quando vi aſſaltò, & in che luogo?* Reſpon.

Interrogatus, *erauate armato voi, quando vi aſſaltò detto D... ò ſenza arme?* Reſpon.

Interrogatus, *chi era præſente quando ui minacciò, & quante uolte ui minacciò detto D.....* Reſpon.

Interrogatus, *chi fu preſente, quando vi ferì detto D....* Reſpon.

Interrogatus, *con che arme vi ferì detto D.... & come lo conoſceſti?* Reſpon.

Interrogatus, *che hora era all'hora, quando detto D.... vi aſſaltò?* Reſpon.

Et poterunt Commiſſarij alias formare interrogationes iuxta reſponſiones ab ipſo vulnerato factas ſuper dictis generalibus interrogationibus.

10 Aduertant tamen quòd huiuſmodi vulnerati duplici ex cauſa aſſolent negare ſe noſſe vulnerantem, tum quia timent (forſan) quòd ſibi inde deterius contingere poſſit, tum etiam quia intendunt

propriás

propras iniurias vlciſci, quod ita facile non poſſent, & ſine proprio periculo facere, ſi detuliſſent nomina vulnerantium, vel percuſſorum: Iccirco à Commiſſarijs maxima erit diligentia adhibenda, vt delinquentis huiuſmodi (etiam in viro ipſo vulnerato) notitiam habeant, a quod ſi id aſſequi non poterunt, & videbitur ſibi vulneratum prædictum nolle patefacere delinquentem, quia vindictam de per ſe de vulnerib. ſibi illatis ſumere intendit, bonum erit, vel præfatum vulneratum ad carceres conduci facere, vel ſi qualitas perſonæ, vel vulneris id non permittat; illum in aliqua ſpeciali aula ſequeſtrare cum cuſtodia omnino ſtudeant Commiſſarij, ita vt arripere fugam non

11 poſſit: b Sed ſi delinquens eſſet certus, vel ipſum manifeſtaſſet vulneratus, & timor ſubeſſet ſcandali alicuius, tunc qui vulnera inflixit, ſi poſſet apprehendi, ſtatim eſſet carceri mancipandus (ſi eſſet tamen infamatus de tali vulneratione per præuiam, & breuem etiam oretenus captam informationem) ne effugiat, & denuo ſtatim poſt huiuſmodi carceratiõe plenius capiant contra ipſum informationem, vt infra ſuo loco dicetur, quamuis adhuc de delicto ipſius non conſtaſſet Cõmiſſarijs, c & ita obſeruari de ſtilo in curijs vtriuſque fori Doctores aſſeuerãt, & quidẽ optima ratione nedum Commiſſarij corpus delicti inueſtigant, delinquens ipſe impunitus euadat. d Facilius eſt enim captum liberare, quam liberum capere, & carceribus mancipare, e vt experientia rerum docet magiſtra. f Si verò non eſſet timor de fuga, capta informatione, (vt infra ſuo loco dicetur) erit ille citandus ad perſonaliter comparendum, vel ſaltem oretenus per actuarium vocandus ante Commiſſarios, vt infra. Et hæc ſufficiant pro aliquali inſtitutione procedendi ad inquirendum de corpore delicti permanentis, quod per Commiſſarios poterit cognoſci ſine alterius miniſterio. g Sed ſi ea, quæ in iudicium deducuntur, eſſent quidem de delicto permanente; ſed tamen non poſſent iudicari per Commiſſarios, eò quòd non ſint eorum profeſſionis, prout exempli gratia.

12 An virgo ſtuprata fuerit, an vulnus mortale ſit, & ſic de ſingulis: tunc ipſi Commiſſarij tenebuntur vocare ad ſe peritos in arte tali, pro recognitione talium factorũ permanentium, ſcilicet, obſtetrices, & chirugicos, qui vulnera, pudendaque inſpiciant, ac deinde iure iurãdo voluntario interpoſito. Vel quod, & tutius erit, præuio aſſenſu obtento à iudice, ſeu gubernatore ciuitatis illius in ſcriptis, vt poſſint compellere laicos ad teſtificandum cum iuramento de ijs, quæ neceſſaria videbuntur, pro expeditione ſuæ commiſſionis, alias errarent, & depoſitio eorum eſſet nulla, ſi ipſi Commiſſarij eſſent regulares, exigerent iuramentum per vim, cum ſuper eos laicos deſit iuriſdictio: & ſic ſeruetur ſemper in examine laicorum, vel aliorum ſibi non ſubditorum, alias peruenirent de vſurpata iuriſdictione. Igitur tactis ſacris ſcripturis ipſi laici cum iuramento deponant. An adſit fractura in adoleſcentula, an vulnera, vel vulnus ſit mortale; nec ne. h Et notandum quòd ſatis erit huiuſmodi peritos ſemper prædicta deponere de ipſorum credulitate, & iudicio, cum non teneantur præci-

a Clar. vbi ſup. q. 5. in princ.

b Hercul. de caut. de nõ offen. ca. 3. num. 11.

c Clar. vbi ſup. q. 4. in ver quando verò.

d Clar. vbi ſupra.

e Arg. in l. ſi Titio, & ibi Aret. in 3. not. ff. de lega. 1. & in l. fina. C. in quibus cau. reſtit in integ.

f c. Quã ſit, & c. Cupẽtes, de elec. lib. 6.

g Clar. in praxi. §. fin. q. 4. ver. hęc autem, circa finem.

h Clar. vbi ſup. in ver. quando vero, in fine, et ver. ſequẽti.

præcisè de veritate talium teſtifi-
cari. Tamen Commiſſariorum
erit ponderare qualitates perſona
rum huiuſmodi peritorum, & de
poſitiones eorum, vt talem fidem
illis adhibeant, quam ſibi præſta-
re videbitur. *a* Cum ſæpe conti-
gat eos motos precibus aliorum
fratrum, & conſanguineorum ip
ſorum reorum non deponere,
quòd verè ſentiunt.

a Clar. in praxi. § Homicid. ver. ſcias autē.

De forma procedendi in inqui-
ſitione, quando delictum eſt fa-
cti tranſeuntis, non relinquen-
tis veſtigia expreſſa poſt ſe, aut
difficilis probationis.

S V M M A R I V M.

1 *Delicta facti tranſeuntis, quæ di-*
cantur.
2 *Quando conſtare dicatur de cor-*
pore delicti facti tranſeuntis.
3 *Commiſſarijs quomodo erit pro-*
cedendum ad inquirendum, quan-
do delicta ſunt facti tranſeuntis.
4 *Commiſſarijs an ſemper opus ſit*
inquirere de corpore delicti, ante-
quam de perſona delinquentis, &
à quo abſtinere debeant.
5 *Commiſſarij poterunt inquirere*
contra ſuſpectos, & procedere ad
eos carcerandos, non ſolum in de-
lictis facti tranſeuntis, verum e-
tiam facti permanētis, etiam ſibi
prius, non conſtito de corpore de-
licti, ſi hoc ſuaſerit cauſa ratio-
nabilis.

C A P. V.

1 HABITVM ſermonē
de modo procedendi
in inquiſitione, quan-
do delictum dicatur fa
cti permanentis; meritò ſubſeque-
tur ſermo de modo procedendi
in inquiſitione, quando eſſet deli-
ctum facti tranſeuntis, quorum
veſtigia remanere non ſolent, pu-
ta, adulterium, percuſſiones, quæ
fiunt manibus, pedibus, vel cum
baculo ſine liuore, iniuriæ verba-
les, blaſphemiæ, minæ, & huiuſmo
di: *a* vel difficilis probationis, vt
eſt furtū ſine fractione arcæ, vel
iannæ, falſitas, corruptio iudicis, te
ſtium, & aliorum officialium, &
huiuſmodi: vel quæ ſolo animo
2 perficiuntur, tunc ſufficit annota
ri in ſcriptis per notarium coram
teſtibus indicia, & coniecturas ad
faciendum cōſtare de corpore de-
licti, & hoc ſine difficultate proce
dit, qn̄ aliundè ſuper prędictis pro
batio haberi non poſſit. *b* In hac
ergo ſpecie delicti facti tranſeun-
tis Commiſſarijs erit proceden-
dū infraſcripto modo: nō.n. erit ne
ceſſè vti aliqua inueſtigatione de-
licti, ſed ſtatim poterunt contra
delinquentem inquirere, aſſumen
do opportunas contra illum infor
mationes. Attamen non iccircò,
quòd nos dixerimus quod opor-
3 tet, ꝙ priùs conſtet de corpore de-
licti, ipſis commiſſarijs ſit prohi-
bitum ſumere informationes ſu-
per delictis cuiuſcunque generis,
ſibi quoquo modo ad notitiam de
ductis. *c* Habent enim ipſi Reue
rendi Commiſſarij liberam facul-
tatem, accepta querela, vel denun
ciatione iudiciali, teſtes examinan
di, al aſque quaſcunque inueſtiga-
4 tiones faciendi, vt delictum & de-
linquentes reperiantur. Abſtinere
ſolùm ipſos monemus, ne præſu-
mant, antequam de corpore deli-
cti iuxta ſuperiùs tradita conſti-
terit eis, aliquem inter reos recipe
re, & cōſtituere, ſeu tanquā reum
5 examinare. *d* Quinimò aliquādo
non ſolū in delictis facti tranſeū-
tis,

a Clar. in praxi. §. fin. quæſt. 4. in ver Quando verò.

b Gand. in titu. de Præſum. & indit. indubit. col. 2. in 6. ver. aliud etiam notatu dignum. Boſſ. in praxi titu. de delictis. nu 29 & ſequent.

c Clar. vbi ſupra ver. ſcias tamen & in ver. Quando verò, ibi ſtatim igitur.

d Clar. vbi ſupra quęſt. 5. in princ. et in quæſt. 14. in ver. ſed hic incidenter.

tis, ſed etiam in iis, quæ facti ſunt permanẽtis, licebit illis in cõtinenti habita notitia, quòd aliquod delictum perpetratum fuerit, ſi periculum fuerit in mora, vel aliqua ſubſit iuſta cauſa (quæ animum eorum moueat contra ſuſpectos) ad capturam deuenire, vel aliter prouidere, ne ipſi rei arripere fugam poſſint: quãuis tũc de delicti corpore non plenè conſtaret, & tali norma videmus quotidie curias Epiſcopales, & ſeculares obſeruate, & quidem meritò, ne dum Cõmiſſarij inquirere inchoauerint de corpore delicti, deliquentes fugam arripientes deluſum iudiciũ & Commiſſorios derelinquant; faciliùs enim erit carceri mancipatũ liberare, quàm liberum ad carceres deducere, (vt experientia rerum magiſtra ſemper docuit) a His ergo peractis recipiant Commiſſarij depoſitiones teſtium, qui interfuerunt prædictis indicijs, & coniecturis, vt de ipſis aliquo modo conſtet in iudicio apud acta, vt dici veriùs poſſit, cõſtare de corpore delicti facti tranſeuntis, & hęc erunt memoriæ imprimenda ab ipſis Reuerendis Commiſſariis. b

a Clar. vbi ſup. in q. 4. ver. Quando verò.

b Arg. in l. ſi Titius, & ibi Aret. in not. 3. ff. de legat. 1. & in l. fin. C. in quib. cauſis reſtit in integr. & in c. Quàm ſit & c. Cupientes. de elect. lib. 6.

De forma procedendi ad inquirendum de corpore delicti facti nõ permanentis, nec tranſeuntis, ſed dubij, ſcilicet quando in aliquo facto ignoratur an interuenerit ſcelus, nec ne.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij quomodo procedẽt ad inquirendum de delictis dubijs, et quæ delicta hic dicantur dubia.*

2 *Forma interrogandi teſtes ſuper dicto facto dubio.*

3 *Forma ſubſcriptionis teſtium examinatorum traditur.*

4 *Si Signa veneni porrecti appareãt in cadauere, an ſemper quis veneno necatus dicendus erit, et quare.*

5 *Commiſſarij faciant annotari omnes maculas repertas in corpore eius, qui dicitur veneno interijſſe.*

6 *Forma, & norma procedendi in inquirendo de tali delicto veneni dubio traditur ipſis Commiſſarijs.*

7 *Interrogatoria opportuna facienda à Commiſſarijs tã medicis quã alijs teſtibus examinandis ſuper dicto facto.*

8 *Ratio redditur, quare ſuper dicto facto dubio teſtes ſint accuratiſſimè examinandi.*

9 *Commiſſarij quid faciẽt, ſi poſt huiuſmodi accuratam inquiſitionem non poſſent de iure aliquem habere ſuſpectum de porrectione potus, vel cibi veneno mixti.*

CAP. VI.

QVANDO facta quomodolibet ad Commiſſarios, vel iudices ordi-
1 narios delata eſſent dubia, an in ipſis adfuerit, nec ne dolus, & ſcelus, vt puta aliquis in puteo mortuus inuentus eſt, & dubitatur, an caſu in eo ceciderit c vel ſpõtè in eũ ſe proiecerit inſtigante diabolo propter impatientiam & grauem infirmitatem, vel deſperationem, vt ſępe etiam tẽpeſtate noſtra contigiſſe audiuimus: vel quòd ab aliquo violenter fuerit proiectus; ſtatim Iudices accuratiſſimè de veritate facti inquirere tenebuntur, & teſtium depoſitiones in ſcriptis recipere cum iuramento, vt ad veritatis facti cognitionem tali pacto tandem deueniri poſſit; Tali ergo, vel ſimili forma vtendo, & ſigillatim teſtes examinando ſuper infraſcriptis.

c Clar. in praxi §. fin. q. 4. ver. Quando verò.

Die . . . . .

2 D. . . . çtatis . . . . dignitatis . . . . coram Reuerendis Commiſſarijs in teſtem vocatus, & medio eius iuramento de dicenda mera, & plena veritate, & quid quid inde ſciat de infraſcriptis, & fuit examinatus pro informatione curiæ.

Interrogatus, *s'eſſo teſtimonio conoſce D. . . . qual è ſtato trouato morto nel pozzo quel in . . . . .* Reſpondit.

Interrogatus, *da quanto tempo in qua, lo conoſce*. Reſpon.

Interrog. *ſe sà che detto D. . . morto hauea inimicitia cō alcuno.* Reſpondit.

Interrogatus, *qual'era la cauſa della Inimicitia fra loro*. Reſpondit.

Interrogatus, *quanto tempo detta inimicitia fra quelli.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe altri hanno ſaputo la detta inimicitia, & la cauſa d'eſſa*. Reſpondit.

Interrogatus, *come sà eſſo teſtimonio che li nominati da lui ſapeano detta nimicitia, & la cauſa d'eſſa*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà che detto morto patiſſe di humori malinconici, & grauemente*. Reſpondit.

Interrogatus, *ſe sà che patiſſe d'altri mali graui, & qualli erano quelli*. Reſpondit.

Interrogatus, *ſe sà che detto D. . . . morto ſi ſia lamentato, che il diauolo gli appareſſe & in qual forma, ò, che gli venia penſiero dammazzarſi da ſe*. Reſpondit.

Interrog. *ſe sà che, detto D. . . morto ſoleſſe imbriacarſi, & quante volte, & come eſſo teſtimonio lo sà*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe ſi lamentaſſe alcuna volta detto D. . . . . morto che alcuno lo minacciaſſe di dargli la morte, ò ferite, ò baſtonate, & di qual perſona in particole.* Reſpondit.

Interrogatus, *ſe sà, ò, hà inteſo che detto D. . . . . morto ſteſſe mal volentieri in Religione ò in ſpetie in quel monaſterio, & della caggione, & come lo sà*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe hà veduto alcuna volta detto D. . . . . morto alienato ad ſe, ſtolido, & come matto andar per monaſterio, ò per Chieſa, ò piazza*. Reſpon.

Interrogatus, *qual'atto in ſpetie facea queſto D. . . . . . . hora morto per lo quale ſi moſtraua fuora di ceruello, & quante volte gl'hà fatti*. Reſpon.

Interrogatus, *in preſenza di chi fece D. . . . morto tali atti per voi hora raccontai*. Reſpon.

Interrogatus, *di qual morte violenta ſia morto detto D. . . . data d'alui ſteſſo, ò d'altri*. Reſpon.

Interrogatus, *qual è la caggione che crede che detto D. . . . . ſia ſtato buttato d'altrui*. Reſpon.

Interrogatus, *di qual perſona inſpetie lui creda che ſia ſtato buttano d'altri nel Pozzo detto D. . . & per qual caggione, & ſe sà che l'habbia inteſo, che ciò altri credano*. Reſpondit.

Interrogatus, *come voi ſapete che D. . . . crede che il detto D. . . ſia ſtato coſi buttato nel pozzo*. Reſpondit.

Interrogatus de cauſa ſcientiæ de loco, & tempore dixit, vt ſupra, &c.

Et cùm hæc depoſitio per eundem teſtem fuiſſet per lecta aduerbū in fidem veritatis propria manu ſe ſubſcripſit.

Io D. . . . . hò depoſto quanto di ſopra, & infede de verità mi ſono ſotto ſcritto di mai propria mano.

3 Hæc norma erit ſēper ſeruanda in ſubſcriptione cuiuſque teſtis exami-

examinati ad maiorem cautelam, & ad obuiandum cauillationibus teſtiũ, de quibus habetur per doctores in c. Quoniam contra, de Probationibus.

His, & alijs interrogationibus congruentibus peractis, prout ex eorum reſponſionibus elici videbitur Commiſſarijs, cùm in hoc regula certa dari non poſſit.

4 Idem erit agendum, quãdo fuiſſet delatum aliquem interijſſe veneno, ac præ ſe ferre ſigna veneni diceretur: cum non ſemper hoc contingat per cauſam extrinſecã, ſcilicet, per ſumptum potum, aut cibum veneno admixtum, verum etiam per corruptionem aeris, vel humorum corruptionem, vel alia de cauſa ingenitã, a ex quibus experientia rerum magiſtra, & medicorum conſultatione poſſe contingere in corpore malè affecto ſigna veneni didicimus: vt ſic pariter homines interijſſe, ſicut ex

5 potu, vel cibo venenato. Et antè omnia iubeant ipſi Commiſſarij ab actuario annotari omnes maculas ſigillatim ſecundum earum quantitates, qualitates, & ſituationes, quæ reſperſę reperiunt in tali cadauere coram teſtibus ſaltẽ duobus: quos poſtea examinabunt cum iuramento, deponentque de eis prout uiderunt iuxta formam traditam ſupra. b dum ſermo ha-

6 beretur de modo procedendi de facto permamente, puta, homicidio. Quapropter Commiſſarijs Deum timentibus erit poſtea accuratiſſimè inquirendum de cauſa talis mortis, poterun tque cadauer etiam humatum iubere extrahi, & vocare medicos, & eos interrogare modo & forma ſubſequenti, vel ſimili, prout ex relatione ſibi facta à medicis poterit elici, & ipſorum cadauerum inſpectione: & exhibito iuramento, eos tali forma, vel ſimili interrogabantur, & eorum depoſitionem ſcribant in actis, videlicet:

a Boſſ. in ſua praxi titu. de delict. nu. 5.

b In cap. 4. præſentis ſecundæ partis.

7 Conſtitutus Excellens D.... artiũ medicinæ Doctor ætatis.... & medio (ſtante facultate Reuerendis Cõmiſſarijs indulta à Domino.... Gubernatore ciuitatis) eius iuramento de mera, & plena veritate dicenda, & quicquid inde ſciuerit: vel ſi Commiſſarij eſſent delegati ab Epiſcopo in ſua diœceſi contra clericos; tunc non requireretur huiuſmodi delegata iuriſdictio, quoniam hoc poſſent virtute ſuæ commiſſionis: & primò fuit

Interrogatus, *ſe eſſo teſtimonio hà conoſciuto detto D.... morto, quando era vivo, & da quanto tempo in quà.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe conoſceua la ſua compleſſione, ò l'habbia medicato.* Reſpon.

Interrogatus (oſtenſa macula, quæ erat in gula, in brachio, in ſcapulis, & ſic de ſingulis nominando loca ipſarum) *ſe eſſo teſtimonio può giudicare per mezo della ſua arte, & eſperienza, da qual cagione poſſino eſſer ſtate cagionate tali macchie, & riſponda ſpecialmente ſopra ogn'vna di quelle.* Reſpon. *quella, che hò ueduto nel la gola di D.... io giudico che ſia ſtata cagionata... & quella che è nel braccio...*

Interrogatus de cauſa ſcientiæ, de loco, & tẽpore dixit, vt ſupra.

His ergo peractis aduocentur teſtes alij, qui poſſent noſſe melius compleſſionem dicti defuncti, & interrogabuntur taliter.

D.... ætatis... dignitatis.... teſtis vocatus, & medio iuramento, vt ſupra, fuit primò

Interrogatus, *quanto tẽpo è, che ſtà*

cedendum, prout hodie communiter obſeruatur.

De forma vniuſcuiuſq; tituli inquiſitionis tam generalis quàm ſpecialis, tam ad inſtantiam partis, quam ex officio.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitio quotuplex ſit, quotupliciter inquiſitores aſſoleant inquirere de criminibus.*
2 *Inquiſitio fieri ad inſtantiam partis, quando dicatur.*
3 *Inquiſitio ad inſtantiam partis quotupliciter contingat fieri.*
4 *Inquiſitio ex officio quotupliciter contingat fieri.*
5 *Commiſſarij inquirere tenebuntur de corpore delicti.*
6 *Forma tituli inquiſitionis generalis faciendæ ex officio traditur.*
7 *Forma tituli inquiſitionis ſpecialis ex officio faciendę traditur.*
8 *Forma tituli inquiſitionis ſpecialis faciendæ ad inſtantiam partis aſſignatur.*

CAP. VII.

SVPPONENDO innumera, quæ attulimus de materia inquiſitionis generalis & ſpecialis in noſtra praxi canonica criminali, breuitati ſtudentes afferemus ſolum neceſſaria ſcitu pro inſtitutione iuuenum. Sciẽdum igitur, quòd cum duplex ſit inquiſi-
1 tio ſcilicet generalis, & ſpecialis, & dupliciter contingat iudicem deſcendere ad inquirendum de aliquo ſcelere admiſſo, ſcilicet ad inſtantiam partis, & ex officio: nã ad inſtantiam partis inquiſitio-
2 nem fieri dicendum erit, quando aliquis offenſus fuerit, vel aliquo pacto ex delicto perpetrato detrimentum paſſus fuiſſet in propria perſona, vel in bonis proprijs, aut in perſonis ſuorum, vel bonis ſuorum, vel rebus ſuorum, vel publicis, vel per delicta, quæ accuſari poſſunt ab omnibus. & ex hu-
3 iuſmodi partis inſtantia aliquando iudex procedit per inquiſitionem generalem vt pura, ſi corpus delicti appareat, promotor verò inquiſitionis ignorat autorem, vel complices, ipſe promotor tamen obſeruat inquiri de authoribus. Aliquando verò procedit ad inquiſitionem ſpecialem ad inſtantiam partis, & tunc dicitur, quando ſcilicet promotor ipſius comparet coram iudice conquerens contra aliquam ſpecialem perſonam cum notula teſtium examinandorum contra illum in ipſo proceſſu informatiuo. Aliquan-
4 do verò ipſe iudex, non ad inſtantiam alterius inquirit, ſed ex proprio officio ſuo, & hoc dupliciter contingere aſſolet: Nam aut ad inquirendum mouetur ex inſinuatione, & fama orta contra omnes habitantes in aliqua ciuitate, vel monaſterio, contra quos fuiſſet orta fama de dilapidatione bonorum eccleſiaſticorum, vel machinatione contra principem, vel prælatum, & huiuſmodi: & dicta fama contra aliquem in ſpecie non orta fuiſſet; tunc tenebitur ordinarius *a* per ſe, vel per delegatos Commiſſarios procedere ad inquiſitionem generalem formãdam, exhibendo iuramentum teſtibus interrogandis de omnibus præter occulta, vt infra ſuo loco dicemus. Premiſſa tamen aliquali probatione dictæ infamię ad hoc, vt conſtare poſſit Iudici de dicta infamia, quoniam aliàs corrueret *b* proceſſus,

a c. Qualiter & quãdo el 1 ext. de accuſat. & ibi per Doct.
b Clar. in praxi. §. fin. quæſt. [illegible] ſcias etiam de iure communi.

c c. Qualiter & quãdo el 2 ex de Accuſat. & ibi per Doct.

ſus, vt copioſiſſimè diximus, & probauimus in noſtra praxi eodẽ titulo. Si verò fama ✱ orta ſit contra ſpeciales perſonas, & contra illas eadẽ forma vti debebit, deſcendẽdo ad locum, vbi dicatur talem deliquiſſe: & inquirat primò de corpore delicti modis, & formis traditis in præcedenti capitulo quarto per totum; inſcribendo infraſcriptum titulum, vel ſimilem, in qualibet ſpecie inquiſitionis, vt infra. & animaduertant Commiſſarij, qđ ſi ex deductis in inquiſitione generali emanant indicia contra aliquas perſonas ſpeciales, tũc
5 poterit legitimè inquirere contra illas perſonas ſpecialiter nominatas, nullo alio nouo proceſſu formato iuxta ſtylum omnium curiarum hac noſtra tempeſtate: & merito ne delicta aliquo pacto inde puniri celeriter impediantur in graue detrimentum boni publici, quod ex punitiones celeſtorũ hominum inſurgere contingit, experientia teſte.

Forma tituli Inquiſitionis generalis ex officio faciendæ.

6 Hæc eſt inquiſitio, quam intendunt facere R. D.... & R. D. .. Commiſſarij et ſi inquiſitor eſt ordinarius dicat (R. D.....& Iudex ordinarius monachorum huius monaſterij S.....) vt ſupra ſpecialiter deſtinati ad inquirendum, de & ſuper crimine..... quod perpetratum dicitur in hoc monaſterio, cuius author adhuc ignoratur. Vel ſi ordinarius eſt epiſcopus, & ipſe vel eius Vicarius voluerit inquirere per ſe, vel delegatos, mutet ſupradicta verba mutanda: & ſic dicimus de infraſcriptis alijs.

Forma ſpecialis Inquiſitionis ex officio faciendæ.

7 Hæc eſt inquiſitio generalis, q̄ intendunt &c. De & ſuper crimine .... perpetrato in monaſterio præſenti in graue dannum D..... ad cuius inſtantiam ipſa inquiſitio fit.

Forma tituli Inquiſitionis ſpecialis ad inſtantiam partis.

8 Hæc eſt inquiſitio ſpecialis, quã ad inſtantiam. D.... intendunt facere, &c. vt ſupra, ſuper crimine.... perpetrato in pręſenti monaſterio in graue damnum ipſius promototis.

De teſtibus pro informatione Curiæ recipiendis, & de forma illos examinandi.

SVMMARIVM.

1 *Quando dicatur conſtare de corpore delicti ad effectum, vt aliquis inter reos conſtituatur, ſeu recipi poſſit, & denique puniri.*
Teſtes recipiuntur parte non citata, ſed ſecretò.
2 *Quando examinantur in proceſſu informatiuo ad hoc, vt conſtet de corpore delicti, & etiam per conſequens de perſona delinquentis pro informatione curiæ.*
3 *Commiſſarij quare melius faciant per ſe examinare teſtes, quàm per actuarium.*
4 *Commiſſarij quid facere debeant, cum coram ipſis comparuerint teſtes examinandi pro informatione curiæ. nu.9.*
5 *Teſtis ſi falſum deponat, quos offendat.*
6 *Teſtiũ depoſitiones quomodo erũt in actis deſcribendæ.*
7 *Commiſſarij deſcribi ſolùm iubentes, quæ teſtes deponunt cõtra reũ, & non ea, quæ in fauorem ipſius facere uiderentur, quibus aſſimilentur.*
8 *Actuarij obtemperantes Commiſ-i arijs*

ſarijs iniuſta præcipientibus peccant, & an falſarij dicendi, & tanquam tales puniendi ſint.

9 *Cõmiſſarij dẽnt inducere teſtes ad nominandas ſpeciales perſonas reorũ per proprium nomẽ, cognomen, & ętatem, & alias eorum qualitates: ſed ſi ipſas non cognoſcerent per nomen, tunc faciant deponere per qualitates infra expreſſas, nec non vti verbis apertis, & communibus num. 10.*

11 *Teſtis deponens aliquid non addẽdo rationem dicti ſui, ſeu quomodo ſciat, nihil facit, & quare.*

12 *Teſtes deponentes de fama, aut de auditu, quomodo interrogandi erunt, & quare ad hoc teneantur ipſi Commiſſarij.*

13 *Commiſſarij omnino ſtudeãt examinare teſtes, quos deponens de auditu nominauerit, ut ueritas haberi poſſit, ſi dicti teſtes nominati haberi poterunt, quòd ſi non poſſent haberi, tũc quid faciant, traditur.*

14 *Ex teſtium depoſitionib. factis in informatiuo proceſſu recenſentur, quę emanant mala contra reum inibi nominatum.*

15 *In proceſſu informatiuo omnes admittuntur in teſtes, etiam quicumque aliàs de iure in habilis, & quare.*

16. *Teſtium de iure inhabilium ad teſtificandum depoſitio quando erit valida ad reum condemnandum pęna ordinaria.*

17 *Teſtium inhabilium depoſitio quãdo faciat indicium ad torturam contra reum.*

18 *Commiſſarij quos de iure poſſint vocare in teſtes, ac compellere ad deponendum contra reos; quando, & quare.*

19 *Expleto examine teſtium, quid faciant Commiſſarij, antequã iubeant teſtem manu propria ſe proprię depoſitioni ſubſcribere.*

20 *Commiſſarij quæ omnino obſeruabunt, ſi impediti non poterunt perficere examen tam teſtium, quam reorum: ita quod ſit eis omnino neceſſarium dimidiare examen ipſorum, illudque perficere poſt aliquod notabile temporis ſpacium.*

21 *Commiſſarij quid faciant, ſi teſtes examinandi eſſent muti, aut ſurdi à natiuitate, vel ex accidenti, vel ſint extranei, qui non perciperent interrogationes ſibi per eos faciendas idiomate communi illius regionis, vbi exquiritur eorum depoſitio.*

CAPVT VIII.

ET ſi per hucuſque allata per nos fuerit tradita norma procedendi ad recipiendas probationes, ac teſtium depoſitiones, monendo Commiſſarios, vt ipſos examinent præuio eorum iuramento de dicenda veritate, vt conſtare poſſit ipſis Commiſſarijs legitimè de corpore delicti: Nihilominus progrediendum erit nobis ad aſſerendum & alia ſcitu neceſſaria; quoniam per ſe patet ſatis non eſſe iudicibus conſtare de corpore

1 delicti ad effectum, vt aliquis inter reos recipiatur, ſeu vt reus conſtitui poſſit, & denique puniatur, niſi & contra eum particularia præcedant indicia. *a* Iccircò Commiſſariorũ erit aliquos teſtes examinare priùs pro informatione curiæ, ex quorum depoſititionibus non ſolum de corpore ipſo delicti, verum etiam de ſpecifica perſona deliquentis ſibi plenè conſtare poſſit, vel indè contra aliquem emanent indicia. *b* Sciendũ igitur primò quòd tales teſtes regulariter recipi, ac examinari aſſolẽt parte non citata, & ſecretò *c* per ipſos

a Clar. in prax. §. fin. q. 20. in princ.

b Clar. vbi ſupra, q. 13.

c Clar. vbi ſupra q. 23. ver. Itẽ quæro. Charr. de execut. ſententiæ c. fin. nu. 175.

ſos Commiſſarios. (Cum hoc ſit
conſultius) vel ſi illi impediti fuę
rint aliquo rationabili reſpectu:
per actuarium, qui ſit peritus &
practicus in arte, & ſit præcipuè
conſcientię timoratę. Diximus per
2 Commiſſarios eſſe conſultiùs il-
los examinari: quoniam inde ſcire
poterunt, quo quiſque eorum vul
tu, audacia, & quo affectu depo-
3 nant. Cùm ex his circumſtantijs a
ipſi Commiſſarij poterunt cogno
ſcere teſtes ipſos, an poſſint argui
de falſitate, aut ſubornatione, vel
de hoſtili animo erga nominatos
reos, ab ipſis, & nihilominus ani-
maduertant in tali miniſterio ſe
exhibere miniſtros iuſtitiæ, ac per
conſequens Dei optimi maximi,
apud quem non eſt perſonarum
4 acceptio. Secundò antequam ipſi
Commiſſarij examinent teſtes ad
ferendum teſtimonium vocatos,
debebunt blandis, ac religioſis ver
bis eos monere ad meram verita-
tem, & facti ſeriem, (de qua inter-
rogabuntur) enarrandam, poſt
poſito omni amore, odio, promiſ-
ſionibus, ac timore; ſolùm Dei om
nipotētis timorem præ occulis ha
bentes, qui ſumma veritas eſt. Nā
falſi dicus teſtis tribus perſonis eſt
obnoxius. Primū Deo, cuius præ-
5 ſentiā contēnit. Indè iudici, quem
mentiendo fallit. Poſtremo inno-
centi, quem falſo teſtimonio lędit.
Vterq; reus eſt, & qui veritatem
occultat, & qui mendacium dicit:
quia, & ille prodeſſe non vult, &
iſte nocere deſiderat. Tertiò ſcien
dum, quòd ſimpliciter erunt re-
digendæ in ſcriptis teſtium ipſo-
rum examinandorum depoſitio-
6 nes, nihil prorſus eis addendo,
vel minuendo: b Cum inde poſ-
ſit maximum præiudicium gene-
rari reis in graue ipſorum Com-
miſſariorum peccatum. c Caueāt
ergo omnino Cōmiſſarij ſequi ve
ſtigia aliquorū iudicum, qui obli-
ti timoris Domini ſanguinem hu
manum tanquam Cocodrilli ſi-
tientes, & proximorum, ac totius
ordinis, ſiue Congregationis famā
parui pendentes. proprijs paſſio-
nibus, vel amicorum deſeruien-
7 do, dum inchoant aliquos teſtes
examinare, ea tantúmodo actua-
rio ſcribenda dictant, quæ contra
ipſos inquiſitos, vel aliqua, vel
minima infamia reſperſos facere
intelligunt, quæ verò illis miſeris
prodeſſe poſſent, nequaquam de-
ſcribi curant. Imò quandoque ſcri
ptis mandari prohibent, d & qui-
dem hoc peſſimum, & diabolicū
8 eſt: cùm inde diuidatur dictum te
ſtis, quod indiuiſibile eſſe omni-
no debet. e Quapropter huiuſ-
modi actuarij obtemperantes in
hoc ipſis Commiſſarijs vna cum
ipſis grauiſſimè peccant, & crimi
nis falſi noxa tenebuntur. Cum
hæc ſit quædam ſtudioſa occulta-
tio veritatis. f Quartò exigant
Commiſſarij iuramentum à teſti-
bus de dicenda veritate ſecūdum
formam ſupra traditam in capi-
tulo quinto, addendo tamen *exa
minatus, & receptus pro infor-
matione curiæ*, & huiuſmodi
verba, quibus vſi fuerint in exi-
gendo huiuſmodi iuramentum,
deſcribi faciant in actis iuxta for-
mam dictam. Quinto Commiſ-
9 ſarij debent præcipere teſtibus,
vt in ſuis depoſitionibus vtantur
verbis claris, & communibus, vt
poſſint Commiſſarij bene perci-
pere ſenſum ipſorum ita, vt expri
mant tempora, & ſi forſan præ-
ciſa non recolant, ſaltem propin-
qua g illis, pręciſa nomina perſona
rum, & locorum ſi poſſibile fue-
rit, ſin ſecus ſaltem facient ſupra-
dicta omnia ita dilucide circum-
ſcribe-

a Alber. de Male. in tractat. de Teſtib. cap. 7. nu. 72. Scap. de iure non ſcripto li. 3. c. 51. nu. 15.

b c. 1. ext. de crim. falſi.

c Foller. in ſua praxi crimi. princ. nu. 30. & 64. Nellus à S. Geminia. in tract. de Teſtib. p. 1. nume. 98.

d Scapp. de iure nō ſcripto, libro 3. c. 51. nu. 18.

e Clar. vbi ſupra q. 23. in princ.

f Bal. in tracta. de teſtib. 2 par. nu. 24 Iaſon in præſumptione, num. 7. C. ſi cōtra ius vel vtil. publ.

g Foller. in ſua praxi crimin. ver. capiant informationē, nume. 33. ver. debet etiam, Nellus in tracta. de teſtib. nu. 102.

ſcribere à teſtibus per ſigna cohęrentia, vt puta ſi perſona deſcribenda habet cicatricem in facie, vel coloris albi, nigri, vel medij, vel
10 eſt oculis capta; ſtrabo, ſiue luſca, aut clauda, aut ſtaturę breuis, aut longioris, barba nigra, aut flaua, aut ſine barba, [a] ſtudeant igitur quòd per teſtes deſignetur, ſeu circumſcribatur perſona rei potius per ſupradicta ſigna, quæ mutari non poſſunt, quàm per eius veſtes exteriores & interiores, cum ipſę quam facillimè mutari poſſint, & ſi non negemus bonum eſſe etiam, & ipſius Rei veſtes, & alia induméta corporis illius in actis annotari. Sexto curabũt Cómiſſarij interrogare teſtes de Reorum nominatorum patria, cóſanguinitate, affinitate, inimicitijs, ſtudijs, artificijs, nec non de familiaritate eorum cum alijs perſonis, & quorum beneuolentiæ ipſi cupidi ſint. Septimò Commiſſarij ſtudebũt teſtes interrogare de circunſtantijs infraſcriptis, vtpotè, de qualitate armorum, et verborum, quibus vti aſſolebant tam offendentes, quàm offenſi; principium rixæ, & quis fuerit eius auctor., ſi fuerat ſolus, vel aſſociatus, & cum quo, & de alijs huiuſmodi, quæ poterunt illis deſeruire ad dilucidationem tam corporis delicti, quàm ad cognoſcendos ipſos delinquentes. Octauò præcipuè Cómiſſarij erit incumbendum, vt
11 teſtes in ſingulis ſuis depoſitionibus afferant apertas ſcientiæ cauſas, alias eorum dictum erit nullius valoris. Eſt enim ratio talis, & cauſa tanquam anima animans dictũ illius, aliàs ſine illa erit quaſi cadauer inutile, nihil valẽs operari. [b] Inde euidentiſſimè elicitur, quòd ſi teſtis dixerit, res ita ſe habet, D. . . . . delinquens fuit, oportebit eum addere etiam cauſam dicti ſui, & ſic Commiſſarius dicet ei, quomodo hoc noſti, quòd D. . . . . hoc crimen, quod tu dixiſti perpetraſſe, commiſerit? Quapropter in hoc) cum conſiſtat tota virtus teſtimonij accuratiſſimè à Commiſſarijs erit inuigilandum. Nã & huiuſmodi diligentia Commiſſarij certiores fient de veritate, vel falſitate teſtium, ſi dictum eorum fuerit innixum proprię eorum ſententię, quòd quam facillimè poterunt comprehendere, ſi dũ teſtes interrogati de cauſa ſcientiæ, ipſam reddere non valeant, ſed remaneant tãquam ſtolidi, ex quo ipſi Commiſſarij poterunt colligere dictum teſtem ad ſupradicta deponenda fuiſſe motũ paſſione amoris, vel odij, aut timoris erga nominatum reum, aut offenſum, & non quod reuera ita res ſe habeat, quòd ſi hoc ſibi contigerit, nullam fidem adhibeant taliũ teſtium dictis. [c] Nonò animaduertendum erit etiam Commiſſarijs, quòd quando teſtis deponet ſe audiſſe hoc; vel de fama huius rei deponat, ſtatim interrogandus erit à quibus, coram quibus, & quo tempore, quoniam aliàs teſtes deponentes de auditu, & de fama orta, nihil probarent. Nam aliter non poſsent iudicare ipſi Commiſsarij, an dicta fama orta faciat aliquod indicium contra aliquem etiam ad inquirendum de crimine, de quo quis fuiſset infamatus,
12 eò qđ in iudicio conſtare debeat de ortu famæ à fide dignis, & grauibus, & non maleuolis, vel inimicis, aut leuibus perſonis, & ꝙ huiuſmodi fama habuerit ortum antè inquiſitionem formatá contra aliquem; aut infamati capturam, alias corruet proceſsus, vt ſupra latius fuit probatum, [d] licet

[a] Foller. vbi ſup. à nu. 33. vſque ad 37.

[b] Bal. in l. ſolã, C. de teſti, & in tract. de teſtib. 3. par. num. 1. Nellus in tract. de teſtib 2. p. nume. 137.

[c] in l. teſtib. & l. teſtium, ff. de teſtib. Boſſ. in titu. de oppoſit. cõtra teſtes, nu. 43. Iaco. Butriga. de teſtib. nu. 9. & ſequenti, Alberic. de Male. eod. titu. c. 2. num. 35. Sode. de reprob. teſti. nu. 7. & ſeq. Nep. à monte baldo, eo. tit. nu. 36.

[d] c. Qualiter & quãdo, el 2. ext. de accuſ. Cephal. in conſ. 250. nu 19. lib. 2. Natta in cõſil. 362. nu. 9. Foller. vbi ſupra in ver. dentur capitula, ꝙ ſuffocauit poſt. nu. 29. Hon. in conſi. 99. nu. 27. Clar. vbi ſup q. 6. in ver. Amplius etiam

Commiſſarijs ſufficiet, ſi teſtes huiuſmodi dixerint ſe ita publicè audiſſe dici, etiam ſi non dixerint, quòd hoc audierint à maiore parte populi, vt probata dicatur fama, & talis eſt communis curiarum obſeruantia, a licet melius facerent, ſi ita deponerent; quin imò ſi adderent cauſam, vnde populus motus ſit ad ita credẽdum, & vnde perceperit ille, qui teſtis dixit, & an ipſi teſtes ita credãt, prout ſe audiſſe dicunt, b & ſi ipſi teſtes nominauerint alios in teſtes, à quibus dicant ſe audiſſe talia de tali nominato reo: illos omnino examinare curabũt ipſi Commiſſarij. Sed ſi aliquo impedimento
13 detineãtur ita, vt eos non poſſint examinare puta, q2 mortui ſunt, vel peregre profecti fuerunt à loco examinis, vel ignoratur vbi modò illi ſe receperint; tunc omnino in actis annotari faciant, quòd taliter nominati fuerũt requiſiti per D. .... & reperiri non potuerint & huiuſmodi, vt conſtet de Commiſſariorum diligẽtia, & ratio eſt quoniã tales teſtes de auditu, quando poſſunt haberi illi, à quibus ſe audiſſe dixerant; nec præſumptionem quidem facient, ſi non habeantur autores, c & quidem meritò circa dicta teſtiũ erit diligentiſſima indagatio facienda: cum ex eis capturæ committantur, tormenta inferantur; ſententiæ etiã
14 condemnatoriæ vitam quandoque, & bona adimentes pronuncientur: & ideo cauti eſſe debebũt Commiſſarij, ne hoc non attẽdentes, & obſeruantes in diſtrictiſſimo Dei iudicio condemnẽtur, negligenter exequẽtes munus ſuũ. d Decimò ſciant inſuper ipſi Commiſſarij incõueniens non eſſe, imò ſummoperè oportunum, teſtes etiam inhabiles ad examen illud admittere; e & quidem in hac generali inquiſitione pro informatione Curiæ capienda, practicat quiuſque Curia obſeruat, vt omnes perſonę indiſtinctè examinentur, quare poterũt examinare ami-
15 cos, & inimicos tã offenſi, quam eorum, qui prætendunt offendiſſe, conſanguineos, pauperes, mulieres, pupillos, & etiam infames: prout ſunt meretrices, lenones, fures, & huiuſmodi malæ conditionis: & ratio eſt, quoniam ex eorum dictis & depoſitionibus, & ſi ſint illę inhabiles ad puniendos reos, ſaltem ex illis elicitur materia inquirendi, & perueniendi ad cognitionem aliqualem veritatis facti, & eorum, a quibus plenius, & clarius poterunt ipſi Commiſſarij inquirere de facti ſerie, & reorum qualitate. f Benè verum eſt, quòd dicti teſtes ipſo iure inhabiles non probant regulariter, niſi aliud ſuaſerit immanitas criminis, de quo inquiritur, vel niſi eſſemus in caſibus, in quibus veritas facti aliter haberi non poſſit; ac per cõſequens in criminibus occultis, & difficilis probationis, & in quibus certum eſt, aut veriſimile alios teſtes non adfuiſſe, dum crimen de
16 quo queritur, fuiſſet perpetratũ. ſed intelligant Commiſſarij, quòd nec tunc poſſent procedere ex eorum dictis ad pęnam ordinariam a iure indictam infligendam dictis reis, licèt ex eis poſſent procedere ad eos puniendos extraordinaria pęna. Cùm verè non plenè probẽt, & ſi faciant indiciũ ad torturam. g Et hoc intelligendũ erit ſolũ hẽre locũ in alijs probationib.
17 factis ab alijs perſonis, non aũt ab infamibus: nã dictę ꝓbationes ex dictis infamiũ elicitę non facerẽt indicium ad torturam, niſi in ipſis prius purgatæ fuiſſent maculę infamiæ

famiæ

a Clarus in praxi, §. fin. q. 6. ver. debent, & ibi, ſed hęc opinio.

b Cepha. in conſil. 250. nu. 55. lib. 2. & Natta in conſ. 17. nu. 7. lib. 1.

c Menoch. in conſ. 98. nu. 5. & 6.

d l. teſtium & l. in teſtibus. ff. de teſtibus.

e Foller. in praxi crim. in ver. capiant informationem, nu. 18.

f Clar. vbi ſupra q. 24. per totum.

g Clar. in praxi, §. fin. q. 4. ver. ſciẽdum eſt.

ſamę per torturam, vt infra in capitulo vndecimo, num. 5. & 6. & cap. 19. in fine dicendum erit: in quo trademus formulam in hac materia procedendi. a Vndecimò
18 ponderent, & obſeruent hoc Cõmiſſarij, quoniam in delictis occultis examinare eos oportebit cõ ſanguineos, amicos, familiares, & affines reorum, vt quodammodo ab eis inchoetur proceſſus. b & ratio iſtius ſententię eſt, quoniam ipſi proculdubio ſunt, vel ſaltem poſſent eſſe magis conſcij criminis perpetrati, quàm extranei. Quapropter ipſi Commiſſarij omnino aduertant, quòd ſi aliquod delictum cõmittatur in aliquo monaſterio, vel officina monaſterij, vel in domo laicorum, aut clericorum: tunc in primis examinabunt cum iuramento illos de monaſterio, vel officiales dictę officinę, vel illos de domo laicorum, vel clericorum, vbi dictum crimen factum fuerit. c Et idem dicitur ſi in aliqua vicinia, vel villa fuiſſet cõmiſſum delictum, dictum ſit. & ratio eſt, quoniam pręſumitur merito ipſos ſcire, quid factum fuerit in huiuſmodi locis. d Duodecimò oblivioni nunquam tradant Cõmiſſarij, quòd tales de monaſterio, tales de officina, de domo, de vicinia poterunt in caſibus enormibus (vt latius infra in cap. 11. dicemus) capi, carcerari, & torqueri, vt indicent delinquentem, tan-
19 quã veriſimiliter informati. Tertio decimò ſciãt Cõmiſſarij, quòd finito examine teſtis, hęc ab actuario deſcribi faciant. Auditis depoſitionibus ipſius D..... teſtis ipſum, licentiarunt, iniuncto ſibi iuramento ſilentij (ſi ſibi videbitur) ponderata qualitate negotij, ſuper quo fuerat examinatus, pręcipietque eis, vt dent cautionem de ſe pręſentando, ſi fuerint laici, aut clerici ſeculares (ſi ita ipſis expedire viſum fuerit) ad hoc, vt loco & tẽpore ſuo poſſint ad ius reuocari pro confrontatione, vel repetitione eorum, forſan de iure facienda ad inſtantiam partis, vel fiſci: vel ſaltem iuratoriam cautionem ſuſcipiant de ſe repręſentando toties quoties opus fuerit, & ſibi iuſſum fuerit pro tali cauſa à Commiſſarijs; & ſi ſciant legere per ſeipſos, ſuam depoſitionem faciant perlegere ad uerbum, & ipſi depoſitioni perlectæ ſubſcribere ꝓpria manu ſub verbis poſtea inſerẽdis hic: ſi verò ſcribere neſciant, actuarius pro ipſo ſubſcribat ſub forma infraſcripta, & tali pacto faciat cum omnibus alijs teſtibus. Et vt magis atq; magis memoriæ Commiſſariorũ, & pio eorum voto de exequẽdo iniuncto munere laudabiliter, & ſine cõſcientię ſcrupulo; dictam Theoricã examinandi pro informatione curiæ deduximus in practicã, dum ſpecialiter ageremus de vnaquaq; ſpecie delictorũ, ſcilicet facti permanentis, facti trãſeuntis, & facti dubij, cũ ſigillatim ſubiecerimus interrogatoria congruentia pro teſtib.
20 examinandis in vnaquaq; dictarum ſpecierum. Videndũ erit ibi, ſcilicet in cap. 4. 5. & 6. præſentis partis ſecundæ, cùm hic ſufficerit tradere vniuerſalia documẽta obſeruanda à Commiſſarijs in recipiẽdo teſtes pro informatione curiæ, & ibi ſpecialia iuxta vnãquãque ſpeciem delictorum. Quarto decimò animaduertãt Commiſſarij, quòd cõtingere aſſolet propter grauitatẽ criminis, ac multitudinem articulorũ, ſuper quibus ipſi rei, & teſtes neceſſario erũt interrogandi tam ipſi teſtes recipiendi pro informatione curiæ, quàm alij ad

a Clarus vbi ſupra q. 24. ver. Itẽ inferiùs.

b Foller. in praxi crimi. in ver. Capiant in for. num. 18. in princ.

c Foller. vbi ſup. nu. 20.

d Foller. vbi ſup. nu. 18. ver. Nec miteris.

lij ad inſtantiam partium, quòd ſpatium multarum horarum erit in ipſis interrogandis immorandum, & interim ſi ipſi Commiſſarij impediãtur propter grauiora negotia ſuperuenientia, vel defatigationem maximam inde incurſam, vel per aliam cauſam rationabilem, ita quòd non poſſet perfici examen tam ipſorum teſtium quàm Reorum, (cùm eadē ſit prorſus in hoc ratio.) In tali caſu in fine dictę partis examinis D. . . in teſtem vocati, vel rei ſuperſederunt in dicto examine cū animo quàmprimū ad illud perficiendum regrediēdi, & faciant, vt ipſi deponentes perlegant (ſi legere ſciuerint) ſin aliàs actuarius ipſis integram eorum depoſitionem ad uerbum legat. Quo facto ipſe actuarius ſcribat hæc, vel ſimilia verba. Et cum dicta depoſitio fuiſſet perlecta ad verbū per ipſummet teſtem, aut reum, in fidem veritatis manu propria ſe ſubſcripſit. *Io D. . . conſeſſo hauer depoſto quanto di ſopra ſi contiene, & in fede della verità mi ſon ſottoſcritto di mia propria mano;* ſed ſi dictus teſtis, vel reus ignoret ſcribere, actuarius ipſe ſcribat hæc verba: ſignum crucis D. . . . teſtis aut Rei ſcribere neſcientis, (vt dixit) faciant tamen, vt ille teſtis, aut Reus calamo in manu ſua arrepto depingat crucem in fronte talis ſubſcriptionis prope verbum illud † ſignum crucis tali pacto, Et poſtquā expediti fuiſſent à ſupradicto impedimēto dicti Commiſſarij regredientes ad perficiendum inchoatum examen D. . . taliter in actis deſcribat actuarius. Eodem die, vel die . . . . Cùm ipſi RR. Commiſſarij expediti eſſent à ſupradicto impedimento, regredientes ad perficiendum examen D. . . in ius ipſum vocauerunt, & coram ipſis aſtantē denuo exhibito iuramento de mera & plena veritate dicenda, & quicquid indè ſciuerit. primò fuit interrogatus &c. & tali examine perfecto faciat eum ſubſcribi forma ſupradicta, imponentes ſilentium; ſi ita ſibi videbitur, ſub aliqua pęna ipſo facto incurrenda. Quintodeci-
21 mò ſciant ipſi Cōmiſſarij, quòd ſi teſtes eſſent muti, aut ſurdi à natiuitate, vel ex accidenti, vel linguam habeant amputatā, vt loqui non valeant, neq; audire, quę ſibi dicant, quamuis clamoribus ſecum vtantur; tunc interrogare poterunt conſanguineos, & familiares, & eos interrogabunt, an dicti teſtes neceſſariò examinandos ſciant ſcribere; nā conſtito in actis, quod illi ſciant ſcribere, poterunt eos interrogare in ſcriptis inducēdo in principio in ſcriptis eos, etiā in ſcriptis manu ipſorum deponere ſuper interrogatis,[a] ſin aliàs per nutus, & ſigna mediantibus interpretibus ab ipſis Commiſſarijs deputatis, qui tamē ſint familiares ipſorum, & ſciāt ea, quę ipſi exprimere per nutus intendunt, & hoc ipſi deponāt cum iuramento, & hoc ſi actuarius per ſe non poterit declarare.[b] Quod quidem fieri poteſt, & ſi hoc nonnulli negent, cùm ſimus in criminalibus.[c] Sextodecimò ſciant quoque Commiſſarij, quod idem obſeruent, ſi voluerint examinare teſtes extra- 22 neos, qui nec latinum, nec vulgarem, aut alium ſermonem, quem actuarius intelligat, loqui nouerint, prout latiùs de utriſque verbum ſpeciale faciemus in cap. penultimo pręſentis partis ſecundę. Quamuis ibi exēplificabimus in Reis mutis, ſurdis, vel ignorantibus loqui ſecundum idioma Cōmiſ-

a Maſchard. de probatio. lib. 3. concl. 1358. nu. 36

b Igneus in l. 3. §. Ignoſcit, nu. 26. ff. ad Syll. Carth. de executen. ſententiæ, cap. 20. num. 50.

c Carth. vbi ſup. nu. 27. vbi de communi teſtat. Farinaci in opere ſuo titu. de oppoſ. cōtra teſtes, q. 61. oppoſit. 11. nu. 50.

miſſariorum & actuarij. Vide ergo omnino ibi de hac materia, cũ locus arguendi ab identitate rationis per ibi allata pateat.

De teſtibus cogendis, & de formę qualitate, qua vti teneantur Cõmiſſarij ad ipſos compellendos ad teſtimonium ferẽdũ in cauſa criminali criminaliter mota.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij quid faciant, ſi teſtes in cauſa criminali criminaliter mota refugiant deponere.*

2 *Teſtificari, dicitur munus publicum, & neceſſarium, & quare.*

3 *Expedit Reipublicæ punire maleficos, & quare.*

4 *Commiſſarij quando de iure poterunt compellere teſtes.*

5 *Teſtes nolẽtes deponere, quæ ſciũt, quibus modis poſſint compelli ad teſtificandum.*

6 *Citatio monachorum ad teſtificandum quomodo ſit facienda, & in actis poſtea ſcribenda.*

7 *Forma Decreti decitando aliquem ad teſtificandum, qui non ſit monachus habitans in eodem monaſterio, vbi fuerat erectum tribunal à Commiſſarijs, ſed habitet in alio loco.*

8 *Commiſſarij quomodo procedant in trãſmittẽdo huiuſmodi decreto.*

CAPVT IX.

ANIMADVERTERE debẽt Commiſſarij, quod non deſunt, qui in cauſa criminali criminaliter mota abhorreãt teſtificari con-
1 tra alios, timentes indè incurrere inimicitias capitales, ac per conſe-
2 quens detrimenta varia in bonis, & proprijs corporibus: iccircò pro ipſorũ inſtructione ad memoriã ipſorum reuocamus quòd munus teſtium dicitur publicum, & neceſſariũ, a & hoc non ſolũ in cauſis ciuilibus aut criminalib. ciuiliter motis, verũ ẽt criminaliter motis: & ratio iſtius concluſionis eſt, qm̃ intereſt Reipublicę maleficia
3 punire, & prouinciam expurgare malis hoĩbus, præcipiẽte domino, ac dicente, *maleficos non ſinas viuere.* b Quapropter merito vſu omnium curiarũ receptiſſimum eſt, vt teſtes ad teſtimonium ferendum compellantur, ſi id facere re-
4 cuſarent, niſi tamen ij ſint, quos de iure regulariter iudex compellere non poſſet, vt ſunt Pater contra filium, & è contra; Gener contra ſocrum, & è contra. Priuignus aduerſus uitricum, & è contra: Agnati aduerſus Agnatos, affines aduerſus affines: Collaterales vſque ad tertium gradum. Vxor cõtra virum, & è contra, liber contra patronos, & eorũ liberos, & è contra. & ſi ipſi cogẽdi erunt ad teſtimonium ferẽdum etiam in cauſa criminali, de quo hic eſt ſermo, cõtra iam dictos, primo quando aliter veritas haberi nõ poſſet, c cũ in tali caſu etiam omnes priuilegiati ad teſtimonium non ferendum erunt compellendi ad teſtificandum, & ſecundo erũt compellendi ij teſtes, quos rei ſubtrahũt; non obſtante talium teſtium iuramento delato de non teſtificando. d Tertiò qui nolunt teſtificari timore partis aduerſæ. e Quartò cùm agitur de fama, vel de crimine falſi, f nec non dum agitur de crimine coniurationis; nam in tali caſu erunt cogendi etiam teſtes, qui iurauerunt, hoc ſcelus non detegere, ſeu non teſtificare de eo. Sciant & ſecundò Com-

miſſarij

a Gloſ. in Rubr. extra de Teſti. & in l. ſi quando. vbi gloſ. & Bar. C. de Teſtib. l. 3. §. lege. ff. eod.

b Exodi. ca. 22.

c ca. Peruenit. el 2. ext. de Teſtibus cogen. & ibi per Doct.

d c. ſuper eo ext. eodẽ. & ibi per Doctores.

e c. ſuper his & c. cũ contra de Teſti. cog. & ibi per Doct.

f c. fin. ext. eod. & ibi per Doct. communiter.

miſſarij quòd bonum eſt conſilium Iulij Clarij dicētis in hoc propoſito, quòd iudices pro viribus ſtudeant non compellere teſtes, quos diximus eſſe regulariter non compellendos. a At vbi caſus contigeret, quòd veritas aliter haberi nō poſſet, & delictum eſſet atrox, poſſent ad illorum examen deuenire cōſulto tamē principe. b Hoc tamen licèt quoad laicos vel clericos ſeculares poſſet contingere caſus in cauſis autem regularium, de quib. peculiaris hic fit ſermo cū o-rarò, vel nunquam huiuſmodi ſupradicti nominari erunt examinandi: icci tcò in illis hoc locū non habebit. Tertio ſciant Commiſſarij pluribus modis compelli poſſe teſtes nolētes teſtificari, quę ſciunt tam circa corpus delicti, & eius qualitates, q̄ circa perſonas reorū, & ſi quoad laicos, & clericos ſecu-

5 lares loquendo ipſi poſſent cogi videlicet multa, ſeu pęna pecuniaria indicta, captis pignoribus, aut p exilij cōminationem, aut carcerationem, aut torturam, & in ſubſidium à iudice Eccleſiaſtico ſentētiā excōicationis, aut ſuſpenſionis, aut interdicti: c more aūt monaſtico poterunt cōpelli per impoſitionem ſilentij, Ieiunij extraordinarij, & comeſtionis in terra panis, & aquæ addendo etiā, vt dū comedit retineat Zonam ad collū, vel per impoſitionem pęnæ degradationis, vel ſuſpenſionis à diuinis, vel carceris, addendo quòd in tali pęnitentia perſeueret, donec reſipiſcendo deponat quicquid ſciuerit de & ſuper crimine..... de quo agitur, & licèt (quoad laicos & clericos ſeculares loquendo) ipſi poſſint de iure ſubijci torturæ ad eruēdā reſponſionē ab eis, ſeu depoſitionem, & inſimul ad deponendam iniuſtam contumaciam, tamen niſi rebus arduiſſimis non laudaremus huiuſmodi pęnā torturæ monachis impoſitā iuxta ſty-

6 lum curię monaſticæ. Forma verò citationis teſtium exiſtentium in eodem monaſterio, in quo formatur inquiſitio, alia non erit neceſſaria, niſi ſimplex vocatio in ius, vel per actuarium, vel alios monachos eiuſdem monaſterij, quæ citatio taliter deſcribenda erit, ſcilicet, in principio examinis illius teſtis taliter ſcribatur videlicet, D...., ętatis...dignitatis...teſtis vocatus, & medio eius iuramēto p̄ſtito de dicenda mera, & plena veritate de interrogandis ab ipſo, & quicquid inde ſcinerit. primo fuit interrogatus, &c. & ſi huiuſmodi teſtis non eſſet in eodē monaſterio: tunc per ſpeciale decretum ipſum ad ſe aduocent Commiſſarij, cuius tenor ſit hic, vel ſimilis, videlicet.

Cum nobis Commiſſarijs viſum fuerit p expeditione negotij ſibi impoſiti à Reuerēdo Regimine Cōgregationis... vel Capituli generalis, vel à Reuerendo P. Prę-ſide per ſpeciale eius reſcriptum, neceſſariam eſſe perſonam D.... ac eiuſdem in iudicio depoſitio. Iccitcò virtute iuriſdictionis ſibi delegatæ præcipiunt ipſi D.... virtute præſentis decreti, vt ſtatim

7 recepto præſenti decreto diſcedēs à monaſterio, à quo modò reperitur, ſe conferat ad monaſteriū.... in quo tribunal noſtrum erreximus ſub pęna... Datū in mon... Die....

D... Abb. aut Prior monaſterij
D... Prior aut Dec.
D.... Actuarius.
} *Commiſſarij.*

Et ſtudeant Commiſſarij in ſuper per priuatas literas hoc ipſum

8 intimare eius prælato, vt copiā ei facultatemq; exhibeat peruenien-

di ad

a Clar. in prax. §. fin. q. 24. ver. ſcias tamē,

b Clar. vbi ſupra in fine.

c cap. 2. & capit. Peruenit. el. 2. ext. de teſtibus cogen.

di ad eoſdē commiſſarios, & in actis deſcribat tali pacto, videlicet.

Reuerendi Cōmiſſarij dictum Decretum incluſum in dictis literis Reuerendo D. . . . Abbati dicti monaſterij direxerunt per talē, & literas reſponſiuas à dicto Abbate reponat ipſe actuarius in actis, vt conſtet dictum decretum fuiſſe intimatum dicto teſti adhoc, vt poſtea poſſit puniri ſi obedire renuerit tali iuſſioni, & non poſſit ſe excuſare de ignorantia illius. Qui teſtis ſtatim poſtquam peruenerit ad dictum monaſterium, interrogabitur forma ſupra dicta, & talis eſt ſtylus curiarum Congregationis Caſſinenſis, & forſan omnium aliarum religionum. Redditur ratio quare dictū fuerit ſupra quā ſępiſſimè, quòd omnino teſtes interrogentur cum iuramento, etiam quòd ſi integrè non poſſit compleri examen inchoatum illicò per ſuperueniens impedimentum ipſis Commiſſarijs, quod dum denuò reuocauerint teſtes ad ipſum examen perficiendum: denuo exhibendum erit eiſdem iuramentum de dicenda veritate.

SVMMARIVM.

1 *Bono publico conſulitur mediante proceſſu: legitimè compilato contra reos.*

2 *Accuratiſſimè diſcutitur quæſtio illa antiquiſſima, & quotidiana in qua quæritur. An depoſitio teſtis deponentis ſine delatione iuramenti de dicenda veritate validetur per ſuperuenientem huiuſmodi iuramenti delationem, & aſſertur ratio ipſius quæſtionis deciſionis.*

3 *Epiſcopo, Archiepiſcopo, & Cardinali, non præſtabitur ſine præſtatione iuramenti fides in Iudicio, & quare.*

CAPVT. X.

1 SVMMOPERE inuigilandū erit Commiſſarijs, ne ſua vecordia, vel ignorātia faciāt proceſſum nullū in graue detrimentum boni publici, procedentis ex iuſtis & validis proceſſibus, ac proinde ex iuridico ordine iudicij ſeruando in examinandis teſtibus, quorum depoſitio abſoluit, vel cōdemnat reos ipſos de quacumque criminis ſpecie agatur. Sciāt ergo primo Commiſſarij quòd teſtis deponens ſine iuramento nō faciet fidem in præiudicium alterius, & hoc regulariter, niſi à partibus ipſis vtriſque remiſſum iuramentum fuerit. a & ſciendum quod in tantum hæc ſententia eſt vera, quod Auguſtinus de Anchona in libro de poteſtate Eccleſię, vt refert Felin. in cap. Conſtitutus. num. 16. extra de reſcriptis, quęſt. 55. art. vlt. audeat dicere, non poſſe ſummum pontificem diſpenſare ſine conſenſu partium, vt depoſitio valida ſit in præiudicium tertij ſine eius cōſenſu, quod & ipſemet ibi probat innumeris medijs, & ratio potiſſima per eundem allata eſt: quoniam iuramentum eſt de ſubſtantia validitatis teſtimonij de iure diuino, cuius rationem Felinus ibidem multipliciter probauit veram. An vero depoſitio teſtium facta, non præuio iuramento, ſit valida in pręiudicium tertij ſi ipſum iuramētum ſubſequatur eam; maxima inter Doctores fuit altercatio. Nam de hac quæſtione triplex reperitur ſententia, quarum b prima fuit dicentium, quod dictum

a c. Nuper. cap. tuis. ca. de teſtibus, c. fraternitatis. & c. quotiens, ext. de teſtib. cap. pen. 3. q. 9. c. fin. §. iuſiurandi. 4. q. 2. & in l. iuſiurandi, & in l. Solon. C. de teſtib. gloſ. & Doct. ibi cōiter. Feli. in c. cū dilecta. in prin. ver. ex prædictis. & in c. Conſtitutione. num. 16. ver. & per hac. ext. de reſcrip. Archid. in c. vt circa. col. 4. in princ. num. 3. de elect. in 6. vbi & Gemin. & alij. Lanfran. de Oriano, in repet. c. quoniam cōtra. tit. teſtiū de poſitiones, nu. 4. de probat. Bart. & Iaſ. & alij in dictis legib. & in l. Nemo poteſt, ff de leg. 1. & Iaſon in l. admonendi. à num. 225. ff. de iureiur.

O teſtis

Auguſt. de Anchona in tract. de Poteſtate Eccleſiæ.

b Innoc. Panor. & communiter Canoniſtę in c. de teſtibus, ext de teſtib. prout ibidē dixit Felin. Bal. in c. Fraternitatis, eo. tit. Salic. in l. iuſiurandi. C. de teſtibus.

teſtis non iurati in caſu, quo ſibi illud non fuiſſet à partib. remiſſum, eſſet nullius virtutis, etiam ſi dictum iuramentum ſuperueniſſet, dicendo ego iuro me vera dixiſſe, & ratio mouens iſtos eſt, quoniam vt depoſitio ſit valida requiritur præcedentia iuramenti. Secunda *a* verò fuit dicentiū in deciſione præſentis quotidianæ quæſtionis fore vtendū nobis hac diſtinctione videlicet: aut dictum iuramentum ſuperuenit ipſi depoſitioni, ſtatim ſcilicet, finita depoſitione, dicendo id omne, quod dixerat, verum eſſe modò iuro, non diuertendo ad alia loca: aut poſt eius depoſitionē diſceſſit à loco, in quo examinatus fuerat: aut poſt quam diſceſſerat examinator à curia. In primo propoſito caſu Doctores iſtius opinionis dicunt iuramentum ſubſequens cōſolidaſſe depoſitionem dicti teſtis à principio non iurati: Quapropter valida eſſet dicti teſtis depoſitio, ac ſi à principio iuraſſet. In ſecūdo verò caſu propoſito dicunt iſtius teſtis depoſitionem eſſe nullius virtutis. Tertia Doctorum ſentētia procedit cum hac deſtinct. videlicet: aut teſtis poſt depoſitionem ſuam factam ſine iuramento confirmauit ex ſe, nulla facta ſibi requiſitione ab actuario, vel à iudice, aut à parte de confirmando illam medio iuramento, ſtatim antequam diſceſſiſſet à loco examinis & ab actuario, eō quòd ad ſe reuerſus memor fuit ſe in principio examinis nō iuraſſe, vt tenebatur ad hoc vt debita fides adhibita fuiſſet depoſitioni ſuæ. Aut ipſe teſtis iurauit poſtq̄ diſceſſiſſet à loco examinis, & ab actuario, vel ante diſceſſum ſuū fuiſſet requiſitus de iurādo à parte, vel ab actuario. Nam in primo caſu dictum iuramentum cōſolidabit depoſitionem factā nō præuio iuramēto: in ſecundo propoſito caſu dictum iuramentū ſuperueniēs nō cōſolidaſſet depoſitionem factam dicti teſtis, nō iurati à principio; & ratio potiſſima eſt, quòd inde elici poſſet ipſum falſum depoſuiſſe: cum inde retractus non fuiſſet ex timore non iurandi falſum, & ſic violandi iuſiurandum ſibi non delatum, & quòd poſtea requiſitus de confirmando eius depoſitionem proprio iuramento, iurauit, ne ſuſpicarentur circunſtantes, & requirentes talē iuramenti delationem, quòd ipſe teſtis non confirmaſſet ſuam depoſitionem prius factam præuio iuramento propter eius falſitatem; *b* & nequis dictas opiniones eſſe ſine fundamento rationis audeat aſſerere. Sciēdū erit eis quod prima doctorum opinio fundatur in hac ratione, eò quòd communiter iura omnia requirunt, quod iuramentum præcedat depoſitionem teſtium; & inde ſequitur ꝙ iuramentum erit requiſitum de ſolemnitate extrinſeca, & ante actum: ergo actus erit nullus, ipſa deficiente, prout docuerūt cōmuniter Doctores & meritò, vt indè deterreatur teſtis à proferendo falſum teſtimonium propter præuium iuramentū ſibi exhibitum de dicenda mera veritate &c. Secunda verò opinio Doctorum fundatur in hac ratione: quoniam quando teſtis depoſuit, non præuio iuramento, præſumitur ipſum depoſuiſſe quoad primum propoſitum ibi caſum animo ſtatim ex ſe iurandi ſe vera depoſuiſſe: & ſic cùm ſimus in his quæ fiunt ſimul & ſemel, in quibus non datur prius, & poſterius, ipſum iuramentū dicetur conualidaſſe depoſitionem præcedētem.

Cum

a Bal. et Calder. in d. l. iuſiuran. C. de Teſtib. pro quib. facit tex. in l. Petens. C. de Pactis, vbi glo. Bart. & Iaſon, & alij. facit & text. in l. Modeſtin. ff. de ſolut. & ibi glo. & Doct.

b Felinus in c. De Teſtibus, ext. de Teſtibus.

Cum in tali caſu in proferendo depoſitionem præſumatur cogitaſſe de inſerendo iuramento, & ſic in mente ſua iam protulit, & iccirco præſumitur veritatem dixiſſe, propter reuerentiam iuramenti. Nõ ita poterit dici in materia
3 ſecundi caſus propoſiti (vt paulò antè diximus in referendo tertiam Doctorum ſententiam). Et hęc oĩa ab ipſis Cõmiſſarijs tenaciſſimè memoriæ retinẽda erũt, quia quotidie poterit contingere vecordia examinatorum. Quapropter merito Doctores aſſeuerare non erubeſcunt fidem nullatenus fore præſtandam Epiſcopis, vel Archiepiſcopis deponẽtibus ſine iuramento in iudicio in præiudicantibus alicui, vt apertiſſimè docuit Greg. IX. Papa. Idipſum & docuerunt dicendum Doctores de depoſitione preiudiciali alicui in iudicio facta à Cardinali, a & intantum eſt verum hoc noſtrum aſſertum de perſona Cardinalis, quòd ſi dixerit aliquod præiudiciale alicui, ſummum pontificem ſibi commiſiſſe, non erit ſibi credendũ, niſi & illud probauerit. b

a c. fin. ext. de iuramento calumn. glo. in c. Cũ olim. el 1. ver. Fratrũ, ext. de Priuileg. & ibi Panor. nu. 5. qui & latiùs in c. ſicut. num. 5. ver. in glo. fin. ext. de ſent. excommunicationis. Felinus in ca. Tuis. ext. de Teſtibus, & in in dicto c. ſicut. in prin. ver. Itẽ nota. Alex. in conſil. 18. incip. in cauſa. colum. 2. quem citat, & ſequitur Viui. in ſuo tract. Cõm. opinio. ver. Teſtis. Iaſon in l. Admonẽdi. in 2. repet. nu. 189. per totum, ff. de Iureiurã. & ibidem per alios.

b Panorm. in ca. Cùm olim. el 1. nu. 5. ver. in glo. fin. ext. de Priuilegijs.

De forma monendi teſtem falſum teſtimonium proferentem, & de ſubijcendo eum torturæ, ac alios infames, & deputandi in carcere.

S V M M A R I V M.

1 *Commiſſarij quomodo procedant contra teſtes deponentes cum riſu, vel alia irreuerentia in iudicio, vel de directo contraria dictis plurium teſtium maioris auctoritatis, quàm ſunt ipſi teſtes.*

2 *Forma decreti faciẽdi à Commiſſarijs contra teſtem, qui poſt monitiones ſibi factas perdurauit in ſua falſa depoſitione.*

3 *Intimationis dicti decreti forma deſcribitur.*

4 *Actus carcerationis in proceſſu deſcribendus erit.*

5 *Teſtes reperti, ſeu alijs conteſtibus comprobati falſum depoſuiſſe, quando torqueri poſſint, ſed antè torturam adhibitam quæ erunt à Commiſſarijs inquirẽda, ac ponderanda.*

6 *Teſtes torqueri poſſe in aliquibus caſibus traditur: qui & recenſentur, ſed & quãto tempore fuerint torquendi, relinquitur arbitrio ac prudentiæ Commiſſariorum, ponderata qualitate ipſorum & negotij, de quo quæritur, et qualitate teſtium contrarium deponentium.*

7 *Commiſſarij quare non teneantur antè torturam teſtium eis indulgere terminum ad producendum quicquid voluerint ad probãdum de iure ſe non poſſe ſubijci torturæ.*

8 *Forma decreti faciẽdi a Commiſſarijs de torquendo teſtes infames.*

9 *Forma decreti faciẽdi a Commiſſarijs de torquendo teſtem uarium traditur, et nu. 11.*

10 *Teſtem fore torquendum quotupliciter contingit.*

11 *Forma decreti de torquendo teſtẽ pro eo, quod aliud dixerit in iudicio cum iuramento, quàm dixerit extra iudicium.*

12 *Forma decreti de torquendo teſtem negantem ſe aliquid ſcire de aliquo facto, quando contrarium in iudicio conſtat per teſtes, & quæ ſint ponderanda à Commiſſarijs ante torturam talium.*

14 *Et quæ in conficiendo ipſo decreto de torquendo.*

CAP. XI.

1 QVAM ſępiſſimè cõtingit teſtes diabolica ſuaſione falſum teſtimoniũ proferre non pertimeſcere: & aliquando deponere cum riſu, & cõtemptu tribunalis aduerſando dictis quàm plurimorum ſine aliquo fundamento; ſed ſola ſua pertinacia aſſeuerantes quædam imaginaria, non veriſimilia, & prorſus impoſſibilia. Quod cùm Commiſſarij animaduertũt, omni cum benignitate poſſibili ipſum moneant his præciſis, vel alijs æquipollentibus eloquijs, quę omnino deſcribẽda in actis mãdent actuario, videlicet. *Auertite fratello, et ricordateui, che hauete giurato di dir la verità, & ricordateui, che la Maeſtà Diuina sà il tutto, et è quì preſente: onde ſe voi non direte la verità, & da ſua diuina giuſtitia, et da noi ſarete caſtigato ſeueramente: & ricordateui auanti a quali perſone ſtate, onde ſe non mutate modo di riſpondere, noi come eſſecutori della giuſtitia di Dio vi faremo mutar il riſo in pianto, onde riſolueteui di dir la verità, & con ogni modeſtia poſſibile, & humiltà monaſtica.* Et ſi adhuc perſiſtat in negando, & fuiſſet à Commiſſarijs reprehẽſus more monaſtico de tali ſua pertinacia & irreuerentia ridendo exhibita tribunali, & poſt talem correctionem ſi velit deponere veritatem cum omni reuerentia, cõgrua erit admittenda eius depoſitio, eidem præmittendo hęc verba ab actuario; tandem ipſe teſtis ad cor rediens petijt veniam de irreuerẽtia exhibita: & poſtea ſubinſerat, & fuit denuo interrogatus de.... qui reſpondit... Aliquãdo verò teſtis pertinaciter negat ſe aliquid ſcire de.... de quo fuit vocatus in conteſtem ab alijs; & tunc Commiſſarij his verbis moneant ipſum, & illa ſigillatim omnino deſcribenda in actis iubeant ab actuario, tali pacto videlicet: Interrogatus & monitus à Reuerendis Commiſſarijs ipſe D.... quod omnino dicat veritatem de his, de quibus interrogatus fuit, quoniam apertiſſimè in ſua depoſitione deprehenſus fuit bis, vel ter, ſcilicet quoties hoc contigit in mendacio expreſſo: & ꝙ ſaltem modò deponat veritatem anteq̃ ante ipſum conſocij aduocent̃ in eius maximũ dedecus, et fiat inter vos confrontatio: his ergo vtãtur verbis ſtatim ab actuario deſcribendis in actis, videlicet: D.... *fratello, homai dite la verità, poiche vi habbiamo trouato in bugia già due volte, ò tre volte &c. in queſti capi il primo è.... il ſecondo è...... il terzo capo è.... & queſto ve lo diranno ſul viſo i teſtimony, con li quali anco tu eri quando D.... fece.... quando nel tal luogo diſſe, &.... &c. Perche voi dunque volete negare di ſaperlo, ò hauerlo veduto con tanto danno dell'anima & del corpo voſtro, dicendo che non hauete.... onde vi hauerete da riſoluere di dir la verità à tutti i modi, come paſſa il fatto, altrimente ſi verrà alla confrontatione de i teſtimonij, & poi contra di voi pertinace ſi farà quello, che comanda Dio benedetto & la Santa Chieſa nelle loro leggi.* Hac ergo vel alia ſimili pręmiſſa, & in actis deſcripta monitione, & ipſomet teſte ad verbum audiente: fuit denuõ Interrogatus, *ſe ſtà nel medeſimo propoſito di non volere dire la verità de quanto poco auanti*

fu

fu interrogato, o habbia qualche raggione da dire per moſtrare, che habbia detto la verità, perche ſarà benignamente aſcoltato, auanti che ſi venga all'atto della confrontatione di teſtimonij ſopra le ſudette ſue falſità. Reſpondit.... & cum ex reſponſione dicti teſtis non fuiſſet eneruata ſuſpicio dictarum falſitatum, viſum fuit ipſis Commiſſarijs vocare illos conteſtes coram ipſo teſte pertinace, vt ſic confuſus ſaltem ad veritatem deponendam incitaretur. Et cum conteſtes aduenijſſent, & coram dicto pertinace teſte ipſi Reuerendi Cōmiſſarij ſigillatim interrogabunt cum iuramēto, an ipſe D.... & Die.... audiuiſſe.... dixiſſe.... & die.... D.... minatum fuiſſe D.... & ſi omnes eodem modo confirment coram illo teſte pertinace vera eſſe, quæ quiſque eorum depoſuiſſet cōtra D...... ipſi Commiſſarij denuo monnetunt ipſum teſtem pertinacem, vt depoſita iniqua pertinacia ſimpliciter dicat veritatem de ijs, de quibus fuerat interrogatus: & eius reſponſione perpenſa ſi ipſis Commiſſarijs videbitur illum depoſuiſſe vera, ipſum moneant ne deinceps ſimile quid attentare præſumat, ſin alias ex nūc prout ex tunc ſciat huiuſmodi nefas ſibi non fore indulgendum; ſed fore de iure iuxta qualitatem falſitatis puniendum: & hic modus erit obſeruandus, ſi viderint ipſi Commiſſarij dictum teſtem eſſe imperitum, & pauidum, & aliàs virum probum, ſed ſi cognouerint ipſum teſtē temerariū ſolitum ſimilia vel maiora crimina perpetrare, ſimpliciter faciant deſcribi ab actuario omnia, quę ille deponit, aliquali monitione pręmiſſa, & tali recepta depoſitioni faciant ipſi Commiſſarij illum ſe ſubſcribere: quo peracto poterunt alio die ipſum vocare, & iterum examinare, vt ipſum varijs reperire poſſint; ſed ſi adhuc ille perſeuerauerit in ſua prima depoſitione, aut dixerit ſe de tali re nihil aliud ſcire, niſi quę aliàs depoſuit, cui per omnia ſe remittit, tunc dictam reſponſionem faciant deſcribi ab actuario, & ſubſcribi ab ipſo teſte pertinaci, quo petacto in eius confuſionem, & vt ſit conuictus de falſo, faciant dictam confrontationem, prout ſuperius diximus, qua facta etiam ſi faſſus fuerit falſum depoſuiſſe, aſſignent ei Commiſſarij terminū ad probandum, quare non fuerit puniendus tanquam teſtis falſus, nec non ad producendum quicquid voluerit in ſui defenſionem, & vt infra dicetur, & iſto interim præuio decreto ipſum ad cuſtodiam deputent carceri; vt tempore ſuo falſitatis, & pertinaciæ pęnam ſentiat, qui noluit pijs monitionibus acquieſcere: huiuſmodi forma decreti poterit eſſe hæc, vel ei ſimilis.

Cum Reuerendi Commiſſarij poſt monitiones quamplures factas D.... de dicenda veritate, & poſt confrontationem conteſtium factam ipſum D.... perdurantem in ſua falſitate reperiſſent, ipſum formali carceri mancipandum fore ad cuſtodiam decreuerunt, prout præſenti decreto decernunt, à quo non amoueatur, niſi præuio aſſenſu ipſorum; nec non eidem D.... aſſignauerunt, prout præſenti dectero aſſignant, terminū dierum...ad producendum, probandum, & allegandum in ſui defenſionē quicquid producere, probare, & allegare voluerit. Dat. in monaſterio.... Die..

D....

D. . . . . *Abbas*
D. . . . . *Abbas* } *Cõmiſſarij.*
D. . . *Actuarius.*

Sciant tamen Commiſſarij ſe non teneri talibus indulgere terminum ſupradictũ ad producen-
3 dum &c. vt latius paulò poſt. quo peracto ipſum decretum intimari ipſi reo faciant per actuarium, cuius intimatio facta in ſcriptis ſtatim redigatur tali pacto,&c. in fidem veritatis faciat ipſum reum ſubſcribi.

Die. . . . per me D. . . . actuarium fuit intimtaum dictum decretum ipſi D. . . . qui reuerenter, & cum gratiarum actione acceptauit,& in fidẽ ſe ſubſcripſit manu propria.

Io D. . . . dico eſſermi ſtato intimato il ſudetto decreto, & in fe de della verità mi ſon ſottoſcritto di mia propria mano.

Sed ſi ſcribere neſciat, faciat per ipſum in primi ſignum crucis, per actuarium ſcribi,vt ſupra ſignum crucis D. . . . &c.

His peractis ipſi Commiſſarij faciant in actis deſcribi carceratio nis actum ab actuario tali pacto.

Fidem facio ego D. . . . qualiter
4 virtute dicti decreti D. . . . . . ſuit formalibus carceribus mancipatus, & in fidem me ſubſcripſi. Die. . . .

D. S. . . . Actuarius.

Sciẽdum inſuper omnino erit, quòd non tantum teſtes poterunt carceri mancipari, ſi reperiantur
5 falſarij,imò & ſubijci torturæ ad eruendam veritatem depoſitionũ ipſorum, verùm etiam ad purgandos eos ab infamia,quãdo ipſi eſſent infames, vel fuiſſent varij. Quàpropter omnino Commiſſarios oportebit ponderare dicta,
6 & qualitates perſonarũ ipſorum teſtium. Nam ipſi poterunt tormentis ſubijci varijs ex cauſis: puta,quia ipſi eſſent primo infames: ſecundo vel ſocij criminis, tertiò vel varij: vel quartò extraiudicialiter,& aliter dixiſſe conuincuntur: vel quinto delicto interſuiſſe, ſuit probatum; ipſi tamen dicant neminem vidiſſe, aut cognouiſſe: ſexto vel ſunt veriſimiliter informati,& ſunt ſuſpecti, quòd verita tẽ dicere recuſant odio, vel amore: ſeptimo vel ſunt viles perſonę, & vltronei ſe ingerunt ad teſtimonium ſerendum: octauò vel ſunt conuicti de mendacio ex dicto alterius dignioris licèt ſolius: vel alijs ſimilibus cauſis. [a] Qualis verò tortura inſerenda ſit,& qui modus in ea inſerenda ſeruandus, & an grauis,vel leuis nullo pacto poterit infallibilis regula trádi: & icircò communiter doctores hoc totum relinquunt pio, & prudẽti iuditio Commiſſariorum. Nihilominus, vt ſaltẽ aliqualis tradatur norma: dicimus ipſos Commiſſarios poſſe, vbi caſus cõtigerit iuxta perſonarum, & factorum qualitatem arbitrium ſuum, vel moderari, vel extendere. [b] Hoc omnino Commiſſarij memorię commendent: quòd licèt multi doctores in aliquibus caſibus teneant, quòd antequam ad torturam con tra teſtes deueniatur, illis dandus eſſet terminus ad deducẽdum, &
7 probãdum quicquid voluerint, vt euitent torturam illis adhibendam. [c] Nihilominus ſciant Commiſſarij, quòd communiter ſit receptum in pratica, ut ſemper & quandocunque abſque aliqua diſputatione teſtes de iure torqueri poterunt cum effectu, torquendi erunt, vt euitetur timor ſubornationis, quæ de facili fieri poſſit, [d] & vt quàm facilè ſit Cõmiſſarijs, formare

a Clar. in praxi. §. fin. q. 25. per totũ. Boſſ. de tortura teſtium. nu. 9. cum duob. ſequen.

b Clar. in praxi. §. fin. q. 25. ver. torquentur. in fine.

c Boſſ. in ti. de mandat. ad homicid. poſt nu. 30.

d Clar. vbi ſup. in verſ. fin. in fine.

formare de torquẽdo aliquem ex dictis teſtibus decretum. Icircò gradatim procedendo trademus illis formam decretorum, & primo tradetur.

Forma decreti de torquendo teſtem infamem.

Si ergo teſtis aliqua iuris, vel facti infamia laborauerit, tunc erit ille torquendus, vt diximus ad effectum purgandi eius infamiam, & tollendi a Reo facultatem excipiendi contra ipſum, opponendo infamiam ipſius: forma verò erit talis. Die..... Reuerendi Commiſſarijs ſedentes &c. viſis &c. ſtante qualitate D.... examinati, & conſiderata infamiæ nota, qua affectus reperitur propter decretum contra ipſum penale in cauſa criminali, contra eundem mota per R....., die.....ad tollendam ergo dictam infamiæ maculam;& vt eius dictum magis aſficiat nominatum, & ad omnem alium meliorem finem,& effectũ mandauerunt ipſum duci ad locum torturæ, ibique ſpoliari, & funi applicari, prout præſenti decreto funi applicari mandant. Datum in monaſterio D.... eodem die....

D..... Abbas
D..... Prior } *Commiſſarij.*
D.... Actuarius.

Forma decreti torquendi ſocij criminis tradetur infra in cap. vbi ſermo erit habendus de confrontatione conſociorum. Vide ergo ibi, cum ibi ſit locus magis proprius, ne bis eadem repetamus.

Forma decreti de torquendo teſtem varium, ſeu vacillantem in ſua depoſitione, duplex traditur, cũ huiuſmodi vacillatio dupliti ex capite ortum habere poſſit.

Reuerendi Commiſſarij ſedentes pro tribunali &c. viſis &c. ac põderata vacillatione ipſius D.... dicentis in examine facto die..... D.... aut furtum perpetraſſe, &
9 ſimilia;& modò in præſenti examine negantis ſe illum vidiſſe furtum facientem, vel percutientem lapide D... & tali loco, & coram D....modo ait ſe illum vidiſſe percutientem enſe, & non in loco priùs nominato, ſed in.... Ad tollẽdam ergo omnem maculam periurij (ſi qua ineſſet) ab eiuſdẽ teſtis perſona (& hoc dicatur, ſi primum dictũ fuiſſet prolatum cum iuramento), vel ad purgandam omnem maculam varietatis,ſi qua ineſſet; & ad ſciendum in quo dicto ipſe teſtis perſiſtat; ac ad omnem alium meliorem finem, & effectum mandauerunt eundem D.... teſtem examinatum duci ad locum torturæ, ibiq; ſpoliari, & funi applicari, prout præſenti decreto mandãt funi applicari. Datum in monaſterio....

D....... Abbas
D....... Prior } *Commiſſarij.*
D....... Actuarius.

Et ſciendum quòd huiuſmodi teſtes varij non ſemper ſubijciuntur torturæ, vt poſſint Commiſſarij perſpicere in quo ex dictis eorum perſtiterint. Nam aliquando hæc vacillatio proceſſit ex ſubornatione ſibi facta ad variandam depoſitionem præcedentem, ac per conſequens ad reuocandum præcedens examen ipſorum, vt puta ſi D..... dixiſset ſe vidiſse
10 D.... furantem, &.... & huiuſmodi depoſitionem comitentur plures circumſtantiæ veræ, vel aliqua veriſimilia: ita quod ſi poſtea dixiſſet ſe non vidiſſe D.... ſed D.... & concludentem rationem non afferat huiuſmodi eius

varia-

variationis, & reuocationis. Nam huiuſmodi teſtis nõ erit torquendus ad effectum ſciendi, in quo dicto perſiſtat: ſed adhoc vt ipſi Cõmiſſarij ſcire poſſint, à quo vel à quibus ſubornati fuerint pro dicta reuocatione dictæ primæ ſuæ depoſitionis, vel mutationis. Præſumitur enim & meritò, quòd à dicto ſuo priori receſſerit ſubornatus, & in hoc in caſu non erit Commiſſarijs vtendum præcedenti forma decreti, ſed ſubſequenti, videlicet.

Forma ſecunda decreti de torquendo varium.

Reuerẽdis Commiſſarijs ſedentibus pro tribunali, &c. viſis &c.
11 & perpenſa ad verbum depoſitione facta per D.... teſtem examinatum die..... in qua aſſeruit ſe vidiſſe D... furantem... conſideratiſque pluribus circuuſtantijs dictam depoſitionem concomitantibus, quæ verificatæ fuerant, prout in actis latius (ſi ita eſſent verificatæ ex productis in actis, (aliàs hoc nõ dicat in decreto pręſenti) & quæ ſunt adeo veriſimiles, vt arbitrio boni viri credendum ſit ipſum teſtem in dicta prima teſtificatione verum protuliſſe & in ſubſequenti alio modo facta ſua depoſitione mentitũ fuiſſe, præſertim cum ea, quæ in ſua prima depoſitione depoſuerit vltroneus, & de plano depoſuerit, & in ſecunda ſua depoſitione nullam ſufficientem, aut veriſimilem cauſam alleget huiuſmodi ſuæ variationis. Quapropter valde credibile ac veriſimile eſt, ipſum D... teſtem ad dictam eius priorem depoſitionem reuocandam ab aliquo ſubornatum fuiſſe. Ad effectum ergo clarius id ipſum audiendi ab ipſomet D..... teſte, à quo, vel à quibus ſobornatus fuerit ad dictam priorem depoſitionem reuocandam, ac ad omnem alium meliorem finem, & effectũ citra tamen præiudiciũ quorumcumq; iurium ipſum puniendi regimini Congregationis Caſſin. vel religioni...... aut epiſcopo..... vel ipſorũ Commiſſariorum competentium ex dicta variatione, quibus per præſentem torturam ipſi Commiſſarij præiudicare, nõ intendunt, & non alias, aliter &c. de quo expreſsè proteſtati fuerũt, & proteſtantur ipſum D..... teſtem variantem in ſuis depoſitionibus mandauerunt duci ad locum torturæ, & ibi ſpoliari, & funi applicari, prout pręſenti decreto ſpoliari, & funi applicari mandant. Datum in monaſterio, D.....

D..... Abbas } *Cõmiſſarij.*
D..... Prior vel Dec.
D..... Actuarius.

Foma decreti de torquendo teſtem, qui aliud in iuditio dixit cum iuramento, quàm dixiſſe extra iudicium deprehenditur iudicialiter.

Reuerendi Commiſſarij ſedentes pro tribunali &c. viſis, & perlectis depoſitione D..... teſtis in iuditio facta, & depoſitionibus in eodem iudicio factis à D.... & à D.... & a D.... animaduertentes ipſum D.... teſtem aliud dixiſſe in iudicio, aliud verò extra iudicium cum iuramento coram D..... D..... & ponderatis verbis pręciſis per ipſummet teſtem extraiudicialiter prolatis, de quibus in proceſſu latius, ex quo apertiſſimè apparet ipſum informatum de veritate facti, & denotitia ipſorum delinquẽtium: Ad tollendam igitur omnem maculam periurij, ſi qua ineſt ab eius perſo-

perſona, vel ad purgandum omnem defectum varietatis, ſi quis ineſſet, & ad ſciendum, in quo dicto ipſe teſtis perſiſtat: ac ad omnem alium meliorem finem, & effectum, mandauerunt ipſum D. ... teſtem duci ad locum torturæ, ibique ſpoliari, & funi applicari, prout præſenti decreto torquendum mandant. Datum in monaſterio .....

D. ... Abbas vel Prior. Commiſſarij.
D. ... Prior vel Dec.
D. ... Actuarius.

De forma decreti de torquendo teſtem aſſerentem ſe nihil ſcire de crimine facto per D. .... & tamen conſtat aliquo pacto contrarium.

Animaduertant Commiſſarij, quòd quamplures reperiuntur, qui criminis, de quo quæritur, admiſſioni, cui interfuerint, vel aliter benè de ipſo, & eiuſdem auctore norunt, tamen renuentes deponere de ipſo aſſeuerant ſe
13 prorſus nihil ſcire de tali facto; quod cum repererint ipſi Commiſſarij, quòd ſcilicet D .... in teſtẽ vocatus ab ipſis ſuper quo interrogabitur, eſſet veriſimiliter benè informatus: quia ſcilicet, tempore commiſſi delicti conſtitit in actis ipſum D. .... fuiſſe in loco delicti perpetrati, & potuiſſe videre quomodo factum ſe ſe habuiſſet, & ipſe D. ... vel negat adfuiſſe, vel vidiſſe,[a] ſaltem per vnũ teſtem, qui ſit dignior ipſo negante, vel conſtat quod extraiudicaliter confeſſus fuerit ſe habere notitiam facti, & in iudicio poſtea interrogatus hoc ipſum negauit.[b] vel quia eſt proximus loco delicti commiſſi, vel eſt domeſticus.[c] vel eſt ſolicitus frequentare viam, in qua commiſſum fuit delictum: & eſt aliàs perſona malę opinionis, & famæ,[d] aut alia de cauſa poſſent ipſi Commiſſarij conijcere quod ille recuſet veritatem fateri, & dictorum & iudiciorum probationes in actis apparent, vt dictum fuit ſuprà, ſcilicet, quod talis teſtis negans ſcit, vel ſcire debet veritatem facti,[e] de quo fuerat interrogatus, & conſtat de delicto ſaltem in genere commiſſo.[f] infraſcripta forma decreti ad torturam contra ipſum D. ... teſtem deuenire ipſi Commiſſarij poterunt, videlicet:

Reuerendi Commiſſarij ſedentes &c. viſis &c. Auditis ac perlectis depoſitionibus teſtium deponentium D. ..., in teſtem vocatum ſcire facti criminis ſeriem, & pluribus monitionibus ipſi teſti factis, vt veritatem fateatur, conſideratoque, quòd conſtiterit in iudicio aliquo pacto ipsũ fuiſſe pręſentem in loco criminis admiſſi tẽpore, quo fuerat perpetratum. Vnde veriſimile eſt ipſum vidiſſe, quomodo dictum factum ſe habuerit, & qui fuerint delinquentes, aut quibus veſtibus induti, quibus armis armati, cuius ætatis, cuius barbę, cuius coloris: & licèt ipſe teſtis negare non erubeſcat delinquentes vidiſſe, ac conſideratis alijs indicijs ex actis ipſis reſultantibus, & contra dictum teſtem facientibus &c. Quapropter ipſi Reuerendi Commiſſarij ad effectum habendi ab ipſo D. ... teſte examinato plenam, & integram veritatem ſuper pręmiſſis: de quibus, (vt dictum fuit) veriſimiliter apparet informatus, atque ad omnem alium meliorem finem, & effectũ mandauerũt ipſum D. ... duci ad locum torturę, ibique ſpoliari, funique applicari, prout pręſenti

a Foller. in praxi crimi. in ver. Capiant infor. num. 22.

b Folle. vbi ſup. nu. 18.

c Boſſius de tortura teſtium, nu. 9. cum duob. ſequen.

d Folle. vbi ſup. nu. 27.

e Foller. vbi ſup. nu. 24.

f Foller. vbi ſupra.

ſenti decreto torqueri mandant. Datum in monaſterio... Die...

D..........Abbas } *Commiſ-*
D................ } *ſarij.*

D..........Actuarius.

Et animaduertãt Commiſſarij, quòd ſi dictus teſtis habitaret pro-
14 pe locum, in quo crimen factum fuiſſet, vel ſolitus fuiſſet talem locum frequentare, in quo fuit repertum cadauer, vel furtum factũ, vel vulnera illata; ex quibus eliceretur, illũ eſſe facti conſciũ, tũc & ipſi ſupra recẽſito decreto addant & dictas ponderationes dicendo; conſiderantes etiam, quòd dictus teſtis &c. vt ſupra. & poſtea decretum concludant, vt ſupra. Secundò, quòd ex ſupra dictis formis poterunt, & ipſi in ſimilibus occurrentibus caſibus, paucis immutatis, procedere ad torturam, & ad formandum decretum torturæ cõtra teſtes. Tertiò memores ſint ipſi Commiſſarij, ipſos non poſſe de iure procedere ad torquẽdum teſtes ita grauiter, ac ſi eſſent rei criminis, de quo inquiritur; ſed leuius arbitrio ipſorum: nã ponderare tenẽtur qualitates teſtium, & criminum, de quibus inquiritur. *a* Quartò ſciant Commiſſarij, quòd licèt ſit regula vulgatiſſima, in qua habetur, quòd nimis graue ſit ex domo rei probationes ſumere; *b* nihilominus ipſa regula non habet locũ in criminalibus: etenim ſæpe ſępius domus reorũ perquiruntur ad effectũ videndi, an aliquid reperiri poſſit, ex quo poſſit facilior probari via ad inquirendũ ſpecialiter cõtra reos, qui ex tali inquiſitione grauioribus indicijs aſſolent vrgeri; & aliquando conuinci. *c* Quapropter ipſi Commiſſarij ponderent, & obſeruẽt omnino, quæ attulimus memoriæ commendanda, & obſeruanda ab ipſis in capit. 3. per totum.

a Clarus in praxi. §. fin. q. 25. ver. torqueatur, in fine.

b l. Nimis graue. C. de teſtib. Boſſ. in tit. de exami. reorum, num. 9.

c Clar. vbi ſuprà in §. Furtũ, ver. Quero nunqd. & q. 27. in princ.

De captura Reorum, & forma mandati de capiendo, & carceri mancipando.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij quid facient, poſtquã per diligentem inquiſitionem, & teſtium depoſitionem aliqua indicia claruerint contra aliquem.*
2 *Cõmiſſarij quæ ponderare debent, antequàm procedant ad capturam reorum indiciatorum, non prænia eorum citatione ad informandum.*

CAP. XII.

Postquam per accuratiſſimè factam inquiſitionem, & teſtiũ depoſitionẽ ipſis Cõmiſſarijs claruerint aliqua indicia cõtra nominatos reos alicuius momenti, ex quibus veniat grauata fama eorum, et ipſi Cõmiſſarij meritò poſſint deuenire in ſuſpicionem, quod auctores criminis ſint
1 D....& D.... vel vnus ſolus, tunc poterunt eos ad ius vocare, ſi ex tali citatione non adſit periculum fugę ipſorum; ſed ſi talis fugę eſſet rationabilis metus, tunc cõtra eos procedent ad capturam ipſorũ ſi haberi poterũt, & poſt quam fuerint carcerati, citabũtur ad informandum, id eſt, circundati hominum cuſtodia euocabũtur à carceribus ad tribunal ipſorum Commiſſariorum, vt examinentur ſuper repertis indicijs, ſed ſi fugam arripuiſſent, vel aliàs eſſent abſentes: tunc contra eoſdem in ip-

in ipſorum contumaciam procedetur ſeruatis ſeruandis, de quo latiùs infra in cap. in contumaciá
2 erit nobis præſcribẽda norma ipſis Commiſſarijs legitimè detenendi ad capturam indiciatorũ. Quapropter ſciãt hodiernis temporibus in qualibet curia hoc eſſe arbitrariũ, ponderata tamen qualitate criminis, de quo agitur, ſcilicet, an ſit occultum, an graue, an difficilis probationis, an poſſit producere alia delicta; & perſona an ſit vilis, an ſolita delinquere, an aliqua infamiæ nota reſperſa, an fugitiua: & hoc conſiderandum erit circa perſonam rei nominati. circa verò indicia ipſa deducta in iudicium, ponderabũt ipſi Commiſſarij, an ipſa grauia, & vrgentia ſint, an proxima, an veriſimilia, an clara & huius generis, an verò è contra. Nam circa hoc vera, & vniuerſalis regula dari non poterit, & ratio procedendi ad huiuſmodi reorũ capturam. a In huiuſmodi autem captura regularium carceri mãcipandorum non aſſolent vocari laici birruarij, ne manifeſtentur huiuſmodi crimina ſine cauſa; niſi non habita copia famulorum, & ipſi regulares nollent obedire mandato Prælatorum ipſos carceri deputantiũ, & ſi regularis carcerãdus, non eſſet in monaſterio, in quo & ipſi Commiſſarij reperirentur, tunc poſſent et tenerẽtur præcipere, modeſtis tamen literis directis prælato illius monaſterij, vt dictum regularem ipſe talis prælatus carceri formali mancipet, & ibi perſeueret, donec ipſi aliud annuerint in ſcriptis, & talis eſt conſuetudo regularium omnium.

a Clarus in praxi. §. fin. quæſtio. 28. ver. ſcias autem, in fi.

Quid faciendum ſit Commiſſarijs, & quę obſeruanda ab ipſis erunt, captis reis.

SVMMARIVM.

1 *A Commiſſarijs quę librãda ſint poſt carcerationem Rei, & antequàm ipſum conſtituant, ſeu examineant, vt poſtea in interrogatorijs illi faciendis poſſint procedere gradatim et prudẽter, et quare.*

2 *Rei potius conuincuntur, et ad confeſſionem criminum per eos perpetratorum inducuntur prudentibus interrogatorijs Commiſſariorum, quàm tormentis ſibi adhibitis, & quare.*

3 *Commiſſarij non procedãt ad reos torquendos, niſi præmiſſo eorum etiam duplici examine, & pluri, ſi ſibi viſum fuerit, & quare.*

4 *Tortura quare dicatur tormẽtum ſubſidiarium.*

5 *Norma infallibilis res interrogãdi etſi tradi non poſſit ipſis Commiſſarijs, tamen quædam regula optima traditur.*

6 *Tria principaliter ponderanda occurrunt ipſis Cõmiſſarijs, vt ſciant elicere ex deductis in actis interrogatoria, quibus argutè poſſint vti in reorum examine, quorum primum reſpicit perſonam eorundem Commiſſariorum.*

7 *Commiſſarij nõ debebunt promittere impunitatem reis de plano cõfitentibus, ſi poſtea non poſſent, vel nollẽt ſtare promiſſis, ſed ſi poſſẽt, & plures eſſent complices, vtique poterunt alicui ex cõplicibus promittere impunitatẽ, ſi detegerint complices alios, & quare.*

8 *Commiſſarij quid facient, antequã ad interrogandos reos inſurgant, & quare tali diligentia erit eis vtendum.*

9 *Conſideranda quæ erunt à Cõmiſ-*

ſarijs circa perſonam Rei, vt inde poßint eos argute interrogare, vt tenentur.

10 *Commiſſarij quæ ponderare tenebuntur circa rem ipſam, de qua agendum erit.*

CAP. XIII.

POSTQVAM carceribus deputarunt ipſi Commiſſarij nominatũ reum, quàm totius
1 poterunt, inuigilent primo per ſcrutari omnia inditia reſultantia ex probationibus contra ipſum productis, tam ijs, quæ eliciuntur ex fama probata, quàm ex ſingularibus depoſitionibus teſtium, & ſcripturis in iuditio productis. Cùm ex illis elicere teneantur interrogatoria, quibus ipſum reum conuincere poſſint, aut de veritate criminis perpetrati, aut inditiorum probatorum contra ipſum. *a* Quapropter concludendum erit, ipſos Commiſſarios teneri maxima cum vigilantia omnia illuc vſque allata in actis contra reum rimari, ac inueſtigare, nec non circa accuratiſſimum examen reorum; *b* quod aliàs vulgo aſſolet vocari conſtitutum, eo quod à verbo illo conſtitutus ſoleat initium ſumere, *c* & memores ſint Commiſſarij, ſe eſſe dignos non modica laude, & præmio, ſi benè, ordinatè, claré, ſubtiliter, & accommodatè proceſſerint ad interrogandos ipſos reos, & mediãtibus pru-
2 dentibus interrogatorijs illuc eos adducerent, vt quodammodo ſaltem inuiti, & inaduertenter veritatẽ criminis per eos admiſſi fateantur. Cùm ex talibus prudentibus interrogatorijs potius aſſoleant Rei deuenire ad confeſsionem criminum, de quibus agitur, quàm ex tormentis (experientia teſte.) Cùm ipſis magis mens reorũ anguſtietur, quàm tormentis corporalibus, eo quòd ſemper ambigant, per ipſa falli à iudicibus, & in tormentis poſsit vti ſilẽtio, vel ſemper eadem negatiua verba repetere, & licèt non expertibus in arte hoc negotiũ facile videatur; tamẽ reuera eſt difficillimũ, & maximi ingenij. *d* Secundò ipſi Cõmiſſarij debebunt patienter reos interrogare, & longa interrogatoriorum, & argumentorũ ſerie cau-
3 ſam continentem, prætenſumque crimen examinare, ac per conſequẽs taliter veritatem facti extorquere, & non ſtatim proſiliant ad ipſum torquendum: & ratio eſt, quoniam ſæpe contingit, quod dũ Commiſſarij ſeuerius crimẽ perpetratũ punire feſtinant, nullo legum temperamento adhibito iniuſtam pœnam infligent innoxijs; quod quidem impium, & irreparabile damnum inde reis imminet. *e* Quapropter ponderandũ erit ipſis Commiſſarijs torturam eſſe tormẽtum ſubſidiariũ, quod idcirco tale nomen ſortitum eſt, quia tunc ſolum ad illud confugiendum eſſe voluerũt doctores, quando alia remedia fuiſſent ten-
4 tata. *f* Tertiò, & ſi exoptaremus ipſis Commiſſarijs tradere veras, & infallibiles regulas interrogandi ipſos reos: Tamen cum facta crimina, & circumſtantiæ, ſeu qua-
5 litates ipſorum, ſuper quibus examina fieri contingant, tam varia ſint, ideo norma certa ab aliquo hominum aſſignari nequibit, *g* His tamen non obſtantibus nonnulla generalia afferemus hic ipſis Cõmiſſarijs, ex quibus artem quandam, & regulam interrogandi elicere ipſi per ſemet Deo optimo Maximo fauente poſſint.

Qua-

a Chart. in pract. interrog. reorũ. lib. 1. ca. 3. nu. 6.

b Char. vbi ſup. nu. 13.

c Char. vbi ſup. c. 1. nu. 6. & 7.

d Char. vbi ſup. lib. 1. in præfatione, nu. 3.

e Blanc. in tract. de Iudic. in epiſtola ad ſtudioſos legũ ſcolaſticos.

f Char. vbi ſup. q. 64. verſ. debet etiam.

g l. neque leges iuncta gl. magna. ibi. ff. de legibus.

Quapropter tria ponderanda ab
6 ipſis proponemus, primum quo-
rum eſt, vt ſemetipſos examinent
de infraſcriptis. Secundum vt con
ſiderent perſonam Rei examinan-
di, à quo elicere veritatem facti de
ſiderant. Tertium negotium ad
cauſam ipſam, de qua agendum
erit. Et vt omnia iam generali-
ter deſcripta facilius memoriæ ip-
ſorum commiſſariorum impri-
mantur, ſciant quod quoad per-
ſonam ipſorum ſpectat; Illud in
primis obſeruandum ipſis erit, vt
Deum timeant, animum mun-
dum habeant, mente, & corpore
in opus, quod aggrediuntur, in-
cumbant: veritatem facti ſolam,
(prout ſuperius fuit dictum) per-
quirant: a ipſos commiſſarios
tantummodo illius inquiſitores
eſſe, & miniſtros iuſtitiæ (hoc eſt)
ipſius Dei optimi, à quo omnis
emanat iuſtitia meminiſſe debe-
bunt. b Deinde ipſi Commiſſa-
rij ita ſe ad examen reorum accin
gere debent, vt omni paſſione pe
nitus ſpoliati nullam apud ſe ha-
beant perſonarum acceptionẽ, c
ſed ipſos reos ſiue in minoribus
conſtitutos, ſiue in dignitate quã-
tacumque maxima, ſiue doctos,
ſiue indoctos equis oculis reſpi-
ciant, ac ſi nullum inter eos diſcri
men eſſet. d Nam non debent ali
qua de cauſa timidiores, aut auda
ciores ſe oſtendere ad veritatem
indagandam, ſed omnes reos ita
habere, ac ſi eſſent æquales digni
tate, & ſtatu, & eadem ſeueritas,
ac grauitas ſit erga omnes, e & ſi
non negemus eos poſſe, & tene-
ri ad procedendum vrbanius, læ-
nioribuſque verbis vtendo cum
conſtitutis in dignitatibus, quam
cum minoribus monachis & cle-
ricis reis, ſed omnino eis erit fu-
giendũ reorũ familiaritas, quia eo-
rũ inde dignitas contẽptibilior ap
pareret in graue dedecus tribuna
7 lis. Abſtinere proculdubio tene-
buntur Commiſſarij à promiſ-
ſione impunitatis, nec per ipſam
reos ad cõfitendum compellant,
& hoc præſertim, ſi huiuſmodi
impunitatem non eſſet eorũ con-
donare reis, aut vellent (cum hoc
ſit quædam proditionis ſpecies, à
qua Commiſſarij Deum timentes
abſtinẽt) ſed vbi quamplures eſ-
ſent complices alicuius criminis
grauis, & difficulter veritas habe-
ri poſſit; tunc conſulendi erunt
8 generales, ſeu Præſidentes religio
nis, vel alter ordinarius, à quibus
fuerant creati Commiſſarij, & de
eorum mandato poſſent pollice-
ri impunitatẽ, ſi illi hoc eis indul-
gerent promittere poſſe eam; &
ita quotidie à pendentibus Com
miſſarijs practicatũ. Præterea ipſis
Cõmiſſarijs opus erit ſcrutari ac-
curatiſſimè, ac inquirere naturã,
qualitates, & circũſtantias delicti,
ac poſſidere, f & indiciorũ ex pro
ceſſu compilato reſultantium ple
nam notitiam habere, illaque me-
moriæ commendare, ac retinere,
vt plenius, & facilius ipſis interro
gandi, et arguendi ſuppetere poſ-
ſit materia. g Denique omnino
Commiſſarij compilato proceſſu
informatiuo eliciant ſummarium
indiciorum productorum contra
reum, & hoc cum maxima dili-
gentia: Nam vt diximus ex ipſis
eliciendà erit forma ipſum inter-
rogandi (& non ex non produ-
ctis) vna cum omnibus circunſtan-
ſtantijs, & qualitatibus ipſorum,
& non ſolum ipſorum, & non ſo-
lum de pertinentibus ad factum
ipſum, verum etiam ad tempus
punctatim, in quo producta indi-
cia concludunt contra reũ. Nam
tũc omnia inde interrogatoria fa-
cienda,

a Chart. vbi ſupra lib. 2. cap. 1 nu. 2. & ſeq.

b Scapp. de iure non ſcrip. lib. 5. c. 122. nu. 6.

c Foller. in praxi crim. in ver. ſtudeant ſe or nare, nu. 5.

d Folle. vbi ſup. nu. 1.

e Chart. in pract. interrog. reorũ, lib. 2. cap. 3. nu. 7. & ſeq.

f Chart. vbi ſupra cap. 2. num. 1.

g Chart. vbi ſup nu. 3.

dalum indè natum, an ſit publicum, vel occultum, & huiuſmodi, & an perſona offenſa ſit grauis, vel leuis, an factum fuerit in loco profano, vel ſacro, an coram Iudice, aut populo, quibus armis, & vnde illa ſumpta fuerint.

De forma conſtituti, ſeu examinis reorum tam primi, quam ſecundi, & aliorum, ſi quod erit faciendum à Commiſſarijs.

S V M M A R I V M.

1 *Forma conſtituti, ſeu examinis reorum tam primi, quàm vlterioris, & quæ in ipſo deſcribenda generaliter erunt, antequam deueniatur ad ſpeciales interrogationes ſup facto ipſo, de quo queritur, & quare.*

2 *Interrogationes à Commiſſarijs facienda Reo, antequam interrogãdi erunt ſuper facto ipſo, de quo quæritur principaliter, vt occurratur aſtutijs ipſius.*

3 *Commiſſarij quomodo interrogabunt reos de facto, de quo in proceſſu informatiuo producta fuerũt indicia contra eos.*

4 *Monitio, qua vti debebunt Commiſſarij erga reos negantes ea, de quibus extant indicia, & in proceſſu etiam delata, qua ſit.*

5 *Commiſſarij quomodo ſtudebunt conuincere reum negantem delictum à ſe perpetratum, de quo fuerat interrogatus.*

6 *Confitentem reum quo modo Commiſſarij interrogabunt de complicibus.*

7 *Commiſſarij quæ deſcribenda in actis mandabunt, audita confeſſione Rei.*

8 *Reus quare examinandus ſit medio eiuſdem iuramento de dicenda veritate.*

9 *Commiſſarij ex quibus elicient interrogationes faciendas ipſis reis.*

10 *Commiſſarij, quando bene facerẽt in primo Rei examine, non vtendo omnibus interrogationibus, quæ fieri per ipſos poſſent, & quare.*

11 *Qua induſtria vti oportebit Commiſſarios in impugnatione eorum, quæ, à Reis dicuntur in ſua depoſitione.*

12 *Forma verborum, qua vti tenebuntur Commiſſarij in ſecũdo examine Rei faciendo.*

13 *Expleto ſecundo examine, quæ deſcribenda in actis mandabunt Commiſſarij actuario.*

14 *Cõmiſſarij quare præcipiant Reis ſe ſubſcribere ꝓprijs depoſitionib.*

15 *Commiſſarij in vltimo Rei conſtituto quid aduertere debeant, & quibus verborum circuitibus reos interrogare, & quare.*

16 *Commiſſarij quid facere debeant, ſi Reus reſponderit ſe velle fateri veritatem facti.*

CAP XIIII.

SERMONEM habitum de rebus præmeditandis ante interrogationem reorum meritò ſubſequitur ſermo de forma ſeruanda à Commiſſarijs, qui meritoriè ſibi iniunctum munus exe-
1 qui ſtudebunt. Quapropter ſciãt ipſi principium conſtituti tali pacto fore firmandum, videlicet: vt exprimatur tempus, locus examinis, nomen Commiſſariorum, nomen actuarij ſcribentis, nomen Rei, & nomen patris, patriæ, & cognomen ipſius Rei, ętas, dignitas, munus, ſeu artificium, & erit facienda mentio de delatione iuramenti ſibi facta per commiſſarios, vel actuarium, & de exhibitione ipſius iuramenti facta à reo, & vt omnia magis magiſque appareãt aperta, pro inſtructione ipſorum Cõmiſſariorum, & actuariorum ſubij-

ſubijciemus formam huiuſmodi principij tali pacto.

Die . . . . menſis . . . . Anni . . . .

Conſtitutus perſonaliter D. . . ætatis . . . dignitatis . . . clericus talis Eccleſiæ, vel ciuitatis, vel monachus talis monaſterij coram Reuerendis Commiſſarijs, & me ſæpius nominato actuario, delato ſibi iuramento de mera, & plena veritate dicenda, & quicquid inde ſciuerit, & præmiſſa monitione, quod confeſſionem proprij criminis teneatur ſub pęna peccati mortalis ſtantibus tot indicijs contra eum in actis delatis, fuit interrogatus, tanquam principalis quo ad ſe, & teſtis quo ad alios de infraſcriptis, & primo.

Interrogatus, *ſe sà la caggione eſſo deponente della ſua carceratione, ò ſe la può imaginare in qualche modo.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà la caggione perche ſia hora ſtato chiamato auanti eſſi Commiſſarij.* Reſpon.

Interrogatus, *quanto tempo è, che ſi ritroua carcerato.* Reſpon.

Interrogatus, *per ordine di chi fù carcerato.* Reſpon.

2 Interrogatus, *ſe hà qualche inimico, lo nomini per nome proprio, & cognome.* Reſpon.

Interrogatus, *come sà che D. . . gli è nimico.* Reſpon.

Interrogatus, *chi era preſente quando queſto D. . . vi minacciò, & diſſe.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe hauete mai fatto pace inſieme.* Reſpon.

Interrogatus, *de quanto tempo in quà.* Reſpon.

Interrogatus, *chi ſà che ſi ſia inimicitia fra di loro.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe crede, che per caggione di tali parole già molto tempo fà dettegli D. . . . hora gli porta colera.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe lo tenete per buon monacho, ò clerico da bene.* Reſpon.

Interrogatus, *perche lo tenete, per maligno, & voſtro nemico.* Reſpon.

Interrogatus, *potete voi ciò, che hauete detto di D. . . prouarlo.* Reſ.

Et talem formam interrogandi reos in principio conſtituti curabunt ſeruare Commiſſarij, circa perſonam omnium, qui fuerāt nominati ab ipſo reo inimici, & ſibi ſuſpecti, antequàm ad alias interrogationes deueniant ipſi Cōmiſſarij, vt inde poſſint occurrere obiectionibus aſtutis reorum; nā aſſolent ex interrogationibus ſibi factis aliquo pacto deuenire in cognitionem teſtium, qui hoc cōtra eos depoſuerant, & ſtatim illos nominare inimicos, quod facere nequibunt ita faciłe. a

Et hoc contigit nobis in quadā cauſa criminali arduiſſima, in qua quidam teſtis, qui maxima deponebat cōtra reum: dum ipſe reus fuiſſet interrogatus, vt promunciaret ſibi ſuſpectos, vel inimicos, nō nominauerat illum: imò interrogatus ſi habeat ipſum D. . . . . pro viro conſcientiæ timoratæ, ita vt non mentiretur, vel falſum aliquā do dicturus eſſet, dictus reus ipſe faſſus fuit illum non poſſe mentiri. Quapropter cùm opus fuiſſet confrontationē fieri Reus ipſe obſtupuit, & nominabat fruſtra ipſum malę conſcientiæ, & falſarium. Hæc ergo memoriæ commendent ipſi Commiſſarij, aliàs poſſent falli à Reis, cùm poſſet contra illos obijcere, ſi huiuſmodi interrogatio, & eorum reſponſio, non fieret. ſufficiet ergo hęc annuiſſe, dictis ergo generalibus interrogatorijs pręmiſſis paulatim deueniant.

a Natta in conſil. 242. num. 8.

Commiſſarij ad particularia tapacto, videlicet.

Interrogatus, *ſe eſſo deponente conoſce D.* .. Reſpon.

Interrogatus, *da quanto tempo in quà.* Reſpon.

Interrogatus, *doue cominciò à conoſcerlo.* Reſpon.

3 Interrogatus, *quanto tempo è, che non l'habbia veduto, ò parlato.* Reſpon.

Interrogatus, *chi era preſente, quando gli parlò l'vltima volta.* Reſpon.

Interrogatus, *in qual luogo, et hora gli parlaſte?* Reſpon.

Interrogatus, *di qual materia gli parlaſte?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe quando vi partiſte da lui, reſtaſti con lui in pace.* Reſpon.

Interrogatus, *che parole coleriche furono quelle, che tra voi paſſorno.* Reſpon.

Interrogatus, *che coſa teneuate in mano, quãdo gli parlaſte?* Reſp.

Interrogatus, *chi vi ha dato licentia de tenere quelle arme in monaſterio, ò in voſtra caſa?* Reſp.

Interrogatus, *quãto tempo l'hauete tenute?* Reſpon.

Interrogatus, *doue l'hauete aſcoſte?* Reſpon.

Interrogatus, *chi ve l'hauea date, & in preſenza di chi?* Reſpon.

Interrogatus, *perche vi faceſte dare dette arme?* Reſpon.

Interrogatus, *doue tenete hora dette arme?* Reſpon.

Interrogatus, *auanti che partiſte con dette arme che coſa gli diceſte al detto D....?* Reſpon.

Interrogatus, *quante ferite furono quelle, & in qual luogo del ſuo corpo?* Reſpon.

Et ſi negaret ſe detuliſſe arma, vel illum percuſſiſſe, & in negando perſiſtere auderet, ipſi Commiſſarij illum monere tenebuntur tali pacto, vel ſimili. Et hæc uerba omnino in actis deſcribenda erunt ab actuario.

4 Et cum Reuerendi Commiſſarij audiſſent dicti D.... conſtituti negationem taliter eum alloquuti fuerunt, videlicet, *fratello non è più tempo di negar l'iſteſſa verità, della quale per detto di tãti teſtimonij ſete tanto inditiato, & quaſi conuinto*, & ſtatim corã ipſo deferri faciant eadem arma, quibus vulnerauerat D.... & ipſo deſcripto per proprium nomẽ commune, vel ſecundum idioma patriæ, faciãt hæc deſcribi in actis, videlicet.

5 Et perpendentes Reuerendi Commiſſarij dicti D.... Rei pertinaciam in negando iuſſerunt afferri gladiũ ſanguinolentum latitudinis.... longitudinis.... cum manico.... & ſic de ſingulis armis.... Et ipſo euaginato, & oſtenſo dicto D... Reo, ipſum denuo monuerunt, vt dando gloriã Deo ſupremo Iudici, ſaltem modò non neget veritatem facti, & talibus eum alloquentes dixerũt. *Come hora potete negare la verità ecco il cortello, ò pugnale, o ſcopetta*, & ſic de ſingulis armis, *con il quale hauete ferito D,... Horsù ditte la uerità hora almeno.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe ſi confida molto sù le braccia, perche à tutti imodi l'hauerete da confeſſare sù la corda.* Reſpon.

6 Et ſi quaſi conuictus affirmauerit ſe reũ præſenti criminis, tunc habita tali confeſſione interrogetur vt j. ſi veriſimiliter, nõ potuiſſet ſolus tot vulnera infligere, & hoc eſt in omni genere delicti, vt cõmunis doctorũ ſententia sẽper docuit, vt infra ſuo loco dicetur.

Interrogatus, *chi l'accompagnò quando ferì D. . . .* Reſpon.

Interrogatus, *con chi ne hauea parlato per prima di far tal effetto.* Reſpon.

Interrogatus, *che coſa gli riſpoſe D . . . . . col quale di ciò parlato hauea.* Reſpon.

Interrogatus, *chi era preſente quando di ciò gli ne parlò.* Reſp.

Interrogatus de cauſa ſcientię &c.

Et cum dictam Confeſſionem audiſſent Cõmiſſarij, per eos fuit ſuperſeſſum in examine, cum animo iterum, & quoties ipſis viſum fuiſſet denuo eum interrogare, &
7 iuſſerunt eundem ſubſcribi more ſolito dictę depoſitioni, & ſic ſeruata formam ſupra de ſubſcribẽdò traditam. Et ſi Commiſſarijs videbitur, dictum reum amplius non examinare, tunc poterunt, vt infra ſuo loco dicetur, concedere ei defenſiones de quibus infra.

8 Diximus quoque reum examinandum medio eiuſdem iuramẽto. Nam etſi olim aliqui Doctores non minimę authoritatis tenuiſſent, Iudices non poſſe deferre iuramentum reis: Tamen vſu ipſo omnium curiarum, & communiter, imò hoc ipſum ferè vniuerſalis Doctorum recentiorum ſententia docet poſſe Iudices exhibere eis iuramentum, & illos teneri deferre in cauſa propria iuramentum. Et ſi falſum dixerint periurij rei habebuntur in foro poli, & Deum habebunt vltorem, non tamen venient de tali periurio puniendi pęna ordinaria periurij in foro fori: prout communis Doctorum ſententia ſemper docuit, quos retulimus in noſtra praxi canonica criminali lib. primo cap. quinto, cõcluſione quarta in fine, titu. de accuſat.

9 Hęc pauca interrogatoria produximus, vt aliqualem formã tradéremus: cùm re uera plura his facienda erunt, ſi hoc Commiſſarijs ſuggerent indicia in actis producta: nam ſuper indicijs productis in actis ſigillatim erit inſiſtendum à Cómiſſarijs. Nec vno eodemq; examine illa abſoluenda, niſi leuitas cauſę ſuadeat, vel promptitudo cõfitẽdi appareat in Reo: quoniam ſi ipſi Commiſſarij viderint ipſum quaſi ſpontè fateri delictum, & omnes eius qualitates, de quibus facta eſſet mentio in iudicio, & producta fuiſſent in proceſſu: meo iudicio non eſſet ei danda copia cogitandi ſuper ſtatu ſuo: quoniam forſitan tunc eiuſdem Rei peccatum obcęcauerat mentem eius, ita vt non poſſet cogitare finem dictæ cõfeſſionis, diuina iuſtitia ſic diſponente. Vnde fruſtra fieret per plura: cùm poſſet idem fieri per pauciora, & æquè benè. Aliàs ipſi Commiſſarij benè faciẽt, ſi de aliquibus in-
10 terrogent in primo examine, & leuiter, & ſtatim ad alia ſe transferrent, & poſtea in alio examine diſtrictiùs de ijſdem, & alijs interrogarent reos, & ſic lento gradu ad factum ipſum per opportuna interrogatoria deuenire. a Et ſummopere ſtudeant Cõmiſſarij ponderare reſponſiones reorum: quoniam ipſis opponere eos oporte-
11 bit, quæ falſitatem, vel impoſſibilitatem, vel improbabilitatẽ, ſeu inuериſimilitatem dictarū reſponſionum coarguãt, & ideo dicant inter alia Commiſſarij ipſos non allegaſſe cauſam euidentem, qua poſſent tueri falſam eorum depoſitionem, & ſi videantur aſſignare cauſam, poterunt replicare ipſam friuolam, & nullam, & aſſignẽt ipſi cauſam nullitatis, et omnis

a Chart. in praxi interrog. Reorũ, lib. 3. cap. 1. num. 10. & ſequenti.

nis huiuſmodi oppugnatio facta à Commiſſarijs,& reſponſio reorum facta, deſcribenda ad verbum omnino erit in actis. Vitandum autem erit ipſis Commiſſarijs in interrogatorijs ſuis velle tacitè vti quadam ſuggeſtione; ſed ſolùm vtantur ſimplici interrogatione, a & quando ſecundo voluerint ipſi Commiſſarij reũ examinare eadem forma ſupra præſcripta vtantur, & ſtatim infraſcriptas interrogationes ſubinſerant.

a Chart vbi ſupra lib. 3. c. 3. nu. 22. & 27.

12 Interrogatus, *ſe eſſo conſtituto ſi è pur diſpoſto à confeſſar la verità meglio di quello fece nel dì . . . quando vn' altra volta fu eſaminato.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe gli occorre dir altro di quelle coſe delle quali uoi fuſte interrogato nell' altra voſtra eſamina fatta il dì. . . . meſe . . . nell'iſteſſo anno.* Reſpon.

Deinde deuenient Commiſſarij ad interrogandum de ipſo facto, & ſi animaduerteut ad ſufficientiam interrogaſſe: Tunc poſt inſcriptionẽ (in forma ſæpius dicta) per ipſum reum factã facient hæc verba ipſi Commiſſarij deſcribi ab Actuario.

Tunc Commiſſarij acceptatis &c. pro nunc, tarditate horę præuenti, vel alijs impeditis negotijs, examen dimiſerunt, & ipſum D. . . . conſtitutũ mandarunt retrudi in carceribus, vel quid ſimile, animo tamen continuandi, examen &c. & iniuncto ipſi conſtituto, vt ſuę depoſitioni ſubſcribat, prout ſe ſubſcripſit, vt infra & ſeruetur forma ſubſcribẽda ſuperius in cap. 2. num. 9. annotata.

14 Et ſciant Commiſſarij quod expedit iubere ipſos reos ſubſcribi, etiam ſi aliàs crederetur actuario, & ipſis. b ratio eſt quoniam tunc reus ſubſcribens conſentire videtur ijs, quæ continentur in ſcriptura, quam ſubſcribit, & præſumitur quod illa legerit, & de contentis in ea notitiam habuerit: & ſi diceretur, qđ non legit, & quod ſi poſtea diceret ſe deceptum fuiſſe, deberet ipſe hoc probare, et hæc idem operatur ſignum crucis factum per hominem illiteratum. c Ex quib. Doctorum monitionib. apparet tutiorem formam ſubſcriptionis, quàm in capitulo 6. tradidimus, ita vt addat, poſtquam per me ad uerbum ſupradicta depoſita fuerunt perlecta.

b Alex. in conſil. 143. nu. 4. & ſequen. lib. 2. Ruin. cõſil. 191. nu. 1. lib. 2. & cõmuniter Canoniſtæ. in ca. Quoniã contra. ext. de Probat.

c Clar. in praxi. §. fin. q. 53. ver. Quintus eſt caſus.

Animaduertant Commiſſarij, & maximè in vltimo conſtituto, epilogare omnia indicia contra ipſum reum, & quæ alia ex eius confeſſiones emanauerũt, et denuo ipſum interrogare de talibus, vt con-
15 fuſus dicat facti ſeriem tali pacto, & taliter ſcribat actuarius. Et poſt quàm Reuerendi Commiſſarij ipſum D. . . . monuiſſent, vt depoſita ſua pertinacia, ſaltẽ modò confuſus de plano confiteatur facti ſeriem *circa l'homicidio, ò furto, ò, baſtonate, ò lettere falſe, ò infamatorie ſcritte, & ſimili; poiche i teſtimonij dicono queſto, & queſto. Et voi nel primo conſtituto diceſti queſto, & nel ſecundo queſto, & queſto: dalli quali detti ſete pur conuinto hauer fatto tal'eccesſo. Horsù da laudẽ Deo, et confeſſa il tuo peccato humilmente, acciò poſſi ritrouar appreſſo Iddio, & ſuoi miniſtri qualche miſericordia, altrimente cio lo direte con li tormẽnti.* Reſpon.

Intarrogatus, *come potrete queſto più negare contra tanti inditij.* Reſpon.

Interrogatus, *con che faccia vi chiamate Innocente, & che non ſia prouato in proceſſo cõtra uoi coſa alcuna? poiche ecco un teſtimo-*

nio dice queſto, & eius depoſitio ei perlegatur ſine nomine teſtis, & ita faciat in recenſendis alijs teſtium dictis,& ſubdat, *et ſe sà che detti teſtimonij ciò non direbbono, ſe non fuſſe il uero; horsù diſponeteui à tutti i modi à dir la verità, come paſsò il fatto.* Reſpon.

Interrogatus &c. ſibi dicto qđ iam appareat manifeſtè de pertinacia ipſius D.... conſtituti, qui non ſolùm delictum à ſe commiſſum agnoſcere recuſat; ſed viros probos, & fide dignos, qui iuramento aſtricti veritatem teſtificati fuerunt, falſarios audeat appellare: quomodo enim modò tales illos vocat, quos ſibi ad faciē adductos,& cōfrontatos,eorumque depoſitionem tam bene, tam clare, & animosè confirmantes vix ipſe conſtitutus aſpicere auſus fuerit pallore, & tremore correptus? Ideo fuit benignè monitus, vt ab huiuſmodi pertinacia diſcedēs humiliter fateatur facti ſeriem per ordinem,& fuit ſibi dictum: *Horſu D... laſciando da canto l'oſtinatione,raccontate come paſsò il fatto della morte di D....* Reſpon.

Animaduertant Commiſſarij, quòd huiuſmodi argumentationibus oportet eos vti cōtra reos pertinaces: cùm ex talium reſponſionib. ſæpe inaduertēter ipſos nonnulla fateri contingat: ſuper quib. inculcandę erunt alię interrogationes correſpondentes eorū interrogationibus iuxta varietatem verborum,& factorum,& ideo certa alia regula dari non poterit.

Et ſi tandem Rei defatigati interrogationibus,vel confuſi interrogationibus, tandem reſponderint ſe velle fateri veritatem: tunc totius facti ſeriem per ordinem enarratam à Reis ad verbum faciant deſcribi ab actuario, & poſtea ſubſcribi,vt ſupra.

Circa prædicta autem aduertant Commiſſarij,vt cùm reus delicta, ſuper quibus interrogatur, fateri cęperit, nunquam illum ſic fatentem dimittant,donec omnia faſſus fuerit, quæ ab ipſo ſuper facti enarrationem requirunt,etiāſi inſtet hora prandij, cęnæ, dormitionis, aut quid ſimile, nam illud pro tunc omittendum eis erit. *a* quoniam, vt dicunt Doctores inter os & offam poſſent multa contingere: & data Reo dilatione, & tempore ad deliberandum, & de ſe maturiùs cogitandum, ſępe ammittent Commiſſarij, quod pluribus laboribus fuerant adepti, *b* & ſciant reos reſpōdentes interrogationibus nō eſſe interrumpendos: quoniam experientia docet quòd indè poſſent auerti à cōfeſſione iam ſimpliciter inchoata; & ſi cōmiſſariorum erit alijs interrogationibus ipſum reum aggredi,donec perfectè confiteatur ſuū delictum cum omnibus circunſtantijs eius neceſſario exprimendis. *c* Sciant nouiſſimè Reuerendi Commiſſarij, quod omnia ſupra dicta locum obtinebunt in Reo, qui ſcit & poterit loqui ac intelligere interrogationes ſibi factas à Commiſſarijs,non autem in Reo muto, vel ſurdo, aut ignorante lo qui iuxta idioma interrogationū ſibi factarum: nam in tali caſu ipſis Commiſſarijs aliter erit procedendum ad eos interrogandos,ac per conſequens ad recipiendas eorum confeſſiones aut depoſitiones: de quo tamen vide infra in cap. penult. per totum.

a Chart. in ſua praxi ſupra dicta li. 2. ca. 2. nu. 20.

b Chart. vbi ſupra.

c Chart. vbi ſup. nu. 21.

Quid

Quid faciẽdum ſit Commiſſarijs, ſi nollent Rei reſpondere factis interrogationibus, vel præciſè affirmatiuè, vel negatiuè, vt tenentur, vel allegent eos ſuſpectos iudices.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij quid facient, ſi eorum Rei nollent reſpondere interrogatorijs factis ſibi negatiuè, aut affirmatiuè, vel penitus nolunt reſpondere.*

2 *Actuarius quæ in actis deſcribat, quando reus nollet reſpondere præciſè ad interrogata.*

3 *Reo ſemel reſpondente ad interrogata, ſi rurſum interrogatus de iiſdem nolit reſpondere, ſed ſe remiſerit ad iam dicta; quid facient ipſi Commiſſarij.*

4 *Forma & norma ad torturam procedendi contra reum nolentem reſpondere ad interrogata, aut affirmatiuè, vel negatiuè.*

5 *Antè torturam, quæ pro recipienda præciſa rei affirmatione, vel negatione, vel reſponſione danda eſſet, an Commiſſarij teneãtur concedere reis terminũ ad probandum, & allegandum ſe non poſſe torqueri pro dicta cauſa.*

6 *Decretum huiuſmodi torturæ quibus uerbis ſit concipiendum.*

7 *Tortura adhibenda reis pro extorquenda reſponſione affirmatiua, uel negatiua an debeat eſſe leuis.*

8 *Commiſſarij quomodo procedant contra reos nolentes reſpondere affirmatiuè, uel negatiuè allegando ipſos Commiſſarios ſuſpectos, & proferant cauſas ſuſpicionis eorũ.*

9 *In cauſis regularium Commiſſarij allegati ſibi ſuſpecti à Reis regularibus, quare regulariter non erunt audiendi ipſi Rei.*

CAP. XV.

NON minima altercatio oriri ſolet inter Cõmiſſarios & reos; cũ non pauci Rei verſuti dubitantes capi à Commiſſarijs in ſermone nolunt reſponſum dare in-
1 terrogationibus ſibi factis, & alij nolunt reſpondere præciſè affirmando, aut penitus negando, ſed dubitatiuè dicẽdo, non recordor, forſitan non eſt ita, vt aſſeritur: nõ eſt credendum ita facile, & huiuſmodi. Quapropter ipſi Commiſſarij interrogabunt more ſolito, ꝙ ſi Rei nollent reſpondere præciſè, vel penitus; tunc mãdabunt actua-
2 rio deſcribere, eos noluiſſe reſpondere penitus, vel affirmatiuè, vel negatiuè, vt poſſit contra tales vti remedijs opportunis indultis à iure, vt ſtatim dicemus, vt ſic in actis cõſtet de cauſa, propter quã Commiſſarij adhibuerint huiuſmodi remedia. a Sciant Cõmiſſarij ſe oportere dictos reos monere ad reſpondendum præciſè ſub pena cõfeſſati, aut ſub tortura adhibenda, & ſimilibus comminationibus in ſcriptis redactis inſurgere contra eos. b & ſi adhuc illi perdurauerint in non reſpondendo præciſè poſt prædictas monitiones ſibi factas, & tunc ad ipſa remedia adhibenda ſe accingent tali interrogatione præmiſſa.

a Chart. in ſua prax: in terrog. lib. 3.c.1.nu. 1.

b Chart. vbi ſupra nu. 2. 3.& 4.

Interrogatus ipſe D... Conſtitus, & monitus p Commiſſarios, vt prędictæ interrogationi præciſè reſpondeat pro veritate abſque eo, quòd ſe referat ad iam dicta. Reſpondit. *Io mi rimetto à quello, che hò detto, & che è ſcritto, et non hò da dire altro.*

Interrogatus, & monitus ſub pœna confeſſati criminis (de quo imputatus fuit, vel ſub pęna periurij,

iurij, aut torturæ, vel alterius pęnę, vt dicat veritatem. Reſpondit, *quello che ho detto è ſcritto*.

Interrogatus, & monitus vt ſe diſponat ad melius, & congruentius reſpondendum, & recedat à ſua obſtinatione. Reſpon. *non voglio dir altro*.

Interrogatus, & denuò monitus, vt pręcisè reſpondeat, aliàs deuenietur ad irrogationem dictarũ pęnarum comminatarum contra ipſum, declarãdo in illas fuiſſe incurſum? Reſpondit *Io non voglio dir altro*.

Et cum Reuerendi Commiſſarij quàm ſæpiſſimè eundem D.... conſtitutum monuiſſent, vt depoſita pertinacia reſponderet præcisè, vt voluerit ſcilicet affirmatiuè, aut negatiuè, & vidiſſent eundem immobilem à ſua pertinacia, & nolentem reſpondere aliud. quæ ego actuarius ſcripta audiui &c. his pręmiſſis actuarius infra, in actis deſcribat, videlicet.

Tunc animaduertentes Reuerẽdi Commiſſarij obſtinationem, & inobedientiam dicti D...... conſtituti, pęnarumque prędictarum ſibi comminatarum contemptum, reſeruato ſibi iure ſemper & quandocumque decernendi, & pronunciandi ipſum D.... incurriſſe dictas pęnas quodcumque mandatum deſuper neceſſarium, & opportunum relaxandi, pro nunc adulteriora procedẽtes, interrogauerunt an perſiſteret in ſua pertinacia, &c. (Quamuis vſu ipſo curiarum receptum ſit hæc deſcribẽda Commiſſarios demandare) Cum viderint ergo ipſi Reuerendi Commiſſarij dictarum pœnarum contemptum, præceperunt deuenire ad torturæ remedium, exiſtentibus aliquibus etiã leuibus indicijs, vel diffamatione. a Aut ſi reus non allegauerit cauſam legitimam, quare noluerit reſpondere. b dummodo de corpore delicti conſtet: nec refert an fuerit interrogatus ſuper facto ſubſtantiali, an ſuper circumſtantijs ſubſtantialibus, de quibus ſit veriſimile ipſum reum poſſe recordari,

1 quod quidem arbitrio ipſorum Commiſſariorũ remitti ſolet: & ideo facient ipſi Commiſſarij ſecundum dictamen cõſcientiæ eorum præuia oratione. c

At ſi reus vna vice interrogatus reſpondit, alia uice denuo interrogatus de eiſdẽ dicit ſe referre ad iã 2

dicta, nec voluerit aliud reſpondere: tunc relinquitur arbitrio iudicis, an vellet ipſum ad ſecundò reſpõdendum compellere, vel

3 non. Quapropter prudẽtes Commiſſarij põderabunt, an ipſe reus ſit ſuſpectus de perpetratione criminis, de quo quæritur, & tunc omnino ipſum compellẽt reſpondere, & reiterare iã dicta. d Et vt omnia faciliter exequi poſſint ipſi Commiſſarij, ſubdemus formam verborum, qua vti eos oportebit, dum voluerint torquere reos nolentes reſpondere, vel præcisè negando, vel affirmando ea, de quibus interrogantur: videlicet forma torquendi reum nolentem reſpondere præcisè erit hæc, videlicet.

Interrogatus & monitus D..... conſtitutus, vt recedat ab huiuſmodi obſtinatione, & reſpondeat præcisè euacuando interrogatorium ſibi factum, non ſe referendo ad iã dicta, vel omittendo eius ſolita verba hucuſq; prolata ſcilicet, Non recordor, poſſet eſſe & ſimilia, quia alias contra ipſum neceſſe fuerit pro dicta reſponſione habenda ad opportuna iuris, & facti remedia deuenire. Reſpondit,

a Char. vbi ſup. c. 2. nume. 31.

b Char. vbi ſup. nu. 15.

c Char. vbi ſup nu. 17.

d Char. vbi ſup. nu. 39. & ſequenti.

dir, *quello, che hò detto è ſcritto; à quello mi rimetto*, vel *non mi ricordo, potria eſſere, & ſe mi volete dare la corda, datemi prima le defenſioni mie, & poi fate quello, che ui pare*. Et tunc Commiſſarij faciant hæc verba in actis deſcribi per actuarium in reſponſionem dicti rei, videlicet.

5 Quibus auditis Reuerēdi Commiſſarij dixerunt dicto D. . . . . . Reo, quòd in huiuſmodi caſibus deuenitur ad torturam reorum, non pro extorquēda veritate, ſed ſolum extorquenda reſponſione affirmatiua, vel negatiua eorum, de quibus fuerat interrogatus, & iccircò nullæ dantur defenſiones, cum pateat, quòd per eos nulla euidens, & legitima excuſatio afferri poſſit, luce meridiana clarius. Reſpondeat ergo præcisè ad interrogata, vt ſic poſſit vitare huiuſmodi torturam, & abijciat alia fatua ſubterfugia, & cauillationes: ſciens quòd de illis nulla ratio ſueni habenda. Reſpondit, *voi mi fate torto*, & aliud reſpōdere noluit.

Et ſtudeant charitatis ardore ipſi Commiſſarij ſæpius ipſum conſtitutum monere ſuperioribus, vel alijs ſimilibus verbis vtendo; poſt quod actuarius ſcribat ſubſequentia, videlicet: Quæ ego, &c. & licèt pluries per Reuerendos Commiſſarios inſtitutū fuerit pro dicta reſponſione habenda, ſemper ipſe conſtitutus idem reſponſum dedit, quæ omnia ego &c.

6 Tunc ipſi Reuerēdi Commiſſarij ſedentes pro tribunali &c. viſa pertinacia ipſius D. . . . . . conſtituti nolentis reſpondere, vel præcisè, & iuxta interrogata, pro dicta reſponſione, vel pro præciſa, & congrua reſponſione habenda ſuper prædictis, cum aliter ab eo dictum reſponſum haberi non poſſit, mandauerunt ipſum D. . . . . adduci ad locum tormentorum ſeu torturæ, ibique ſpoliari, ligari, & funi applicari. Qui D. . . . . ſic ad locum torturæ adductus dum ſpoliaretur, & ligaretur fuit per ipſos Commiſſarios benignis verbis adhortatus, & monitus, vt omnino vel ſaltem modò diſponatur ad reſponſionem dandam interrogationi ſibi factę, vel ad præcisè, & congruenter reſpondendum ſuper ijs, de quibus interrogatur, aliàs ſciat pro certo ſtatim in altum eleuandum, & ſic torquendum pro dicta ſolum reſponſione extorquenda. Reſpondit, *Io hò detto, & quel che è detto, è detto*.

Tunc ipſi Reuerendi Commiſſarij cum viderent ipſum D. . . . . conſtitutum adhuc in ſua contumacia perſiſtere, mandauerunt ipſum in altum eleuari ad effectum prædictum ſolummodo.

Sciant etiam ipſi Reuerendi Commiſſarij, quòd tempus torturæ pro tali cauſa adhibendæ eorum arbitrio relinquitur; habito
7 reſpectu ad qualitatem cauſæ, de qua agitur, ad grauitatem indiciorum, cōditionē perſonæ torquendæ, & ſimilia. Cùm hęc omnia eis ponderanda erunt, vt iuſtitia ſuū ſortiatur effectum, abſq; eò quòd aliquis indebitè grauetur, a ſed ſi reus adhuc negat, ſe velle reſpondere, & allegat ipſos Cōmiſſarios ſuſpectos, & de ipſis non confidere, allegando cauſas ſuſpectionis, & diffidentiæ, vtrique erit ſuperſedendum in proſecutione proceſſus, donec delegans conſulatur, & mandet, vel cauſam per alium cognoſci, vel per ipſos Cōmiſſarios, non obſtantibus allegationibus ſic prædictis: b ſed vt docet quidam
8 doctor, ij Commiſſarij deberent omni-

a Vipel. in conſ. crim. 34.

b Bertaz. in conſ. 8. nu. 59. libro 1. Conrad. de offic. prætoris. fol. 85. nu. 9.

omnino abſtinere à proſecutione huiuſmodi cauſæ pro dicta exceptione: niſi ſibi mädaretur à ſuperiorib. ſuis proſecutio cauſę, in virtute Sanctæ obedientiæ, vel ſub aliqua pęna. Cum forſan cauſę allatæ (prout in religioſis in dies probatur,) eſſent friuolæ, & ſine fundaméto, aliàs ſequeretur, quòd quotieſcumq; committeretur aliqua cauſa criminalis regulari alicui perito, & zelanti Dei honorē, & religionis ſuæ, ac odio habenti vitia, & immorigeratos regulares; ſtatim ipſi Rei indiſcriminatim allegarent eos ſuſpectos, ſcientes ab ipſis intrepidè & abſque acceptione perſonarum ſubminiſtrandam iuſtitiam, quam effugere exoptant; & tali pacto ſupremi ſuperiores aſtricti eſſent, non ſine maximo, & euidentiſſimo detrimento religionis, & dedecore totius ordinis, cauſas delegare regularibus imperitis, & parùm curantibus de bono regularium, cæterorū pace, & honore, quibus conſulitur dum inquieti puniuntur, iuxta formam iuris, & conſtitutionum particulariū ſuæ religionis.

9 Quapropter ipſi Cōmiſſarij cōperientes Reos malitioſè allegaſſe eos ſuſpectos Iudices, tunc poterunt eos audire in productione cauſarum ſuſpicionis, quæ ſi ſint graues & notorię, poterunt ſi voluerint, ſtante tali notorietate, deputare alium. a Diximus ſi voluerint, quoniam in cauſa regularium non habenda videtur regulariter talis ratio: cum non detur facultas ipſis appellandi à correctionibus prælatorum ſuorum. b ſi ergo non poterunt appellare à correctionibus Prælatorum, inde ſequitur, nec poſſe recuſare ordinarios, nec eorū delegatos. Cùm ipſi Prælati per ſuos delegatos intendant inquirere, & punire iuxta diſciplinam regularem ipſos Reos. Nec obſtat id quod communiter dicitur, peſſimum eſſe iudicari à Iudice ſuſpecto, & ideo Iudex ſuſpectus reo poterit ab ipſo recuſari. Non inquam hæc regula generalis obſtat in cauſa regularium, vt docuit apertiſſimè Innocentius Papa III. his præciſis verbis vtens, c videlicet. *Statuimus, ut ſi allegauerit ſe Iudicem habere ſuſpectum, coram eodē cauſam iuſtæ ſuſpectionis aſſignet, & ipſe cum aduerſario: uel ſi fortè aduerſarium non habeat, cum Iudice arbitros communiter eligat: qui de ſuſpectionis cauſa cognoſcant, etſi nequiuerint in unam concordare ſententiam, aduocent tertium: ut quod duo ex ipſis decreuerint, robur obtineat firmitatis: ſciantque ſe ad id fideliter exequendum ex iniuncto à nobis in uirtute obediētiæ ſub obteſtatione diuini Iudicij diſtricto precepto teneri: cauſa uerò ſuſpicionis legitima corā ipſis infra competentem terminum nō probata, ſua iuriſdictione Iudex utatur. At ipſa probata, legitimè de recuſatoris aſſenſu perſonæ idoneæ committat negotium recuſatus, uel ad ſuperiorem tranſmittat, ut in eo ipſo procedat ſecundum quòd fuerit procedēdum.* Hæc ibi & in §. fin. eiuſdem. c. cum ſpeciali hæc ad verbum habentur, videlicet. *Cæterum has duas conſtitutiones præmiſſas nolumus ad regulares extēdi contra ſuas ſpeciales obſeruantias.* Hæc ibi; vbi glo. in uer. has conſtitutiones, his verbis vtitur, videl. cet. Has conſtitutiones, & illam idest, infra in c. ſacro. de ſent. excom. & gl. in ver. regulares. dicit ſupra eod. tit. cap. reprehenſibilis, & ſup. eod. c. 3. iam ſupra per nos citatos, vbi expreſsè prohi-

a c. ſi quis. extra de foro compet. & ibi per Doct.

b c. ad noſtram. el r. & c repræhēſibilis. de appell.

c c. cum ſpeciali. §. ſtatuimus. extra de appellationibus.

prohibita fuit regularibus facultas appellandi, cùm pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, ijs præciſis verbis ibi in §. fin. c. reprehenſibilis text. vtitur, videlicet. *Præcipuè uerò hoc in religioſis uolumus obſeruari, nè religioſi, cū pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati ſui, & capituli diſciplinā appellare præſumant: ſed humiliter, & deuotè ſuſcipiāt, quod pro ſalute ſua fuerit eiſdem iniunctum*. Hæc ibi, & in d. c. ad noſtram, il 1. eo. tit. Alexāder Papa III. ijs pręciſis verbis vſus fuit, videlicet. *Ad noſtram*, & infra. *Quia uerò remedium appellationis non ideo eſt inuentum, ut alicui à religionis, & ordinis obſeruantia exorbitanti debeat. in ſua nequitia patrocinium exhibere. Mandamus quatenus, ſi quando quilibet ſubditorum tuorum ad remedium appellationis conuolauerit, non ideo minus eum iuxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & inſtitutionem ordinis corrigas, & caſtiges.* Hæc ibi. Id ipſum ſtatuit fœlicis recordationis Eugenius Papa IV. in priuilegio nono noſtrę Congregationi Caſſinenſi cōceſſo ſub anno ſalutis 1436. Pridie Kalend. Iulij Pōtificatus vero anno ſexto. & rurſus idipſum ſtatuit fęlicis recordationis Gregorius XIII. concedens Reuerendis Prælatis Congregationis noſtræ Caſſinenſis, vt procedant in cauſis criminalibus, & ciuilibus, & ad punitionē monachorum ſibi ſubditorum ſimpliciter, ſummarie &c. Et quod ipſi monachi non poſſint à correctionibus, & pęnis ſibi iniunctis etiam ad ſedem Apoſtolicam appellare, & ſi appellauerint, huiuſmodi appellatio nō impediat huiuſmodi pœnæ inflictæ executionem, vt apertius in dicto reſcripto ſub Datum Romæ Anno..... Die..... Ex ijs ergo omnibus elicere poſſunt Commiſſarij, quomodo procedant in huiuſmodi recuſationibus factis à regularib. ſibi ſubditis virtute commiſſionalium literarū, & negocij per eos expediendi: & hoc intelligimus procedere, quando non ageretur contra regulares ad pœnam capitalem, vel ad pœnam carceris perpetui imponendam, vel ſimilem aliam, ſed ad pœnam regularem; quoniam in cauſa grauiſſima agitata contra ipſos haberet locum, quod hic diximus de ijs, qui allegarent Commiſſarios ſuſpectos, & ordine ſupra dicto probaſſent ſuſpicionem eſſe legitimam, ſicut infra dicemus de appellatione regularium. a Videnda ſunt etiam quæ ſupra attulimus de exhibenda copia proceſſus ipſis regularibus Reis. b

a infra in capitulo vigeſimo à nu. 11. vſque ad 14. incluſiuè.

b infra in capitulo 17.

De Depoſitionibus Teſtium, vel confeſſionibus complicium criminis in facie reorum legendis, & de forma illas legendi, & de confrontatione Teſtium cum reis tā in tormentis, quàm extra.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij animaduertētes reos perſeuerare in ſua negatiua quid facient.*

2 *Forma, qua vtentur Commiſſarij in teſtium confrontatione cū reis ipſis, traditur.*

3 *Commiſſarij poterūt requiſiti concedere teſtibus repetendis coram Reo, antequam repetantur, vt coram eiſdem perlegatur propria eorum depoſitio.*

4 *Confrontatio teſtium cum Reo quæ operetur.*

5 *Teſtes examinati in proceſſu informatiuo ex ſe non faciunt fidem, niſi repetiti fuerint parte citata.*

6 *Confrontatio teſtium cum Reo, an ſit de ſubſtantia, & validitate proceſſus, & quid ſit loco eius, & an ſit omittenda, & quando omnino ſeruanda.*

7 *Teſtis quando dicatur directo contrariari alteri teſti, et quando non, exemplificatur.*

8 *Confrontatio facienda per teſtem non cognoſcentem Reum, niſi de viſu, quomodo facienda ſit.*

9 *Forma interrogandi Reum, antequam teſtis confrontatio fiat cum ipſo Reo.*

10 *Actus confrontationis teſtis cum Reo quomodo erit deſcribendus in actis ab actuario.*

11 *Reus, dum coram Commiſſarijs interrogatur ſuper depoſitis à teſte, cum quo facta fuerat confrontatio, an poſſit admitti ad interrogandum ipſum teſtem, nec ne.*

12 *Teſtis poſtquam fuerit interrogatus à Reo, vt ſupra, an denuo erit repetendus ſuper ſua depoſitione.*

13 *Commiſſarij quam diligētiam facient, antequam eis conſtet de corpore delicti; ſi meritò habeāt aliquem ſuſpectum de aliquo crimine, & quare.*

14 *Suſpectum de ſcriptura literarum probibita, quomodo interrogabūt Commiſſarij.*

15 *Teſtes quomodo examinabuntur ſuper recognitione characterum literarum infamium, & aliarum ſcripturarum, vt ad cognitionem ſcriptoris illarum deueniri legitimè poſſit.*

16 *Commiſſarij quomodo interrogabunt Reos ſuper recognitione literarū ſcriptarum, ſi poſt diligentem requiſitionem, non poterunt reperire aliquam ſcripturam in cella, vel domo Rei ſuſpecti.*

17 *Contra reum negantem ſe ſcire ſcribere, quomodo Cōmiſſarij procedent.*

CAP. XVI.

CVM Commiſſarij teneātur omni induſtria ex confeſſione Rei peruenire ad realem notitiam facti, & per conſequens ad conſulēdum bono publico, quod ex talium iuſta punitione reſultaret in dies, prout experientia, rerum magiſtra, docet. Iccirco
1 cum inter alia ad hunc finem optatum quàm facillimè poſſe Commiſſarios perduci ex manifeſtata reis depoſitione teſtium per ſe pateat. Ideo ipſi Commiſſarij ſi viderint Reos perſeuerare audacter in ſua negatiua: tūc poterunt eos alloqui tali, vel ſimili forma: Quomodo audes negare te non fuiſſe die.... in loco.... cū... teſtis depoſuerit cū iuramento te ibi vidiſſe cum armis.... te percuſſiſſe D.... vel quid ſimile, de quo interrogandus erit iuxta indicia in proceſſu deducta per teſtiū depoſitiones, & illis ſigillatim ſuper quolibet indicio lectis, interrogabūt eos ſigillatim. Quid ergo dicis ad hęc? & eius reſponſio deſcribenda erit. a vna cum omnibus geſtibus corporis, & alterationibus vultus, & ſi qd aliud contigerit: Cum ex deſcriptis ſingultibus, gemitibus, alteratione vocis, defixione oculorū vel mutatione coloris, vel tremoris, & huiuſmodi poſſent ipſi Cōmiſſarij argumentari, & præſumptiones elicere de innocentia, vel iniquitate eorum, & dictas repenti-

a Chart. in praxi interrog. lib. 3. c. 3. nu. 24.

nas

nas alterationes ſigillatim, prout contingunt fieri ab ipſis. Ipſi Reuerendi Cõmiſſarij alta voce præcipiant actuario ſcribenda. puta Reſpondit fixos oculos in terram immobiliter tenens, & dixit vel ſuſpirans, vel lachrimans, vel quid ſimile fecit, & dixit.... Nã ex huiuſmodi ſcriptura ſæpe ipſi Rei deueniunt in quandam confuſionem mentis, & aliquãdo trahuntur ad confeſſionem, credendo ſe fuiſſe iam manifeſtatos à dictis teſtibus, & non poſſe amplius negare. Quo pacto ſi adhuc immobiles ipſi Rei permanerent in ſua negatiua: tunc ipſi Commiſſarij deſcendant ad confrontationem teſtium tali forma vtendo, videlicet.

Commiſſarij ſigillatim vocabũt coram ipſo Reo perdurãte in ſua negatiua, & præſtito iuramento

2 de dicenda veritate, primò ipſum teſtem coram dicto Reo interrogabunt, & tali pacto faciant ſcribi ab Actuario. Die .... &c.

Cum Reuerendi Commiſſarij vidiſſent pertinaciam D.... conſtituti in negando ea, de quibus depoſuerant teſtes contra ipſum, iuſſerunt eos ſigillatim vocari, & ſigillatim interrogari de infraſcriptis, & primò uocauerunt D.... teſtem coram dicto D.... reo, & præuio iuramento eidem præſtito de dicenda veritate, ipſum interrogauerunt, & primò,

An ipſe D.... in teſtem vocatus cognoſcat hunc D.... præſentem. Reſpondit.

Io lo conoſco, & ſi chiama D...

Quo peracto ipſi RR. Commiſſarij interrogabũt ipſum D... Reum ſtantem coram dicto teſte tali forma vtentes, videlicet.

Ipſi Reuerendi Cõmiſſarij audita recognitione D..., interrogauerunt ipſum D... Reum tali pacto, videlicet.

Interrogatus verſa vice præfatus D... conſtitutus Reus, *ſe conoſce D... preſente quì, & come ſi chiama.* Reſpondit.

Padre sì, che conoſco queſt'huomo quì preſente, che hauete fatto uenirmi in faccia, & ſi chiama D...

Quo peracto, Commiſſarij iubebunt facta tali mutua nominũ, & perſonarum recognitione, tam Reum ipſum, quàm teſtem denuo iurare de dicenda uera, & plena ueritate, & quicquid inde ſciant, et Actuarius ſcribat taliter. Et poſtquam teſtis cognouiſſet D... Reum per nomen, & cognomen ipſius, vice uerſa D.... Reus ipſum teſtẽ eodem modo, fuit ipſe D... teſtis interrogatus de infraſcriptis, & primò

Interrogatus, *ſe è queſto D...., delquale hà depoſto il giorno...* Reſpondit.

Queſto è quello, delquale hò parlato, e depoſto il ſudetto giorno.

Interrogatus, *che uegga di conoſcerlo bene, & non faccia errore.* Reſpon.

Io non fò errore altrimente, perche lo conoſco bene.

Tunc præcipiant ad verbum legi depoſitionem dicti teſtis coram facie dicti Rei. Quo peracto interrogetur ipſe teſtis tali pacto, videlicet.

Interrogatus, *ſe ſi ricorda di hauer depoſto quanto gli è ſtato letto, & ſe riconoſce la ſua ſottoſcrittione.* Reſpon.

Quanto io hò inteſo leggere nella mia depoſitione, io l'hò depoſto, & riconoſciuto hò la ſottoſcrittione di detta depoſitione eſſer ſtata ſcritta di mia mano in fede della verità; ſed ſi neſciret ſcribere, &

appoſuiſſet ſignum † Crucis tunc dicat: *& conoſco il ſegno della croce, che ſignai quando m'eſaminai, non ſapendo ſcriuere il giorno...*

Quibus auditis Commiſſarij eundē teſtem interrogent tali pacto, videlicet:

Interrogatus, *ſe quanto è ſcritto in detta ſua depoſitione, è vero.* Reſpon.

Padre sì quanto hò detto in eſſa mia depoſitione è veriſſimo. a

a Chart. in ſua praxi interrog. li. 3. c. 3. nu. 28.

His accuratiſſimè peractis, tūc ipſi Commiſſarij vice verſa interrogent ipſum Reum pręſentem, & præcipiant deſcribi interrogationes, & reſponſiones eius, tali forma vtendo, videlicet:

Et cum dicti Reuerendi Commiſſarij animaduertiſſent dictum D... teſtem repetijſſe, & confirmaſſe ſuam depoſitionem coram D.... Reo poſt ipſius recognitionem pro tali, de quo depoſuetat, vt ſaltem confuſus fateatur humiliter propriū crimen cum omnibus circunſtantijs, & qualitatibus ſuis, ipſum D.... Reum coram dicto teſte interrogauerint modo, & forma ſequēti, videlicet:

Horsù D.... hai inteſo bene quello, che hà depoſto D.... & hora te l'hà confermato ſul viſo, che coſa voi tu dire? Reſpon. *Io hò inteſo quanto ha detto coſtui, & dico che non dice la verità*, & replicante ipſo D... teſte, & dicente: *Io dico, che è vero quello, che hò detto.*

Et poterunt Commiſſarij huiuſmodi replicationes deſcribi facere in actis, poſt quas deſcriptas annotētur & hęc verba, videlicet:

Et cum Reuerendi Commiſſarij viderent vnumquemque eorum perdurare in ſuo dicto, mādauerunt dictum D.... adductū in teſtem remoueri à loco examinis, & vocari D.... qui & ipſe teſtificatus fuerat contra ipſum D... Reum: qui cum & ipſe coram dictis Reuerendis Commiſſarijs & dicto Reo eſſet conſtitutus, vterque eorum fuit præſtito iuramento,

Interrogatus, &c. & ſeruanda erit forma ſupra tradita cum omnibus teſtibus confrontatis ab ipſis Commiſſarijs.

Sciant inſuper primò Cōmiſ-
ſarij, quòd ſi teſtis huiuſmodi ad-
3 ductus petierit ſibi legi eius depo
ſitionem, vt melius recordari, &
affirmare illam valeat, poterūt il-
lam ipſis legi mandare. a Niſi ta-
men ex aliqua cauſa aliter facien-
dum conſueuerit. b Sciant & ſe-
cundò, quòd hæc confrontatio
fieri aſſoleat ad effugiendam re-
4 petitionem teſtium, eorumq; di-
cta, ac depoſitiones conualidan-
das; c & ratio potiſſima eſt, quo-
niam cum alias teſtes huiuſmodi
fuerint pro informatione curiæ
examinati tantum parte non ci-
tata, nihil ex ſe probant, nullum-
que faciunt iudicium, niſi deinde
5 de citata parte repetantur; cuius
quidem citationis, & repetitionis
vicē obtinet ipſa confrontatio. d
Quapropter quando huiuſmodi
teſtes haberi poterunt, ſemper po
tius illi cum reo confrontandi e-
runt, quàm in Rei abſentia repe-
tere curent; quia vltra quòd hu-
iuſmodi confrontatio magis Reū
vrgeat: e aperit etiā plurimum
mentem ipſorum Commiſſario-
rum, nec non & audax infitiatio
ipſius teſtis, & negatio Rei pote-
runt adducere Commiſſarios ad
quandam credulitatem, quomo-
do res ſe habuerit. f Niſi tamen
aliqua ſubſiſtet ratio, quare à di-
cta confrontatione abſtinendum
ſit: vt puta, ſi depoſuiſſet timidus
contra

a Blanc. de quęſt. nu. 23 Honded. in conſil. 101. nu. 32. lib. 1.

b Aymo. in conſil. 115. nu. 7. & ſeq.

c Clarus in praxi. §. fin. q. 45. verſic. ſed in propoſito.

d Chart. in pract. interrog lib. 3. c. 1. nu. 84. & ſequenti.

e Chart. vbi ſup. nu. 83. & 89.

f tex. in l. 3. §. ideoq; Diuus, ff. de teſtib. Chart. vbi ſ. lib. 4. c. 1. nu. 57. verſ. ibi declarat etiam Burſatus.

contra potentem, & huiuſmodi,
& rõ eſt, qm̃ huiuſmodi confron-
tatio non eſt neceſſaria regulari-
ter, neque eſt de ſubſtantia proceſ-
ſus, adeoque ſi illa omittatur cor-
ruat proceſſus. Quapropter illa
Commiſſarijs vtendum non erit,
niſi in actibus, in quibus à con-
ſuetudine, & praxi recepta repe-
ritur. a Cùm loco eius habeamus
teſtium repetitionem, & ſic reme
dium ordinarium: vnde ad extra-
ordinarium, & ſubſidiarium re-
currendum non erit. b Et ſi non
negemus in aliquo caſu huiuſmo
di confrontationem eſſe neceſſa-
riam; ita vt ſine ipſa non poterit
rectè cõſtare proceſſus, videlicet:
primò, quando teſtes deponentes
ſuper aliquo delicto ſunt inuicem
6 de directò contrarij, vt puta, ſi al-
ter dicat Petrum vulneraſſe Pau-
lum Cęſim, alter verò punctim;
vel ſi vnus dicat Petrũ fuiſſe prę-
ſentem: Petrus verò negat affuiſ-
ſe. c Secundò quando aliquis te-
ſtis directè contrariatur depoſi-
tioni alicuius Rei: Verbi gratia,
7 Teſtis dicit vidiſſe Petrum vulne-
raſſe Paulum; Petrus verò hoc ne
gat, dicens non vulneraſſe, d &
diximus de directò contrariatur,
Nam vbi de directo non contra-
riaretur; verbi gratia: Petrus dicit,
die decima Decẽbris fuiſſe Nepo-
li, & ad Neapolim perueniſſe ſup
equã ſibi à Martino accõmodatã.
Martinus verò dicit nullã equam
habere, vel non recordari, an com
modauerit: e Certè hoc caſu fa-
cienda nó eſt confrontatio, f quia
iſti ſunt termini ſeparati, quorum
alter alterum non ſequitur, neque
priuatiuè, neque poſitiuè. g Ter-
tiò quando ad Rei conſtituti re-
cognitionem deuenire non poſſu
mus, niſi mediante illius inſpectio
ne, puta ſi dicant teſtes aliquem
tale delictum commiſiſſe, illumq;
ſe non noſſe, niſi de facie, aut de
veſtimentis, aut de aliqua alia cir-
cunſtantia viſibili, tunc eſt omni-
no Reus ipſis teſtibus exhibẽdus,
vt inſpiciatur & cognoſcatur, an
ſit illemet, de quo depoſuerunt. h
Talis autem confrõtatio fiet ipſo
Reo poſita inter alios, puta, inter
tres, quatuorue alias perſonas ip-
8 ſi Reo magis ſimiles facie, veſtimẽ
tis, ac ſtatura: vt euitetur, quãtum
fieri poſſit, ſuſpicio ſubornatio-
nis; & tali praxi vtuntur, boni Cõ
miſſarij, i & ratio huius accuratæ
diligentiæ faciendę in tali confron
tatione eſt, quoniam ex ſe omnis
confrontatio eſt odioſa, & ſpecies
ſuggeſtionis. k Animaduertant
inſuper Commiſſarij, quod ſemp
ipſa teſtis confrontatio facienda
erit (vt diximus ſuprà, hanc theori
cam deducendo in practicam) in
præſentia tam Rei, quam alio-
rum, deferendũ omnino ipſis erit
iuramentũ veritatis dicendæ, l
quo per ipſum præſtito, interro-
gandus erit, an inter alios, qui ſibi
fuerãt exhibiti, adſit ille, quem no
minauit in ſuo examine, dicendo
ipſum delictum commiſiſſe, vel
à quo dixerat verba .... audiuiſ-
ſe: et ſi reſponderit, quod ſic, tunc
Commiſſarij mandabunt illi teſti,
vt ipſum manibus tangat: mox
in eius faciem omnia per ipſum
teſtem adductum teſtificata man
dabunt repeti coram ipſo teſte, &
illa confirmari iubeant ordine, &
forma ſupra tradita, m & hæc, q̃
pro theorica ſignanda diximus,
deducemus in practica pro inſtru
ctione Cõmiſſariorum, & ſtatim
hæc literis commendare iubeant
ipſi Commiſſarij ab actuario ta-
li forma, videlicet.

Reus cõſtitutus, quid dicturus
9 ſit, ſi teſtes fide digni ipſum D....
reco-

a Clarus in praxi crim. §. fin. q. 45. verſic. ſed in propoſito.

b Bart. in l. edictũ, ff de quęſt. Aymo in conſ. 287. nu. 2.

c Feder. de Senis conſi. 167. Alex. in conſ. 34. vol. 3. nu. 4.

d Clar. vbi ſupra q. 45. ver. ſed in propoſito.

e Oldr. cõſ. 136. Bald. in c. cũ veniſſent. nu. 3. extra de Reſtit. ſpoliat.

f Moron. in quodã voto manu ſcripto in quadam cauſa Bononiẽſi.

g Moron. in tract. de pace & tregua, quæſt. 118. num. 62.

h Clar. in praxi. §. fin. q. 45. ver. ſed in propoſito. in fine.

i Bonacoſſa in tract. cõmu opinio. lib. 5. ver. Teſtes falſi fol. 168.

k Burſat. in conſil. 201.

l Clar. vbi ſupra q. 45. ver. ſed in propoſito. in fine.

m Vide etiã Chart. ĩ ſua pract. interrog. lib. 3. nu. 29. cum duob. ſeq.

recognoſcent eſſe illum, qui die...
de ſero fuit in cella, &c. vel quod
ſimile indicium, de quo depoſue-
rant ipſi teſtes D....

Interrogatus cum iuramento
D... Reus cõſtitutus, *che direb-
be, ſe li teſtimonij degni de fede re
conoſceſſero lui eſſer quello, il qua
le nel giorno... alle hore.... di
notte fù veduto entrare in cella
di D..... con vn baſtone, & ar-
me &c.* & ſic de ſingulis; de quib.
depoſuerãt illi teſtes. Reſp. *ſe neſ-
ſuno ardirà di dire tal coſa, ch'io
il giorno.... ſia ſtato, &c. dirà
la buggia, & neſſuno con verità
mi potrà riconoſcere per tale: per-
ch'io non ci ſon ſtato.*

Quibus auditis debent ipſi Cõ
miſſarij demandare actuario, vt
deſcribat omnia infraſcripta, vi-
delicet.

10 His auditis Reuerendi Com-
miſſarij ſedentes, &c. ad conuincẽ
dum ipſum D... Reum conſtitu
tum de mendacio, & ad diſponen
dum D... ad ueritatem fatendã,
ac ad omnem alium meliorem fi-
nem & effectum mandauerunt
per D.... accerſiri teſtes alios fa-
cie, & ſtatura, & ętate ipſi D.....
Reo ſimiles, & cum eodem Reo
in ordine collocari. Quib. ſic vo-
catis, ſcilicet, D.... D.... D...
eiſq; in ordine collocatis cum reo,
ipſo reo tenente ſecundum aut ter
tium locum, ipſi Cõmiſſarij man
dauerunt ad eorum faciem ſigil-
latim teſtes, qui talia depoſuerant
contra ipſum D.... conſtitutum,
& primo D.... qui adductus, &
delato ſibi iuramento veritatis di-
cendæ, & per ipſum recepto, fuit
interrogatus per Reuerendos Cõ-
miſſarios, vt infra.

Interrogatus, *Ben D... riſguar-
date bene frà queſte quattro perſo
ne, ſe ui foſſe quello, qual hauete
detto nella voſtra eſamina hauer-
lo veduto nel giorno... all'hora...
di notte... entrar in cella, ò in ca
ſa di D.... con le tali arme, &c.*
& ſic de ſingulis gradatim: prout
depoſuiſſet. Reſpondit, *Padre sì,
che fra queſti quattro è colui, del
quale hò parlato nella mia eſami-
na il giorno:...*

Et ſibi dictũ à Reuerendis Cõ-
miſſarijs, *moſtrate à dito, qual è
colui, del quale nella altra voſtra
eſamina, voi parlaſte?* Reſpondit,
mouendo ſe de loco ad locum, &
manibus proprijs tangendo D....
qui aliàs primus erat in ordine ſu-
pradicto, & dixit Reueren. Padri,
*queſto che hò toccato con la mano,
è quel huomo, che viddi intrare
quella ſera in caſa, ò in cella di
D.... con le ſudette arme*, & ſic
de ſingulis.

Tunc Commiſſarij interroga-
bunt ipſum D.... indicatum ma-
nu præuio iuramento de dicenda
veritate, vt ſupra latiùs tali forma
vtentes, videlicet: *D..... fratello,
ecco che D.... te l'hà pur detto in
faccia, come potrai negarlo?* Reſp.
*Reuerendi Padri, coſtui dice la
bugia, io non sò quel che egli di-
ca: Io non fui in detta caſa, ò cella,
nè hò tenuto arme*, &c.

His auditis Reuerendi Com-
miſsarij mandauerunt mihi actua
rio, vt legerẽ integram depoſitio-
nem dicti D.... teſtis ad claram
Rei, & ipſius teſtis intelligẽtiam.
qua perlecta, & in ſcriptis anno-
tatis omnibus reſponſionibus, &
replicationibus amborum, vt ſu-
perius docuimus, complebitur hu
iuſmodi confrontatio forma ſę-
pius ſupra repetita.

Inſuper ſciendum erit ipſis Cõ
miſſarijs pro perfecta inſtructio-
ne pręſentis materiæ, quòd inter
Doctores duplex altercatio, non
minima

minima agitata reperitur: quarũ
prima eſt, an teſtis confrontatus
poſſit in ipſa cõfrontatione a reo,
cum quo cõfrontatur, ad libitum
11 interrogari: ſecunda eſt: An poſt-
quam fuerit tali modo interroga-
tus, poſſit, aut teneatur poſteà re-
peti ad inſtantiam ipſius Rei ſu-
per ſuis interrogatorijs & breui-
bus ſtudẽdo multa dicenda com-
plecti. Circa primam propoſitam
quæſtionem dicimus, quòd Reus
poterit ipſum teſtem ad eius faciẽ
confrontatum arbitrio ſuo inter-
rogare: & ratio potiſſima eſt, quo-
niam cõfrontatio nihil aliud ope-
ratur eſſentiale, quã ſupplere de-
12 fectum citationis, vt idiximus ſu-
prà in capitulo præſenti; ſed ſi te-
ſtis interrogari non poſſit, nõ hoc
operaretur. a Circa vero ſecundã
quæſtionẽ propoſitam tali diſtin-
ctione erit nobis vtendum: Nam
aut teſtis ipſe in confrontatione
fuit ſufficienter interrogatus, ita,
& taliter, vt reſultet idẽ effectus,
qui reſultaret ex repetitione facta
citata parte; & tunc repeti nõ de-
bebit ſuper interrogatorijs Rei: b
aut non fuit ſufficienter interroga
tus, & debebit repeti ſuper inter-
rogatorijs per Reum datis; ſi ille
inſtat, quòd repetatur, aliàs nullã
fidẽ faceret eius depoſitio. c quod
procedit etiam ſi publicatus eſſet
proceſſus: vbi tamen Rei dolus
abſit, d & hæc omnia erunt ſum-
mopere memoriæ commendãda
à Commiſſarijs Deum timẽtibus,
cum vſu ipſo practicarum vtriuſ-
que fori fuerint recepta: & meri-
tò ponderatis ijs, quæ attulimus
ſuprà. e

Deniq; memores ſint ipſi Cõ-
miſſarij, quòd in capitulo tertio
inter alia, quæ diximus, eſt, quòd
& ſi regulariter nimis graue vi-
deatur inchoari iudicium à domo
Rei, nihilominus in quã plurimis
caſibus ibi allatis ipſorum erit in-
quirere in domo reorum, ante-
13 quam conſtet ſibi de veritate de-
licti contra aliquem in ſpecie. Cũ
indè poterunt elicere inditia ſa-
cientia contra ſuſpectos de crimi
ne perpetrato, etſi in principio
vere non conſtet de eius aucto-
re. Nam diximus ibi, quòd ſcri
pturæ, arma, & alia, quibus poſ-
ſent ipſi deuenire ad aliqualẽ no-
titiam criminoſi in domo, ſeu in
cellis, vel officinis monaſterij, vel
ipſius Rei, in actis deſcribenda
erunt ſigillatim, annotãdo in cu-
ius cella, vel officina, aut domo
fuiſſent reperta cum omnib. ſpe-
cificis eorum qualitatibus, quę
poſtea reſeruanda cautiſſimè erũt
per aliquem ad id idoneum ſpe-
cialiter deputandum: & hoc non
ſine cauſa ita accuratè monuimus
Commiſſarios, quoniam tempo-
re opportuno ipſa eſſent omnino
demonſtranda, tam teſtibus exa-
minandis ex officio ſuper recogni
tione ipſorum, vt dicant, ſi ſciant
apud quem talia viderint: quã ip-
ſiſmet inquiſitis ad ipſos conuin-
cendos, nõ ſolùm de corpore de-
licti, verum etiam de auctore de-
licti; nam ſæpe talia oblata reco-
gnoſcẽda ipſis à Commiſſarijs, aſ-
ſolent ipſos ſuſpectos mouere ad
exprimẽdum aliquod ſignum ex-
trinſecũ in voce, vel facie, vel ocu-
lis, aut in toto corpore: ex cuius
ponderatione quaſi cõuincuntur
de perpetrato crimine à pruden-
tibus Commiſſarijs: & exemplifi-
cabimus in primis ad interrogan-
dum ipſum Reum de ſcriptura li-
terarum infamium, admodum li-
belli famoſi, vel literarum laſciua-
rum, & continentium quid ſimile
prohibitum. Tunc præſtito iura-
mento, (vt ſæpius diximus,) &

præ-

a Bart. in auth. qui ſemel. col. fi. nu 3. C. de probat. Clarus in praxi. §. fin q. 45. ver. ſed in propoſito. Hõded. in conſ. 31. nu. 26. li. 1.
b Honded. cõſ. 101. nu. 29. lib. 1.
c Honded. vbi ſup. nu. 26 & 28.
d Maranta. de ord. iudiciario. §. 6. nume. 7. memb. de interrog. n. 19. & Honded. vbi ſupra nu. 26.
e Burſat. cõſil. 311. nu. 4. & ſeq. lib. 2. & Honded. vbi ſupra. nu. 28.

præmiſſa depoſitione teſtiũ cum iuramẽto ſuper recognitione characterum, & eorum cõfrontatione, & ſignorum, ſeu marchæ paginæ, ſeu folij ipſius, cum alijs ſcripturis repertis manu Rei ipſius, cum ſubſcriptione ipſius, & ſi ex talium teſtium familiarium Reorum elicitur inditium contra ipſos Reos, ſtatim ipſi Commiſſarij tali forma verborum, vel ſimiliũ vtẽdo ſe accingent ad ipſum Reũ interrogandum ſuper dictis inſamibus literis, videlicet.

14 Cùm Reuerendi Commiſſarij voluiſſent de iure procedere cõtra D.... ſuſpectum de ſcriptura literarum ſupra recenſitarũ in ius ipſum vocantes, præuio iuramento &c. ipſum interrogauerunt de infraſcriptis, & primò.

Interrogatus, an ſi videret aliquam ſcripturam ſua manu confectam, illam recognoſceret. Reſp. *Padre sì che la riconoſcerò*.

Et ſtatim iubeant Commiſſarij exhiberi dictas literas, & ab Actuario hanc exhibitionem ſcribi in actis forma ſubſequenti, videlicet.

Quo audito ipſi Reuerẽdi Cõmiſſarij coram me Actuario exhibuerunt quaſdam literas, ſub Datum .... die ... Incipiente *molto ven. Padre ſaprà &c.* cũ ſubſcriptione *di V. P. m. V.* aut *di V. S. Affettionatiſſimo &c. D....* & cum inſcriptione à tergo, *al m. V. Padre D.... &c. Alla Magnifica Signora Madama Poliſſena*. Et ſi huiuſmodi literæ fuiſſent repertæ in cella ſeu domo eiuſdem cõſtituti exprimatur in actis, aliàs exprimatur, vbi fuiſſent repertæ, apud quem, & coram quo, & in cella ipſius Rei, vel apud D..... quibus per ipſum D..... conſtitutum benè recognitis, ſed nõ lectis intus, tunc Commiſſarij interrogauerunt ipſum dicẽdo D... *queſte lettere à voi moſtrate, & da voi vedute, ſono ſtate ſcritte di voſtra mano?* Reſp. *Padre sì che ſono di mia mano propria ſcritte.*

Deinde ipſi Reuerendi Cõmiſſarij, parum explicãtes literas prædictas coram ipſo D.... conſtituto ita, vt ſola ſubſcriptio ipſarũ videri poſſit, & nõ tenor earum, & illis ſic parum explicatis exhibitis ipſi D..... fuit ipſe interrogatus, *ſe la ſottoſcritione di detta letera, è ſcritta di ſua mano*. Reſp. *Io hò viſto queſta ſottoſcrittione, & dico che è di mia mano, ò almeno ſe gli aſſimiglia*.

His peractis Commiſſarij plenè ipſas literas explicantes dicto D..... conſtituto tradiderunt recognoſcendas, & ipſum interrogauerunt dicentes: *D.... ecco che vi habbiamo aperta la detta lettera, hora leggetela, & dite ſe l'hauete ſcritta di voſtra mano*. Reſp. *Io hò veduto la detta letera, la qual comincia .... & finiſce .... & vi dico che è ſcritta tutta di mia mano*.

Hac confeſsione recepta, ipſis Commiſſarijs erit procedendum ad ulteriora, & ad perficiẽdũ proceſſum, prout iuris erit, præſtitis defenſionibus, vt infra ſuo loco dicetur. Attamen ſi ipſe reus negaret ſe ſcripſiſſe huiuſmodi literas, tunc accurati Commiſſarij poterunt altero ex his modis procedere ad inueſtigandum de veritate, & conuincendum ipſum Reum. Nam aut Reus ſcit ſcribere, aut non: ſi ſcit ſcribere, tunc perquirãt ſcripturas alias repertas in ſua domo, aut cella, vel alibi, quæ fuerãt cõmuniter exiſtimatæ manu ſua ſcriptæ, & aduocent teſtes fide dignos, & ſibi familiares, vel eos, ad quos eius literę aliàs perueniſſent,

&c le

& ſemoto ipſo D. . . . Reo cõſti-
tuto; præſtito iuraméto de dicen-
da veritate &c. interrogabunt ſigil
latim ipſos tali forma verborum,
vel ſimili. Dic . . . . .

D. . . . ætatis . . . dignitatis.
15 vocatus in ius à Reuerendis Cõ-
miſsarijs, & in teſtem ad infraſcri
pta medio eiuſdẽ iuraméto pręſti-
to de dicẽda plena, & mera verita
te, et quicquid inde ſciat: fuit primo.

Interrogatus, *ſe conoſce D. . . .
& da quanto tempo in quà.* Reſp.

Interrogatus, *ſe ſa eſſo teſtimo-
nio che detto D. . . . ſappia ſcriue-
re.* Reſpon.

Interrogatus, *come ſà che det-
to D. . . . ſappia ſcriuere.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe ha riceuuto,
ò ueduto mai alcuna ſua lettera di
retta ad eſſo teſtimonio, ò ad altre
perſone.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe il charattere
di detto D. . . . s'auicina alla let-
tera cancellareſca corſiua, ò for-
mata, ò tonda, ò mercantile.* Reſp.

Interrogatus, *ſe vi foſſe moſtra
ta una lettera, potreſti voi giudi-
care, ſe foſſe ſtata ſcritta di mano
di detto D. . . . ò d'alcuno ſuo amico,
ò parente, ò d'altra perſona.* Reſp.

Et oſtenſis dictis literis, non ex-
plicatis ipſi Commiſſarij oſtenſa-
que ſolum ſupraſcriptione dixe-
runt, *Ecco quà la ſopraſcritta di
queſta lettera, qual dice al mol-
to . . . . riguardate bene ogni ca-
rattere ſcritto in eſſa, & andate-
ui ricordando, ſe ſimili caratteri
habbiate veduto ſcritti, & da qua
li perſone.* Quibus per teſtem be-
ne recognitis. Reſpon. *à me pare
che ſiano queſti caratteri ſcritti di
mano di D. . . . .*

Interrogatus, *Perche coſi giu-
dica eſſo teſtimonio.* Reſpondit.
*Perche à me più volte eſſo D. . . .
ha ſcritto, & formaua coſi li ca-
ratteri della ſcritta lettera, ma me
glio la riconoſcerò nella ſua ſotto-
ſcrittione, & nel ſuo ſolito modo
di dettare le lettere.*

Quibus auditis Commiſſarij ex-
plicantes dictas literas, & taliter
explicatas tradentes ipſi D. . . . in
teſtem vocato, dixerunt ei, *Horsù
conſiderate bene il charattere, &
modo della ſottoſcrittione di detta
lettera, & la fraſe, & modo di
ſcriuere contenuto in eſſa, & do-
pò conſiderate le ſudette coſe, met-
tendoui Dio auanti gli occhi, di-
te ſinceramente quello, che ne giu
dicate.* Reſpon.

Tunc ipſi Commiſſarij ſi ha-
beãt alias ſcripturas repertas in do
mo, vel cella dicti D. . . . Rei, vel
alibi, dicant ipſi teſti. *Ecco queſt'al
tra ſcrittura, che vi pare l'habbia
ſcritta, dite la uerità.* Reſpond.
*Io sò che queſta ſcrittura, la qual
comincia coſi . . . & è ſignata con
lo ſegno, ſeu marca nella carta . . . .
è ſtata ſcritta di mano di D. . . .*

Interrogat. *come lo ſapete voi?*
Reſp. *perche detto D. . . . me l'hà
detto in occaſione di diſpute, &c.*

Interrogatus, & denuo oſten-
ſis dictis literis prius eidem teſti
oſtenſis, & traditis ad ipſas reco-
gnoſcẽdas, fuit à Reuerẽdis Com
miſſarijs ipſe D. . . . . teſtis moni-
tus, vt comparare omnino vel-
let characteres contentos in dictis
literis, & illos contentos in dicta
ſcriptura paulò ante recognita,
*& che dica la uerità di quello,
che ſente, & ſe può giudicare, chi
l'habbia ſcritta detta lettera.* Re-
ſpon. *ſe ben teneua per fermo che
D. . . . haueſſe ſcritto detta lette-
ra, sì per hauer conſiderato il ſuo
carattere, come il tenor di quella,
hora hauendomi moſtrato le PP.
VV. m. RR. la ſudetta ſcrittura,
Io giuro che à mio giudicio altra*

perſona non ſcriße detta lettera che D.....

Hac teſtificatione recepta, & completa ſecundum formam conſuetam ſupra ſæpius traditam, & ſubſcripta ab ipſo teſte, aduocabunt Commiſſarij & alios teſtes, & in eorum teſtificationibus recipiendis vtantur eadem forma, vel ſimili verborum, quam ſeruari diximus in ſupradicto teſte examinando, & hęc obſeruabunt Commiſſarij, ſi reperiretur aliqua ſcriptura ſcripta manu eiuſdem Rei, ſed ſi non reperiretur, tunc ipſi Commiſſarij facient, vt infra.

Animaduertant Commiſſarij quòd in accurata requiſitione in cella, vel domo, vel officina Rei, ſi non reperiretur aliqua ſcriptura, (& ſi hoc videatur impoſſibile in
16 Reis religioſis ſcribere ſciētibus) tunc interrogationibus ſequētib. aggredientur ipſos Reos, ſic eas deſcribendo, videlicet.

Die.... D.... conſtitutus, & medio iuramento, &c. tanquam principalis quoad ſe, & teſtis quoad alios, & primo fuit

Interrogatus, *ſe egli ſappia ſcriuere*. Reſpon. *Padre sì.*

Tunc præcipiant ei accipere calamum, & aliquam integram orationem manu propria in eodem proceſſu ſcribere: quod & fecit, & animaduertant Commiſſarij, quod faciant ſcribere aliquam orationem conformem alicui orationi, ſeu periodo exiſtenti in literis, de quarum ſcriptore inquiritur, vt ex identitate dictionum ſcriptarum per Reum in proceſſu poſſit elici idētitas characteris exiſtentis in dictis literis, diuerſo tamē tenore vtendo tā per peritos in arte ſcribēdi, [a] quā per ipſoſmet Commiſſarios, cū ita etiam de ſtylo obſeruetur omnium criminaliſtarū.

a Chart. in ſua pract. in terrog. in 11. excuſat. fol. 109. & 250.

Quod ſi Reus negauerit ſe ſcire ſcribere, & tunc Commiſſarij ſtudebunt ipſo Reo amoto exa-
17 minare teſtes ſibi familiares, taliter interrogando, vt ſic conuinci poſſit de mendacio.

Die.... D.... Etatis.... dignitatis.... teſtis vocatus, & medio eius iuramento de dicēda plena, & mera veritate &c. fuit interrogatus, vt infra.

Interrogatus, *ſe conoſce D....* Reſp. *Padre sì.*

Interrogatus, *da quanto tempo in quà, & doue.* Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà eſſo teſtimonio, che detto D.... ſappia ſcriuere lettera cācellareſca, corſina.* Reſpondit, *Io non sò che ſappia fare tal carattere, ma sò che sà ſcriuere.*

Interrogatus, *come sà che D.... ſappia ſcriuere?* Reſpon.

Et depoſitionem curent Commiſſarij ſubſcribi more ſolito. Et ſciant Cōmiſſarij, quòd ſi poſſent ipſum conuincere de mendacio, examinando teſtes, qui deponerent alias ipſum vidiſſe ſcribere, vel quid ſimile, prout melius fieri poterit, tunc non leue indicium contra ipſum elicient, [b] quo poſſent cōtra ipſum deuenire ad torturam, vt in ſimili dicemus infra in cap.....

b Clarus §. fin. in q. 21. ver. Mendacium. Natta in conſil. 449. nu. 7. vol. 3. & infra in capitulo finali, num. ...

De Publicatione proceſſus, & defenſionibus Reis dandis: & de modo procedendi in eis, quando agitur contra regulares, de quibus fuit ſermo.

S V M M A R I V M.

1 *Procedendi norma contra laicos, & clericos ſeculares in cauſa criminali, quæ ſit, & an ipſa ad vnguem*

guem ſeruanda ſit in cauſis criminalibus, motis contra regulares, & quare.

2 Copia Capitulorum, & dictorum teſtiũ an Reis regularibus ſit danda, dum conceduntur eis defenſiones, & quare.

3 Commiſſarij in cauſis regularium quomodo facultatẽ in perluſtrandis proceſſibus compilatis contra ipſos regulares concedent eorum procuratoribus, & aduocatis, nume. 25. & 44.

4 Regularibus Reis quare regulariter non tradatur copia depoſitionum teſtium cum eorum nominibus, & cognominibus.

5 Commiſſarij in grauiſſima cauſa criminali regularium quare tenebuntur ſaltem concedere aduocatis, & procuratoribus Reorum, vt perlegant totum proceſſum informatiuum modo iam dicto.

6 Rei, in quibus caſibus ſubijci poſſint torturæ ante ſibi præſtitas defenſiones, & an hoc habeat locum in regularibus.

7 Commiſſarij in progreſſu compilandi proceſſus informatiui reperientes Reum incidiſſe in excommunicationem maiorem, quid facient.

8 Abſolutionis ab excommunicatione incurſa à Reo, forma, & decretum quomodo ſit concipiendũ.

9 Decreti forma de indulgẽdo Reis terminum ad ſe defendendum, & probandum quicquid in ſui tutelam producendum fore putant.

10 Quis fungetur vice berruarij in curia regularium in citandis Reis, teſtibus, aduocatis, & in quolibet alio actu legitimo iudiciali faciendo, & quomodo in actis referat ſe citaſſe ſupradictos.

11 Commiſſarij quid conſulere debeant Reis volentibus imprudenter renunciare defenſionibus ſibi conceſſis.

12 Defenſionum acceptatio, vel renunciatio per Reum facta quomodo deſcribenda in proceſſu erit ab actuario.

13 Commiſſarij quomodo tenebuntur Reis regularibus aſſignare aduocatum, & procuratorem, vt incumbant defenſioni ipſorum.

14 Decreti forma pro indulgendis dictis aduocato, & procuratore ipſis regularibus Reis.

15 Decretum ſupradictum, quomodo, & quibus intimandum erit, & eius intimatio quomodo deſcribenda in actis fuerit ab actuario.

16 Commiſſarij quid ponderare debeant circa valorem terminorum contentorũ in decreto indultarum defenſionum.

17 Commiſſarij poterunt prorogare terminum conceſſum ad defenſiones faciendas.

18 Commiſſarij an teneantur tradere copiam proceſſus, nondum legitimati, & quomodo proceſſus legitimetur, & quare non teneantur illam tradere non legitimato proceſſu.

19 Commiſſarij quid facient ſi Reus dixerit ſe nolle habere teſtes pro rite, & legitimè examinatis, & repetitis.

20 Teſtes examinati in proceſſu informatiuo, ſi inſtante Reo, quod repetantur, repetiti non fuerint, an probent contra ipſum Reum.

21 Decretum pro indulgendis defenſionibus, quare contineat verba illa, videlicet: ſaluis exceptionibus, & repetitione.

22 Decretum ſupradictum quare contineat verba hæc, ſine præiudicio vlterioris proceſſus & examinis.

23 Copia indiciorum, vel proceſſus informatiui quando non erit ſtatim danda Reis, peroptima monitio, & ratio redditur.

24 *Clauſula illa in decreto indultarum defenſionũ inſerta, videlicet:* Habitis prius teſtibus &c. *quando non erit in ipſo decreto inſerenda.*

25 *Commiſſarij quid animaduertere debeant poſt dictum decretum.*

26 *Forma petitionis copiæ proceſſus informatiui ab Aduocatis, et procuratoribus regularium, necnon & prorogationis termini iam conceſſi.*

27 *Actuarius quæ ſcribere debeat ſuper petitiones pſentatas à Reis, vel eorum aduocatis, aut procuratoribus.*

28 *Forma decreti prorogationis termini, et perlegendi acta iuxta petitionem aduocati, & procuratoris Rei regularis.*

29 *Super præſentatos articulos probatorios ab Aduocatis Rei quid ſcribat actuarius.*

30 *Decretum faciendum à Commiſſarijs ſuper admiſſione articulorũ probatoriorum ſibi exhibitorum.*

31 *Commiſſarij quæ accuratè obſeruabũt, receptis dictis articulis probatorijs.*

32 *Commiſſarij quare articulos tendentes ad formam libelli famoſi teneantur delere, vel corrigere, & num. 34.*

33 *Teſtis quis reprobari non poßit.*

35 *Commiſſarij quid facient, ſi teſtes examinandi non ſint in monaſterio, in quo tribunal erexerunt.*

36 *Commiſſarij quomodo procedent contra teſtes nolentes ſe ſubſcribere propriæ depoſitiom.*

37 *Decreti forma fulminãdi aliquã pœnalem ſententiã contra teſtem nolentem ſe ſubſcribere propriæ depoſitioni poſt multas monitiones ſibi factas.*

38 *Intimationis dicti decreti forma, & quid inde in actis ſcribendum fore mandare debeant ipſi Commiſſarij.*

39 *Commiſſarij dictã contumaciam non relinquant impunitã ad exemplum aliorum; & quod decretum inde faciant.*

40 *Commiſſarij expedito examine teſtium productorum in defenſionem reorum, quid facient.*

41 *Aduocatus, & procurator Reorum comparentes coram Commiſſarijs, verbo & ſcriptis quid petere debeant, poſtquam fuiſſent certiorati de expleto examine ſuper articulis à ſe præſentatis.*

42 *Actuarius quid annotare debeat ſuper petitiones in actis præſentatas ab Aduocatis, & procuratoribus Reorum.*

43 *Decreti forma de permittẽdo perluſtrari depoſitiones teſtiũ productorum ipſis aduocato, & procuratori, & quomodo illis intimandum erit.*

44 *Commiſſarijs elapſo termino perluſtrandi depoſitiones teſtiũ productorũ in defenſionem reorum, quid faciant: ſi ſibi viderit Reum fore torquendum, vt cautius procedant.*

45 *Aßignatio proceſſus conſultori, & poſtea eius reſtitutio, quomodo in actis ſit deſcribenda, & nu. 46.*

47 *Forma voti conſultoris aſſerentis poſt accuratißimam perluſtrationem proceſſus ſibi videri Reum torquendum, taliter concipi poterit, & quomodo conſultor, et Commiſſarij ipſi voto de torquendo Reum ſe ſubſcribant.*

48 *Cõmiſſarij quare ſtudere debeãt, vt torturæ Reo regulari adhibendæ interſit conſultor, & alia perſona grauis regularis qui poſt acta actitata in torquendo Reum manu propria teſtificentur ſe interfuiſſe dicta tortura adhibita.*

49 *Commiſſarij quid facient antequam Reis traderetur copia actorum: ſi ipſi noluiſſent habere teſtes*

ſtes examinatos, in proceſſu informatiuo, pro legitimè examinatis, & repetitis, &c.

CAP. XVII.

ET ſi in proceſſibus contra ſeculares clericos formatis, poſtquam Iudices compleuerint exa-
1 mem teſtium pro informatione curiæ receptorũ, alijſque indicijs, præſumptionibus, & coniecturis ad fiſci intentionem fundandam deductis, Reiſque ſemel, & pluries conſtitutis, & examinatis, proceſſuque benè conſtructo; ſoleant ipſi Rei poni ad largam, & ipſis aſſignatur terminus ad faciendum eorum defenſiones, & decernitur dari copia proceſſus, vt ſuper indicijs prædictis defenſiones Reorum tam in facto, quàm in iure deduci poſſint, eorumque aduocati, & procuratores audiantur, vt ſi poſſibile ſit indicia prædicta ciuiliter purgata remaneant, a quod videtur elici ex pontificia lege: cũ ibi præcipiatur, non ſolũ Reo examinato, verumẽt eidem, dum erit faciẽda contra ipſum ſpãlis inquiſitio pp depoſitioné teſtium, qui depoſuiſſent in inquiſitione generali fore exponenda illa capitula, de quibus fuerit inquirendum cõtra ipſum, vt facultatem habeat defendendi ſeipſum: & non ſolũ dicta, ſed etiam nomina ipſa te-
2 ſtium ſunt ei, vt quid, & à quo ſit dictum appareat, necnon exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ, ne per ſuppreſſioné nominum infamandi, per exceptionum verò excluſionem, deponendi falſum audaciã præbeat. b Etſi hoc conceſſum ſit in cauſis laicorũ, & clericorũ ſecularium, de quibus ibi ſermo hr̃; nihilominus in cauſis clericorũ regularium, in quibus expediendis erit procedẽdum ſummariè, ſimpliciter, & de plano, abſque ſtrepitu, & figura iudicij; non erit idem prorſus iudicium faciẽdum. c Nam & ſi altercatio olim fuerit de hoc inter Doctores: Cùm Panormitanus (alioquin eruditiſſimus canoniſtarum) grauiſſimis adductus rationibus, non fore tradendam copiã huiuſmodi docuerit. d Hoſtienſis verò aſſerit Teſtium dicta fore manifeſtanda, non autem ipſorum nomina, dicendo ipſa pertinere ad ſubtilitatem iuris, quę non erit obſeruãda cõtra regulares perſonas, & quidẽ hoc videtur elici ex tex. ipſo dicti c. qualiter, & quando, el 2. in fi. vbi hęc habentur, videlicet, *Hunc tamen ordinem contra regulares perſonas non credimus vſquequaque obſeruandum, quæ cùm cauſa requirit, faciliùs, & liberiùs à ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoueri.* hęc ibi, ſed illæ duæ ipſorum Doctorum ſententię poterũt inſimul cõcordari. Nam ibidem Hoſtiẽſis ſubdidit, quod cauſæ (habita ratione eorũ) nomina manifeſtari poterunt: & rurſus idem Panormitanus dicit in d. c. qualiter & qñ, el 2. quòd in cauſa crim. & grauiſſima dari poterũt ipſa nomina: Thomas e tamen Triuiſanus in ſua praxi dè modo, & ordine procedendi criminaliter inter Regulares in cap. 15. de defenſionibus reorum: mediam graditur viam his præciſis verbis vtens poſt nonnulla, videlicet: Dico igitur, quod non datur copia; ſed ipſo Reo præſente, & intelligente publicatur ipſe proceſſus, et eidem intelligenti legitur ad effectum, vt ſummariè pariter Reus defenſiones ſuas facere, & allegare poſſit, etiam ante rigoro-
ſum

a Marſil. in pract. § poſt quàm, nu. 5. Follerius in pract. crim. ver. & facta litis cõteſtatione, nu. 10. Conrad. de off. Prætor. tit. de negat. crim. nu. 6. fol. 498.

b c. Qualiter & quando, el 2. §. debet. extra, de accuſa. & ibi p Doct.

c c. Qualiter & quando, el 2. §. fi. extra, de accuſat.

d Panor. in c. olim, & in c. Qualiter, & quando, el 2. extra, de accuſat.

e Thomas Triuiſan. in praxi c im. cõtra regul. cap. 15.

ſum examen. & quidem huius doctoris ſententia eſſet admittenda in cauſis criminalibus motis contra regulares, vbi non venirent ipſi regulares puniendi pœna mortis naturalis, vel ſimilis. Nam cùm & ipſi regulares Rei, vt in plurimum in iudicio ignorent ſe tueri, neſcientes ponderare virtutem indiciorum reſultantium ex depoſitione teſtium, & licèt forſan eſſent eruditi in forenſibus cauſis, tam propria paſſio, quàm breuitas temporis, in quo ſibi leguntur huiuſmodi indicia, nō ſineret eos ponderare dicta teſtiū, vt decet, ad hoc, vt fas ſit poſtea eis contra illa opponendo, ſe iuſtè & legitimè tueri: ſed nec integra proceſſus copia eis deneganda, vel concedenda videtur à Commiſſarijs, quando in eorum religione hoc vſu non fuiſſet receptū. Cum inde videatur detrimentum generari decori religionis, ſi per manus Doctorum, aduocatorum,
3 procuratorum, & ſcribarum, huiuſmodi proceſſus eſſent deferendi. Quapropter dum nos eſſemus conſtituti Commiſſarij in arduiſſima cauſa criminali, & ex deductis in proceſſu informatiuo aliq Rei eſſent adeò indiciati, quòd omnino contra eos eſſet nobis deueniendum ad examē rigoroſum, ſcilicet ad torturam, antequam ad indulgendas eis defenſiones neceſſario omni iure concedendas deſcenderemus, conſuluimus noſtræ Congregationis Præſidem, (qui in alijs religionibus nuncupatur generalis) an poſſemus in dando ipſis defenſiones concedere aduocatum Doctorem, & procuratorem laicos, qui reſpōdit fore eis illos concedendos, quibus facultatem inde indulſimus in noſtra aula hoſpicij, in qua habitabamus, vt perluſtrarent ipſi ad uerbū totum proceſſum informatiuū iam formatum, & completum, tribuimusq; etiam paginā, calamum, & atramentum, & tempus (corā tamen nobis, ne aliquid mali contingeret in cauſa ſic ardua) et facultatem eliciendi ex ipſo, quicquid ſibi eliciendum fore uideretur expediens ad formandos articulos nobis poſtea præſentandos, ſuper quibus voluiſſēt examinari teſtes in defenſionem Reorum, & pro eneruatione indiciorum ibi iam allatorum, & probatorum: & ſic occurrimus multis expēſis faciendis pro copia ipſius proceſſus, & alijs opprobrijs futuris indè, & non fuit denegata copia defenſionis, nec inde introduximus nouū
4 ritum in noſtra Congregatione, cùm aliàs nunquam fuerat alicui conceſſa huiuſmodi copia, ſed ſolùm copia indiciorū per modum epilogi ſine nominibus, & cognominibus teſtium: & quidem non ſine cauſa: cùm indè euitantur odia inteſtina & bella ciuilia, quæ poſſent in dies ſuccreſcere inter regulares; & ipſe reus quidem ex dicta copia indiciorum regulariter poſſet vtique deuenire in cognitionem teſtium: & cum ipſi teſtes quàm ſæpiſſimè inſimul cum ipſo Reo habitauerint in eodem monaſterio, quàm facillimè poterunt conijcere nomina deponentium talia indicia. Attamen, vt
5 diximus in grauiſſima cauſa, vbi agebatur de vita hominis, nos ſupradicta forma procedēdi vſi fuimus: quod quidem Deo optimo maximo fauēte dictus modus cōcedendi defenſiones in tali cauſa perplacuit ferè omnib. Reuerendis noſtris Prælatis, ad quos ille deuenit, & non paucis Doctoribus ſecularibus. Quapropter in ſimili

ſimili cauſa Commiſſariòs dicta forma vti obſecro:quia aliàs ſi Rei ſuas defenſiones commodè facere non permitterentur,& per conſequens eorum aduocati non poſſent eorum articulos fundare, & interrogatoria ipſis Commiſſarijs præſentare pro reorum defenſione, & ex tali cauſa ſola ſupponerentur Rei torturę iniuſte: & de hoc conquererentur apud ſupremos iudices; aut Sedem Apoſtolicam,& ita fuiſſet iudicatum: grauiter ſe de iure puniẽdos fore pro certo ſciant. Nam quomodo ipſi Commiſſarij poterunt vnquam tuta conſcientia in cauſa criminali grauiſſima ad actum torturæ deuenire,cum ipſe ſit ſubſidiarius, a qui non niſi legitimis indicijs præcedẽtibus inferri de iure potent, b & quidem de iure communi pęna Capitali plectendi erunt, qui inquiſitos iniuſtè torquerint, c & ideo nec ipſi Cõmiſſarij debẽt de facili deuenire ad torturã reorũ, d & præſertim nõ plene indultis ipſis reis defenſionibus, q̃ nõ ſolũ lege naturali,diuina,ciuili,& canonica nobis permiſſæ ſunt, ſed & beſtijs quoque & animalib. brutis cõpetunt, d & intantum hoc eſt ve-
6 rũ, quòd etiã, ſi inde timor ſubornationis immineret, eſſent defenſiones indulgendę antè torturam, cum termino ad illa producta indicia purganda,& ita vſu ipſo hęc praxis,vt diximus,recepta fuit, & laudata à prudentibus, & licèt nõ negemus in magna curia Vicarię Neapolitanæ,& in curia gubernatoris Romę eſſe conſuetum,quod ex præeminẽtia ſibi indulta à pro rege, & à Papa in duobus caſibus Rei ſubijciantur torturę, non præcedentibus defenſionibus indultis Reis, ſcilicet, primo contra notorios inſignesque latrones, derobbatoresque ſtratarum, incendiarios, & alios ſimilia enormia, & notoria crimina perpetrantes, concurrẽte tamen infamia, & leuitate vitæ talium. Et ſecundò in aliquib. alijs grauiſſimis delictis, preſertim vbi celeritate opus eſſet ob complices, aut ad exemplum, vel alijs iuſtis de cauſis, præcedente tamen facultate à ſupremis gubernatoribus conceſſa iudicibus, vt poſſint in tali caſu tunc concurrente vti tali præeminẽtia. Hoc tamen non habet locum in regularibus multis de cauſis, quas hic recenſere,& longum,& infructiſerum eſſet: cùm illas quiſque prudens poſſit ex ſe cogitare: cùm huiuſmodi infames non ad ſint, & vt docuerunt Doctores e mitiùs agendum erit in tortura clericorum, quam ageretur in tortura laicorum.

Animaduertant inſuper ipſi Commiſſarij,quòd ſi ex depoſitionibus teſtium, vel confeſſione ipſius Rei comperiſſent ipſos incur- 7
riſſe in ſentẽtiam excõmunicationis ſtatim ipſos abſoluere ſtudeãt quoad actum tantum ſtandi in iudicio, & ipſum proſequendi, & præſentandi quicquid habuerit in ſui fauorem: quoniam aliàs non poſſent audiri, non præuia tali abſolutione; quòd ſi audirentur vtique acta indè ſecuta eſſent nulla iurib. vulgaribus: forma verò huiuſmodi abſolutionis erit ſubſequens, quæ omnino erit in actis deſcribenda, vt conſtet ibi de ipſa.

Cum Reuerendi Commiſſarij
8 comperiſſent D.... Reum ex cõfeſſione ipſius facta in iudicio coram ipſis, vt in folio ... fuiſſe incurſum in excommunicationem maiorem latam à Reuerendo.... pro eo quod præceperat ſub pęna excommunicationis latę ſentẽtię tale

a Conrad. de off. prætor. titu. de nega. crim. nu. 6.

b Alex. cõſ. 65. vol. 1. Rolan. cõſ. 12. nu. 31. & ſequent. lib 3.

c Marſil. cõſil. 8. nu. 28. Rolan. cõſ. 12. nu. 66. & ſequent. vol. 3.

d Boſſ. in pract. crim. titu. de ludi. nu. 75.

e Diaz in ſua praxi. c. de Tortura.

tale quid non faciendum, vel faciendum, ipſum D..... abſolueríit à dicta excommunicatione, ad effectum ſolum aſtãdi in iudicio, & ſe tuendi omni meliori modo, &c. Cùm ipſe non poſſet probari ſe fuiſſe abſolutum ab illa. Datum .... Die......

D....... Abbas } *Commiſ-*
D....... Prior } *ſarij.*

D....... Actuarius.

Expleto, vt diximus, proceſſu informatiuo, ab ipſis Cõmiſſarijs, erunt offerendæ defenſiones ipſis Reis, & terminus congruus ad illas commodè peragendas: forma verò huius decreti talis erit.

Reuerendis Commiſſarijs viſum fuit indulgere D.... Reo terminum dierum.... ad producendum quæcumque monumenta, ac probationes, quibus ſibi videatur ſe innocentẽ probare in delato crimine contra ipſum, & ad eli-

9 denda indicia in proceſſu contra ipſum metallata, & copiam repertorũ ſibi dari, habitis tamen ab eo priùs teſtibus pro ritè, & rectè receptis, & legitimè examinatis; ſaluis exceptionibus, & repetitione, &c. & ſine præiudicio vlterioris proceſſus, & examinis omni meliori modo, &c. Prout Præſenti decreto huiuſmodi ſupradictum terminum dierum.... indulſerunt, & dictam copiam repertorum. Datum in monaſterio..... Die....

D...... Abbas } *Commiſſarij.*
D...... Prior }

D...... Actuarius.

10 Et cum in curia regularium deſint berruarij, prout ſupra diximus, actuarius ipſe poterit notificare omnia decreta, & poſtea referre in actis huiuſmodi intimationem, cùm ſubſcriptione manus ipſius Rei, ne poſtea auderet dicere hòc ſibi non innotuiſſe, vtetur erga infraſcripta forma.

Et cùm per me D.... actuarium fuiſſet ſupradictum decretum intimatum dicto D... Reo, & ipſe coram me ad verbum illud legiſſet, acceptauit dictum terminum & defenſiones indultas, & in fidem manu ſua ſe ſubſcripſit. Die......

Ego D.... acceptaui defenſiones, & terminũ ad illas peragendas, & in fidem manu propria me ſubſcripſi.

11 Animaduertant Commiſſarij etiam, quoniam non pauci ſimplices ſtatim renuntiant oblatis defenſionibus, quòd cùm audierint ipſi Commiſſarij, ſi eſſent in cauſa leuis momenti, poterunt ipſam renuntiationem acceptare, & demãdent illam ſcribi ſubtus ſuprà dictam relationem tali forma.

Et cum per me D...., actuarium fuiſſet ſupradictum decretum intimatum D.... Reo, & ipſe coram me ad verbum illud legiſſet, gratias agens dixit ſe renunciare omnibus ſibi competentib. defenſionibus, & ſe remitti pietati Cõmiſſariorum, vel huiuſmodi, et in fidem manu propria ipſe D.... ſe ſubſcripſit Die....

Ego D.... renunciatio defenſionibus mihi oblatis, & in fidem me ſubſcripſi manu propria.

Sed ſi cauſa eſſet criminalis, & arduiſſima, nõ ita facilè aſſenſum præbeãt ipſi Cõmiſſarij huiuſmodi renũciationi defenſionũ, cũ hoc ſæpe procedat ex ignorantia, & imprudentia Rei credẽtis nihil fuiſſe in proceſſu probatũ contra ſe. Quapropter etſi nõ negemus vnicuique licere renunciare iuri ſibi competenti; ac per conſequens ipſis Reis; conſulimus tamẽ Commiſſa-

miſſarios, vt hortentur ipſos regu
lares reos ad benè cogitãdũ, quid
faciant, ne poſtea fruſtra doleāt ſe
renunciaſſe defenſionibus tot iuri
bus ſibi competentibus, eo magis
quòd nõ ſemper in rei id veritate
reperitur in proceſſu productũ,
prout quis præſumit. Sciat ergo
hæc verba coram ſe ex charitate
12 prolata; faciat modò ipſe qdquid
voluerit, etſi acceptauerit defenſio
nes, faciat talem acceptationẽ an-
notari iuxta formã ſupra poſitã.
Sciant etiam Cõmiſſarij, quòd
ſi cauſa eſſet arduiſſima, & Reo
pœna grauiſſima eſſet imponẽda,
13 niſi ſe purgauerit de inditijs pro-
ductis in actis contra ipſum om-
nino præuia ſupradicta facultate
debebuntur vnà cum decreto in-
dultæ confeſſionis indulgere ipſi
Reo aduocatũ, & procuratorẽ, &
tũc vtebũtur tali forma, videlicet.
Reuerendi Commiſſarij volen
tes de iure procedere in cauſa tã
graui, prout de iure debent, fuit
per eoſdem prouiſum, & decretũ
14 dari ſupra dicto D.... prætenſo
Reo copiam repertorum: habitis
tamen ab eo teſtibus pro rite, &
rectè acceptis, & legitimè exami-
natis: ſaluis exceptionibus, & re-
petitione &c. ac ſine præiudicio
vlterioris proceſſus, & examinis
omni meliori modo &c. prout in
actis, terminumque dierum... ad
producendum quicquid ſibi pla-
cuerit in ſui defenſionem; & ad
elidẽda inditia in actis producta.
Nec non fuit ſibi oblatus, & aſſi-
gnatus in aduocatum D.... vtri-
uſque iuris Doctor, & in procura
torem D. .... prout præſenti de-
creto dictus terminus dierum....
& dictus D... in aduocatum, &
dictus D. .... in Procuratorem
aſſignantur. Datum in monaſte-
rio.... die....

D.... Abbas } *Commiſſarij.*
D..... Prior
D..... Actuarius.

Quodquidem decretum inti-
metur dicto Reo, forma vt ſupra,
& referat, vt ſupra, & manu actua
rij faciant aſſignari dicto Reo re-
perta cõtra ipſum, vt ſe tueri poſ-
ſit tali forma, videlicet.
Die... cum ſupradicta reper-
15 ta torius proceſſus informatiui
contra D. .... compilati fuiſſent
mandato Reuerendorum Com-
miſſariorũ, per me D.... actua-
rium aſſignata ipſi D..... præ-
tenſo Reo: ipſe illa acceptauit gra
tias agens, & in fidem veritatis ſe
ſubſcripſit manu propria.
*Io D.... Hò riceuuto quanto
di ſopra, in fede mi ſono ſottoſcrit-
to di propria mano.*
16 Animaduertant Commiſſarij,
& memoriæ commendent infra
ſcripta pro vera intelligentia fe-
rè omnium verborum contento-
rũ, in forma decreti traditi in in-
dulgendis Reo defenſionibus ſibi
de iure competentibus. Sciant er-
17 go primò, quòd terminus dierũ
ſibi aſſignatus poterit toties, quo-
ties expedire Commiſſarijs vide-
bitur, prorogari. [a] Et ſecundò, ha-
bitis prius teſtibus &c. vt inde ceſ-
ſet omnis ſuſpitio fraudis, ſcilicet
antequàm repetantur teſtes, illi à
18 toto diſcedant, vel dicere cogan-
tur, aut inducantur cõtrarium, &
ſic repeti, & perdurare in primo
eorum dicto minus valeant, iu-
raque curiæ ſeu iuſtitiæ propte-
rea deſtruãtur, [b] & ratio proxima
iſtius deciſionis eſt, quoniam non
tenetur de iure iudex tradere co-
piam proceſſus, niſi is prius com-
pilatus, & legitimatus fuerit, & ſic
teſtes pro curiæ informatione clã,
& ſecretò examinati abſque cita-

a Alex. in l. 2 num. 5. ff. de re iudic. Clar. in praxi. crim. §. fin. q 48. ver. quæro.

b Foller. in pract. crim. in verſi. detur copia capitulorum. num. 5.

tione partis; parte deinde citata fuerint repetiti, vel ad faciem Rei confrontati, *a* ſecundum formam confrontationis teſtium ſupra recenſitam. Sciant tertio Commiſſarij, quod & ſi proceſſus nō fuiſſet legitimatus, non eſſet danda copia &c. Reo: niſi ipſe vel eius procurator expreſsè in actis declarauerint, ſe habere teſtes in proceſſu informatiuo, ſeu pro curiæ informatione compilato examinatos pro ritè, & rectè examinatis, quoniam aliàs ſine tali expreſſa Rei, aut eius legitimi procuratoris declaratione, non ſufficerent dicti decreti verba, idē præcipientis: nec tacitus quaſi ipſius Rei conſenſus, vel procuratoris ſui, copiam prædictam cum dicto decreto acceptantis, & ita ſeruatur in practica: quàpropter in tantū hæc (de quibus monuimus Commiſſarios) ſunt vera; vt etiam ſi Reus inſtitiſſet pro huiuſmodi copijs cum oblatione de habendo teſtes pro ritè & rectè receptis, nō propterea dicendi eſſent iam pro talibus habiti, niſi expreſsè inſcriptis proteſtētur ſe habere eos pro ritè, & rectè receptis. *b* Et ratio eſt, quoniam cauſa reorum eſt fauorabilis ita, vt nonnulli Doctores dixerint ad hoc propoſitum, quòd etiā facta dicta declaratione poterit Reus re integra, ſcilicet, antequam copiam recepiſſet, pœnitere, & conſenſum prædictū reuocare: *c* & ideo Commiſſarij expreſsè prohibeant actuario aſſignare dictā copiam dicto Reo, vel eius procuratori legitimo, non præuia dicta declaratione in ſcriptis facta ab altero eorum. Cùm aliter proceſſus non diceretur legitimatus, niſi teſtib. in dicto proceſſu informatiuo ſemel examinatis de nouo citata parte repetitis, vel confrontatis. *d* ſed ſi Reus dixerit ſe nolle habere teſtes pro examinatis ritè, & rectè: tunc ipſi Cōmiſſarij citari, ſeu moneri faciant Reum forma infraſcripta ad videndum repeti teſtes, & ad danda eis interrogatoria, ſi voluerint, aliàs ſolùm ad videndum illos repeti, & citantur teſtes; qui compa-
19 rentes repetentur, etiam ſuper interrogatorijs à Reo exhibitis, qui teſtes ſi non repetantur inſtante Reo, ſuper datis interrogatorijs, nullam profectò fidem depoſitio eorum faceret cōtra ipſum reū. *e* Hęc tamen obſeruanda erunt in
20 cauſa criminali ardua mora contra clericum ſecularem, vel contra regulares, non aliàs contra regularem. Quartò dictum fuit in dicto
21 decreto, *ſaluis exceptionibus & repetitione.* Vt ipſe Reus declarās ſe velle habere teſtes pro ritè repetitis, & examinatis, valeat cōtra illorum perſonas, & dicta opponere, quicquid Reus ipſe voluerit ſuper ſuis interrogatorijs: quatenus opus ſit facere eos repeti: aliàs enim ſi dicta reſeruatio non fieret, non eſſet licitum poſtea contra huiuſmodi perſonas, & dicta aliquid opponere. *f* Quintò dictum fuit in decreto, *ſine præiudicio vlterioris proceſſus, & examinis.* vt ſemper, & quandocumque ſit Commiſſarijs reſeruatum ius alios teſtes examinandi, & alia iura ad curiæ fauorem facientia deducendi: & licèt non deſint Doctores dicentes, hanc vltimā clauſulam ſine præiuditio &c. eſſe ſu-
22 perfluam: quia etiam illa non appoſita, poteſt Iudex poſt publicatum proceſſum alios teſtes de nouo recipere ex officio. *g* Nihilominus ipſi Commiſſarij omnino in ſuis decretis ſimilibus ſemper illam clauſulam apponant: & ra-

tio

a Chart. in pract. lib. 3. c. 3. nu 56. vſq; ad 67.

b Gabr. in conſi. 177. num. 17. & ſeq. lib. 1.

c Honded. conſi. 101. nu. 33. lib. 1.

d Chart. in praxi. lib. 3. c. 3. nu. 63.

e Honded. vbi ſup. nu. 28.

f Chart. in praxi. interrog. lib. 3. ca. 3. nu. 70. & ſeq.

g Natta in conſi. 359. lib. 1. Clar. in pract. §. fi. q. 61. ver. ſed quæro.

tio eſt, quoniam inde oſtenditur animus iudicis propẽſus ad alias probationes admittendas. *a* Cùm & illam clariſſimi Iudices in ſimilibus decretis apponere conſueue
23 rint. Sciant inſuper Commiſſarij, quòd ſi plures reperti fuerint Rei, quorum aliqui ſunt carceri mancipati, & alij non; nunquam huiuſmodi copia depoſitionum, aut indiciorum danda eſſet Reis carceratis: niſi prius alijs Reis abſentibus in eorũ contumacia (ſeruatis ſeruandis) condemnatis, *b* & ratio potiſſima eſt: quoniam ſi talis copia daretur Reo prætenſo: ipſi Rei contumaces docerentur de contentis cõtra eos in proceſſu, *c* & vbi poſt contumacium condemnationẽ Reo præſenti copia tradenda eſſet, tunc eruntin dicta copia deſcribenda nomina contumacium per literam N. *d*

a Clar. vbi ſup. q. 93. in fin.

b Boſſ. in praxi. de cõmuni atteſtans in tit. de ſent. nu. 85. Clarus vbi ſup. q. 49. ver. ſed pone.

c Boſſ. & Clarus vbi ſup.

d Clar. vbi ſup.

Animaduertant inſuper Commiſſarij, quòd dicta clauſula inſer-
24 ta in ſupra recenſito decreto defenſionum, videlicet. *habitis prius teſtibus &c.* non erit inſerenda, ſi danda eſſet copia Reo iam confeſſo crimen: & ratio eſt, quoniam ſubſequens Rei confeſſio ſatis ſuperque proceſſum ipſum legitimauit. ita vt non ſit opus alia teſtium repetitione, vel confrontatione: ſed poterunt contra talem deuenire ad ſententiã condemnatoriam. *e*

e Clar. vbi ſupra q. 64. ver. ſin autẽ, & q. 65. in princ.

Nolo fugiat Commiſſarios cauſę, in qua agitur de pœna capitali, vel quaſi, quoniam aſsignati Aduocatus, & Procurator pro defendendo Reo non ſolent eſſe contenti ſola notula repertorum, ſed aſſolent petere facultatem recipiendi copiam totius proceſſus informatiui, vt inde elicere poſſint, quę videntur poſſe per depoſitionem teſtiũ, aut ſcripturas
25 indicia, ex deductis ibi eneruare. Cùm reuera ex talium accurata ad uerbum perluſtratione elicere poſſent aliquas contradictiones in teſtium depoſitionibus, vel aliqua non veriſimilia, vel teſtes in dictis ſuis non cõcludentes: Idcircò ad petitionem eorundẽ poterunt facultatem concedere illis in propria audientiæ aula proceſſum luſtrandi ad uotum, & curent, vt appareat in actis huiuſmodi facultas ſibi conceſsa, præmiſſa in ſcriptis eorum petitione, quæ erit talis, videlicet.

Coram admodum Reuerendis Commiſſarijs comparent D..... & D.... Aduocatus, & procurator D.... in carceribus conſtituti, precantes, vt terminum dietum .... eorũ principali indultũ prorogare dignentur, cùm fuerit breuis, nec non & concedere copiã totius proceſſus, vel ſaltẽ falcultatẽ illum ad verbum perluſtrãdi in aula audientiæ eorum coram ipſis Reuerendis Commiſſarijs, vt
26 inde fas ſit eis elicere ea, quæ ad defenſionem dicti Rei facere videantur, nec non ſe accingere ad formandos articulos probatorios, vt indicia, quę viderentur exorta contra eorum principalem, elidi poſſint; & inde innocẽtia eius elucescat, quod in gratiã ſingularem recipient: & iſto, & omni alio meliori modo ſibi prouideri inſtant.

Actuarius ſuper petitionẽ ſcribat hæc verba, videlicet: Præſenta
27 ta fuit per ipſos Dominos aduocatum, & Procuratorem die..... & poſtea Commiſſarij decretum tale faciant.

Perpenſa rationabili petitione Dominorum aduocati, & procuratoris D.... prętenſi Rei, ipſam admittentes Reuerendi Commiſ-
28 ſarij, ſi, & inquãtum, pręceperunt

prorogari terminum iam conceſſum, concedentes alios dies . . . . ad producenda, quæ in defenſionem Rei ſibi videbuntur, nec non dari facultatem commodè perluſtrandi ipſum proceſſum, prout præſenti decreto concedunt dictum terminum dierum . . . . & copiam perlegendi ipſum proceſſum, vt fuerat petitum. Datum in monaſterio . . . . die . . . . menſis . . . . Anni. . . .

D. . . . . . *Abbas*
D. . . . . . . *Prior* } *Commiſſarij.*

D. . . . . . . *Actuarius.*

Animaduertant Commiſſarij, quod quando aduocatus, & Procurator Rei præſentauerint articulos probatorios, mādent actuario ſuper præſentatis articulis ſcribi tali forma.

29 Præſentati fuerunt præſentes articuli per Dominos . . . . & . . . . Aduocatū, & Procuratorem Die.. menſis. . . . . Anni. . . .

His peractis formetur tale decretum, videlicet.

30 Cùm Dominus . . . . & dominus Aduocatus, & Procurator D.. Rei prætēſi comparuiſſent coram Reuerendis Commiſſarijs, precantes ipſos articulos probatorios admitti, & ſuper illos examinari teſtes ibidem nominatos pro defenſione eorum principalis. Viſum fuit ipſis Reuerendis Commiſſarijs ipſos admittere ſi, & inquantum, prout præſenti decreto admiſerunt. Datum in monaſterio . . . D. . . . menſis . . . . Anni . . . . . .

D. . . . . . *Abbas*
D. . . . . . *Prior* } *Commiſſarij.*

D. . . . . . *Actuarius.*

Receptis articulis probatorijs ſtudeant primo ipſi Commiſſarij accuratiſſimè perlegere illos, etſi repererint aliquem illorum ſpecimē præſeferre potius libelli famoſi, quā honeſtę defenſionis, illos in totum, aut in partē, è medio aliorum articulorum auferant, vt ſibi in domino videbitur. Idipſum faciendum diximus de propoſitis

31 articulis impertinentibus, & nihil ad rem propoſitā facientibus, cū hoc ſibi non ſolū facere liceat, verum etiam iuribus vulgaribus

32 adhoc teneantur, & ratio eſt potiſſima: quoniam aliàs viderentur cooperatores ſcandalorum, quę inde prodire conſueuerunt. Secundò animaduertant ipſi Commiſſarij, quòd ſæpe contingit incuria aduocatorum, & procuratorum,

33 & ignorantia ipſorum Reorum, vt in præſentatis articulis nominētur in teſtes ij, quos aliàs reprobauerāt in eodemmet iudicio, vel in alio, immemores, quòd in iure cautum teſtem a illum reprobari non poſſe, quem quis antè, vel poſt in eadem, vel alia cauſa in ſui fauorem in teſtem nominauerit, cum taliter nominando in ſui fauorē, approbaſſe tacitè eum comprobetur; vt nobis contigit in qua

34 dā arduiſſima cauſa. Tertiò ſciant quoq; Commiſſarijs Reos inſerere aliquādo in articulis, quæ reſultarent in maximum præiudicium alterius, & in paruū adiutorium ipſorum, dum talia proferunt pro banda in excipiendo contra teſtes in proceſſu informatiuo examinatos: Nam in tali caſu ſi publicè cōſtet talia in aliquo articulo contenta eſſe falſa, non debebunt tales articulos admittere reddendo (ſi ſibi videbitur) ibi in fronte articuli rationē illius reprobationis, vel oretenus ipſi Reo, aut eius procuratori reddendo huiuſmodi rationē (inquiens) ad placandū animum forſan turbatum producentiū tales

a l. ſi quis in teſtem. C. de Teſtib. & ibi communiter per Doctores.

les articulos, quos forſan ſugiebat contenta in eis eſſe falſa, & ideo crediderunt inde ſibi irrogatam iniuſtè iniuriam fuiſſe. Quartò ſciant ipſi Commiſſarij, quòd ſi te-
35 ſtes examinandi in defenſionem reorum, non reperirentur in eodem monaſterio, ſed in alio, tunc poterunt eos citare ad ſe præſentādos in dicto monaſterio audientię infra terminum competentem (habito reſpectu ad diſtantiā illius monaſterij, in quo tunc illi habitabūt, à monaſterio, in quo ipſi Commiſſarij habitant) per literas priuatas, ſubſcriptas tamen manu amborum Commiſſariorum; ſed ſi ipſi eſſent multi, & expedire ſibi videbitur ad eoſdem ſe conferre; & quod eſſet hoc conſultiùs multis de cauſis; tunc poſtquam perueniſſent ad dictū monaſterium, in examine primo vocati in teſtem ſubſequentia verba, vel ſimilia ſcribi faciant ab Actuario, videlicet:

Die.... menſis... Anno... Cum Reuerendi Commiſſarij voluiſſēt de iure procedere in cauſa agitata contra D.... & examinare teſtes nominatos in ſui fauorem à dicto D... præſente Reo, necnon conſulere indemnitati ipſius Rei, & monaſterij.... à quo opus erat dictos teſtes illius expenſis aduocare ad monaſteriū... in quo ipſi tunc reperiebantur. Iccircò ſe conferētes ad dictū monaſterium vocauerunt infraſcriptos teſtes ſigillatim examinandos ſuper prę-inſertis articulis, ſeu capitulis, habentes hic infra pro expreſſis omnia contenta in illis, breuitati ſtudentes ipſi RR. Commiſſarij legerunt intelligibili voce vnumquodque ipſorum capitulorū ipſis teſtibus ſigillatim, tamen præcipiendo ijſdem, & præuio iuramento de dicenda mera, & plena veritate ſuper interrogādis ſuper illis, & quicquid inde ſcirent. Vocatus ergo fuit D... ætatis... dignitatis, & præuio dicto iuramento per ipſum præſtito, fuit primò

Interrogatus, &c. ſeruetur forma ſupra ſæpe repetita, & finito examine vniuſcuiuſq; teſtis iuxta formam ſupra relatam ad ulteriora ipſi Commiſſarij procedant, vt infra ſtatim dicetur.

Quintò moniti ſint ipſi Commiſſarij, quòd aliquando teſtes ita
36 temerarij ſunt, ꝙ poſt eorū depoſitionem requiſiti, vt illi ſe ſubſcribant manu propria (vt moris eſt omnium curiarum) ipſi audeant inſipiēter reſpondere ſe nolle ſubſcribere, & ſi aſſeuerēt ſe vera depoſuiſſe, neſcientes huius contumaciæ cauſam aſſignare; ſed ſolū dicunt ſibi ita placere, vel videri; tunc vt omnia legitimè procedāt, & conſulatur decori tribunalis, & inſimul compatiatur ignorantiæ talium teſtium; ipſorum Commiſſariorum erit poſt monitiones blandaſque adhortationes, vti tenebuntur minis de ipſis puniendis pro tali eorum inſulſa temeritate, quòd ſi nec ipſis præmiſſis voluerint ſe ſubſcribere propriæ depoſitioni; ſed ſi adhuc pertinaciter reſponderint ſe nolle ſubſcribere, nihilq; opponentes; ſed ſolū aſſeuerauerint, ſe alia velle deponere, quæ ſcribenda fore, ipſe velit ibidem (vt nobis in quadam cauſa ardua contigit,) tunc ipſi Commiſſarij aduocare ſtudeant Prælatū dicti monachi teſtis, aut aliā grauem perſonam in teſtimoniū correctionis paternæ ipſi teſti factæ à Commiſſarijs, & coram illo dicant denuo ipſi teſti, vt iam depoſita pertinacia ſe ſubſcribat proprię ſuę depoſitioni, & quòd enarret,

ret, quæ vellet ibi fore deſcribenda. Nam ſi ad rem pertinuerint, et ad cōtenta in articulo, ſuper quęad inſtātiam Rei fuerat in teſtem vocatus, demandabūt ipſa ſtatim ſcribi: ſin autem incompetētia rei (de qua agitur) nolunt, vt ibi ſcribantur, vt ordo iudiciarius ſeruetur: Cùm poſſit poſtea die ſequenti in iudicio cōparere producturus, quæ ſibi uidebitur, & tūc dictum eius acceptabitur, & habebitur de ipſo ea ratio, quæ de iure habēda erit: & ſi adhuc ille teſtis, nec ſe ſubſcribere vellet, nec enarrare, quæ ſcribenda in actis vellet, tunc ne eorum tribunal vileſcat, & alij exemplo talium indè punitorum pertimeſcant talia attentare; ſed potius ſtudeant humiliter obtemperare iuſtis mandatis ipſorum. Ipſi Commiſſarij contra talem pertinacem tale decretum fulminent.

Die .... menſis ... Anno ... Cùm Reuerendi Commiſſarij ſepiſſimè admonuiſſent D ... ſupradictum in teſtem vocatum, vt vellet proprię ſupradictę eius depoſitioni manu propria ſe ſubſcribere, prout reliqui teſtes fecerant, ſemperq; ipſe teſtis reſpondiſſet, ſe nolle ſubſcribere, niſi prius deſcriberentur ibidē omnia dictanda per ipſum D .... qua temeritate audita, & perpendentes, hoc cadere in maximum dedecus non tantum ipſorum Commiſſariorū, verum etiam totius Congregationis ſuę, compatientes tamen dicti teſtis vecordiæ, accerſiri fecerunt Reuer. Patrē D ... Abbatem dicti monaſterij, & denuo coram ipſo monuerunt ipſum D .... vt iam ceſſaret ab incepta pertinacia, & ſe ſubſcribat, aliàs perſeuerans in ea deputabitur carceribus, nec non quod enarret, quæ exoptat in

37 actis deſcribenda. Nā ſi ipſa erūt attinentia ad materiam articuli, ſuper quo ad inſtantiam D .... prætenſi Rei fuerat in teſtem vocatus & iam examinatus, illico Reuerendi Cōmiſſarij ibidem fore deſcribenda mandabunt, ſin alias die ſequenti hora audientiæ comparere deberet audiendus libentiſſimè, & cum ipſe D .... perſiſteret in ſua contumacia, ipſi Reuerendi Commiſſarij mandauerunt dictum D .... formali carceri mancipari, & ibi perſeuerare donec ad cor rediēs ſe ſubſcribat, & dignum ſe reddat miſericordia, prout præſenti decreto carceribus formalibus detineri vſque ad dictum tempus mandant. Datum in monaſterio die .... menſis ... Anni ....

D .... Abbas
D ..... Prior } *Commiſſarij.*
D ..... Actuarius.

Quod decretum ipſi Commiſſarij mandent intimari per actuarium, & in actis referri quicquid exequutū fuerit, ſcilicet quod fuerit carceri mancipatus, tali forma
38 vtendo, videlicet: Ego D ...... Actuarius fidem facio dictum decretum fuiſſe intimatum per me dicto D ...... & fuiſſe pro ſupradicta cauſa ipſum D .... cum effectu carceri formali mancipatum die .... D ... Actuarius. vel ſi ſe humilians teſtis petat veniam offerens ſe ſubſcribere more ſolito, & hoc ipſum in actis referat vtendo hac, vel ſimili forma verborum, videlicet.

Die .... menſis .... Anni ... Cum per me D ... Actuarium fuiſſet ſupradictum decretum intimatum dicto D .... in teſtē vocato, ſtatim ipſe genibus flexis miſericordiam ſibi exhiberi à Reueren-

rendis Commiſſarijs ſuppliciter expoſtulauit, & remitti ſibi pœnã carceris, ſe offerens promptiſſimũ ad perficiendam quamcũque aliã pœnitentiam ſibi pro dicta pertinacia iniungendam. Quibus auditis Reuerẽdi Commiſſarij iuſſerunt tradendum fore calamum dicto D..... ad ſe ſubſcribendũ dictæ ſuæ depoſitioni, & ſic ibi dictus D..... ſe ſubſcripſit. forma ſubſcriptionis eſt, quæ ſupra annotata ſæpius fuit.

Sed animaduertant nihilominus Cõmiſſarij dictum teſtem fore aliqua alia pœna puniendum, & non permittendum ab omni pœnitentia immunem effici, vt
39 cæteris metus, & reuerentia erga tribunal incutiatur; poterũt verò tale vel ſimile decretum edere.

Viſa ſupradicta ſubſcriptione D.... & humili eius deprecatione audita, vt ſecum miſericorditer ageretur, ipſi Reuerẽdi Commiſſarij cõpatientes eiuſdem D..... infirmitati remiſerunt ei pœnam carceris, & iniunxerunt D..... coram D.... vt die ſeq̃uẽti comederet in terra in pane, & aqua in refectorio communi monachorũ Zonam, ſeu corigiam habens in collo, prout præſenti decreto remittunt dicto D..... dictam pœnam carceris, & iniungunt dictã comeſtionem in terra in refectorio cum Zona ad collum. Datum in monaſterio.... Die..... menſis... Anni...

D.... Abbas
D..... Prior } *Commiſſarij.*
D..... Actuarius.

Memores ſint Cõmiſſarij quòd expedito examine teſtium productorum ad inſtantiam & defen-
40 ſionem Rei regredi ad monaſterium vbi reperitur carceratus Reus, ad quod cum peruenerint certiores reddere ſtudeant tam Reum, quam eius aduocatum, & procuratorem de perfecto examine hac forma vtendo, videlicet.

Poſt quàm Reuerendi Commiſſarij, expedito examine teſtium nominatorum, & productorum in fauorem D..... prætenſi Rei, ſe contuliſſent ad ciuitatem... & monaſterium.... in quo tribunal erexerant, certiores facere ſtuduerunt dictũ D.... & eius Dominos aduocatum, & procuratorem de dicto perfecto examine, prout præſenti decreto ipſos certiores reddi mãdant per me D.... Actuarium. Datum in monaſterio.... Die.... &c.

D.... Abbas
D..... Prior } *Commiſſarij.*
D..... Actuarius.

Die... &c. Cum per me D..... Actuarium fuiſſent certiorati de dicto perfecto examine tã D.... prætenſus Reus, quam Domini Aduocatus, & Procurator ipſius. Ipſi Domini gratias egerunt, et in fidem veritatis me ſubſcripſi.

Ego D.... Actuarius.

Tunc comparẽtes Aduocatus, & Procurator poſſent tali forma petitionis vti, vel ſimili, videlicet.
41 Comparent magnificus Dominus..... vtriuſque iuris Doctor, & magnificus D..... Procurator D..... prætenſi Rei coram Reuerendis Commiſſarijs, & intellecto quod fuerint examinati teſtes nominati ſuper capitulis, ſeu articulis per eoſdem productis ad defenſionem dicti inquiſiti, petũt ab ipſis Reuerendis Commiſſarijs, vt iuxta ritum, & Priuilegia iam allegata Congregationis Caſſinenſis, ſiue ordinis... velint ſibi copiam dictorum teſtium examina-

minatorum exhiberi cum termi-
no dierum octo, vt ipſi conſulere
poſſint, an aliud ſit eis agendum
pro cõpleta defenſione dicti D....
Inquiſiti, alias proteſtantur,&c.
Aduertat actuarius deſcribere ſu
per petitionem ipſam diem præ-
42 ſentationis,dicendo: Præſentata
fuit pręsẽs petitio à Dominis Ad-
uocato, & Procuratore D......
Die.... Et hac petitione perle-
cta à Commiſſarijs poterunt ede
re infraſcriptum decretum, vi-
delicet.

Audita iuſta,ac rationabili pe-
titione dictorum Dominorũ Ad-
uocati & Procuratoris dicti D.....
prætenſi Rei:ipſi Reuerendi Cõ-
miſſarij mandauerunt ſibi aſſi-
gnari reperta dictarum depoſitio
43 num dictorum teſtium,& indul
geri octo dierum terminum iux-
ta eorum petitionem, prout præ-
ſenti decreto aſſignari dicta reper
ta mandant,& dictum terminum
indulgent. Datum in monaſte-
rio..... Die..... menſis....
Anno.....

D.... Abbas
D..... Prior } *Commiſſarij.*

D.. ...Actuarius.

Et vt omnia in actis actitata
compareant, hæc verba poſt di-
ctum Decretum ſcribat actuarius,
videlicet.

Die..... Cum per me D.....
Actuarium fuiſſent aſſignata di-
cta reperta depoſitionum dicto-
rum teſtium Dominis Aduocato,
& Procuratori D. ... prætẽſi Rei,
ipſi gratias agendo illa receperũt,
& in fidem me ſubſcripſi.....
D.... Actuarius.

Memores ſint quoq; ipſi Com
miſſarij,quod in capitulo præſen
ti,num. 25. cum ſermo haberetur
de tradenda copia proceſſus in-
formatiui in cauſa capitali agita-
ta contra regularem, & omnino
44 inſtarent aduocati pro ſibi con-
cedenda totius proceſſus copia,
non contenti copia repertorum;
Diximus poſſe concedere faculta-
tem perluſtrandi totũ proceſſum
in propria eorum aula coram ip-
ſis, vt inde ipſi aduocati elicere
poſſint ea, quibus aduerſari volue
rint pro defenſione Rei. Id ipſum
dicimus de facultate ſibi cõceden
da perluſtrandi omnes depoſitio-
nes teſtium examinatorum ad de
fenſam Rei,& hoc nõ obliuiſcan-
tur Commiſſarij obſeruare, vt ſic
propriæ ſaluti, & reorũ conſulãt.

Tranſacto ergo dicto indulto
termino,& ſi aduocatus,aut pro-
curator dixerint ſe non habere
aliud producendum in fauorem
rei, etiã ſi oretenus hoc dixerint,
vel infra talem terminum non
comparuerint: tũc tale decretum
promulgent.

Die... Cum elapſus fuiſſet di
ctus indultus terminus aduocato,
& procuratori D.... Rei prætenſi
ad ſibi conſulendum, an vellẽt in
iudicio aliud proferre in fauorem
45 ſui principalis,aduertiſſent Reue
rendi Cõmiſſarij, nihil aliud pro-
ductũ fuiſſe pro parte dicti D....
volentes legitimè ad ulteriora pro
cedere in ipſa cauſa, decreuerunt
ipſi Commiſſarij exhibere totum
proceſſum hucuſque formatum
in cauſa ſupradicta Excellentiſſi-
mo Domino..... Vtriuſque iu-
ris Doctori in eorum conſulto-
rem electum oretenus, & nunc
in ſcriptis:eumq; coram me D....
Actuario rogantes, vt quanto ci-
tius ac omnibus in ipſo proceſſu
contentis perpenſis, votum ſeu
cõſilium ſuum in ſcriptis illis tra-
dere dignaretur, quod & dictus
46 Dominus corã me actuario pro-
miſit.

miſit. Quapropter cum effectu iuſſu dictorum Commiſſariorũ per me ipſi Domino.... V. I. D. fuit facta conſignatio dicti proceſſus die, quo ſupra, & in fidem veritatis me manu propria ſubſcripſi.

D. . . Actuarius manu propria.

Reſtitutio dicti proceſſus facta ipſis Commiſſarijs à Iuriſconſulto fiat tali forma: Die.... acceſſit ad ipſos Reuerendos Commiſſarios coram me D.... . Actuario præfatus D... .conſultor electus, & ipſis reſtituit ipſum proceſſum cum eius voto manu eiuſdem ſcripto, & ſubſcripto, eiuſque ſolito ſigillo munito, poſt ſummarium totius proceſſus per eundem elucubratum, & diſpoſitum, ac denique illis dimiſſum: poſtquam cum ipſo Domino conſultore nõ ſemel colloquium habuerint ipſi Commiſſarij ſuper meritis productorum in actis iam formatis, tandem mihi actuario iuſſerunt ipſi Reuerendi Commiſsarij tenorem voti illius in actis regiſtrare, & per præfatum cõſultorem manu propria ipſius ſubſcribi, me actuario præſente, & in fidem veritatis me manu propria ſubſcripſi.

D... Actuarius manu propria.

Forma verò voti, ſeu decreti conſultoris poterit eſſe iſta, vel ſimilis, mutatis mutandis iuxta qualitatem delicti, & indiciorum contra Reum in proceſsu informatiuo productorum.

Quibus ſupradictis ita ſe habẽtibus, & ſuper indè habita matura conſideratione, nec non & colloquio cum ipſis Reuerendis Commiſſarijs: Tandem mihi infraſcripto viſum fuit ipſum carcera-
47 tum, nempe D... tanquã non leuiter ſuſpectum de crimine illati homicidij, vel vulneris inflicti, vel ſimilis grauis iniuriæ, & huiuſmodi, de quo quis fuerat inquiſitus: cùm moderatę rationis temperamẽto rei neceſſitas exigit torquendũ eſſe ſpatio...cũ tribus ictibus, ſeu ſquaſſis funis, vel alio additamento iuſtis de cauſis, factis ei opportunis interrogationibus reſpicientibus ſubſtantialia ipſius proceſſus, & ea, quę magis vrgent, quas interrogationes in tormentis dicto D.... faciendas, ſi placuerit, & quatenus opus fuerit in ſcriptis decernemus, & vbi nihil emergat, dimittatur pro nunc quoad homicidium, ſeu vulnus illatum &c. & ſalua & excepta pœna ipſi imponenda ad arbitrium Reuerendorum Patrum pro furtiua occupatione, & aliarum rerũ ipſius D.... cum de talium perpetratione iam depoſuerit in proceſſu folio... Quod ſi confitebitur, cõfeſſio deferatur ad ſuperiores, ad quos ſpectat, antequam ad ſententiam diffinitiuam procedatur. Poſt quod votum ipſe conſultor ſe ſubſcribens ſuo voto hac forma, vel ſimili vti poterit.

Et ita, vt ſuprà proximè ſcriptum eſt, cenſui ego D.... Conſultor electus, & in fidem requiſitus à Reuerendis Commiſſarijs manu propria ſubſcripſi. Die... menſis... Anni...

Poſt cuius ſubſcriptionem immediatè ſubſcribant Commiſſarij tali forma: & ſic nos Commiſſarij ſupradicti inhærentes ſupraſcripto voto decreuimus præfatum D.... torquendum eſſe modo, & ordine, de quibus in ipſo voto. Datum in monaſterio... Die... menſis.... Anni...

D..... Abbas } *Commiſſarij.*
D..... Prior }
D..... Actuarius.

V Et

Et omnino Commiſſarij regulares multis de cauſis ſtudeant inducere cum effectu conſultorem ipſorum, vt interſit torturæ adhibendæ ipſi Reo: necnon & aliquā
48 aliam perſonam grauem, & in dignitate conſtitutam eiuſdē Congregationis, vel ordinis, vt ſint pſentes ijs, quę fiunt, dum Reus torquetur, vt ſic amoueat omnis fomes, & occaſio malignis calumniandi ipſos Cōmiſſarios, adſcribentibus ipſis vel crudelitatem, vel remiſſionem, ſeu ignauiam, vel animum effęminatum: necnon procurēt cum effectu, quòd ipſi actui torturæ, & indè confeſſioni extortæ, vel denegationi coram ipſis factis dictus conſultor, dicta perſona grauis, & Actuarius in fidem veritatis propria manu ſe ſubſcribentes hac forma verborū vtantur, vel ſimili, mutatis tamen mutandis nominibus, & dignitatibus eorundem, videlicet:

Io D.... Priore affermo eſſer ſtato preſente, quando D.... fù ligato alla corda, & là ſtando fù interrogato da' Reuerendi Commiſſarij, & lui riſpoſe come è ſcritto nel proceſſo, & in fede della verità mi ſon quì ſottoſcritto di propria mano.

Et hęc omnia obſeruāda erunt, quotieſcumque Rei petentes ſibi
49 indulgeri copiam proceſſus informatiui expreſsè declarauerint ſe habere teſtes examinatos in proceſſu informatiuo pro informatione curiæ pro repetitis & legitimè examinatis, vt latius ſuprà diximus in cap. præſenti: ſed ſi proteſtantur Rei illos ſe nolle habere pro repetitis, & legitimè examinatis, tūc ipſi Reuerendi Commiſſarij tenebuntur ipſo Reo citato dictos teſtes repetere, formā ſeruando, vt i. latiſſimè dicemus.

A quibus tortura erit inchoanda, quando plures Rei eſſent torquendi, & de remedijs, quibus ipſi torquendi aſſoleant vti in tortura exiſtentes, vt nullum ſentiant dolorem.

SVMMARIVM.

1 *Tortura à quo ſit inchoanda, quando plures eſſent torquendi propter producta in eodem proceſſu.*
2 *Commiſſarij quæ ponderabunt circa maleficia, quibus paſſim rei torquendi ſe muniunt.*
3 *Commiſſarij quomodo cognoſcent reos ante torturam ſe muniſſe maleficijs, ne ſentirent dolorem aliquem, dum torquentur.*
4 *Cōmiſſarij quomodo procurabunt, maleficia ne habeant locum in ipſis torquendis.*

CAP. XVIII.

ANIMADVERTANT omnino Commiſſarij, quòd ſi plures fuerint Rei torquendi, Cōmiſſarios oportebit ſeruare talem or-
1 dinem. Nam ab illo ſemper erit incipiendum, à quo melius, clarius, & facilius, ipſi poſſent veritatem, & ſeriem criminis cōmiſſi audire vna cum omnib. circumſtantijs, & qualitatibus. a Vt puta prius à fœmina poſtea à maſculo: licet hoc aliquando fallat, b & quo ad maſculos prius à timidiore, iuniore, & debiliore quàm è contra, & prius à ſuſpectis, quales ſunt homines malæ vitæ, opinionis, & famæ habentes malum, & turpe nomen: ſiue malam phyſionomiam: quivè ca-
2 dauer occiſi, vel aliud crimen, de quo agitur, repererunt. c His ergo

a Bal. de priuil. in tract. de quæſt. & tormen. nu. 7. Cōrad. de offi. per tor. tit. de nega. crim. nu. 40. fol. 251.
b Bald. & Scapp. in loco ſupra cit. Clar. in praxi, §. fin. q. 64. ver. quæro ſi plures.
c Carrer. in ſua pract. in c. incip. habitis inditiis fol. 88. in prin. Conrad. vbi ſupra num. 4.

ergo pōderatis, & obſeruatis ſciāt etiam Commiſſarij, quòd in dies experientia ipſa nos docuit, quòd dum carcerati ſibi ſunt conſcij, timentes, ne torturæ ſubiecti veritatem perpetrati criminis fateri inuiti cogantur, plura, & diuerſa procurant maleficia, quę vulgò remedia contra torturam appellāt; vt tormentorum cruciatus nō ſentiant; quibus maleficijs, Diabolo forſan (Deo permittente) operante, inania non eſſe experientia nos docuit, *a* prout ſępiſſimè contigiſſe audiuimus. Quàpropter ipſis Commiſſarijs inuigilandum erit, vt pro viribus huiuſmodi maleficijs enetuandis occurrant. *b* Sciant ipſi ergo huiuſmodi maleficia, vt plurimum, conſtare ex verbis & notis deſcriptis, ſiue caracteribus incognitis communiter, & deſignatis in aliqua chartula papiri, ſiue mēbrana, ſiue in ea quam vocant virginem, quas quidem chartulas aliquando deferūt in aliqua parte corporis ſecreta, vel in veſtimentis. *c* Ideircò cùm ipſi Cōmiſſarij aduerterint Reos

3 tormenta paruipendere, vel in eis dormire, aut eius corpus intumeſcere, vel ſpumam ex ore profluere, ſiue aliqua alia ſigna ipſi viderint, vnde conuincere poterunt illos ſe maleficijs aduerſus tormen-

4 ta prædicta ſe communiſſe. Poterunt, vel tormētu genus mutare, *d* vel ipſum Reum alteri carceri māncipari iubere, expreſsè prohibendo, ne quid ex alio carcere ſecum deferat, *e* vel veſtimenta omnia, ipſam etiam ſubuculam eundem exuere, aliaque diuerſa ſuperinduere. *f* Omnes etiā perſonæ partes, etiam os, foramen narium, & aurium, ſiue ruptorium, vel inciſio in corpore Rei adfuerit, diligenter perquiri faciant. *g* Itē capillos capitis, & pilos in toto corpore abradi facere: *h* quā quidem abradationem capillorum ſolùm eſſe potentiſſimum remediū criminaliſta eruditiſſimus expertus eſt. Propterea huiuſmodi carceratis non erit permittendum de foris aliquid comedendum afferri, vel bibendum. *i* Cùm ad illos aliquando tranſmittātur cibaria ſuperſtitioſa. Sciant inſuper quod aliquando contingit ipſos torquēdos nihil ſuperſtitioſum habere in ſua perſona; ſed ſolùm memoriæ commendaſſe nonnulla verba ſuperſtitioſa, quæ ſtudent dum torturæ alligantur ſubmiſſa voce recitare, quod cum aduerterint ipſi Commiſſarij, debebunt ipſum varijs ſermonibus aggredi, vt ipſum talia recitantem interrumpāt, vel aliis clamoribus non permittere illum talia recenſere.

a Pau. Ghirland. in tracta. de qō. & tortura. q. 4. nu. 13. & ſeq. Chart. in pract. interrog. in li. 4. c. 1. num. 220. & ſeq.
b Char. vbi ſup. n. 219.
c Char. ubi ſup. nu. 217.
d Franciſc. Caſarel. per ſcarp. intra cta. de iure nō ſcrip. li. 5. cap. 120. nu. 5.
e Char. vbi ſup. n. 222. verſi. tertiò mutare.
f Char. vbi ſup. verſic. quartò.
g Char. vbi ſup.
h Scapp de iure nō ſcript. lib. 5. ca. 120. nu. 6.
i Char. vbi ſup. ver. ſexto.

De repetitione teſtium, & forma illos repetendi.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij quid facient, ſi Rei ante receptā copiam proceſſus noluerint declarare ſe habere teſtes iam examinatos in proceſſu informatiuo pro legitimè examinatis, & repetitis, imò inſtiterint fore repetendos teſtes.*
2 *Repetendi teſtes forma peroptima traditur.*
3 *Actuarius quæ ſcribere in actis debeat in repetitione teſtium, & quomodo ſuper ipſa teſtes interrogabuntur.*
4 *Commiſſarij quid facient audita teſtiū confirmatione depoſitionum ſuarum.*
5 *Quæ obſeruanda ſunt à Commiſſarijs in repetitione teſtium.*
6 *Teſtis infamis etiam tortus in informa-*

forma-

formatiuo proceſſu, vt legitimaretur eius dictum in eius repetitione, erit denuo torquēdus, & quare.

7 *Quæcumque actitata fuerunt, & quicquid pro valore ipſorum factum fuiſſet ante litis conteſtationem habitam cum Reo, ſcilicet, ante eius interrogationem iudicialē ſunt nulla quoad præiudicium Rei: nam ex illis non poterit condemnari.*

CAPVT XIX.

CVM communis Doctorum ſententia ſit, quòd teſtes examinati in proceſſu informatiuo, abſente parte, non faciant fidem ad damnandum Reum, niſi fuerint repetiti citato Reo, vel à Reo inſcriptis fuerit declaratum, ſe illos habere pro ritè, & rectè, ac legitimè examinatis, prout ſupra allatis *a* apertiſſimè emicuit; meritò hic videndum occurrit de ipſa repetitionis forma. Sciant ergo Cōmiſſarij, quòd ſi Rei noluerint declarare ſe habere teſtes pro repetitis, & ritè, ac rectè examinatis, tunc citabuntur ipſi Rei ad videndum repeti teſtes, & ad dandum interrogatoria, ſuper quibus ipſi Rei vellent eos interrogandos fore: qua citatione præmiſſa ſi Rei comparebunt, vel eorum Aduocatus & Procurator, & dabunt interrogatoria ſuper ipſis, dicti teſtes erunt interrogandi ſuper illa interrogatoria: ſed ſi illa non dederint, elapſo termino ad illa exhibenda à Commiſſarijs pręfixo, vocabuntur teſtes examinati in proceſſu informatiuo coram Cōmiſſarijs, & Actuario, & ſigillatim vnicuique ipſorum delato iuramento veritatis dicendæ ſecundū formam ſępius ſuprà poſitam, interrogabuntur prius iuxta interrogatoria per ipſum Reum data, ac poſtea ſuper examine aliàs per eoſdem teſtes facto, & vbi teſtis illud confirmauerit, iam perfecta eſt repetitio: forma verò illos repetendi erit.

a ſup. in ca. 17. nu. 18.

1

Die .... menſis .... anni ....

Examinatus fuit D... per Reuerendos Commiſſarios corā me D.... Actuario electo, teſtis alias pro curiæ informatione examinatus die.... menſis.... anni..... 2 qui denique delato ſibi iuramento veritatis dicendæ &c. Iurauit, & fuit prius iuxta interrogatoria data pro parte D..... Rei interrogatus: & primò iuxta primum interrogatorium. Reſpon. & deſcribetur, vulgariter eius reſpōſio per actuarium, prout per dictum teſtem dictabitur, & ſic fiet iuxta alia interrogatoria, videlicet.

Iuxta ſecūdum interrogatoriū, Reſpon. &c. & abſoluto examine ſuper interrogatorijs exhibitis à Reo, ſtatim actuarius ſcribet hæc verba, videlicet.

Tunc dictus D...... teſtis fuit per ipſos Reuerendos Commiſ-
3 ſarios interrogatus, An ea, quæ aliàs depoſuit in præſenti cauſa in alio examine per ipſum facto ſub die... menſis.... anni... in loco....coram Reuerendi D..... Cōmiſſarijs fuerint, & ſint vera, illaque pro veritate dixerit, & depoſuerit. Reſpon. *Padre sì, che quello ch'io diſſi nel mio eſſamine fatto gli giorni paſſati, che non mi ricordo il giorno* (ſi verò diem pręciſum non recordaretur) *ma fu del meſe di... auanti le VV. PP. Reuerende, è vero che lo diſſi per la verità.*

Et lecto per me D.... Actuarium de mandato Commiſſariorum ad claram ipſius D.... teſtis intelli-

intelligẽtiam dicto eius examine, & per ipſum benè audito, & intellecto, prout ipſe teſtis aſſeruit: fuit per eoſdem Commiſſarios.

Interrogatus, *quelle coſe tutte, che in noſtra preſenza hauete inteſo leggere, ſono quelle coſe iſteſſe, che nell'altro ſopradetto voſtro eſamine haueuate depoſto, nell'iſteſſo modo, che al preſente l'hauete inteſo, & ſono ſtate ſcritte.* Reſpon. *Padre sì, che quello, che hora mi hauete letto, è il mio eſamine, & quanto ſi contiene in eſſo è ſtato detto, & depoſto da me nel modo, c'hò ſentito leggerlo adeſſo.*

Interrogatus, *ſe à detto teſtimonio vogli aggiungere qualche coſa, ò mancarne di quanto hauea detto in detto eſamine, ò reuocar detta depoſitione in tutto, ò in parte, ouero vorrà quelle tutte confirmare, et ratificare per eſſer così la verità in tutto, et per tutto.* Reſpon. *Io non voglio aggiungere nè ſminuire coſa alcuna al detto mio eſamine, nè quello reuocare in parte alcuna, anzi lo voglio approuare, et verificare per vero: ſi come per tale l'approuo, et uerifico in tutto, et per tutto.*

Tũc ipſi Reuerendi Commiſſarij, his auditis ſedentes &c. Acceptatis &c. examen dimiſerunt, & ipſum D.... teſtem licentiaue-
4 runt iniuncto priùs illi, vt ſe propria manu ſubſcribat dictæ ſuæ depoſitioni, prout ſe ſubſcripſit vt infra, videlicet.

Io D... confermo quanto di ſopra di propria mano.

Et eandem formam ſeruent ipſi Commiſſarij in qualibet aliorum teſtium repetitione facienda.

5 Poſtremo circa repetionem teſtiũ animaduertãt Commiſſarij, quod huiuſmodi repetitio fieri debet cũ omnib. illis qualitatibus, quæ requirerẽtur, vbi teſtes repetẽdi nunquam fuiſſent examinati, vt diximus ſupra, cùm de confrontationibus teſtium tractaretur. a Qua propter ſi eſſent teſtes repetendi, quorum dictis non eſſet habẽda fides, niſi cum tortura: puta, quia eſſet ſocius criminis, & huiuſmodi, nam cùm non ſufficeret, quod tũc fuiſſet examinatus in tormentis, & de nouo iuraſſet, b ſed opus ẽt eſſet, vt denuo poſt iuramentũ
6 poneretur in tormẽtis, & perſeueraret in illo dicto. Namque de illa tortura, & quicquid fuit agitatum antè litis conteſtationem, non habetur in cõſideratione quoad præiudicium ipſius Rei comparentis. c quod memoriæ Commiſſariorum erit omnino imprimen-
7 dum. Cùm hoc pauci iudices ſoleãt aduertere in maximum detrimentum iuſtitiæ, & ordinis iudiciarij, ac per conſequens propriæ eorum ſalutis. Sed ſciẽdum quoque, quòd talibus perſonis inhabilibus dicta ſecunda tortura non erit inferenda, niſi prior depoſitio facta in tormentis fuiſſet per eos ratificata modo, & forma ſupradicta extra tormẽta, vt in ſimili diximus ſupra, d & hęc tortura eſſe debebit, nõ multũ grauis, ſed leuis, vt oẽs Doctores tradunt: e quod nonnulli ignari, & iniqui iudices non obſeruant, in caput. eorum.

a in cap. 16. nu. 5. 6. & 7.

b vt latiùs ſupra in ca. 11. nu. 6. & in ca. 8. nu. 16. 17. & 18.

c Clar. in pract. § fin. q. 45. verſi. Cæterũ. ibi & aduerte.

d in ca. 11. vbi ſupra, & in ca. 8. vbi ſupra.

e Boſſ. in pract. tit. de mandat. ad homic. nu. 31.

De modo, & forma procedendi contra reos ad quæſtionem, ſeu torturam quã aliàs rigoroſum examen appellant paſſim Doctores, cum formis decernendi ipſam torturam adhibendam.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarijs quando liceat torquere reos.*

2 Com-

2 *Commiſſarij quibus generibus tormentorum vti debeāt contra reos, vt ab ore ipſorum poſſit haberi veritas criminis admiſſi.*

3 *Commiſſarij quæ ad memoriam reuocare debeant, antequam ad torquendos Reos deſcenderint. num. 5. & 6.*

4 *Tortura adhibenda Reo non erit, niſi præcedentibus indicijs ſufficientibus in iudicio probatis contra Reum.*

7 *Commiſſarij quando non poterunt coniungere plura indicia ad vnum perfectum indicium conſtituēdum contra Reum.*

8 *Commiſſarij antequam incipiant Reum ſubijcere torturæ, quomodo alloquentur ipſum.*

9 *Decretum de Reum torquendo, ipſam Rei torturam præcedere debet ſimul & ſemel, & quare.*

10 *Commiſſarij prudentes quid obſeruare debeant, antequam pronūcient reum fore torquendum, & quare, nu. 14.*

11 *Reus etiam antequam applicatus fuerit tormentis poſſet appellare ab ipſis ad ſuperiorem, non autem poſtquam applicatus fuerit ipſis tormentis.*

12 *Monachis Congregationis Caſſinenſis, an liceat appellare à decreto torturæ, vel aliorum tormentorum ſibi applicādorum, pro eruenda eorum confeſſione in cauſa criminali, vbi ageretur de pœna capitali, vel quaſi.*

13 *Tortura dicitur malum irremediabile, & quare.*

15 *Commiſſarij in actu practico aliquem torturæ ſubijciendo, quomodo procedent, forma traditur elegantiſſima, & breuiſſima.*

16 *Annotari in actis quæ mandanda erūt à Cōmiſſarijs immediatè, antequā Rei torqueātur, & de quib. eoſdē Reos interrogabūt ipſi Commiſſarij, & qua forma verborum.*

17 *Actuarius ſcribet in actis omnia præciſa verba, & ſuſpiria prolata à Reis reſpondentibus ſuper interrogatorijs ſibi factis à Commiſſarijs.*

18 *Commiſſarij quomodo interrogabunt Reum de ſingulis indicijs in proceſſu allatis, antequā torqueāt Reum, ſed ſi ille ſemper perſtiterit in negando: tunc Commiſſarij præcipiant illum torturæ alligari, & Commiſſarij expreſsè proteſtari debent per eos nō torqueri reum pro delictis, de quibus ſua propria confeſſio præceſſerit, vel dictis teſtiū fuerat conuictus.*

19 *His peractis iubere debent Commiſſarij, ipsū Reū iā funi applicatū in altū eleuari, & ſic torqueri, et ſic eleuatū denuo ipſum interrogare de prætenſis contra ipſum delictis, & deſcribenda erunt in actis ad uerbum omnia verba tam interrogationum, quam reſponſionum.*

20 *Commiſſarij quando mandabunt Reum tortum à tortura deponi: actuarius quomodo hoc deſcribet in actis.*

21 *Commiſſarijs quæ erunt ponderanda, antequam ad repetionem torturæ Reorum deſcendant.*

22 *Tortura quibus vicibus inferri poſſit in eadem cauſa, & an ſtatim poſt cibum ſumptum à Reo.*

23 *Decreti forma de repetenda tortura traditur.*

24 *Actuarius quomodo in actis deſcribet ſecundam tortura reorum, ſeu repetitionem ipſius torturæ.*

25 *Cōmiſſarij qua forma verborū in repetitione torturæ vti debebunt.*

26 *Commiſſarij videntes Reum adhuc perſeuerantē in negatiua ſua, quid in actis deſcribi mandent, & quid contra ipſum exequantur.*

27 *In depoſitione Rei à tortura quæ verba deſcribenda erunt in actis.*

28 *Reo*

28 *Reo perſeuerante adhuc in negatiua, quomodo procedẽt ad ulteriora Commiſſarij, & Reus quoties poterit torqueri.*

CAP. XX.

1 CONCESSIS defenſionib. ipſis Reis cum
competenti dierum ter
mino, ipſi Commiſſarij
ſtatim ipſo termino elapſo, cum
aſſignatione copiæ in caſib. ſupra
recenſitis, a vel ſi factis p Reos de
fenſionibus adhuc indicia, quæ cõ
tra ipsũ ex proceſſus delu p fabri
cato reſultãt, ciuiliter purgata, niſi
talia eſſent indicia, quæ iudicantis
animum ad ſententiam condem
natoriam ferendam valeant impel
lere, & cõſtet priũs de corpore de
licti, b poterunt ipſi Commiſſarij
pro ueritate capiẽda ad tormenta
contra ipſum Reum deuenire. c
Animaduertant primo ergo ip
2 ſi cõmiſſarij, q; licet plura diuerſa
que fuerint tormentorum gene
ra ad ueritatem ab ore Rei eruen
dam excogitata, puta, ligatio ma
nuum in manicis ferreis, cõbuſtio
pedũ vnctis pedib. lardo porcino
ad ignem coniunctis, alligatio bra
chiorum poſt terga, & eleuatio in
funem facta, quod vſitatiſſimum
eſt. d ipſi tamen Commiſſarij vti
debebunt tormentis ſolitis in reli
gione ſua. e Sed ſi ibi varia ſoleant
3 adhiberi tormenta: ipſi tunc vte
buntur his, quæ ſibi magis expe
dire uidebitur ad eruendam veri
tatem à Reo, & ſint modeſtiora. f
Secundo memores ſint ipſi Com
miſſarij ſe eſſe Chriſtianos, & re
ligioſos, ac ideo moderatos fore, et
miſericordes erga reos, quantum
æquitas eis ſuggeret, in inferendis
tormentis, g ipſoſque reos tortos,
vel innocentiæ, vel ſupplicij inco
lumes fore ſeruãdos. h Tertio ſciãt
torturam dici, & eſſe quoddã re
medium ſubſidiarium, tuncque
4 ad illam confugiendũ eſſe, quan
do aliter habere veritatem eis non
liceat: i Nam neq; indiſtinctè in
omnibus delictorum generibus il
lam adhibendam fore, ſed tan
tummodo in his, pro quibus ve
niret corporalis pęna de iure infli
5 genda. k Quartò non obliuiſcan
tur Commiſſarij, quòd ipſa tor
tura de iure inferri non poterit,
niſi legitimis præcedentib. contra
Reum indicijs legitimè probatis,
& ſufficientibus, vt neminem in
iuſtè torqueri cõtingat, à quo plu
ribus de cauſis Commiſſarijs ab
ſtinẽdum erit. l Quapropter prę
6 uia oratione ad Deum opt. max.
fuſa pro impetrando lumine re
ctè iudicandi de indicijs addu
ctis in proceſſu, erunt ipſa indicia
accuratiſſimè ponderanda, an ip
ſa ſint ad torturam ſufficiẽtia iux
ta formam iuris, licèt non nege
gemus, hoc eſſe ſummopere repo
ſitum in arbitrio iudicis Deum ti
mentis, & in reperiri, decernere ſci
licet, quando indicia ad torquen
dos Reos ſint ſufficientia: huiuſ
modi tamen arbitrium eſſe non
debet à iuris tramite alienum. m
7 Sed ęquitati conforme. n Quintò
erũt ipſa indicia librãda ac diſcu
tiẽda, an eſsẽt luce clariora in ſua
ſpecie certa, nõ dubia, nõ ęquiuo
ca, concludenter probata in gene
re ſuo, & ad delictum, de quo quę
ritur inferentia, probabilia, veriſi
milia, & à iure approbata. o & cõ
cludẽter probata p in genere ſuo,
ita vt ſola pene ſupereſſe rei tor
quendi confeſſionem de ſe videa
tur. q Commiſſarij enim debent
eſſe quodãmodo certi, antequam
torturæ ſupponant illum tale de
lictũ commiſiſſe r ac de indicio-

rum

a Clar. in pract. crim. §. fin. q. 49. ver. Quæro quod. in finitij.
b Fran. Perſonal. in tract. de Indit. & tortura nu. 11.
c Scapp. de Iure, non ſcrip. lib. 5. cap. 109. nu. 20.
d Cõrad. de off. prætor. in tit. de negat. crimin. nu. 43. fol. 515.
e Clarus in pract. §. fin. q. 64. verſic. Itẽ debet. & ver. ſequẽti.
f Chart. in pract. interroga. lib. 4. c. 1. num. 8.
g Gomeſ. va riar. reſol. to mo 3. c. 13. num. 5.
h l. Quæſtio nis. ff. de q. ſtion. & ibi Doct.
i Clarus vbi ſup. ver. debet etiam.
k Clarus vbi ſup. ver. prę terea debet.
l Boſſ. in practi. titu de tortura, nu me. 31. Clarus vbi ſup. ver. primò, & ver. dixi etiam.
m Clar vbi ſupra ver. ii. Dixi. verti. nõ ſufficit. & ver. Dixi quoque.
n Burſi. cõſ. 201. poſt nu. 42. vol. 2. Caſa. in practi. crim. titu. de Tormen. ca. 6.
o Scapp. de iure nõ ſcri pi. lib. 5. cap. 97. nu. 12. & 32. Boſſ de Iudic. nu. 17.
p Maſcar. concl. 462. nu. 18. & 19.
q Aym. cõſ. 6. nu. 12.
r Scapp vbi ſupra. c. 97. nu. 12. & 13.

rum veriſimilitudine per probationes, non autē per diuinationes ſibi conſtare facere. *a* Aduertant
7 ét ne plura inſimul coniungantur indicia ad vnum perfectum indicium conſtituendum, ſi illa diuerſa eſſent, nec ad eundem ſpectent rei finem. *b* Et ſi non negemus, quòd quandoque indicia licèt remota inſimul cōiuncta ſufficiant ad aliquem torquēdum, ſi vnum aliud coadiuuerit, ac tenderit ad eūdem rei finem. *c* Sexto Cōmiſſarij ſciant quòd antequam ad tor
8 quendos Reos deſcendat, erit ab ipſis Reus interrogationibus, & admonitionibus ſuadendus ad fatendam veritatem ſuper his, de quibus extant contra ipſum indicia in proceſſu, *d* quodam, tamen diuerſo modo, & ratione tunc vtendum erit ipſis: quapropter ſtatim, & incontinenti interrogabūt ipſos reos de facto, de quo agitur, non per tot circuitus verborum, vt fieri expedit, & conſueuit dum examinantur in primo eorū examine nō rigoroſo. *e* Et ſi Reus ad huc in ſua pertinacia perſtiterit: tunc in vnum recollecta, & quaſi per modum epilogi repetat indicia varijs in locis proceſſus exiſtētia, & vrgentia cōtra Reum quaſi illa attingendo hortabuntur Reū ad confeſſionem facti. Cùm iam ſit quaſi de illis conuictus, & negare non poſſit, ſed ſi adhuc perſiſtat in ſua negatione, comminentur illi torturām ante decre-
9 tum de torquendo. *f* Sed ipſo in pertinacia perdurāte deuenire debebunt ad torturam ei adhibendā interpoſito priùs decreto de ipsū torquēdo forma infra ſtatim tradenda. Septimò & vltimò memoriæ cōmendare non deſinant Cōmiſſarij introductū eſſe ſtylū hodie in curijs, vt euitetur impedimentum torturæ, quòd Commiſſarij volētes de iure torquere reos interponunt ipſum decretum de torquendo eos ita ſecretè, vt ſtatim vnico contextu poſt illud promulgatum ad torturam deueniatur, ne det occaſio Reo appellandi. *g* Ideoque ſolent practici Commiſſarij præuijs dictis monitionibus, & Comminationibus de torquendo pronunciare, decernere, & mandare Reum adhuc negantem duci ad locum torturæ, ibique ſpoliari, ligari, & funi appli-
10 cari; ſed adhuc melius facerent, ſi antequam ipſi Commiſſarij eos moneant, iubeant ipſum Reum duci ad locum torturæ, & ibi ipſum quaſi vnico contextu verborum moneant, decernantque torqueri, & ſpoliari, & funi applicari. Cum tali repentino tremore ipſi Rei aſſoleant ita terreri, vt quodā modo ignorent, quid ſibi contigerit, & ſic non recordantur appellare à decreto torturę, *h* & ra-
11 tio iſtius doctrinę eſt, quoniā poſt quā reus torturę applicatus fuit, vel alijs tormētis, ſi tunc appellaret: eius appellatio recipienda nō eſſet, prout regulariter recipi deberet, ſi Iudex pronunciaſſet palā Reum eſſe torquendum, vel extare indicia contra illum ad torturam ſufficientia. *i* Equidem licèt tam de iure communi, *k* quā ex priuilegio fęlicis recordat. Eugenij IIII. & Gregorij XIII. conceſſo Congregationi Caſſinenſi non
12 poſſint monachi Congregationis Caſſinen. appellare à correctione, & pœnitentijs ſibi iniunctis, aut iniungendis; in tantum quòd ipſis appellationibus, non obſtantibus puniri poterunt à ſuis prælatis etſi relinquatur eis aditus conquerendi cōtra ſuos Prælatos, forte eos iniuſtè punientes, perfecta tamen

a Bal. in cō-ſil. 78. lib. 4. Simon. de Pręt. conſil. 15. num. 18.

b Becci. in conſ. 85. num. c. 2. Simō de Pręt. conſil. 15. nu. 18.

c Mod. Roma. de indic. & tortura, q. 37. nu. 34.

d Chart. in praxi interroga. lib. 4. c. 8. nu. 18.

e Clarus vbi ſupra.

f Chart. vbi ſupra lib. 4. c. 1. nu. 59. & ſeq.

g Clarus in praxi. §. fin. q. 64. verſi. ſed quid agendum.

h Clarus vbi ſupra.

i Clar. vbi ſupra, & Charta. in pract. interrog. lib. 4. c. 1. nu. 69. & ſequen.

k c. Reprehēſibilis, & cap. Ad noſtram, el 1. extra, de appell.

tamen iniuncta pęnitentia, ſeu pęna ſibi inflicta. Nihilominus quãdo ſumus in cauſa criminali ardua, in qua agitur de vita monachi, aut de pœna triremium, vel carceris perpetui, & huiuſmodi: tunc procul dubio Commiſſarijs non prodeſſet ſupradicta deciſio Pontificia, quæ non habet locum in caſu, de quo modo loquimur; vt ex contextu verborum ibi contentorũ apertiſſimè elicitur. Nam ibi dicitur non impedire Prælatos appellationem factam ſibi à ſubditis à correctione, vtique ſecundum regulam, quin ipſa non obſtante poterunt illos punire; & quia hoc patet ad ſenſum, cum in fine dicti. a c. qualiter & quando, el 2. agatur de cauſa non ardua. Cum ibi dicatur, *qui facilius poterunt à ſuis adminiſtrationibus remoueri*, & in cap. 3. & cap. reprehenſibilis, extra de appellationibus, ſermo habeatur de punitione ſecundum diſciplinam regularem Prælati ſui, & capituli: & notorium eſt, quòd in regula non continetur pęna mortis, aut triremium, vel carceris perpetui, quæ pęna aliàs mors ciuilis appellatur.

a c. qualiter, & quando, el 2. in fine. extra de accuſat.

13 & ideo memores eſſe Commiſſarios volo, quod tortura dicitur malũ irremediabile ratione effectus, qui indè emanare poſſet, ſcilicet confeſſionis delicti, ac per conſequens congruæ pœnæ inflictio, & ideo cauti ſint ipſi Commiſſarij, vt ad verbum obſeruẽt ea, de quibus eos monuimus, nè detur regularibus Reis aditus appellandi
14 à decreto torturæ. Nam ſi huiuſmodi cautelam nõ obſeruaſſent, & ipſi Rei antequam funi torturę fuiſſent applicati, appellaſſent ab ipſa tortura ad ſummum Pontificem, non auderemus nos aliud aſſerere, niſi quod in tali caſu non eſſet procedendum ad vlteriora, niſi cõſulto ſummo Pontifice, vel alio ſuperiore ipſorum Commiſſariorum, ad quos tales Rei appellaſſent: & hæc eſt noſtra ſententia, cui neminem ex prudentibus Iureconſultis contradicturum fore per ſe patet, ſed ſe illi ſubſcripturum non ignoro.

Forma procedendi in actu practico Reum torquendi talis eſt.

Præmiſſas monitiones factas Commiſſarijs de modo procedendi ad torquendum Reum, & de obſeruãdis ab illis, in quibus proceſſimus per modum cuiuſdam theoricę elicitę à doctiſſimis viris;
15 meritò ſubſequetur quędam praxis, quã ſeruare debeant ipſi Commiſſarij, dũ actu decreuerint iuxta ſcita ſanctionum vtriuſque cenſuræ Reos torquere ad eruendam eorum confeſſionẽ, & incipiendo à tormento funis (tãquam magis vſitato modo torquendi, & regina tormentorũ appellata) iuxta inſtructionem ſuperius ipſis Commiſſarijs traditam, poſtquã verò adductus Reus fuerit ad locum vbi eſt parata ipſa tortura, ſeu tormẽtum funis tali, forma verborum Cõmiſſarij ipſũ alloquantur. Poſtquam nõnulla infraſcripta verba prænotata fuiſſent, vt infra ſtatim.

Die.... menſis.... Anni.....

Conſtitutus D.... & ex carceribus extractus, & adductus coram nobis D.... & D.... Commiſſarijs, & magnifico D...... vtriuſque iuris Doctore, & conſultore electo exiſtentibus in mo-
16 naſterio.... Ciuitatis.... in loco vulgo, nuncupato.... vbi extabant omnia ad torquendum benè diſpoſita, fuit ei dictum per alterum ex Commiſſarijs.

D. . . . con tuttoche dalle coſe, che habbiamo nel proceſſo formato da noi, ſecondo la commiſſione hauuta dalli Reuerendi Padri del regimento della Congregatione ò religione noſtra per l'occaſione del pretenſo delitto, ferite; ò furto, & ſic de ſingulis criminibus, de quibus actitatum fuiſſet, *in perſona del P. . . . ò nella robba di D. . . . Noi ſiamo aſſai ben chiariti della voſtra colpa: tuttauia ſiamo venuti in reſolutione di volerne ſapere la verità di voſtra propria boccha intorno al fatto delitto, ò ferite &c. ſi come vi eſortiamo à dirla liberamente, potendoui per queſta via aprir la ſtrada à qualche miſericordia, altrimēte ſi paſſerà più oltre, come vi può dar ad intendere il tormento, che vi ſtà preparato, et ſarete ſforzato à dirla con maggior voſtra cōfuſione però riſoluetevi, & dite quanto vi piace.*

His præmiſſis deſcribātur omnia & ſingula verba, quæ ipſe reus protulit, & etiam lachrymas,

a Clarus in pract. §. fin. q. 21. ver. retenta. Char. lib. 4. c. 1. nu. 49. & 82.

17 & ſuſpiria in reſpōſione *a* ſupra dicti interrogatorij, & etiam verba impertinentia, ſi quæ protulerit. verbi gratia.

Qui D. . . . Reſpon. *hò detto la verità: & di quanto ſon ſtato ricercato, io dico di nouo, che non ne sò niente, onde altro non dirò mai.*

Tunc dictū ei fuit: *già che uoi reſtate nella voſtra oſtinatione, & che non uolete de plano (come meglio ſarebbe) dar conto di quanto vi ſi è ricercato, & hora ui ſi replica eccitandoui à tutti queſti particolai, la cauſa, che ui moſſe à commetter tal delitto, ò baſtonar, ò ferire, ò robbar*, & ſic de ſingulis deductis in proceſſu. *contra D. . . . .*

Reſpon. *Io non sò niente di tal coſa, etc.* et deſcribātur omnia verba prolata ab ipſo. Et ſic Cōmiſſarij procedant in interrogationibus alijs ſemper tamen fundatis, & excerptis ex capitibus indiciorū deductorum ex proceſſu formato contra reum: & exempli gratia nonnullę ſubnectentur interrogationes.

Tunc fuit dicto D. . . . dictum, *già, che uoi reſtate nella voſtra oſtinatione, & che non uolete de plano (come ſarebbe meglio) dar conto di quanto ſi è ricercato, & hora ui ſi replica, eccitādoui à tutti queſti particolai, qual fu la cagione, che ui moſſe à commetter tal delitto nella perſona, ò robba del P. D. . . .*

Reſpond. *Io non ne sò niente*, & vt diximus eodem modo erit interrogandus, de ſpecialibus indicijs exortis contra ipſum reum, & ſigillatim, & ſi noluerit illa fateri, tunc Cōmiſſarij his verbis vtantur, & deſcribi faciant in actis, videlicet.

18 Et tunc iuſſimus ipſum D. . . . expoliari, & funi alligari, quod dum adimpleretur fuit eidem D. . . . dictum. *Auertite, che queſto tormento, che vi ſi dà, non vi può ſeruire per riſpetto del ſpolio, ſeu rubbamento delle coſe di D. . . . che già nella voſtra eſamina de plano hauete confeſſato*, & idem dicat de alio crimine ſine tortura à Reo acceptato, *perche quanto à queſto vi ſi darà quel caſtigo, che merita l'eccesso come à Reo confeſſato, & coſi vi ſi proteſta. b* Qui nihil reſpondit, ſed ſi reſpondiſſet, eſſent omnino omnia verba deſcribenda poſt talem proteſtationem, nihil illis addendo, vel minuendo, cum einſdem rei verba ſingula ſint accuratè ponderanda ab ipſis Commiſſarijs.

b Clar. vbi ſupra q. 64. ver. veritatis, Scapp. de iure non ſcrip. lib. 5. cap. 111. in princ.

Tunc

Tunc denique iuſſum fuit ip-
D..... expoliatum, & funi alli-
gatum eleuari in altum, & ſic ele
uatus fuit interrogatus. *Qual fu*
la cagione, che vi induſſe à comet
tere tal delitto nella perſona di D..
Qui reſpondit, *Io non ne sò*
coſa alcuna, ò Dio aiutami, ohi-
me, io ſon innocente, &c. ſic de-
ſcribantur omnia eius verba tunc
prolata, & deinceps ſigillatim
interrogetur (vti diximus) ſu-
19 per capitibus indiciorum exiſtan-
tium contra ipſum reum: & iſte
interim ſuſpenſus perdurabit, &
poſtea ipſe tortus poſt aliqualem
interrogationem ſibi factam, &
eiuſdem reſponſionem torqueri
poterit ictibus funis, ipſum ele-
uari iubendo, & ſtatim ipſum vio
lẽter dimitti, & ſic dari ſquaſſum,
ſeu ictum funis (ita communiter
dictum) & hoc repeti bis, vel am-
plius iuxta tamen qualitatem in-
diciorum in actis probatorum.
Cùm hoc remittatur arbitrio iu-
dicum peritorum, qui hoc árbi-
trium elicient tum ex robuſtitate
reorum, tum ex deductis indicijs
in actis, eò quòd circa hoc nõ poſ
ſit dari regula certa, vel documen
tum inuiolabile, cùm variæ ſint
indiciorum qualitates, & reorum
complexiones. *a* Et quoniam ali-
quãndo videbitur Commiſſarijs,
& conſultori iterum die ſequenti,
vel alia torqueri eundem reum,
& tunc mandent actuario poſt re
ſponſiones, exclamationes, & in-
uocationes factas in tortura à reis
20 deſcriptas vti ſupra docuimus, in
fraſcripta ad uerbũ in actis deſcri
bi ab actuario in fine actus tortu
ræ. Et fuit per Reuerendos Com-
miſſarios, & excellentẽ conſultorẽ
iuſſum dictũ D.... deponi de tor-
tura, & fuit ſic ſuperſeſſum in tor
tura cum animo iterum, & plu-

a Chart. in pract. interrog. lib. 4. c. 1. nu. 105

ties ipſum D.... torquẽdi, quate
nus opus fuerit, & ipſis Reueren-
dis Commiſſarijs, et ipſi Domino
cõſultori videbitur) & fuit iuſſum
iterum ipſum carceri mãcipari. *b*
& animaduertant Commiſſarij
quod ſi de iure ipſis, & conſultori
eorum videretur iterum eũdem
reũ poſtero die torqueri leuiùs, vel
grauiùs, vel ſolũ eleuari iuxta qua
litatem indiciorum purgandorũ.
21 Ad quam torturæ repetitionem
antequam perducantur, infraſcri-
pta erunt ponderanda, videlicet,
primo, vt ſit cauſa iuſta illam de-
nuo inferendi. *c* videlicet crimi-
nis prætenſi immanitas, condi-
tio Rei, grauitas, vel leuitas tortu-
ræ præcedentis, & indiciorũ con-
tra reum militantium natura opti
mè perpenſa, *d* & ſi de iure videa
tur illam repeti poſſe propter in-
dicia noua primis vrgẽtiora ſup-
22 uenientia. *e* nihilominus practi-
ca rerum magiſtra obſeruat, vt ar
bitrio iudicis tortura repetatur, &
quidem hæc deciſio vera eſt, quan
do prima tortura leuis fuiſſet, cõſi
deratis in tali caſu conſiderandis,
vel ſi repetatur, vt pandantur ſo-
cij, vel mandatores &c. vel alia de
licta, vel aliæ cauſæ adſint. *f* Tor-
tura ergo repeti poterit vſque ad
tertiam vicẽ, & qualibet vice pote
rit reus ter quaſſari, ideſt tribus
ictib. funis cõcuti, *g* ſed ſciãt Com-
miſſarij neminem fore torquendũ
poſt cibũ ſumptum; ſed poſt mul-
tas horas à cibo sũpto, ita vt meri
tò credatur illũ digeſſiſſe cibũ pręgu-
guſtatum: Die... menſis.... Anni..

D.... Abbas } *Commiſſarij.*
D..... Prior }

D...., Actuarius:

Forma decreti repetitionis tor-
turæ...

Viſo per nos Cõmiſſarios una

b Clarus in pract. §. fin. quæſt. 6.. ver. vltimo videndum, & qd ſignificet clauſula, quaten⁹ op⁹ ſit. &c. v. d. p Char. vbi ſupra c. 1. nu. 116. & ſequent.

c Scapp. de iure nõ ſcripti. lib. 5. ca. 108. nu. 14. & 15. Clar. q. 64. verſi. vlt.

d Clar. vbi ſup. ver. debet igitur.

e Carrer. in pract. crim. c circa ſextum, nu 1. fo. 93. Clar. vbi ſupra.

f Carrer. vbi ſup. et Clar. vbi ſupra in ver. ſucceſſiue.

g Chart. in pract. interrog. lib. 4. c. 1. num. 8. 131. & ſeq.

eum ſupra dicto Domino conſultore rigoroſo examine habito heſterno die à D. . . . . in tormentis, vt ſupra, eoque maturè conſiderato, nec non perlectis præcedentibus examinib. de plano einſdem
23 D.... &c. Decreuimus ipſum denuo conduci in locum tormentorum, rurſuſque admoneri ad fatendum veritatem, facta ſibi comminatoria de illum ſubijciendo torturæ, prout præſenti decreto prædicta de cauſa adduci ipſum D. . . . in dictum locum, & torqueri mandamus. Datum in monaſterio. . . . Die quo ſupra.

D. . . . Abbas } *Commiſſarij.*
D. . . . . Prior }
D. . . . . Actuarius.

Forma deſcribendi ſecundā torturā adhibitā. Eodē die de mane.

Et cùm à Reuerendis Commiſſarijs iuſſum fuiſſet adduci D. . . ad dictum locum tormentorum, & ipſe D. . . conſtitutus eſſet coram ipſis Reuerendis Commiſſarijs & dicto Domino conſultore, & Procuratore D.... ipſi RR. patres his præciſis verbis D. . . . con ſtitutum alloquuti fuerūt. *Perche da quello, che hieri ſi trattò cō voi in queſto luogo, è dalle voſtre riſpoſte ſopra lj particolari che ui fu*
24 *rono cercati, noi nō reſtiamo ſatiſfatti, & tuttauia ci pare che andate occultando la uoſtra colpa, della quale pero ne habbiamo molti inditu, & argomenti, perciò ui habbiamo di nouo fatto condurre in queſto luogo, accio ſappiate, che oltra l'eſperientia ſi fece hieri di uoi con il tormento della corda, ſe ne aggiungerà queſta mattina, & ui ſi replicheranno li tormenti, quali ui pareranno molto più acerbi delli primi, quando non ui riſoluerete di dir meglio la ucrità, alla quale ui aſpettiamo.*

Qui Reſpon. & deſcribantur ſingula eius verba.

25 Tunc fuit eidem D.... ab eiſdem Commiſſarijs dictum. *Poiche ue ne ſtate pure nelli primi termini della negatiua, & che non uolete dirci quella uerità, che andiamo cercando, ui diciamo noi eſſer bene chiariti, che il fatto* (& enarretur factū prætenſum) *paſſa coſi,* & ſperat indicia contra ipſū inſurgētia ex deductis in actis, & poſtmodū addat & hæc verba, videlicet. *Però riſolueteui una uolta di dir la uerità liberamente, et ſinceramente, come paſsò il fatto della morte, ò ferita,* & ſic de ſingulis: *altrimente ſarete di nouo ſpogliato, et ligato alla corda, et ui ſi darà tormento.*

Qui Reſpondit .... & eius reſpōſio ad verbum deſcribatur, & ſi viderint Commiſſarij dictū D. . . reum perſiſtentem in ſua negatiua, tunc iubeant hæc deſcribi.

Et cùm videremus nil vltra ab eo haberi poſſe: iuſſimus ipſum D. . . . expoliari veſtibus ſuis, & in fune torturę ligari, qui ligatus co-
26 ram Reuerendis Commiſſarijs & conſultore his pręciſis verbis vſus fuit ipſe D. . . Reus videlicet. *Dio sà che ſono innocente, & ſon ſtato aſſaſſinato, etc.* & præciſè deſcribantur ſingula eius verba.

Quo ligato, & conducto ad locum torturæ, ex quo inchoantur excelli in altum, ipſe torquendus, fuit iterum ſibi dictum; *uolete dir altro.* Qui reſpōdit, & deſcribantur ſingula eius verba præciſa, geſtus, lachrimationes, & huiuſmodi alij geſtus ipſius corporis
27 Tunc iuſſum fuit ipſum D.... altius eleuari, & interrogatus opportunis interrogationib⁹. Ipſe D.. ſemper clamabat &c., redigant in ſcriptus oīa eius præciſa verba, &

poſt

poſt hæc quã ipſis viſum fuerit deponi à tortura eundem, præcipiãt ipſum deponi à tortura leniter, & in actis talia verba deſcribi mandent ipſi Commiſſarij, videlicet. Et cum videretur Reuerendis Commiſſarijs ipſum D. . . . multum pati, & perſeuerare in ſua externa negatiua fuit iuſſum ab ipſis Commiſſarijs, & D . . . . . conſultore de iure de tortura fore deponendum, & ſic paulatim deponi, ipſo Don . . . . ſemper dicente . . . . & in actis deſcribantur omnia eiuſdẽ præciſa verba. Qđ ſi adhuc reus ſuſtinuerit torturam nihil fatendo, & inde remanſerint purgata omnia indicia cõtra ipſum a laborantia, non enim vltra tertiam vicem in tortura eſſet 28 procedendum, cùm Commiſſarij in torquendo Reum non debeant procedere in infinitum; abſolui reus debebit cũ clauſula tanq̃ nõ repertus culpabilis, nec de iure punibilis, ex hactenus deductis vel etiã quoad clericos ſeculares relaxari cũ cautione de ſe præſentando toties quoties &c. b Et ſi nõ negandũ ſit, quod vſu hodie ſit receptum quod huiuſmodi Rei, vbi contra eos indicia vrgentiſſima viguiſſent, condemnabunt ad pœnã extraordinariam. Et hęc omnia obſeruabũt accuratiſſimè Commiſſarij ſi Rei nullo pacto fuiſſent cõfeſſi, ſed ſi confiterentur crimina, de quibus fuerant inquiſiti, tunc aliud iudicium erit faciendum, vt in ſeq. cap. copioſius erit ſermo.

a Clarus in pract. §. fin. q. 64. verſi. illata Reo.

b Clarus in pract §. fin. quæſtio. 64. verſi. Illata Reo tortura, & ver. & in hoc propoſito.

Commiſſarijs quid faciendũ ſit, ſi Reus in tormentis defecerit.

SVMMARIVM.

1 *Reuerendi Commiſſarij quid iubebunt deſcribi ab Actuario in actis, quãdo, dum Rei torquentur, in ipſa tortura deficiunt.*

2 *Quomodo cognoſcent Commiſſarij Reos in tortura deficere.*

3 *Reuerendi Commiſſarij quid facient, vt detegere poſſint aſtutias reorum deficientium.*

4 *Reuerendi Commiſſarij ſtudeant intereſſe torturæ Reorum, donec deponantur.*

5 *Depoſitio reorum deficientium in tortura quomodo deſcribetur.*

6 *Deſcribenda in actis erunt remedia exhibita reis deficientibus in tortura, vt reuiuiſcant.*

7 *Reuerendi Commiſſarij quãdo poterunt rurſus torquere, vel ceſſare à tortura dictorum reorum deficientium.*

CAP. XXI.

CVM prudentis ſit præcauere futura, & quam ſæpiſſimè contingat, quòd rei, dum torquentur, aſſoleant in ipſis tormentis deficere. Quapropter cùm in ſuperioribus actum per nos fuerit de forma ſeruãda in torquendo reũ; meritò hic agendum erit de modo procedendi per Reuerendos Commiſſarios, quando ipſi Rei; 1 dum torquẽtur, deficerent. Sciant ergo primo ipſi Reuerendi Commiſſarij, quòd ſi ipſi rei deficerẽt, tunc iubebunt actuario, vt in proceſſu deſcribat tam modum deficiendi, quàm demandatæ depoſitionis de tormentis, aſperſionis aquæ vel aceti in faciem Rei torti, qui defecit, & omnium aliorum remediorum adhibitorũ ipſi reo, necnon omnium motuum eiuſdem torti. c Secũdo ipſi Commiſſarij ſicut non debebunt contemnere, ſed potius deſcribendos fore mandare motus, qui fiunt per ipſos

c Clarus vbi ſupra q. 6. . verſi. Iudex autem.

ſos reos, dum pendent in tormen-
tis, cùm ex ipſis poterunt conie-
2 cturare, quod huiuſmodi tormen
ta ferre non valeat, & quod in eis
illi deficient: vt puta, ſi ſpumas ex
ore emittant, ſi palleſcant nimis,
ſi in ſudorem nimium vertantur,
ſi loqui non poſſent, & ſimilia.
Ita vice verſa ipſi Commiſſarij nõ
debebunt eſſe nimis creduli, & ti-
midi, ſi prędicta ſigna viderint ad
hoc, vt ſtatim mandent de tormẽ-
tis deponi: Cùm ſępiſſimè hęc pro
cedant ex aſtutia reorum talia fin-
gentium, vt ipſis viſis deponantur
à tormentis vlteriùs inferendis.
Quapropter in tali caſu ipſi Com
miſſarij poterũt, & debebunt hu-
iuſmodi reos vehementius, & cre-
brius vrgere ad reſpondendum:
3 qualiam faciendo ipſam torturæ
funem, eius nares, vel ſulfure, vel
charta, vel petijs lineis, aut alijs
ſimilibus accenſis ſuffumicari, vt
dignoſcere poſſint, an reuera reus
tortus defecerit, an verò defeciſſe
ſe diſſimulet. Quod & faciendum
eſt, vbi reus dormit, vel dormire
fingat. His enim artibus pluriès
malicioſorum reorum artes dete-
guntur, & eliduntur, prout expe-
rientia ipſa ſæpe docuit, & euen-
tus comprobatus in dies nos edo-
cet: & ideo prudentes eſſe debent
Commiſſarij ne incidant in ali-
quem extremorum. Nam ſi ſibi
nimis creduli eſſent decipientur,
aut dũ nimis duri extiterint, reos
tortos neci tradẽt. a Quapropter
ipſos Reuerendos Commiſſarios
& tertiò monemus, vt ſemper, dũ
reus eſt in tormentis, pręſentes illi
adſint, nec illius curam alteri cõ-
4 mittant: Quoniam ſi quid mali
acciderit nequaquam excuſabun-
tur ex eo, quòd præſentes nõ fue-
rint, à pena ſaltem extraordin aria
pro modo culpę. b & omnino te-
nebuntur in ſtricto Dei omnipo-
tentis iudicio, corá quo omnium
factorum noſtrorum nobis ratio
erit reddenda: forma autem de-
ſcribendi in proceſſu huiuſmodi
actum eſt infraſcripta, videlicet:

Et cùm dictus D. . . conſtitu-
tus videretur in tormentis defice-
5 re, ipſi Reuerendi Commiſſarij
mandauerunt ipſum leuiter de
tortura deponi, & ſuper ſede li-
gnea, vel bancho, accommodari.
Qui ſic depoſitus, & ſuper dicta
ſede lignea accommodatus, cùm
licèt pluries interrogatus, commo
tus, & quaſſatus reſponſum non
daret, nec ad animũ rediret, imò
ſemimortui imaginẽ præ ſe ferret:
Ipſi Reuerẽdi Commiſſarij man-
dauerunt in eius faciem aquam
frigidã guttatim inſpergi, vel eius
frontem, & tempora, & nares, &
guttur, aceto roſaceo madefieri,
vel nares ipſius ſulfure, aut petijs
lineis accenſis ſuffumigari, & alia
remedia adhiberi: (expreſsè nomi
6 nando illa). Quibus peractis, præ-
fatus conſtitutus D. . . in ſe re-
diens, fuit per Reuerendos Com-
miſſarios interrogatus.

Tunc ſi ipſis Commiſſarijs vi-
debitur, & quartò ex aliqua cauſa
in tortura vlterius procedẽdo, ſi fal
ſa ſubeſſent ſigna, & cauſæ, man-
dabunt ipſum reum denuo in tor
tura eleuari hoc modo, videlicet.

7 Tunc Reuerendi Commiſſarij,
cùm viderint dictum cõſtitutum
nullo modo grauari; ſed ipſum cõ
menticias cauſas, & ſigna ad tor-
turam euitandam excogitaſſe, &
confinxiſſe, mandauerunt eũdem
in funem denuo eleuari. Et quin-
tò, animaduertant Commiſſarij,
quòd poſſent etiam ad maiorem
cautelam accerſire facere aliquem
medicum, per quem dictum tor-
tum videre faciant, & ſi illo reſor-
ret,

a Boſſius in ſua praxi, titu. de tortura, num. 35. Clar. in pract. §. fin. q. 64. verſi. Iudex autem.

b Menoch. de arbit. iud. lib. 2. ca ſu 340. nu. 13. verſi. in dubio.

ret, non eſſe periculum; & poſſe procedi ad vlteriorem torturam, ad illã animosè progredi ipſi Cõmiſſarij poterunt, hoc modo deſcribi facienda dictum actum repetendi ipſam torturam, videlicet.

Tunc ipſi Reuerendi Commiſſarij mandauerunt vocari excellentem Dominum .... medicinæ Doctorem ad effectum inſpici faciendum dictum D.... reũ, nunquid verè aliquo accidente laboret, quo minus vlterius torqueri valeat: Qui medicus vocatus delato ſibi iuramento de veritate dicenda, præuio conſenſu gubernatoris illius ciuitatis, (quando non eſſet ſubditus iuriſdictioni Commiſſariorum) & quicquid inde ſciuerit, & cum ei præſentari facerẽt reum tortum, fuit eidem dictum, *che uoleſſe bene riſguardare per tutto il corpo di D.....reo, et reſoluere, ſe a detto reo, ſenza pericolo della uita, ſi poteſſe di nuouo dar la tortura*, & per ipſum medicum bene viſo, & recognito dicto reo, eiuſque pulſibus, fronte, & pectore manu pertentatis, ad opportunas Reuerendorũ Commiſſariorum interrogationes reſpondeat. Reſpon. *che ſenza pericolo di uita ſi harebbe potuto dargli la tortura un'altra uolta.*

Tunc ipſi Commiſſarij viſis, & auditis prædictis, mandarunt ipſum conſtitutum denuo in funem eleuari, vel disligari (ſi dixiſſet medicus quòd ſine euidenti periculo vitæ non poſſet aliàs torqueri) & ad locũ ſuum reponi, & alia prout annotauimus ſupra facienda poſt torturam reorum.

De ratificatione confeſſionis factę à Reo in tormentis, & quomodo Commiſſarij procedant ad illam recipiendam.

S V M M A R I V M.

1 *Reo confitente crimen (de quo contra ipſum inquiſitum fuerat) quid faciant ipſi Commiſſarij pro recipienda ab ipſo ratificatione dictæ Confeſſionis, vt occurrant aſtutijs aliorum detentorum in carcere, qui aſſolent eos auertere à dictis confeſſionibus.*

2 *Ratificatio dictæ confeſſionis factæ à Reo, quando poterit recipi à Commiſſarijs, & quomodo.*

3 *Commiſſarij ratificationem factã à Reo intendẽtes recivere, qua forma verborum vti debebunt.*

4 *Ratificatione confeſſionis a Reo facta, quid facient Commiſſarij.*

5 *Terminus aliquorum dierum omnino a Commiſſarijs indulgendus erit reo (etiam ipſo non poſtulante) ac per conſequens eius procuratori, & aduocato vnà cum copia ſaltem perlegendi illius confeſſionem, & ratificationem, vt poſſint aliquo modo aduerſus eam ſe tueri, & quare.*

6 *Elapſo dicto termino Reus, & Procurator, ac aduocatus eius erunt citandi ad concludendum in cauſa: & ad maiorem cautelam poterit eis concedi alius terminus.*

7 *Forma decreti citationis ad concludendum in cauſa, & relationis factæ citationis, tradditur.*

8 *Confeſſiones Reorum timore tormentorum factæ, etiam millies ratificatæ, erunt omnino uerificandæ vnà cum ſuis circumſtãtijs adhoc, vt ex ipſis Commiſſarij de iure deuenire poſſint ad puniendum Reũ.*

9 *Confeſſiones Reorum quaſi de pla-*

no

uo factæ extra tormenta, etiã ſi timore tormentorum, non indigent aliqua ratificatione.

10 *Rei iam confeſſi quando de nouo ſint torquendi, & quibus verbis ante huiuſmodi torturam ſint interrogandi; & an antè talem torturam ſit interponendum decretũ de ipſo torquendo.*

11 *A Commiſſarijs quæ ponderãda erunt ante torturam Rei confeſſi, & quæ in actis deſcribi mãdabũt.*

12 *Confeſſum reum funi torturæ alligatum; quibus uerbis alloquentur Commiſſarij & eleuatus poſtea reus de quibus interrogãdus erit.*

13 *Reo perſeuerante in negatiua ſuper alijs delictis, & alijs complicibus, & poſtea depoſito à tortura, quid facient Commiſſarij.*

14 *Reo cõfitente alios complices, vel alia delicta, quid facient Commiſſarij.*

15 *Comparentes coram Commiſſarijs aduocatos, & Procuratores reorũ, & allegantes in voce, & ſcriptis in fauorem reorum; Commiſſarij ipſi benignè ſuſcipere debent, & accuratè perlegere præſentatas allegationes, & poſtea proceſſui illas inſerere poſt dictam citationẽ ad concludendum in cauſa.*

CAP. XXII.

HABITVM ſermonem de Reorum tortura, & de modo procedẽdi in ipſa adhibenda, & poſt ipſam quando Rei ſemper perſtitiſſent in negatiua; meritò ſubſequitur ſermo de modo ſeruãdo à Commiſſarijs in procedendo contra reos iam confeſſos. Sciant ergo
1 Commiſſarij quod ſi Reus faſſus fuiſſet crimen, de quo inquiſitus fuerat, dicta cõfeſſio extra locum tormentorum ratificanda erit ab ipſomet reo confeſſo: quoniã aliàs ipſa confeſſio ipſi reo non præiudicaret. a Verum quia pluries cõtingit, vt qui in tormentis confeſſi fuerint, aliorum carceratorũ hortatu impulſi, quãdo etiam minis, & verberib. moti confeſſionẽ iam factã reuocare conẽtur. Iccircò habita huiuſmodi confeſſione, interim donec tempus ratificandi adueniat, poterunt ipſum Reũ mandare reponi in aliquo alio loco ſeparato; ſi cõmoditas carceris ſuppetat: b & ſi ſubſit timor ne metu penæ ſibi infligendæ ſibi mortem Conſiſcat, vel aliquid mali ſibi ipſi moliatur, poterunt, & tenebuntur omnia inſtrumenta, quæ huiuſmodi prauum conatum adiuuare valerent, à ſuo carcere iubere auferri, & perſonaliter ipſi Commiſſarij deberent ad carcerem deſcendere, vt hoc ipſum melius exequeretur, vel fidelem perſonã ibi
2 conſtituere, vt à tãto malo impedire reum poſſet, vel quid ſimile iuxta cauſarum, & perſonarum qualitem. Ratificatio verò confeſſionis iam factæ accipi ſolet die ſequenti, & quamuis confeſſio emanaſſet antecedẽti ſero; poterit illa nihilominus ſequenti mane apud acta recipi, ſic obſeruatur de ſtylo curiarum, licèt nonnulli affirmauerint certum horarũ numerum ipſam ratificationem præcedere debere. c Habita igitur à Reo confeſſione: Ipſum die ſequenti in aliquem locum à tormentorum loco ſeparatum, ſi poſſibile ſit, educi iubebunt: deinde ea, quæ faſſus fuerat, vt ſaltem in ſubſtantia repetat ipſe Reus, ſtudebunt procurare Commiſſarij, & dicto Reo ſuam propriam confeſſionem de verbo ad verbum clara, & alta voce per actuarium ſcribentem legi man-

a Clarus in pract. §. fin. quæſt. 64. ver. Cęterũ ſi Reus.

b Clar. vbi ſupra verſi. Certum ſi Re°. Scapp. de iure non ſcrip. lib. 5. c. 101. in fine.

c Clar. vbi ſupra verſi. & circa. Charr. vbi ſup. li. 4. c. 1. nu. 140. cũ plurib. ſeq.

mandabunt, ac denique infraſcriptis interrogatorijs vtantur, videlicet: D. . . . . *uoi hauete inteſo bene quello che hieri confeſſaſti di propria bocca hauer fatto circa tal delitto ſecondo il modo, che è ſtato ſcritta la uoſtra confeſſione, & hora l'hà letta D. . . Actuario in uoſtra preſenza con uoce intelligibile.* Reſpondit. *Padri Reuerendi io hò cōfeſſato di hauer fatto tutto quello, che è ſtato ſcritto nella confeſſione mia hieri in noſtra preſenza, qual hora l'hà letta il detto Padre D. . . .* actuario.

Interrogatus *Volete uoi D. . . . approuare & ratificare eſſer coſi la uerità del fatto, come hieri con confeſſaſti, & hora l'hauete inteſo legere in preſenza voſtra.* Reſpondit. *Io non voglio dir bugia, & per queſto approuo, & ratificò eſſer vero, quanto confeſſai hieri, & hoggi in voſtra preſenza m'è ſtato riletto.*

Interrogatus *ſe à quanto diſſe hieri vorrà aggiungere, ò ſminuire coſa alcuna.* Reſpondit. *Hauendo detto hieri la verità, come paſſa il fatto, hora non hò da giungere, ò ſminuire coſa alcuna di quanto diſſi hieri, et hoggi m'è ſtà to riletto.* a

Interrogatus & ſimul monitus tali forma verborum. *D. . . fratello vorrei che pēſaſte bene al fatto uoſtro, poiche ſi tratta della uoſtra uita, & honore, per tanto dite ſolo la uerità del fatto ſenza meſcolarci bugia,* b *ne per timore de tormenti laſciar di reprouar quello, che hieri diceſti: ſapendo uoi, che non fuſſe uero.* Reſpondit. *Io hò detto la uerità ſimplicemente; come paſsò il fatto, hora mi rimetto alla prudenza, & clemenza de V. V. P. P. m. Reuerende, pregandole che mè habbiano cōpaſſione.*

a Marſil. in ſua pract. crimin. §. Quoniam, num. 1. fol. 67. Chart. in pract. interrog. li. 4. c. 1. nu. 145. cum ſeq.

b Marſ. vbi ſupra.

Interrogatus, *Dunque ratificate uoi hora quanto hieri diceſti, dicendo quello eſſer uerißimo in tutto, & per tutto, come fù da uoi confeſſato, & dal ſcriuano ſcritto, & hora hauete inteſo leggerui sù la faccia?* Reſpondit. *Padri ſi, ch'io ratifico quanto diſſi hieri, & hora mi hà letto il ſcriuano, & dico di nouo eſſer uerißimo.*

4 Hac ratificatione audita Commiſſarij ad maiorem cautelam iubeant reo ſe manu propria ſubſcribere dictæ ratificationi more ſolito, & tale decretum edant, videlicet.

Reuerendi Cōmiſſarij ſedentes pro tribunali, &c. Acceptatis &c. examen D. . . Rei dimiſerunt, & mandauerunt ſibi, & eius aduocato, & procuratori exhiberi copiā, vel facultatem perluſtrandi contenta in confeſſione, & cōſtituto, & ratificatione facta à dicto Reo, ſi illam voluerint infra terminum dierū. . . . & ad faciendas ſuas defenſiones omni meliori modo etc. prout præſenti decreto dictam cōpiam infra dictum terminum aſſignari illis mandant. Datum in monaſterio . . . Die . . . &c.

D. . . . . . Abbas } *Commiſſarij.*
D. . . . . . Prior

D. . . . . . Actuarius.

5 Et cūm per me Actuariū fuiſſet intimatum dictum decretum dicto D. . . . Reo, & eius aduocato, & procuratori, ipſi gratias egerunt, & in fidem veritatis me ſubſcripſi. die. . . menſis. . . anni . . .

D. . . . . Actuarius.

Et ſciant Commiſſarij, quòd iſte terminus dierū . . . licet poſſit aſſignari breuior, c tamē dandus erit omnino aliquis terminus ad dicendum cōtra dictā ſuam confeſſio-

c Clarus in ſua pract. §. fin. queſtio. 64. verſi. ſin autem.

ſeſſionem; & ratio eſt, quoniam poterit Reus contra propriã confeſſionem multa deducere, & probare, a imò poterit etiam illam reuocare, probando erroneam eſſe, & eſſet abſoluẽdus facta tali probatione. b Animaduertant inſuper Cõmiſſarij, quòd licèt Reus confeſſus terminum prædictum non peteret dari ſibi, dandus ei omnino erit ab ipſis in dicto ter-
6 mino ſi Reus, vel eius aduocati petierint dictam copiã, per Actuarium aſſignetur, & elapſo dicto termino de nouo citetur reus ad concludendum in cauſa, & alius terminus ad maiorem cautelam ipſis aſſignetur ad producenda, quæ ſibi videbitur in defenſionẽ ipſius Rei confeſſi, vel nõ confeſſi, ſubſequenti forma, videlicet.

a Clar. vbi ſupra, quęſt. 55. per totum.

b Clar. vbi ſupra, quęſt. 51. ver. ſed pone.

Cùm Reuerendis Commiſſarijs viſum fuiſſet de iure fore concludendum in cauſa præſenti, & illam expedire, vt omnia ritè, &
7 rectè procederent, mandauerunt dictam cõcluſionem & acta actitata in tortura, & poſt illam tam dicto D.... Reo, quàm Dominis ... Aduocato & procuratori eius concedentes iiſdem Dominis facultatem perluſtrandi ipſa acta actitata ad hoc, vt in excuſatione, vel defenſionem dicti D.... Rei poſſint in ſcriptis, & in voce, & in fauorem ipſius allegare infra terminum dierum .... quicquid ſibi placuerit, prout præſenti decreto dictum terminum, & facultatem dicto D.... Reo, & eiuſdem Dominis Aduocato, & Procuratori cõcedunt. Datum &c. Die.... Anni....

D.... Abbas } *Commiſſarij.*
D.... Prior
D.... Actuarius.

Hoc decretum erit intimandũ tam Reo ipſi, quàm aduocato, & Procuratori eius per actuarium, & relatio intimationis taliter in actis deſcribenda erit, videlicet:

Cùm per me infraſcriptum Actuarium fuiſſet intimatum ſupraſcriptum decretum citationis tam ipſi D...., quàm Dominis Aduocato, & Procuratori eius, & eiſdem exhibita ipſa acta actitata in tortura eiuſdem D.... Rei, & poſt ipſam, in fidem veritatis manu propria me ſubſcripſi. Die.... menſis.... Anni....

D.... Actuarius.

Commiſſarij memoriæ commendent primò, quòd omnes cõfeſſiones reorum, etiam ſi eſſent
8 millies ratificatæ; ſemper tamẽ eſſent verificandæ cũ omnibus ſuis circumſtantijs, prout peritiſſimi iudices Deũ timentes obſeruant. c & ſecundò, ꝙ id, quod ſ. diximus de ratificationibus, quę in tormẽtis, vel metu tormentorum factæ fuiſſent, et non de confeſſionibus, quas ipſi Rei quaſi de plano fecif-
9 ſent, nullo ſcilicet, tormentorum terrore eis illato; quoniam huiuſmodi confeſſiones nulla ratificatione indigent. d Tertiò memores ſint Commiſſarij, quòd reorũ recepta ratificatione aſſolẽt ipſi Rei torqueri, vt alia delicta fateantur ſi non omnia, de quibus fuerant indiciati, fuiſſent confeſſi, nec nõ vt fateantur complices, fautores, & receptatores, vel alia de cau-
10 ſa. Nam in tali caſu non erit interponendum decretum ſupradictum ſtatim poſt ratificationem acceptam; ſed vlterius erunt interrogandi ipſi Rei hoc, vel ſimili modo, videlicet:

D.... ſupradictus interrogatus modo pro vlteriori veritate, vt dicat, *quali furono gli complici, & fau-*

c Marſil. in pract. crim. §. quoniã, num. 1. Marant. in ſpecul. §. 6. actu. 14. nume. 15.

d Chart. in pract. fol. 9. num. 9.

& fautori, che l'aiutorno à fare quelli delitti, de' quali hò confeſſato nel dì . . . . & ratificato hoggi . . . . Reſpondit, *Jo quando feci . . . . non hebbi compagno alcuno*, aut dicat, *mi aiutò D . . . . . & D . . . . & D . . . .* & ſtatim ſubdaut Commiſſarij, & omnia deſcribantur in actis.

Et Reuerẽdis Commiſſarijs dicentibus dicto D. . . . Reo, *non è coſa veriſimile, che voi, et doi compagni da voi nominati ſoli faceſti queſto . . . . poiche à far queſto vi biſognauà adoperar più aiuto per queſti riſpetti . . . . primo perche . . . . poi perche, . . .* & ſic de ſingulis. Reſpond. *Jo non hò hauuto altri in aiuto, ò complici delli delitti, che hò confeſſato.*

11 His auditis Commiſſarij ſi in actis conſtitit plures nominatos à dicto Reo confeſſo, aut non eſſe veriſimile, quod plures non fuerint propter deducta in proceſſu de ipſo facto. Tunc recolectis omnibus cauſis, quibus mouentur ad credendum Commiſſarij plures fuiſſe complices in perpetrato delicto iam confeſſo, & ratificato à D. . . . . Reo in decernendo illi torturam tali forma vtantur, videlicet.

Reuerendi Commiſſarij uiſis, & ponderatis productis in actis contra D. . . . . Reum confeſſum, & depoſitionibus teſtium dicentium D. . . . Reum fuiſſe aſſociatum à pluribus, quàm ſint nominati ab ipſo in ſua depoſitione, cõſiderata qualitate criminis perpetrati & iam confeſſati, quòd omninò quiſque prudens iudicabit committi non potuiſſe ſolùm à tribus; & veritas circa alios cõplices difficillimè aliter haberi poſſet, quàm ab ipſo D. . . . Reo confeſſo; attenta etiam perſona ipſius D. . . . . Rei: & poſtquam ab ipſo D. . . . . Reo prædictorum veriſimilium veritas haberi nõ poſſit; ipſi Reuerendi Commiſſarij mandauerunt ipſum D. . . . conſtitutum adduci ad locum torturæ, ibique expoliari, ligari, & funi applicari, & hoc ſine præiudicio quorumcumque iurium Curiæ quomodocumq;, & qualitercumque competentium, de quibus ipſe D. . . . quomodocumque eſſet conuictus, vel confeſſus, ſuper quibus modo aliquo ipſi Reuerendi Commiſſarij non intendunt ipſum torquere, quinimò explicitè proteſtantur ipſum ſuper illis ſe non torquere, & huiuſmodi proteſtationem in quolibet actu repetitam fore, & eſſe ipſi Reuerendi Commiſſarij dixerunt, & intenderunt, & quod pro repetita ſemper habeatur ſupradicta proteſtatio; ſed tantum ipſum D. . . . torqueri facere intendunt pro vlteriori veritate habenda ſuper alijs criminibus per ipſum vèriſimiliter commiſſis, & contra ipſum Reum in iudicio deductis, & ſuper complicibus, fautoribus, auxiliatoribus, & receptatoribus, nõ aliàs, nec alio modo; de quo ſolẽniter, & expreſsè proteſtati fuerunt, & proteſtantur ipſi Reuerendi Commiſſarij, prout præſenti decreto ipſum, D. . . . . Reum adduci ad locum torturæ, ibique expoliari, ligari, & funi applicari ſine ſupradicto præiudicio mandant. Datum &c.

D. . . . . . Abbas } *Commiſſarij.*
D. . . . . . . Prior

D. . . . . . . Actuarius.

His peractis ſtudeat Cõmiſſarij, vt aliàs eos monuimus a ſupra, vbi traditur forma reos torquendi, dictum decretum de torquendo,

a in capitulo vigeſimo præſentis 2. par. num. 9. & 10.

do, non promulgare, ſed iam in actis deſcripto ipſo mandent ad locum tormentorum ipſum Reũ adduci, &, præmiſſa breui monitione de dicenda veritate ſuper alijs delictis ipſius, non confeſſis, de quibus in proceſſu eſt indiciatus, & de complicibus, non nominatis ab ipſo: & vidẽtes Reuerendi Commiſſarij ipſum D..... pertinacem, ſtatim mandent ſpoliari eum, & appplicari funi torturæ, nè poſſit cogitare de appellatione interponenda à tortura ſibi comminata (vt latius vbi ſupra diximus, & probauimus.) His benè obſeruatis, faciant in actis ſubſequentia verba deſcribi ab actuario videlicet.

Et cùm fuiſſet D.... ſpoliatus, ligatus, & funi applicatus iuſſu Reuerendorum Commiſſariorũ, ipſi Reuerendi Cõmiſſarij ipſum D..... conſtitutum denuo beni-
12 gnè monuerunt hortãtes ad completam veritatem dicẽdam ſuper dictis delictis veriſimiliter à ſe cõmiſſis, & nondum confeſſis, & ſuper fautoribus & auxiliatoribus. Qui D...... Reſpondit, *Io hò detto quello, che io doueuo dire, & non vi poſſo dir altro: hora fate quello che vi pare, ma mi fate torto.*

Tunc ipſi Reuerendi Cõmiſſarij repetita proteſtatione, de qua ſupra in dicto decreto de ipſum torquẽdo, illique firmiter inhęrentes mandauerunt ipſum D.... in altum eleuari, qui ſic eleuatus cępit dicere. *Hoime Santa Maria da Loreto aiutatemi, ohime mi fate torto,* & deinde tacuit, & monitus per Reuerendos Commiſſarios; *cõ dirli hormai laſciate da canto queſta voſtra pertinacia, & dicete la verità, che da voi ſi ricerca ſopra gl'altri voſtri delitti veriſimilmente commeſſi; & confeſſate li nomi di coloro, che furono complici, & fautori voſtri in commetter tal delitto già da voi confeſſato?* Reſpondit. *Io non hò fatto altri delitti, et non hò hauuto compagno, nè niuno mi hà aiutato.*

Deinde dixit ex ſe. *Io nõ hò fatto male alcuno, nè quello, che io confeſſai l'altro giorno, io diſsi la buggia.*

Et Reuerendis Cõmiſſarijs dicentibus, *voi non ſete hora interrogato di quello, che già hauete confeſſato, cioè che hauete fatto...* Reſpon. &c.

Finito dicto rigoroſo examine, & reo ſupra ſupradictis ſufficiẽter torto arbitrio Commiſſariorum, poterunt eundem Reum deponi leniter, & hæc mandent deſcribi in actis, videlicet.

Tunc Reuerendi Commiſſarij acceptatis, &c. cum aliud à dicto D...... haberi non poſſet, mandauerũt ipſum leniter de tortura deponi, poſtquam manſiſſet in ea ſuſpenſus ſine aliqua quaſſa-
13 tione per ſpatium.... & diſſolui, brachia reaptari, & reueſtiri, & ad eoſdem carceres duci cum termino dierum..... ad dicendum, producendum, & probandum quicquid voluerit in ſui defenſionẽ: prout aliàs tradidimus ſupra.

Vltimo loco ſciant Commiſſarij ipſi, quòd ſi dictus Reus confeſſus fuerit, & alios fuiſſe compli-
14 ces ipſos nominando, nec non & alia delicta à ſe perpetrata, de quibus indiciatus erat: tunc, & talem confeſſionem, ac nominationem die ſequenti oportebit cum ratificare modo, & forma ſupra à nobis recenſita in præſenti capitulo.

Memores ſint Cõmiſſarij procedere contra nominatos in confeſſio-

ſeſſione, & ratificatione facta à Reis modo, & forma tradita de procedendo contra ipſos Reos.

His ergo omnibus hucuſque recenſitis, benè ac legitimè obſeruatis Deo opt. max. duce, ſi comparuerint aduocatus, & procurator reorum allegantes in voce, vel in ſcriptis in fauorem illorũ, erunt ipſi benigniſſimè audiendi, & allegationes ipſorum ad verbum perlegendæ, & de contentis in ipſis habenda eis erit illa ratio, quæ de iure habenda foret, & ipſæ allegationes inſerantur in ipſo proceſſu poſt dictam citationem ad concludẽdum in cauſa, & poſtea citentur tam Reus, quàm eius aduocatus, & procurator ad audiendam ſentẽtiam diffinitiuam, quæ ſi aliqua rationabili de cauſa non poterit promulgari in eodẽ monaſterio, vbi reus eſt carceratus: tunc cõcipiatur decretum ipſius citationis vt infra; ſed ſi promulgãda eſſet in eodem monaſterio, tunc idem decretũm deſeruiet addendo (præſenti monaſterio) & poſtea actuarius ipſum decretum illis intimet, & poſtea hoc ipſũ in ſcriptis ſtatim referat in infraſcripta forma, prout dicemus & docebimus paulò poſt, ſcilicet poſt tractatũ de purgatione canonica.

De purgatione Canonica aliquando Reis iniungenda, & de forma ipſa recipienda à Commiſſarijs.

SVMMARIVM.

1 *A Commiſſarijs quæ ponderanda erunt, antequam indicent Reis purgationem canonicam.*

2 *In quibus caſibus, & cauſis purgatio canonica à Commiſſarijs fuerit indicenda ipſis Reis.*

3 *Decreti forma traditur de indicenda purgatione canonica Reo.*

4 *Purgatio canonica oblata à Reis, quando ſit recipienda neceſſariò à Commiſſarijs.*

5 *Purgatio canonica coram quibus, & vbi facienda erit.*

6 *Purgandus per canonicam purgationem, cum quot, & qualibus perſonis erit.*

7 *Forma iuramenti ſeruanda à compurgatoribus, dum intendunt infamatum ſuo teſtimonio purgare; nec non forma iuramenti ipſorum infamatorum traditur.*

8 *Purgationis canonicæ effectus quis, & quotuplex ſit.*

9 *Commiſſarij procedentes ad ſententiam ſolùm ex præſumptionibus, tenentur temperare ſententiam ferendam contra talem.*

CAP. XXIII.

ANIMADVERTANT denique Commiſſarij, quod aliquãdo poſt accuratiſſimam inquiſitionem factam pro reperiendo criminoſo, ex deductis in actis reſultat ſolum infamia contra aliquam perſonam: & ſi ex officio motus fuerit iudex ordinarius ad delegandum ipſis huiuſmodi cauſæ cognitionem, non ad inſtantiam partis alicuius, tunc cùm non poſſit de iure dici plenè conſtare de delicto cõtra aliquem, ſed ſolum de infamia, & perſona infamata alias eſſet grauis, & non infamis, nec ſolita delinquere, tunc nõ poſſent Cõmiſſarij cõtra eum ad torturam procedere: cum ſæpe ortum habeant huiuſmodi famæ ab hominibus malignis, & ſi poſtea huiuſmodi fama peruenerit ad aures proborum virorum; qua-

pro-

propter, & ipſi Commiſſarij in cauſis regularium, & clericorum ſecularium non omittent ritum ipſius Eccleſiæ obſeruare contra huiuſmodi infamatos, vt ſaltem talis infamia ex dictis teſtium reſultans purgetur depoſitionibus aliorũ teſtium (qui alias appellãtur compurgatores) deponentium cum iuramento, ſe non credere dictum infamatum commiſiſſe ea, de quibus infamatus repetitur, vt infra latius dicetur. Quapropter ipſis Commiſſarijs Deum timentibus erit ponderare qualitatem deponentium de fama, & ipſius infamati, & omni cura venari ex interrogatorijs ipſorum cauſam ortus ipſius infamiæ, vt tuta conſcientia poſſint decernere, an fuerit talis infamatus torquendus, vel ei indicenda purgatio canonica. His ponderatis ſi decreuerint ipſi infamato indicere purgationẽ canonicã, erunt à Commiſſarijs afferenda inferius ſtatim ad vnguem obſeruãda, ſed vt facilius memoriæ illa commendentur, procedemus gradatim tradendo omnia cognoſcenda ab ipſis, volentibus procedere ad indicendam purgationem canonicam, piè inſtitutam à ſanctis pontificibus, et hucuſque religioſè obſeruatam in curijs Eccleſiaſticis. Sed vt gradatim procedamus, hæc ſex erunt à nobis examinanda. Quorum primum eſt: Quando fuerit indicenda purgatio canonica. Secundũ, an ſit ſemper recipienda à Cõmiſſarijs, ſi ſibi ab infamato offeratur. Tertium, coram quibus purgatio fieri debeat. Quartum, cum quot, & qualibus debeat infamatus ſe purgare. Quintũ, quæ forma iuramenti exhibẽdi à compurgatoribus ſit ſeruanda. Sextũ, effectus huius purgationis quis ſit. Et huiuſmodi quæſtiunculę ſigillatim examinãdę erunt breuiſſimo ſtylo ſolito cum altiori, & pleniori, de eadẽ materia ſcripſerimus in peculiari titulo de purgatione canonica in noſtra practica criminali canonica.

Purgatio Canonica quãdo indicenda erit. §. I.

Commiſſarij ſciant, quod non in omni caſu, & cauſa erit purgatio canonica indicenda, ſed ſolũ in infraſcriptis. Primo ei, qui laborat infamia publica de aliquo crimine apud bonos, & graues viros, ſi ortum non habuerit à maleuolis,
2 & detractoribus; & non fuerit accuſatus de tali crimine ab aliquo, nec ex deductis in proceſſu cõtra ipſum potuerit conuinci de tali crimine, licèt remanſerit adhuc infamatus, a & ratio iſtius deciſionis eſt, quoniam ſola huiuſmodi infamia quę ex probabili pręſumptione orta eſt, inducet purgationem, etiam nulla præcedente alicuius denunciatione. b non autem probationem delicti, & neceſſario requirit quod huiuſmodi infamia ortũ habuerit ex probabilibus coniecturis, aliàs nõ eſſet neceſſario alicui infamato à Commiſſarijs indicẽda purgatio canonica. c Secũdo canonica purgatio indicenda erit, quãdo in inquiſitione facta de crimine contra aliquem ex depoſitione teſtiũ dicti criminis ſemiplena probatio reſultaſſet, nec non ſuſpitio contra ipſum. d Indicenda quoq; erit purgatio & tertio à Cõmiſſarijs ei, qui fuerat accuſatus de aliquo crimine, quod tamen in iudicio nõ fuerat plenè probatũ, & ex deductis in proceſſu ille remaneret adhuc vehementer ſuſpectus de tali crimine tam ſuo præla-

a c. penult. §. fin. ext. de Purgat. cano & ibi cõmu. per Docto. & gloſ. & in c. omnib., §. ipſe ergo, 2. q. 5 & ibi p Docto.

b c. Pręsbyter. 15. q. 5. & ibi p Docto. & in c. Cũ P. extra de Purgat. cano. & ibi per Doct.

c c. Cum in iuuẽtute, de purg. cano.

d c. inter ſolicitudines, §. attendentes, de purga. cano. & ibi p Doct.

prælato, quàm alijs monachis, & clericis ſecularibus, aut uiris honeſtis. a Quartò indicenda erit ei, qui in iudicio de aliquo crimine ſe ſpontè prodiderit, & deinde de illo laborat veriſimili ſuſpitione. b Purgationem canonicam indicere debebunt Commiſſarij etiam ei, contra quem vnus, vel vna denũciaſſet aliquod crimen, ſi tamen ex ipſo crimine apud homines graues reſultaſſet infamia contra taliter denunciatũ. c Sciant Commiſſarij quòd ſcrutatis depoſitionibus receptis contra aliquẽ ſuper infamia, qua ipſum laborare peruenerat ad aures prælati ordinarij, eos delegantis; ſi repererint eos poſſe indicere de iure infamato purgationem canonicam iuxta præſcriptam normam, tunc mediante infraſcripto decreto ei indicere quam primum ſtudeant.

Forma Decreti indicendæ purgationis Canonicæ infamato talis erit.

Cùm ex deductis in proceſſu compilato contra D.... procò quòd erat infamatus de.... tam contra ipſum, quàm in ſui fauo-
3 rem, non potuiſſemus deuenire ad notitiam veritatis dicti criminis, ſed ſolùm quòd adhuc per allata in ſui fauorem dicti D.... nõ fuerit dicta infamia deleta, imò in ſuo robore perſeuerat: quare ipſi Reuerendi Commiſſarij inhærentes Sacris Pontificijs conſtitutionibus indixerunt ipſi D.... purgationem canonicam manus ſacerdotum compurgatorum infra ſpacium dierum.... prout præſenti decreto dictum terminum dierum.... ad dictam purgationem faciendam indulgent. Datũ in monaſterio.... die...

D.... Abbas } *Commiſſarij.*
D.... Prior }

D.... Actuarius.

De purgatione canonica oblata à reis, recipiẽda à Commiſſarijs, vel non recipienda. §. II.

Sciant quoque Commiſſarij, quòd aliquando Rei ſubnixè obſecrant ſe admitti ad purgationẽ faciendam de obiectis contra eos criminibus, & quoniam aliquãdo, non erunt audiendi; Ideo memo-
4 res ſint: quòd in duobus caſibus non erunt Rei admittẽdi ad purgationem canonicam faciendam: ſed contra eos procedendum prout iuris erit. Primus caſus eſt, quãdo crimen, de quo quis eſt infamatus, eſt notorium, & eius notorietas conſtat, uel conſtare poterit in proceſſu formato, vel formando contra ipſum, & ratio eſt: quoniã aliàs impediretur executio iuſtitiæ, & daretur ei occaſio producẽdi falſos teſtes in ſuos compurgatores: d ſecundus verò caſus eſt, quando adeſſet aſſecurator offerens ſe ad probandum huiuſmodi crimen obiectum. e

Coram quibus ſit facienda purgatio Canonica. §. III.

Memores ſint Cõmiſſarij, quòd huiuſmodi indicenda purgatio canonica facienda erit ab ipſis reis
5 infamatis in publico coram populo, ſi eſſent infamati apud populum, ſed ſi eſſent infamati apud clerum, & huiuſmodi purgatio eſſet indicenda, vt fiat coram clero, & vtroq; caſu coram ipſiſmet Cõmiſſarijs. Diximus fore faciendam ipſam purgationem canonicam coram ipſis Cõmiſſarijs: quoniam alias facta eſſet reiteranda, Cùm coram ipſis Commiſſarijs fuerit facienda de iure. f

a dicto c. Inter ſolicitudines, & c. omnib. §. ipſe ergo, 2. q. 5. & ibi per Doct.

b c. Si quis, §. & ſi, de purgat. cano. & ibi p Doct.

c c. Significaſti, ext. de adult. & ibi per Doct.

d c. Cum dilectis, §. his igitur, vet. dicitur, de purg. cano. & ibi p Docto.

e c. 2. de purgat. cano. c. De crimine ſibi, 15. q. 5. c. ex tuarũ, de purgat. cano. & ca. Nos inter, eod. tit.

f c. De crimine, 15. q. 5. & c. omnibus, §. ipſe ergo, 2. q. 5. c. Inter, §. attendentes, de purgat. cano & ibi p Doct.

Cum

Cum quot, et qualibus infamatus, cui indicta ſuit purgatio canonica per Commiſſarios, debeat ſe purgare. §. IIII.

Commiſſarij aduertant quòd
6 Compurgatores eſſe debent eiuſdem ordinis, & dignitatis, cuius [a] eſt infamatus ipſe, cui purgatio canonica indicenda eſſet, ſi haberi commodè poſſent, ſed ſi huiuſmodi eſſent inimici ipſius infamati; tunc eſſent acceſſiendi uiri minoris dignitatis, aut ordinis, & etiam laici, ſi aliter fieri non poſſet, imò etiam mulieres religioſę, & honeſtæ ad purgandum ipſum infamatum. Nam etiam per has poterit, quis purgari in defectum aliorum, [b] dummodo huiuſmodi omnes compurgatores ſint uiri Catholici vitę probatæ, & cognoſcentes eum, quem eorum teſtimonio intendunt purgare: etiam ſi temporis ſpatium adſit, in quo cum tali infamato familiaritas habita fuerit ab eis. [c] De numero verò compurgatorum ſtatur arbitrio ipſorum Commiſſariorum habito reſpectu ad qualitatē infamati criminis (de quo quis eſt infamatus) & teſtium deponentium de infamia ipſa, & perſonarum, quæ ex tali infamia fuerūt ſcādalizati. [d]

Forma iuramēti deferendi tam compurgatoribus quàm infamatis ipſis, quæ ſit. §. V.

Commiſſarij præcipiant iurare infamato priùs coram ipſis compurgatoribus, qui infamatus purgandus pręuio iuramento de dicenda veritate, his vel ſimilib. verbis, uti debebit. Ego D. . . . . . Iuro per Deum viuum, me non feciſſe . . . . nec illud fieri mandaſſe alicui, nec fieri conſuluiſſe, nec illud perpetranti fauiſ, aut authoritatem dedi de... faciendo [e] & poterit addere, nec ſuo nomine factum, forſan ratum habui. [f] compurgatores vero iurare tenentur, quod ipſi credunt dictum D. . . . infamatum vera iuraſſe. [g]

a dicto. cap. de crimine. & dicto ca. omnibus.

b c. ſi legitimi. 2. q. 5. & dicto c. omnibus, in fine.

c c. ſignificaſti. ext. de Adult. c. inter §. Attendentes. & c. Cùm dilectus. & cap. Cum P. de Purg. cano.

d c. Pręsbyter. 2. q. 4. c. omnibus in fin. 2. q. 5. c. In iuuētute. & c. inter. ext. de Purg. cano. & glo. in c. Cū P. extra de Accuſat. & c. ſignificaſti. eod. titu. & ibi cōmuniter per Doct.

Purgationis canonicæ effectus quis ſit.

Commiſſarios volumus non fugiat effectus iſtius purgationis Canonicæ: Quapropter ſciant illos eſſe mirabiles. Nā ſi quis ſuam
8 purgationem ritè perfecerit, Commiſſarij ſine aliqua mora relaxabunt ſuſpenſionem (ſi illa præceſſiſſet, & abſoluent eum ab infamia criminis, de quo fuerat infamatus, & enuntiare tenebuntur ipſum boni teſtimonij uirum, [h] ſi verò in huiuſmodi indicta purgatione ipſe infamatus defecerit, & tunc erit diſtinguendum: nā ſi fuiſſet accuſatus de tali crimine, tunc veniet puniendus tanquam cōuictus, [i] ſi verò pręceſſiſſet inquiſitio, vel denunciatio; tunc ipſi Commiſſarij poterunt arbitrari pœnam imponendam conſideratis omnibus circunſtantijs, meritò ponderandis. [x] Idem dicitur ſi ex officio Pręlatus propter infamiam auditam commiſerit de ipſa inquiri contra infamatum. Nam indicta purgatione à Commiſſarijs, ſi defeciſſet in ea ipſe infamatus, puniendus erit pęna extraordinaria arbitrio Commiſſariorum, ſi fulminandi ſententiam authoritatem obtinuiſſent ab ordinario Prælato, [l] ſciant inſuper Commiſſarij quòd in quolibet crimine procedentes contra Reū ſolùm ex pręſumptionib. tenebuntur ſententiam temperare, & ſic non totam pęnam imponere. [m] Vltimo loco aduertant Commiſſarij, quòd ſi infamatus defeciſſet

e Arg. in ca. ſi quis viduā diſt. 50. ca. Quotiens, ext. de Purgat. cano. & ibi per Doctores.

f Arg. in c. Cùm ad ſedem, extra de Reſtit. ſpol. & in c. Quotiēs extra de Purg. cano. & ibi per Doct.

g c. Quotiēs & c. de Teſtib. ext. de Purg. cano.

h c. ex Tuarum, de Purgat. can.

i Arg. in c. de hoc, & c. inſinuatū, extra de Simonia.

x Goffr. Hoſtien. & Panor. in c. Accedens. ext. de Accuſ.

l c. ſignificaſti, extra de Adult. & ibi Doct.

m Arg. in c. Atterte, extra. de Præſumpt. & ibi per Doct.

9 in purgatione canonica veniet puniendus (vt dictum fuit) & ſententiam cōcipient ſecūdum formam paulo poſt traddendam mutatis mutandis, & eodem modo dicimus, ſi propter exhibitam perfectam purgationem canonicam reus, (qui fuerat infamatus) veniſſet de iure abſoluendus mutatis mutandis: vide ergo ibi.

De forma decreti citationis Rei ad audiendam diffinitiuam ſententiam, & de forma ipſius ſententiæ.

SVMMARIVM.

1 *Cōmiſſarij qua forma verborum vti debebunt in citando Reo ad audiendā ſententiam diffinitiuam ſuper cauſam promulgandam.*

2 *Relatio citationis factæ quomodo concipiatur.*

3 *Commiſſarijs ſuadetur, vt in cauſa criminali grauiſſima non pronuncient ex ſe ſententiam non præuia confabulatione, & voto conſultoris in vtroque iure periti, & optimi criminaliſtæ.*

4 *Titulus ſententiæ quomodo deſcribatur.*

5 *Forma ſententiæ diffinitiuæ deſcribendæ, & promulgandę traditur, vna cum alia ſolemnitate requiſita in eius promulgatione.*

CAPVT XXIIII.

PONDERATIS deductis pro parte D..... Rei in ſui defenſam, & omnibus alijs in proceſſu compilando productis, ac
1 probatis, viſum fuit ipſis Reuerēdis Commiſſarijs mādare, vt citetur D..... & D..... aduocatus, & procurator ipſius ad audiendam ſententiam promulgandam in monaſterio ..... Pro Die ... menſis .... Anni .... prout præſenti decreto citantur. Datum in monaſterio.

D..... Abbas }
D..... Prior } *Commiſſarij.*
D...... Actuarius.

Relatio intimationis dictæ citationis. Die ....

Cùm per me D.... actuarium infraſcriptum fuiſſet intimatum ſupraſcriptum decretum citationis D..... Reo, & D..... Ad-
2 uocato, & Procuratori ipſius, in fidem manu propria me ſubſcripſi. Die quo ſupra. Idem D..... actuarius manu propria.

Et cùm præmiſſis omnibus, de quibus latiſſimè in præcedentibus capitulis habitus fuit ſermo, aliud ſupereſſe non videatur: niſi quòd ipſi Reuerendi Cōmiſſarij procedant ad promulgandā ſentētiam, quæ velim, ꝙ ſemper fieret cum
3 conſilio Doctoris Deum timētis, etiam ſi ipſis Commiſſarijs fuiſſet indulta facultas in huiuſmodi cauſa procedendi vſque ad diffinitiuam ſententiam incluſiuè, & ipſi Commiſſarij eſſent eruditiſſimi Doctores, & hoc conſulendo dicimus multis de cauſis rationi valde cōſentaneis, in ſcriptis tamen non exprimendis.

Titulus, et forma ſententiæ promulgandæ hæc, vel ſimilis erit.

In cauſa agitata contra D..... ſuper prętenſo delicto ... in perſonam D.... & occupatione fur-
4 tiua bonorū, q̄ erant ad vſum D...

Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine reperito Deum præ oculis habentes, Nos D.... & D.... Congregationis Caſſinenſis (vel talis ordinis) Commiſſarij & iudices ſpecialiter delegati, prout in actis. Per hanc noſtram diffinitiuā ſen-

tentiam, quam de iuris periti & conſultoris noſtri Excellentiſſimi Domini . . . vtriuſque iuris Doctoris habitantis in ciuitate . . . . prout in actis, conſilio ſerimus in his ſcriptis, & pro tribunali ſedentes. Viſis actitatis in cauſa, & cauſis coram nobis vertentibus, vti iudicibus delegatis à Reuerendo Regimine Capituli Generalis Congregationis Caſſinenſis in prima, & vlteriori inſtantia contra D.... monachum monaſterij . . . . Congregationis Caſſinenſis, & officium inquiſitionis ſpecialis excitatum à dicto Reuerendo regimine dictæ Congregationis contra eundẽ propter denũciationes in ſcriptis factas à nonnullis monachis, vt latiùs in actis, & in dicto Reuerẽdo Capitulo præſentatas ipſi Reuerendo regimini à D. . . . monacho, & ex infamia, & indicijs productis de prætenſo delicto in perſonam D. . . . vel furtiuã occupatione bonorũ, q̃ fuerant ad vſum D. . . . perpetratis in menſe . . . . anni . . . . . contra dictum D. . . . lite igitur conteſtata coram nobis per ipſos, receptiſq; ex vtraq; parte probationib. oblatis, ác in iudicio productis. His ergo omnibus accuratiſſimè perpenſis, & ad plenũ cognitis cauſæ meritis, & æqua iuſticiæ lance diſcuſſis, & deliberatione inſuper præhabita, partibus ipſis citatis ad audiendam ſententiã pro hodierno die præſente (vel ſi abfuerit) dicatur, quãuis abſentibus D. . . . dicimus, pronunciamus, decernimus, & declaramus D... ſupradictum abſoluendũ fore ab obiecto ſibi delicto.. .. tanq̃ innocentem, & ab inſtantia iudicij, & quo ad hoc reſtituẽdum fore priſtino eiuſdem ſtatui, donec alia cõtra ipſum indicia inſurrexerint. Pro tamẽ furtiua occupatione dictorum bonorũ facta, & cõfeſſa ab ipſomet D.... ſic carcerib. mancipietur, perſeueret in pœnam tanti ſceleris, & ſaltẽ bis in hebdomada ieiunet pane, & aqua ſolũmodo contentus, donec aliter viſum fuerit Reuerendo Regimini, vel Capitulo generali Congreg. noſtræ Caſſinen. vel ordinis noſtri, &c. cuius prudentiſſimo arbitrio propriam hanc ſententiam remittimus.

Et ita dicimus, ſentẽtiamus, pronunciamus, decernimus, declaramus, abſoluimus, & condemnamus, ſingula ſingulis congruẽ reſerendo. Præmiſſo omni meliori quouis modo, via, iure, & cauſa, quibus validius, & efficacius fieri poteſt,

Pronunciauimus, et condemnauimus, et abſoluimus, ut ſupra lata lecta, et publicata in monaſterio.... Die.... menſis.... etc.

Ita pronũciamus, abſoluimus, & condemnamus Nos D. . . . & D.... Commiſſarij & iudices ſpecialiter in præſenti cauſa delegati.

Locus ſigilli.

D.... Abbas }
D.... Prior } *Commiſſarij.*

Eadem die Reuerẽdi Commiſſarij ſupradicti pronunciauerũt, prout in cedula tenoris ſupradicti, quam poſt vocalem eiuſdẽ pronunciationem dederunt in mandatis mihi D.... actuario, vel notario, ſpecialiter ab eiſdẽ Commiſſaris electo, vt ea redigerem in vnum, vel plura, prout in dies contigerit, & conficerem inſtrumenta: præſentibus D. . . . . D. . . . & D. . . . ad præmiſſa ſpecialiter adhibitis, & rogatis, & in fidem veritatis manu propria me ſubſcripſi.

Idem D. . . . . . qui ſupra manu propria.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Reuerendis Commiſſarijs quid ſit agendum, quando Reus (contra quem eſt compilatus proceſſus) citatus ad informandum, non compareat, ita vt poſſit capi, & carceri mancipari.*

2 *Indicia, quæ in proceſſu informatiuo fuerunt allata, quando operabuntur, ut is, contra quem illa diriguntur, poſſit citari ad informandum.*

3 *Reus, contra quem fuerunt in iudicio deducta indicia debilia, quomodo citabitur, ac procedetur contra ipſum.*

4 *Capitaliter banditi, et condemnati quare impunè quoad laicas leges poteruut occidi.*

5 *Executio illegitima monitorij, & citationis, quid operabitur, au neceſſariò erunt intimandi hi actus perſonę, vel ſufficiat ſi fieret domi.*

6 *Antę expeditionem monitorij, & citationis conſtare debebit de corpore delicti, et quare, & quę erunt exprimenda in ipſo monitorio, & citatione.*

7 *Monitorij forma ſecundum ſtylum Romanæ curiæ traditur.*

8 *Intimato monitorio, vel ſaltem in habitatione ipſius Rei, vel in valuis curiæ: quoties Commiſſarij facient Reum citare, & de formis huiuſmodi citationum.*

9 *Citationis Rei ſupradicti ad audiendum ſe incidiſſe in pœnas in monitorio poſitas, forma traditur.*

10 *Tenor banni ferendi contra citatum Reum, & contumacem, & inſimul relatio promulgationis eiuſdem banni.*

11 *Citationis Rei ad audiendam ſententiam diffinitiuam tenor, ac forma traditur, et an huiuſmodi citatio neceſſaria ſit, necne.*

CAP. XXV.

1 HABITVM ſermonem de his, quæ ſcitu digniſſima fuerant à Reuerendis Cōmiſſarijs Clericorū regularium & ſecularium in proceſſibus formandis contra ipſos, quando comparuiſſent: meritò ſupereſt ſubſequi, vt aliqua diſſeramus de modo procedēdi contra eoſdem contumaces. Quapropter Primò ad ipſorū Commiſſariorum memoriam reuocare ſtudebimus, quòd formato proceſſu contra aliquem ex ipſis Reis, ſi capi ille non poterit, tunc Commiſſarij ponderabunt, an legitimè fuerint indicia collecta ex deductis in tali informatiuo proceſſu contra ipſum, nec ne, quòd ſi repererint fuiſſe legitimè probata ipſa indicia, in tali caſu formabūt monitorium, ſeu (vt communiter dicitur) citationem ad informandum, & ſe excuſandum à delictis contra ipſum in iudiciū deductis iuxta formā inferius afferendam, nec non dirigent eidem copiam eiuſdem monaſterij: & ſi infra terminum ſibi aſſignatum ibi, ille ſic citatus non comparuerit, tunc ſeruatis ſeruādis infraſcriptis contra eundem ad ſententiam condemnatoriā deuenire de iure poterunt: [a] ſed ſciendum, quòd non 2 ſine myſterio diximus *legitima indicia*, quoniam non quælibet indicia ſufficere debent ad tranſmittendum alicui huiuſmodi monitorium, ſed ſolùm illa, quæ legitima erunt. [b] legitima verò indicia illa dicentur, non ſolùm quæ ſufficerent ad torturam, verumetiam ea, quæ non eſſent adeò grauia, legitima tamen, & à iure approbata, [c] ſed qualia hæc ſint relin-

[a] Clarus in practica, §. fin. quæſtio. 31. in princ.

[b] Chart. de execut. ſent. cap. fin nu. 59. & 139.

[c] Chart. vbi ſup. nu. 139.

a Conrad. in ſua pract. titu. de Inquiſit. num. 33.

b Clar. vbi ſupra, q. 20. ver. Ad formandũ. ibi, Nihilominus.

relinquendum erit arbitrio Iudicis; *a* licet voluerint nonnulli ſufficere vehementem opinionem contra aliquem ex probabilibus argumentis reſultãtem: *b* & ideo ſi indicia eſſent de ſui natura debilia, erunt aliquo modo per accuratam inquiſitionem adiuuanda. Vnde ſolet prius citari Reus ad informandum curiam ſub aliqua pęna pecuniaria, quando agi

3 tur contra clericos ſeculares; ſed ſi ageretur contra regulares, tunc ſub alia pœna, puta ſuſpenſionis, depoſitionis à dignitate (in qua fortè reperiuntur) vel executionis ordinis, & huiuſmodi pœnarum regularium: & ſi ipſe Reus non comparuerit: tunc erit huiuſmodi pœna indicta executioni mandanda: præcipiendo actuario, vt omnia denotet in proceſſu; antequam ad tranſmiſſionẽ monitorij procederetur, & ratio eſt, quoniam tunc Reo ſic citato non comparente dicetur conſtare de eius fuga ante inquiſitionem prędictam, quę fuga iunctis alijs prçexiſtentibus indicijs ſufficit poſtea ad tranſmittendum inquiſitionem prędictam. *c* & hæc eſt optima practica, qua doctiſſimi uiri vtuntur, quoniam in talimateria cuncta ſunt diligentiſſimè rimanda, & conſideranda, *d* cùm plerumque agatur de vita hominis, qua nihil tẽporale eſt carius. *e* vel de dignitate, quæ vitæ comparatur, *f* vel demũ de fortunis, ſeu bonis temporalibus, quę ſunt ſecũdus ſanguis hominis: *g* ad hoc accedit quod tales ſic capitaliter condemnari vigore conſtitutionũ ſummorum pontificum impunè

4 occidi poterunt. *h* Quare inde fit quòd ſi quis innocens damnatus interficeretur, auctores talis damnationis innocentis, quomodo

c Clar. vbi ſupra, verſi. Ad formandum, in fi.

d Rolan. in conſ 51. nu. 1. lib. 1.

e Vaſq. controuerſ. Ill. lib. 1. c. 18. nu. 9.

f Barba. conſil. 71. col. 4. vol. 2.

g Iaſon in l. Ne quicquam, §. vbi decretũ, nume 2. in fi. ff. de off. p. conſ. Panormi. in c. Abbas., extra, de his, quæ vi met. cau. ſiunt.

h c. 1. de homic. in 6. & Sixtus Papa V. poſt alios in Conſt. 5. contra Homicidas.

eximentur à peccato cooperationis mortis ipſorum. Secundò animaduertant Commiſſarij, quod ſi huiuſmodi monitorij illegitima

5 executio fieret, tunc proceſſus, ſententiam, & omnia actitata, & actitãda eſſent ipſo iure nulla. *i* quòd & repetitum in citationibus volumus Commiſſarios non ſugere: cum quiſque minimus defectus, in ipſis redderet oẽs actus nullos, *k* attamen non requiritur neceſſariò, vt ipſum monitorium perſonaliter ipſi reo intimetur, ad hoc vt poſſit tanquam contumax condemnari, cùm ſufficiat eiuſdem intimatio facta domi, dimiſſa copia ipſius monitorij, & talis eſt ſtylus, & conſuetudo omnium curiarum. *l* In domo, inquam, in qua ipſe Reus inhabitare conſueuerat, illucuſque, niſi alia eſſet cuiuſque curiæ conſuetudo. Et tertiò ſciendum, quòd

6 ante monitorium expeditum, obſeruanda hæc erunt, nempè primò conſtare in iudicio de corpore delicti debebit, quoniam aliàs omne quod fieret, eſſet nullum, & inualidum, & in ipſo monitorio exprimendum erit. Secundo nomen iudicis inquirentis, & nomẽ inquiſiti. Tertiò terminus, qui datur ad cõparendum. Quartò pœna, ſub qua inquiſitus citatur. Quintò, tota facti ſeries cum annotatione temporum, & locorum, *m* niſi ſint delicta, quæ habeant tractum ſucceſſiuum, & aliarum circunſtantiarum, prout ex proceſſu informatiuo reſultat. *n* Sextò modus exequendi. Septimo comminatio procedendi ad vlteriora, ſi Reus non comparuiſſet. Octauo tempus, & locus, in quo formatur. Nono ſubſcriptio ipſius iudicis: *o* & decimo cum tale monitorium fuerit exequutum

i Clarus in pract. §. fin. quæſt. 31. in princ.

K Clar. vbi ſup. ver. 1. & ſequenti.

l Clarus vbi ſupra, ver. dictum eſt. & ver. ſequẽti.

m Niſi ſint delicta, quæ habeant tractũ ſucceſſiuum. Deci. in conſi. 17. num. 72. & ſeq. lib. 1.

n Chart. de execut. ſententię, in præfat. nu. 115. & in c. fin. num. 149.

o Clar. vbi ſup queſt. 1. per totum. Folle. in ſua pract. in verbo, Vel eos verbaliter citari faciat. per totum.

quutũ, fiet relatio executionis prę
dictæ per nuncium apud acta cu
rię. a Vndecimo expectabitur, ꝙ
tranſeat tempus aſſignatum ad co.
comparendum. Duodecimo, quo
lapſo formabuntur & aliæ citatio
nes ad docendum ipſum citatum
paruiſſe ſupradicto monitorio pę
nali cõtra ipſum formato, exequu
to, et in actis reproducto. Decimo
tertio, nec non ad dicendum con-
tra ipſum monitorium, ſi habue-
rit, ꝙ opponat. & Decimoquarto
citabitur ipſe reus ad ſententiam:
& talis eſt ſtylus Romanæ curiæ.
Decimoquinto, his peractis reus
non comparẽs in banno ponitur.
ac deinceps Decimoſexto fit ei in-
timatio quòd in bãno poſitus fue
rit, niſi infra terminum dierum...
comparuerit. b Et Decimoſepti-
mo ſi ipſe adhuc in contumacia
perſtiterit, citabitur ad ſententiam
(ſi Commiſſarijs placuerit) cum
adhoc non teneantur...

a Foller. vbi ſup. in ver. Fiat relatio nuncij.

b Foller. vbi ſup. ver. bannlant.

Forma verò monitorij ſecundum ſty lum Romanę curię, et citationem, quibus deuenietur ad ſententiam condemnatoriam, fulminandam contra reum non comparentem.

7 Antonius Lambert. Epiſcopus
Tiburtinus, ſeu Ioannes de Arago
nia Vicarius Generalis Reueren-
diſſimi Epiſcopi.... c Tibi Do-
mino Franciſco de Vbaldis Peru-
ſino, vel de tali loco, ex aduerſo
principali authoritate noſtri offi-
cij; nec non ad inſtantiã Reueren
di D....procuratoris fiſcalis teno
re præſentium pręcipimus, & ex-
preſsè mandamus, quatenus infra
tres Dies proximos futuros, d ab
executione præſentium cõputan-
dos: cuius Primus dies ꝓ primo.
Secũdus, pro ſecũdo. Tertius, pro
tertio, & peremptorio termino ti-
bi aſſignatur, e ſub pęna confeſſa
torum criminũ, & delictorum, de
quibus imputaris, & degradatio-
nis, vel ſuſpenſionis, &c. & bono
rum omnium quorũcumq; vbiq;
locorũ exiſtentium confiſcationis,
nec nõ priuationis beneficiorum
Eccleſiaſticorum (ſi quæ habet ip-
ſe clericus ſecularis, ſed ſi eſſet re-
gularis ſub pęna priuationis digni
tatis, ſi quam habet, & priuatio-
nis vocis actiuæ, & paſſiuæ, vel a-
liarum pœnarum, quæ infligi aſ-
ſolent in eius religione) debeas co-
ram nobis, ſeu D.... noſtro Vica
rio, vel delegato Cõmiſſario f per
ſonaliter per te ipſum comparuiſ-
ſe, g & te præſentaſſe ad te ipſum
excuſandum, exculpandum, & de
fendendum ab infraſcriptis crimi
nibus, & exceſſibus per te cõmiſ-
ſis, & patratis, h & ſignanter ſu-
per eo, quòd cum aliàs de anno....
menſe.... i. & hic inſeratur tota
ad verbum facti criminoſi (quod
factum prætenditur ſeries) cum
omnibus circunſtantijs ſuis, locis,
temporibus, & alijs qualitatibus,
ſeu accidẽtib. alicuius momẽti.) i

His ergo peractis, in fugam te
dediſti, pœnas propterea in dictis
legibus pœnalibus, ac canonibus
ſummorumque pontificum atq;
conciliorum decretis impoſitas,
& inflictas temerè, & damnabili-
ter incurrendo, Rebuſq; alijs, &c.
Alioquin, &c. k volumus autem
præſens noſtrum monitorium ti-
bi perſonaliter, ſi perſona tua com
mode haberi poterit (& ſi neceſ-
ſariò non requiratur, quod prius
conſtet de facta perquiſitione di-
ctæ perſonæ citandæ) l ſin au-
tem domi tuæ ſolitæ habitatio-
nis, m quatenus illã habeas in hac
ciuitate, & ad valuas curię noſtrę:
alias ad valuas dictæ curiæ dimiſ-
ſis illius copijs affixis præſentari,

& in-

c Ecce nomen, & officiũ iudicis, Clar. in practi. §. fin. q. 31. ver. per D. N. Præt.

d c. olim, & c. fin. ext. de reſcript. Vitalinus, in tract. de maleſ. in Rub. de citatione num. 22. & 25. & nu. 11

e Foller. in ſua pract. crimi. eos verò aliter citari faciat, nu. 5. 22. & 40. Vitalinus vbi ſup. nu. 11.

f Vt ſciat vbi comparere teneatur, Foller. vbi ſup. nu. 4. Clar. vbi ſupra.

g Foller. vbi ſup. nu. 8.

h Clar. vbi ſupra q. 21. ver. quæro modo.

i Clar. vbi ſupra q. 31. ver. quod de anno.

k Foller. in dict. ver. eos &c. nu. 3. Vitalinus vbi ſup. num. 3.

l Foller. vbi ſup. nu. 28. Clar. vbi ſupra, q. 31. ver. ſed nũquid.

m Chart. de execu. ſent. c. fin. num. 182.

a Clar. vbi ſupra q. 31. ver. dictum eſt.

b Vitalinus in tract. de maleſ. in rubri. de citat. nu. 3.

c Foller. in ſua pract. in ver. fiat relatio nuncij.

d Vitalinus vbi ſup. nume. 27.

& intimari (ſi tamen dicta citatio ſecundum ſtylum curię fuiſſet intimanda) a illudque monitorium ſic exequutum ita te arctare & afficere, ac ſi perſonaliter, & magis legitimè exequutum foret, certificantes nihilominus te, quòd ſi in dicto termino non comparueris: Nos, ſiue officiales noſtri ſeruatis quatuor terminis, in ſimi libus ſeruari ſolitis iuxta ſtylũ curiæ noſtræ, ad declarationem incurſus pęnarum prædictarum, illarumq; legitimam executionem contra te procedemus ſiue procedetur, cõtumacia, & abſentia tua, ac alijs in contrarium forſan facientibus, non obſtãtibus quibuſcumque: b & ſi hæc comminatio, non ſit neceſſaria. In quorũ, &c. Datum in Palatio, aut monaſterio noſtræ ſolitæ reſidentiæ, & in ciuitate..... Die.... menſis..... anni.... D.... D... Cõmiſſarij, aut talis Epiſcopus, ſeu Vicarius Generalis....

Locus ſigilli.

D..... Actuarius, vel talis Actuarius, ſeu notarius.

Formato igitur tali pacto monitorio, illoque exequuto, & in actis reproductis modo, & forma ſupradicta cum fide in ſcriptis redacta per curſorem, ſeu mandatariũ in calce, ſeu à tergo eiuſdem monitorij annotata (cum relatio nuncij, ſeu berruarij ſit de ſubſtantia citationis, quæ in actis ad verbum deſcribenda erit) c lapſoque dicto termino trium dierum in dicto monitorio aſſignato, qui incipit currere à die exequutionis excluſiuè, d citatur deinde Reus infraſcriptis modis, videlicet: Reuerendiſſimo Epiſcopo.... vel Reuerẽdiſs. Vicario Generali.... vel Reuerendis D.... & D.... Cõmiſſarijs imperantibus citetur D.... ex aduerſo principalis ad docendũ ſe paruiſſe monitorio pęnali contra eundem formato, exequuto, & in actis legitimè reproducto, ac ad dicendum contra primum pro prima dilatione ad primum diem inſtante fiſco, &c.

D..... Notarius.

Facta verò relatione comparens ipſe fiſcalis accuſabit contumaciam citati, & non comparentis, & inſtabit mandari, citari, ſecundo pro ſecunda, & ſic deſcribatur in actis huiuſmodi fiſcalis cõparitio, & inſtantia, videlicet.

Facta relatione comparuit ſubſtitutus fiſcalis, aut procurator fiſcalis, & accuſauit contumaciam D.... non comparentis, & inſtitit citari ſecundò pro ſecunda.

Forma verò citationis ſecundæ.

Die.... menſis.... Anni....

Citetur D.... ad docendum &c. vt ſupra ſecundo pro ſecunda dilatione ad primam diem, &c. dicto inſtãte fiſco.

D..... Notarius.

Facta relatione comparuit, & tertio fiſcalis, & obtinuit dictum D.... citari tertio.

Die.... menſis.... Anni....

Citetur, D...... ad docendum, &c. tertio pro tertia dilatione ad primam diem inſtante fiſco.

D..... Notarius.

Facta relatione fiſcalis obtinuit quartò citari dictum D..... pro quarta, & ſuper abundanti.

Die.... menſis.... Annni....

Citetur D.... ad dicendum, & quartum pro quarta, & ſuper abundanti dilatione ad primam diem, inſtante fiſco.

D..... Notarius.

Facta

9 Facta relatione fiſcalis obtinuit citari dictum D....... ad ſententiam.

Die...... menſis...... Anni.....

Citetur D... ex aduerſo principalis ad videndum deferri iuramentum in ſupplementum plenę probationis, quatenus opus ſit, ad concludendum concludique videndum, & audiẽdum ſententiam diffinitiuam, & loco ſententiæ ad vidẽdum declarari ſe incidere in pęnas in monitorio cõtra eũ formato exequuto, & in actis legitimè reproducto contentis, & pro præmiſſorũ exequutione mãdatum quodcumque deſuper neceſſarium & opportunum decerni, & relaxari ad primam diem inſtante fiſco.

D..... Notarius.

Facta relatione comparet fiſcalis, accuſatque contumaciam D..... & obtinuit declarari, vt ſupra, & Iudex feret ſententiam declaratoriam incurſus pęnarum prędictarum, cuius ſententiæ formam elicient Commiſſarij ex formæ ſententiæ productæ ſuperius mutatis paucis mutandis, vide ibi latius.

ſup. in ca. 4. nu. 3.

His peractis ipſi Commiſſarij debebunt procedere ad bannitionem dicti contumacis tali forma verborum vtendo, videlicet.

Tenor Banni.

D'ordine del Reuerendiſſimo Signore etc.... Veſcouo, ò Vicario etc. ſi deduce a notitia di tutti, qualmente hauendo D.... habitante etc. del preſente anno....nel meſe.... commeſſo un... in caſa, ò in perſona di... & inferatur tota facti ſeu prętenſi criminis 10 ſeries, *come appare per gl'atti, etc. et eſſendoſi perciò reſo contumace, non curandoſi comparire ſecondo le citationi fattegli, però ſi mette in bando, in pena della galera, ò altra pena etc. ſi prohibiſce, che neſſuno debba ricettarlo, ne dargli conſiglio, aiuto, ne fauore, ſotto le medeſme pene, et in ſubſidio della ſcomunica ipſo fatto da incorrerſi da lui, dandogli ad eſſo D.... et à ſudetti, giorni... per lo primo monitorio, et giorni.... per lo ſecondo, et giorni... per lo terzo, et inſieme ſe gl'aſſegna l'iſteſſo termine all'iſteſſo D..... à cõparire a difenderſi dal detto bãdo, altrimente etc.* In quorum &c. Datum &c. die.... menſis.... anni...

D..... Notarius.

Dicta die...

Exequutum dictum bannum, per D.... Publicum præconem curiæ Epiſcopalis, vt retulit.

De mãdato &c. intimetur D.... qualiter fuit in banno poſitus, & eidem terminus aſſignatus dierum....ad comparendum, & ſe tuendum &c. in quorum &c. datum &c.

Dicta die.....

Intimatum domi eiuſdem D... cum dimiſſione intimationis in forma per D....publicum mandatarium Curię Epiſcopalis, prout retulit mihi Actuario, ſeu Notario cauſę.

Die....

Commiſſio citationis ad ſententiã.

De mãdato &c. citetur &c. D.... Reus, quatenus infra dies....corã Reuerendiſs. Vicario &c. Vel Cõ- 11 miſſarijs compareat ad audiendã ſententiã ſuper inquiſitione contra eum formata tenoris, prout in illa, & poſtea quandocunque ſingulis dieb. & horis, &c. Ideo &c. aliàs &c. in quorum &c. datum &c. executa &c.

Et ſciẽdum quod ad maiorem cau-

cautelam retulimus formam huius citationis ad ſententiam; vt ſciant Commiſſarij, vel ordinarius, quomodo formari poſſit. & ſi Doctores teneant illam poſt bãnum promulgatum neceſſariam non eſſe,[a] nihilominus in hoc ſeruanda erit regionis conſuetudo, & praxis. ſi qua eſt: vt non erretur.[b]

a Chart. de execut. ſententiæ c. 1. nu. 430.
b Clar. in pract. §. fi. q. 44. verſi. Itē quęro. Chart. vbi ſup. in verſ. ſubdit tamen.

Iudex ordinarius, vel Commiſſarij, quid facient capto bandito, & qua forma ad eius recognitionem procedent.

SVMMARIVM.

1 *Contra bãnitos captos quando exequutio fiet.*
2 *In banniti capti recognitione facienda per Commiſſarios quæ erũt obſeruanda, vt ritè omnia procedant.*
3 *Commiſſarij in proceſſu informatiuo compilando errantes in nomine, coguomine &c. ipſius Rei, quid facient pro correctione errorisipſorum.*
4 *Ex inordinatè actis non poterit aliquid ordinatè proficiſci.*
5 *Commiſſarij quid præmittere debeant bannitorum iam carceratorum examini.*
6 *Forma constituti Rei banniti cũ recognitione ipſius aſſignatur, & omnium interrogationum faciendarum ipſi.*
7 *Commiſſarij quomodo manifeſtabunt ipſi Reo bannito carcerato bannum, & ſentẽtiam contra eundem promulgatam, & huiuſmodi manifeſtatio in actis qualiter deſcribenda erit.*
8 *Poſt dictam recognitionem factam, & legitimam appellatam, à Commiſſarijs, de quibus alijs ipſe Reus conſtitutus erit interrogandus.*
9 *Commiſſarij poſt dictam interrogationem quid facient.*

CAP. XXVI.

VT omnia ſcitu digniſſima breuiter tradamus pro inſtructione Commiſſariorum, hoc tãtum ſupereſſe videbatur, ſcilicet, vt eis aliquã normam deſcriberemus, qua obſeruata meritorie exequi poſſent proprium munus. Nam ſæpe accidere aſſolet, quòd poſiti in banno etiam condemnati capiuntur
1 à miniſtris Iuſtitiæ, & obtutibus Commiſſariorum, vel iudicũ ordinariorum præſentantur: meritò ergo hic ſermo erit habendus de modo procedendi contra huiuſmodi bannitos, iam carceri mancipatos. Nam primo ſciendum erit, quòd ſi huiuſmodi banniti capti fuerint intra, vel poſt annũ huiuſmodi condemnationis, non ſtatim erit ad executionem ſententiæ contra eoſdem procedẽdum, niſi priùs nouo proceſſu formato ſuper recognitione perſonę illius: adhoc vt antè executionem conſtet eum eſſe, qui in banno, & ſententia deſcriptus eſt.[c] Recognitio autem huiuſmodi fit in primis per propriam ipſius condemnati confeſſionem, quia is conſtituitur coram iudice ſine aliqua expreſſione nominis, ſed benè à notario, ſeu actuario eius ſic conſtituti ſtatura, effigies, barba, veſti-
2 menta, & aliæ (ſi quæ ſunt demonſtrationes) deſcribantur in principio examinis. Secundò ipſis Cõmiſſarijs erit eoſdem bannitos interrogare de eorum nomine ſigillatim, cognomine, pronomine, parentibus, patria, exercitio, & alijs

c Chart. de execu. ſent. capto banbito. c. 2. in princ.

aliis qualitatib., ſi quæ aliȩ in pro
ceſſu, banno, & ſententia condem
natoria: circa ipſius banniti con-
ſtituti perſonam expreſsȩ, & ſpe-
cificatæ fuerint vnico, vel pluribꝰ
interrogatorijs: quod melius eſt:
& recepta reſponſione poſtmo-
dum ipſe bannitus interrogan-
dus erit: an in loco, vnde dicit ſe
eſſe oriundum, reperiatur aliquis
alius eiuſdem nominis, cognomi-
nis, prænominis, parẽtum, & qua
litatum: & ſi dixerit quod non re-
periatur alius eiuſdem nominis,
cognominis &c. tunc ipſi Com-
miſſarij exhibebunt ſibi bannũ,
ſiue ſententiam, in qua fuerat cõ-
demnatus; & per notarium ad cla
ram eiuſdem banniti intelligen-
tiam legatur, & vulgarizetur.
Quibus omnibus ritè peractis,
interrogabitur demum ipſe ban-
nitus: An ipſe ſit ille met re, cor-
pore, & ſubſtantia, qui in dicta
ſententia, vel banno deſcriptus,
& nominatus eſt, & qui de deli-
cto in eo contento inculpatus exi
ſtit: & ſi dixerit quod ſic: tunc per
fectè & legitimè dicetur facta ta-
lis banniti & condemnati perſo-
næ recognitio. a Et hæc quidem
recognitio tunc multò magis ne-
ceſſaria eſt, ſi quando formata fuit
inquiſitio, ignorabatur nomẽ de-
linquentis, & deſcriptus fuiſſet
per ſigna, nempe per ſtaturam,
habitationem, veſtimenta, & aliàs
circumſtantias, vel per literam N.
& proceſſum fuiſſet ad condem-
nationem, de qua ſupra latius.
3 Tertio Commiſſarij animaduer-
tant, quod ſi in ſententia, & in
proceſſu informatiuo errаſſent in
nomine, cognomine, patria, vel in
aliqua alia demonſtratione: aut ſi
in loco, in quo condemnatus eſt
ortus, vel domicilium contraxit,
aut deliquit, reperiatur alij eiuſ-
dem nominis, & cognominis: tũc
antequam ad executionem ſen-
tentiæ proceſſerint, accuratiſſimè
inquirẽt de veritate perſonæ Rei,
& ſi repererint ſe erraſſe in per-
ſona carceri mancipata & pro
bannita capta à miniſtris Iuſtitię,
omnino ſtatim corrigere tenebun
tur miniſtrorum ſuorum erro-
rem, & liberabunt illum, plenè
cõſtito ſibi de innocentia ipſius,
qui fuerat ſic carceratus loco ban-
niti carcerandi: prout docuit in ſi-
mili Innocentius III. Papa b di-
cens, *Si circa Nouarienſem Epi-
ſcopum debitum inquiſitionis or-
dinem obſeruaſtis: diſcretionem
veſtram in domino cõmendamus,
ſi verò qualibet occaſione præter
miſiſtis, eũdem adhuc ipſum tem-
pore opportuno volumus obſerua-
ri, ne indè naſcantur iniuriæ, vn-
de iura naſcuntur. Ideoque man-
damus, quatenus ad conſcientiæ
veſtræ iudicium recurrentes: ſi
contra præſcriptum ordinem tam-
quam homines exceſſiſtis, non pu-
deat vos errorem veſtrum corri-
gere, qui poſiti eſtis, vt aliorum
corrigatis errores: quoniam apud
iudicem diſtrictum, in qua men-
ſura menſi fueritis, remetietur vo
bis: Ita uidelicet, vt inueniatis
occaſionem aliquam congruentẽ:
per quàm nè veſtra vileſcat au-
ctoritas, quanto cautius, & pru-
dentius poteritis, ſuperſedeatis ad
præſens: Quoniam ex his, quæ in
ordinatè ſunt acta, non poteſt or-*
4 *dinabiliter agi*: hæc ibi. Quar-
tò Commiſſarij ſciant, quod eo-
rum erit (vt communiter practici
criminaliſtæ faciunt) antequam
5 ad aliquod interrogatoriũ deue-
nerint cum tali bannito, & con-
dẽnato, aſſolent poſt deſcriptam
à notario eius perſonam: (vt ſu-
pra diximus) ſolemnem prote-
ſtationem

a Char. vbi ſup. a. nu. 4. uſq. ad nu. 15.

b in c. qualiter & qñ. el primo, & ibi per Doct. extra de accuſat.

ſtationem in ipſo conſtituto deſcribendam fore à notario præcipere, dicēdo; quod per ſubſequentes interrogationes faciendas, & reſponſiones à condemnato ipſo conſtituto dandas, vel alium quēcumque actum, non intendant aliquo modo præiudicare ſententiæ condemnatoriç prius contra ipſum latç, & iuribus inde fiſco competentibus iuxta formam infra referendam.

Forma conſtituti cum recognitione banniti, & condemnati.

Die... menſis... anni...

D.... conſtitutus perſonaliter in carceribus monaſterijs.... vel Palatij Epiſcopatus, vel in... coram Reuerendis D... & D... Commiſſarijs, vel Domino... Epiſcopo.... &c. & me D.... 6 cauſæ actuario ſeu notario aſſiſtente D...... Procuratore fiſcali (ſi interſit), Quidam homo ſtaturæ... ætatis annorum..... prout ex aſpectu dignoſci poterat, cum barba tonſa, vel coloris.... habens cicatricem (ſi habuerit, vel aliud ſignum) in facie, vel brachio, indutus veſte..... caligis panni coloris...... pileo in capite feldri...., Qui delato ſibi iuramento tali forma: vt iurarēt ſe dicturum meram, & plenam veritatem, tanquam principalem quoad ſe, & teſtem quo ad alios, de his, de quibus ipſe erit interrogandus, & quicquid inde ſciret, præmiſſa prius per Reuerendos Commiſſarios proteſtatione, quòd non intendant per quamcumque interrogationem à ſe faciendam, vel per reſponſionem à dicto conſtituto dandam, aut per quemcumque alium actum deſuper adhibendum, ſententijs contra dictum conſtitutū latis, iuribusque fiſco quomodolibet competentibus præiudiciū aliquod inferre: de quo ſolemniter, & expreſsè, ac omni meliori modo proteſtati fuerunt, & proteſtantur, hancque proteſtationē, ſemper & quandocumque, & in quolibet actu ex nunc, prout ex tunc, repetunt, & pro repetitā haberi volunt, & intendunt. Ita etiam inſtante dicto fiſcali. Ad opportunas interrogationes ipſorū Reuerendorū Commiſſariorum ipſe D... conſtitutus dixit, & depoſuit, vt infra videlicet.

Interrogatus, *come eſſo conſtituto ſi chiami, & habbia cognome, & ſe hà altro ſopranome.* Reſpon.

Interrogatus, *come ſi chiama voſtro padre, madre, ſorelle, fratelli, et qual è la voſtra arte?* Reſ.

Interrogatus, *doue ſete nato, & in qual contrata, et appreſſo à quali perſone?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe nel ſuo paeſe vi ſia alcuno, che habbia l'iſteſſo nome che hà eſſo deponente.* Reſp.

Interrogatus, *come, quando, et in compagnia di chi era, quando fu preſo prigione, et perche, et ſe lo può imaginarſi.* Reſpon.

His generalibus interrogationibus præmiſſis, ſtatim Commiſſarij mandent Actuario deſcribi in actis ſubſequentia, videlicet.

7 Tunc Reuerendi Commiſſarij mandauerunt per me actuarium ad omnē bonum effectū, & finē exhiberi, legi, & vulgari ſermone exponi ipſi D.... conſtituto ad claram eiuſdem intelligentiam quandam ſententiam exilij, deportationis in inſulam, confiſcationis bonorum, excōcationis, vel alterius pœnç, contentæ in ipſa ſententia lata contra ipſum conſtitutum per Reuerendum D.... Iudicem delegatum, vel per Vicarium generalem Epiſcopi...

di . . . ſub die . . . . menſis . . . . . anni. . . . per manum notarij . . . prout in proceſſu contra ipſum compilato ſub folio . . . Qua ſibi lecta per me D. . . . Notarium, & vulgari ſermone expoſita de verbo ad verbum, prout iacet in litera, alta, & intelligibili voce, & per ipſum D . . . . conſtitutum bene audita, & intellecta (vt aſſeruit) fuit ſtatim, Interrogatus à Reuerendis Commiſſarijs ipſe D . . . . conſtitutus, *s'eſſo cõſtituto è quello iſteſſo D . . . . figliuolo di . . . . fratello di . . . . . .* re, & corpore, & ſubſtantia, *delquale eſpreſſamente parla la ſententia già letta, & quello iſteſſo, che in eſſa ſi troua condennato per hauer fatto . . . . . & condennato alla pena di . . .* Reſpon.

Interrogatus, *ſe nella fameglia, & caſata di . . . è altro che ſi chiami di nome . . . .* Reſpon. *Signor non c'è altro, che habbia il nome, che hò io.*

Tunc Reuerendi Commiſſarij huiuſmodi recognitionem ipſius D . . . . conſtituti acceptauerunt, illamque fuiſſe, fore, & eſſe ritè, & legitimè factam, ac ſententiam prædictam, & ſuis loco, & tempore pronunciauerunt exequendam.

Et ſciant Reuerendi Commiſſarij, quòd aſſolent nonnulli Iudices hoc decretum adhibere poſt acceptam reſpõſionem, cùm nullus alius reperitur: attamen ſi fiat, bonum eſſet, ſed ſi non fieret, non ideo proceſſus recognitionis corrueret.

8 Interrogatus denuo ipſe D . . . conſtitutus, *ſe eſſo ſia ſtato mai proceſſato, ò citato, ò bãdito, ò condennato dalla Giuſtitia, & doue.* Reſpon. *Io mai fui proceſſato etc. ch'io habbia ſaputo.*

Et monitus denuo blandè à Reuerendis Commiſſarijs, vt benè aduertat, quia apertè Curię cõſtat, quòd ipſe D. . . fuerit proceſſatus, inquiſitus, & condemnatus pro ſupra recenſitis delictis; & abſque dubio pluſquam veriſimile eſt, ꝙ ipſe D . . . . de prædictis notitiam habuerit, & habeat. Reſpon. *Io non sò niente di quanto le P. V. R. hora me interrogano, & dicono.*

Tunc Reuerendi Commiſſarij ad conuincendum ipſum D . . . conſtitutum de mendacio, ac ad
9 omnem alium meliorem finem, & effectum; Secundo exhibuerunt eidem D . . . conſtituto ſententiam eandem, & mandauerunt denuo illam per me D . . . . Actuarium relegi, & vulgari ſermone exponi à principio vſque ad finem. Dicimus denuo præſentandam fore ſententiam condemnatoriam ipſi Reo bannito. Quoniam licèt ſciamus ſemel ipſam oſtendi, & coram ipſo legi ſufficere: tamen hæc reiteratio oſtenſionis poterit ipſum Reum trahere ad maiorem trepidationem, confuſionem, ac per conſequens ad confeſſionem criminis, vel ſaltem ad aliqua ſigna exteriora, quibus ipſi Commiſſarij poſſent trahi ad credulitatẽ & veritatem criminis deducti in iudicium contra ipſum conſtitutum ac bannitum.

Quid faciendum ſit Commiſſarijs, ſi Reus de quo agitur, negauerit eſſe illum deſcriptum in banno, ſeu in ſententia condemnatoria.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij, vel Iudices ordinarij quomodo procedent contra bannitos carceratos, negantes ſe eſſe illos, qui in banno, & ſententia reperiuntur deſcripti.*

2 *Commiſſarij quid deſcribi facient ab Actuario, poſtquam dictus bannitus negauerit ſe eſſe illum, de quo in dicto banno ſermo habetur.*

3 *Teſtis adductus ad recognoſcendam perſonam banniti, de quibus interrogabitur: & quomodo deſcribentur huiuſmodi interrogationes, & illius depoſitio, & Rei verba.*

4 *Commiſſarij quid facient, ſi Reus bannitus adhuc perſiſtat in negatiua, non obſtante multiplici affirmatiua aſſertione teſtiũ adductorum ad recognoſcẽdum Reum.*

5 *Forma decreti indulti Reo termini ad ſe tuendum, & ipſius intimationis factæ Reo relationis, traditur.*

6 *Commiſſarij quid facient, ſi Reus bannitus carceri mancipatus, & habitus pro bannito legitimè, probauerit ſe non eſſe illum deſcriptum in banno. Et quid ſi ipſe carceratus defecerit in probando ſe non eſſe illum poſitum in banno.*

7 *Commiſſarij quomodo procedent contra bannitum, qui pluribus nominibus vocari ſe feciſſet, et quomodo, & de quibus interrogabunt.*

8 *Commiſſarij poſt examen dictorum bannitorum, quæ neceſſariò ponderabunt, & obſeruabunt, & de quibus ſecundò eundem Reum interrogabunt.*

9 *Reo adhuc in negatiua perſiſtente, quid facient Commiſſarij.*

10 *Ad exequutionem ſententiæ procedent Commiſſarij, ſi Reus bannitus faſſus fuerit ſe eſſe illum, de quo fit ſermo in banno, licèt expreſſè non confiteretur ſe illa, de quibus fuerat inquiſitus, perpetraſſe, & quare. Sed quid facient Commiſſarij, ſi reus in tortura ſemper perſeuerauerit in negatiua.*

CAP. XXVII.

1 SCIANT RR. Commiſſarij, vel Iudices ordinarij, quòd ſi bannitus, & condemnatus negauerit ſe eſſe illum, de quo fit mentio in banno, & ſententia cõdemnatoria: tunc ipſis procedendum erit contra eoſdẽ infraſcripta forma, videlicet: Nam primò ponderandum erit eis, an adſint teſtes, qui illũ poſſint recognoſcere pro tali, ac per conſequens ipſum conuincere, quòd ſit ipſemet in ſententia, & banno dictis, nominatus, & de crimine in eis contento inculpatus. a Nam ſciant, quòd non ſufficiat, ſi teſtes ſolùm dixerint, quòd ipſe conſtitutus vocetur.... niſi etiam dixerint, quòd ſit ille, de quo mentio fit in ſententia. Animaduertant ſecundò Commiſſarij, quòd huiuſmodi recognitio erit facienda tali pacto, nẽpe ponendo ipſum Reum recognoſcendum inter duos, tres, aut quatuor alios homines, vt poſſit euitari omnis fraus & occaſio falſum deponendi, quibus ponderatis, ſtatim interrogabunt denuo ipſum Reum bannitum tali, vel ſimili forma verborum, & eius

a Chart. de execut. ſententiæ, c. 2. num. 34.

& eius interrogatio, & reſponſio ita deſcribatur.

Interrogatus & monitus D.... ſub vi eiuſdem iuramenti ſibi in principio examinis ſui exhibiti; *che vogli hoggi mai dire la verità, qual ſin qui hà negata contra ogni ragione, & ſenza ſua vtilità: auenga che non ci manchino teſtimonij degni di fede, dalli quali ſarete reconoſciuto per D..... & negheranno, che voi vi chiamiate D.... come uoi falſamente hauete propoſto, anzi affermerãno di propria ſcientia, che uoi ſete l'iſteſſo, del quale ſi parla nel banno, & ſententia condennatoria*. Reſpondit, *io ui dico, che non sõ altrimente queſto D..... che ſtà ſcritto in queſto bando, & ſententia hora lettami: nè ſi trouerà mai che io ſia altro che D.... come hò detto, & mi uergognarei mutarmi il nome*.

Tunc Reuerendi Commiſſarij ad conuincendum ipſum de mendacio, & ad diſponendum ipſum
2 ad ueritatem fatẽdam, ac ad omnem aliũ meliorem finem & effectum, mandauerunt ad locũ examinis adduci tres alios, qui magis ſimiles ętate, ſtatura, & effigie ipſi D..... conſtituto reperiri poterant. Quibus adductis mandauerunt eoſdem in ordine poni, & inter illos poni etiam ipſum D..... conſtitutum: & ad illorum faciem ſucceſſiuè mandauerunt vocari D..... Qui ad faciem prædictorum adductus: & ſibi iuramento
3 de veritate dicenda delato; prout tactis &c. iurauit; fuit per ipſos Reuerendos Commiſſarios Interrogatus de infraſcriptis, & primo fuit

Interrogatus, *ſe eſſo D.... habbia conoſciuto, & conoſchi D....* Reſpon.

Interrogatus *come, & da quanto tempo in quà, l'habbia conoſciuto*. Reſpon.

Interrogatus, *ſe sà, ò habbia inteſo dire, che detto D... habbia fatto qualche maleficio*. Reſpon.

Interrog. *come sà che detto D... habbia fatto tal maleficio hora nominato da lui, & da chi altro habbia ciò inteſo, & in preſenza di chi, & quando*. Reſpondit.

Interrogatus, *ſe hora vedeſte detto D.... lo conoſcerete?* Reſpon.

Et Reuerẽdis Commiſſarijs ſibi dicentibus, *horsù riſguarda benè tutti queſti quattro qui preſenti, quali hora vi ſi moſtrano: & dite la verità, ſe fra queſti quattro ci è D.... del quale ſete ſtato interrogato hora, & del quale ſi è detto anco da voi hora che ha fatto .....* Reſpondit: *Reuerendi Padri, Io hò veduto beniſſimo queſti quattro giouani, che ſtanno qui per fila, & vi dico che fra loro ci è quel D.... del quale adeſſo mi hauete dimandato, & del quale ſi diceua che haueua fatto ....*

Et Reuerendis Commiſſarijs ſubdentibus, vt ipſe D.... adductus in teſtẽ dicat, & aſſignet quisnam ex dictis quatuor Clericis, ſecularib. aut regularibus, ſeu alijs, de quibus agitur, ſit ille D... (de quo queritur) & illum manu ſua tangat intrepidè: Ipſe D.... vocatus in teſtem mouẽs ſe de loco ad locum manu tangens dictũ D..... Reum terciũ in ordine poſitum reſpõdit; *Reuerendi Padri, ò Signori, queſto qui, ch'è terzo in queſta fila d'huomini in mia preſenza poſti, è quello D.... del quale mi hauete dimandato, & io vi hò riſpoſto di ſopra ....*

Et ſi dictus D.... Reus tacuerit, benè, ſin aliter reſponderit illum errare, tũc omnia verba pro-

leta ab ipſo reo, & a dicto teſte in contrarium omnino deſcribantur tali pacto, videlicet.

Signori Reuerendi, Coſtui non sò chi ſia, non lo conoſco, nè può coconoſcermi, ne sò quello che lui dice, perche mai mi chiamai D.... come lui dice: ma ſi ben mi chiamo D.... come vi hò detto di ſoprà, & non ſon ſtato mai nel monaſterio, ò ittà, ò Chieſa .... come lui dice. Replicãte verò dicto D... in teſtem vocato, & dicente. *Reuerendi Padri Commiſſarij, ò Signori, io vi replico che queſto huomo non ſi chiama altrimente D... come ſi fà chiamare hora, ma ſi ben il ſuo proprio & vero nome è D.... & per tale lo riconoſco beniſſimo.*

4 Et cùm vterq; perſiſteret in ſuo dicto, dicti Reuerendi Commiſſarij dimiſerunt dictum D... vallatum in teſtem: & ſucceſſiuè procedentes ad magis conuincendum dictum D.... Reum conſtitutum de mendacio; & ad magis diſponendum eundem Reum ad ueritatem fatendam, & ad omnem alium meliorem finem, & effectum, mandarũt adduci D...

Qui adductus, & delato ſibi iuramento veritatis dicendæ, iuxta formam ſuperius ſępe repetitam, & poſtquam iuraſſet, fuit per Reuerendos Commiſſarios

Interrogatus forma ſupra recenſita in confrontatione alterius teſtis; & ita fiet cum omnibus vocandis in teſtes dictæ recognitionis ſupradicti banniti, contra quẽ lata fuit ſententia ipſo contumace perſiſtente.

Et denique ſciãt Commiſſarij, quod ſi adhuc Reus perſiſteret in ſua negatiua, tunc Commiſſarij ipſi huiuſmodi forma verborũ vti poterunt, videlicet: *à D.... come è poſſibile, che non ti vergoni di voler negare quello, che tanti teſtimonij degni di fede in tua preſentia hanno teſtificato dicendo chè uoi vi chiamate D.... & quell'iſteſſo, che è ſcritto nella ſentenza, & banno: onde chiaramente conſta che voi ſete quello iſteſſo D.... & non ſete D.... che voi falſamente diceuate chiamarui. Horsù ricordateui del timor di Dio, & fuggite di più replicar lo ſpergiuro.* Reſpondit.

Interrogatus, *qual è la cagione, che voi vogliate dire, che tanti honorati teſtimonij dicano il falſo dicendo, che uoi ui chiamate D.... & non D....* Reſpon. *chè sò io, perche ciò dicano coſtoro.*

Tunc Reuerendi Commiſſarij interrogantes, & monentes ipſum D... Reum dixerunt ei: *fratello hoggi mai laſcia queſta tuà oſtinatione, & tante buggie, almeno hora, che ti vedi conuinto da tanti teſtimonij, & che non puoi negare chiamarti D.... & non D.... come hauete ſin qui detto: auenga che ſe ben voi negarete queſta verità già prouata, noi gia ti labbiamo per conuinto, & poſſiamo con gran ragione conforme alla giuſticia eſſeguir cõtra dite la ſentenza già data.* Reſpondit, *ſe le PP. VV. Reuerende mi hanno per conuinto: io non sò che dirmi.*

Io sò che non poſſo eſſer conuinto di quel, che ne ſono innocente, ma vidimando le mie difeſe, perche concedendomi le PP. voſtre molto Reuerende (come vuol la giuſtitia) vi farò toccar con mani ch'io mi chiamo D.... & non D.... come gli teſtimonij hanno depoſto.

Tunc Reuerendi Commiſſarij audita defenſionis indulgendę petitione ipſius D.... Rei conſtituti &

5 ni & acceptata tanquam iuri diuino, naturali, pontificio, & imperatorio, conformi, mandauerunt dicto D.... concedi terminum dierum.... ad producenda quæcunque ſibi videantur in iudicium poſſe afferre, & probare in ſui defenſionem, prout præſenti decreto indulgent dictũ terminum dierum... pro dicta cauſa. Datum....

Die...... menſis...... Anni......

D...... Abbas } *Commiſſarij.*
D...... Prior }

D...... Actuarius.

Et dictum decretum fuit intimatum die.... menſis.... anni.... per me infraſcriptum actuarium (vel D.... Berruarium curiæ epiſcopalis; & eius intimationem mihi actuario retuliſſet) in fidem veritatis manu propria me ſubſcripſi.

D.... Actuarius.

Et ſciant ipſi Reuerendi Commiſſarij, quòd ſi dictus Bannitus probauerit ſe non eſſe illum de quo in banno & ſententia habetur ſermo: ceſſabit iudicium contra ipſum, & incipiet contra te-
6 ſtes, qui falſum depoſuiſſe indè conuincentur modo, & forma, quæ colligitur, quam facillimè ex deductis in præſenti opuſculo: nam tunc citandi erunt ad probandum, ſe eſſe immunes à crimine falſi, & ad obijciendum contra producta in fauorem Rei, contra quem depoſuerant: aliàs omnino ſciant ſe de falſi crimine puniendos fore. Sed ſi ipſe Bannitus, & condemnatus adhuc perſeuerabit negando ſe eſſe illum, de quo ſcriptum reperitur in banno, & ſententia, & infra ſe defendendi terminum ſibi indultum & eorum depoſitionis: ita quod adhuc remaneat in actis conuinnihil probauerit in ſui exonerationem, & in repulſionem teſtiũ, ctus ſe eſſe illum, qui deſcriptus reperitur in dicto banno, & ſententia; Tunc ipſis Commiſſarijs fas erit ipſam ſententiam executioni demandare, nulla confeſſione dicti banniti expectata. a Memores ſint verò Commiſſarij, quod ſi talis bannitus, & condemnatus vocaretur pluribus nominibus,
7 & ſub vno condemnatus ſit: ſufficiet poſtea quod ſub illo eodem nomine ſolum recognitus fuerit. b Attamen ſi talis bannitus, & condemnatis conuinci non poterit: ſcilicet ipſum eſſe illum, de quo expreſsè in banno, & ſentẽtia condenatoria mentio fiat; puta quia non adſunt teſtes, qui illum recognoſcant in numero ſufficientes: adeſt tamen ſaltem vnus, vel alia adſint indicia ex ipſius condemnati depoſitione, vel alias confeſſione etiam extraiudiciali: aut aliundè acquiſita, quòd ille ſit; c tunc ipſi Commiſſarij de iure dictum conſtitutum poterunt torquere (modo & forma ſæpius repetita in ſupra allatis) ſed anteà ipſum examinare pro ipſius confeſſione habenda ſuper identitate perſonæ, & illius recognitione; d Et in tali caſu erit meritò interrogandus accuratiſſimè de infraſcriptis mediante eius iuramento ſibi præſtito ſub hac forma, videlicet.

Die...... menſis...... Anni......

Cùm Contra D...... extitiſſent ſupradicta indicia in actis deducta, quòd ipſe eſſet ipſamet perſona, de qua in banno, & ſententia mentio fuit facta; & adhuc non pertimeſceret perſeuerare in nega-

a Moderni Romani. in titu. de inquiſitione, q. 11. nu. 25

b Bonacoſſ. relatus in dicta q. 11. nume. 25. ver. & ſi pariter.

c Mod. Roma. in tit. de inquiſitione, num. 25. ver. Amplia rurſus.

d Chart. de execut. ſententiæ, c. 2. nu. 32. & ſequenti.

nega-

negatiua ſua: Idcirco Reuerendis Commiſſarijs viſum fuit ipſum denuo conſtituere pro dilucidiori veritate aſſequẽda de crimine præ tenſo contra ipſum. Qui D.... Reus aſtans coram ipſis præſtitit iuramentum de mera veritate dicenda de infraſcriptis; & quicquid inde ſciret, & primo fuit

Interrogatus, *come ſi faccia chiamare, & che nome habbia ſuo padre, auo, madre, fratelli, et ſorelle, & patria, et che cognome, che arte habbiano, et che facultà?* Reſpon.

Interrogatus, *quali ſiano d'eſſo D..... amici, et quali nemici, et perche?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe conobbe D.... et da quanto tempo in qua?* Reſpondit.

Interrogatus, *doue lo conobbe et come hebbe ſua cognitione?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe gl'era amico, ò inimico detto D.... et da che tẽpo in qua gli fù amico, o nemico?* Reſpon.

Interrogatus, *qual fù la cagione della ſua amicitia, ò nemicitia fatta con detto D.....* Reſpondit.

Interrogatus, *queſta ſua amicitia, ò nemicitia con detto D..... era nota ad alcuna altra perſona? et che gli nomini vno per uno.* Reſpon.

Interrogatus, *D.... è ſuo amico, ò nemico, doue hora ſi troua?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe detto D..... hauea nemicitia cõ alcuno, et per che, et da quanto tempo in qua, et come lo sà?* Reſpon.

Interrogatus, *doue hora ſi ritroua detto D..... et ſe è ſano, ò ammalato, et di qual infirmità, et da quanto tempo in quà?* Reſp.

Interrogatus, *come sà eſſo conſtituto, che detto D..... è morto, ò ferito, ò è ſtato baſtonato, et che haueſſe hauuto inimicitia con detti ſopra nominati?* Reſpon.

Interrogatus, *quãdo detto D.... fù ammazzato, ò percoſſo, et da chi, et in che parte del ſuo corpo, in che luogo, et preſenti quali perſone, et quando?* Reſpon.

Interrogatus, *come eſſo conſtituto sà, che detto D..... habbia patito queſto male?* Reſp. *Io l'hò inteſo.*

Interrogatus, *doue l'habbia inteſo, quando, in che luogo, da chi, et in preſenza di quali perſone ciò habbia inteſo, et quante uolte?* Reſpon.

Interrogatus, *con che ſorte d'arme habbia inteſo eſſer ſtato ammazzato, ò ferito detto D..... et da chi, et in preſenza di quali perſone, et per qual cagione?* Reſp.

Interrogatus, *ſe eſſo conſtituto ſappia, che lui ſia imputato d'hauer egli ammazzato, ò ferito, ò percoſſo, ò auelenato D...... et la cagione, perche ſe gli imputi tal maleficio, et ſe ciò habbia inteſo?* Reſpon.

Interrogatus, *ſe eſſo conſtituto sà, che per cagione di detta imputatione egli ſia ſtato citato, bannito, et ſententiato, et da quanto tempo in quà?* Reſpon.

Interrogatus, *da quali perſone, et in qual luogo, et in preſenza di chi ciò habbia inteſo?* Reſpondit.

Interrogatus, *che coſa eſſo diſſe, quando ciò inteſe?* Reſpon.

Interrogatus, *qual fu la cagione, che ſubito lui ciò inteſe, non andaſſe à preſentarſi, come gli comandauano le citationi, monitioni, banni, et la ſententia promulgatagli?* Reſpon.

Hæc

Hæc & alia interrogatoria adhibere poterunt ipſi Reuerendi Commiſſarij, quæ elicere poterũt
8 ex deductis in proceſſu indicijs contra ipſum inquiſitũ, nec non & ex reſponſionibus factis ab ipſo Reo ſuper præcedentibus interrogationibus, ex quibus apertiſſimam ſibi facient viam ad impugnandum proceſſum ipſum, & parandam ſibi facultatem dictum Reum bannitum torquẽdi ad veritatem facti indagãdam; indicijs ergo huiuſmodi elicitis, ponderatis: ſi de iure videbitur Reuerendis Cõmiſſarijs ipſum Reum fore torquẽndum, tunc hac forma verborum poterunt vti poſt prædictas interrogationes factas ſibi, & in ſcriptis redactas, videlicet.

Interrogatus ipſemet D. .... Reus conſtitutus, & monitus à Reuerendis Commiſſarijs, vt ſub vinculo eiuſdem iuramenti caueat ſaltem modò à tot prolatis mendacijs, & ab illis recedendo humiliter fateatur veram facti ſeriem, de quo fuerat iam interrogatus, & adhuc interrogabitur; alias ſciat ſe contra ipſum ſubſidiarios fore alia magis opportuna remedia maximo cum eiuſdem detrimento, & dedecore, & ſic fuit primo Interrogatus, an ſit ipſe D. .... de quo fit mentio in banno, & ſententia. Reſpondit, *fate quel che vi piace: perche io non ſon quello, ma mi chiamo D. ... figlio di ... &c.*

His peractis Commiſſarij tenebuntur dicto D. .... conſtituto, antequam deueniant ad ipſum torquendum ſuper confrontatione, cẽtoris de ipſius perſonæ identitate, indulgere defenſionem modo, & forma, quã eos obſeruare diximus ſupra, loquẽdo de præcedentibus neceſſariò, antequam quis torqueatur, prout latius diximus in cap. 17. præſentis ſecundæ partis per totum: vide ergo ibi.

Decretum torturæ tale erit, videlicet.

Tunc Reuerendi Commiſſarij viſa obſtinatione ipſius D. .... conſtituti, ſtante depoſitione D. ....
9 & eius confrontatione facta cum ipſo conſtituto, qui in eius facie aſſeruit ipſum conſtitutum vocari D. .... & non D. .... prout ipſe conſtitutus aſſeruerat; attentis quamplurimis alijs vrgentibus indicijs reſultãtibus contra eundem ex legitimè deductis in proceſſu, & quòd ex allatis in defenſione dicti D. .... Rei conſtituti non fuiſſent euacuata indicia contra ipſum in proceſſu deducta. Ad habendum igitur ſolummodo confeſſionem ſuper idẽtitate perſonæ ipſius conſtituti: & an ipſe reuera ſit ille D. .... nominatus in dictis banno, & ſententia, cum aliter ab ipſo veritas haberi nõ poſſit, & non alias, nec aliter, vel alio modo, &c. & ſine præiudicio dictæ ſententiæ, & iurium fiſco quomodocumque, & qualitercumque acquiſitorum, & competentium: repetitis ſemper prædictis ſolemnitatibus, de quibus ſupra de verbo ad verbum & iuxta illarum formas, & non alias, &c. mandauerunt ipſum conſtitutum duci ad locum torturæ, ibique ſpoliari, ligari, & funi applicari, & ſurſum à terra eleuari, & iterum ſtuduerunt eum interrogare ſuper eiſdem dictis interrogationibus ei factas in ſuo examine. Animaduerterunt etiã Reuerendi Commiſſarij, quod ſi di-

a Cataris de exec. ſen. ...

b Cha... vbi ſupra.

10 ctus conſtitutus (de quo ſupra) ſic applicatus fuit, & eleuatus, & interrogatus de ſupradictis, & in ſpecie, an ſit ipſemet ille, de quo habetur in dicto banno, & ſententia ſermo, fateatur ſe ipſum eſſe illum; tunc licet non fateatur ſe huiuſmodi crimen (de quo habetur in banno, & ſententia) perpetraſſe a ad dictæ ſententiæ executionem deuenire poterit; ſi verò in tortura perſtiterit in ſua negatiua, ac per conſequens euacuauerit indicia inſurgentia contra eundem ex deductis in proceſſu; erit omnino relaxandus à carceribus, & liberandus, b præſtita tamen prius ſufficiēti cautione de ſe præſentando curiæ totiens, quotiens opus fuerit ipſum citari propter noua indicia, quæ forſan inſurrexerint, & probata fuerint in iudicio contra ipſum: & talis rationabilis mos, & ſtylus curiarum vtriuſque fori inoleuit, & ideo ipſe accuratiſſimè erit ab omnib. Commiſſarijs obſeruandus.

a Chart. de execut. ſententiæ ca. 2. num. 26.

b Chart. vbi ſupra.

Quomodo facienda erit recognitio banniti, & condemnati penitus non habentis linguam, vel ipſam impeditam, vel ſurdi, vel loquentis externo idiomate.

SVMMARIVM.

1 *Commiſſarij quæ omnino obſeruabunt in facienda recognitione banniti, & condemnati, quando ipſe non calleret idoma, quo loquuntur Commiſſarij ac ipſe actuarius, vel ſi ipſi Rei eſſent penitus priuati lingua, vel ipſam haberent impeditam, vel eſſent ſurdi.*

2 *Forma decreti cum eius intimatione de vocando interpretes Reorum mutorum, ſurdorum, vel idiomatis extranei perbreuiſſima, et elegantiſſima traditur.*

3 *Commiſſarij, deputatis interpretibus ſupradictorum Reorum, quid facient intēdentes ipſos Reos examinare.*

4 *Conſtituendi ſeu examinādi reos ſupradictos per interpretem forma traditur.*

5 *Forma examinandi Reum bannitum, mutum, et ſurdum ſcientem ſcribere, quæ ſit, et examinandi eundem ignorantem ſcribere, quæ ſit, traditur.*

6 *Interpretes depoſitionum Reorum, qua forma uti debebunt in ſubſcribendo ſe examini ipſorum reorum.*

7 *Commiſſarij ſciant nō eſſe tutum, deſcendere ad executionem ſententiæ contra huiuſmodi bannitos ſolum ex recognitione reorū talium, facta per relationem interpretum ſine depoſitione aliorum teſtium, deponentium de cognitione dictorum Reorum.*

CAP. XXVIII.

1 Vm, quāſæpiſſimè contingat Reos conſtituendos, vel pōſitos in banno, & per diffinitiuam ſententiam damnatos, eſſe priuos lingua voluntariè, vel per accidēs, vel eiuſdem linguæ executione, vel ſurdos, vel à natura, vel ex accidenti ita, vt loqui, aut audire non poſſint: vel ignorantes loqui idiomate, quo & Commiſſarij ac actuarius loquitur: ac per conſequens eorum loquelam in ipſis interrogationibus faciendis, & illatum reſponſionibus recipientibus capere non valeant. iccirco in huiuſmodi caſibus ipſi Commiſſarij ſtudebunt omnino inſraſcri-

ſraſcripta obſeruare. Quorum primum eſt, quod accuratiſſimè inquirant, & ipſam inquiſitionem in ſcriptis redigant, à fide dignis, & familiaribus, vel conſanguineis, vicinis, & compatriotis dictorum Reorum: An ipſi muti, & ſurdi ſcribere ſciant. Et ſi conſtiterit eos ſcire ſcribere, tunc eiſdem reis cõſtitutis tradant ſingula interrogatoria ſcripta ab eiſdem legenda, à quibus exigant reſponſiones eorũ manibus ſcriptas ſubtus dicta ſingula interrogatoria. a Quod ſi facere recuſaſſent, tunc etiam per torturam ipſos compellere ad ſcribendum, ſeu in ſcriptis reſpondendum ſtudebunt, b prout docuimus ſupra in cap. quintodecimo fore reos lo qui ſcientes compellendos per torturam ad reſpondendum præciſè affirmatiuè, vel negatiuè interrogationib. ſibi factis, ad quem locum ſolertiſſimum lectorem remittimus. c ſed ſi huiuſmodi ſurdi, & muti ſcribere neſcirent: tunc per ſigna, & nutus, d & in hoc caſu actuarius, ſeu notarius debebit ſcribere in ipſo conſtituto, ſeu examine, quod iſti tales rei ſint muti, vel ſurdi, vel quod ſint ſine lingua, ac per conſequens debebit deſcribere ſigna, & nutus, quibus Rei vtentur in reſpondendo dictis factis ſibi interrogationibus: dicẽdo, exempli gratia, quod ipſe D..... Reus conſtitutus reſpondit annuendo capite affirmatiuè, vel negatiuè capite renuendo, & ſic de ſingulis ſignis alijs, quibus poterit ipſe Reus exprimere ſuam reſponſionem negatiuam, vel affirmatiuam: quæ ſigna ſi actuarius intellexerit, puta, quia habet cõuerſationem dicti rei conſtituti, illa per ſe poterit interpretari: ſi verò illa ſigna, vel nutus ipſe actuarius neſciret interpretari, cum non habuerit familiaritatem cum dicto Reo ſurdo & muto, tunc adhibẽdi erunt vicini, conſanguinei, amici, vel alij familiares dicti Rei, qui huiuſmodi nutus, & ſigna dicti Rei ſcirent interpretari, & inſimul in ſcriptis deputãdi erunt à Commiſſarijs pro interpretibus dicti Rei in principio examinis, præſente ipſo examinando, e per ſpirituale decretum, tali forma utendo.

a Chart. in tract. de exec. ſententiæ, cap. 2. num. 43.

b Chart. vbi ſup. nu. 44. & 45.

c Habes ſupra in c. 15.

d Chart. vbi ſup. nu. 46. & ſeq.

e Barto. in l. 1. §. eadem. ff. de verbo. obligat.

Die.... menſis.... Anni....

Cum Reuerendis Commiſſarijs fas nõ eſſet interrogare D... mutum, vel ſurdum, vel lingua priuatum, vel extranei idiomatis, & ab eo reſponſiones accipere, vt iuris erat, ad ſe aduocare ſtuduerunt D.... vel D.... & D.... &c. familiares dicti D... Rei, & reperientes ipſos poſſe interpretari reſponſiones dicti D... Rei,

2 & eidem referre interrogationes neceſſarias, & opportunas per ipſos Reuerendos Cõmiſſarios eidem Reo cõſtituto faciendas, me dio iuramento eis præſtito de referendo realiter ac veraciter interrogationes, & reſponſiones ſubſcriptas, prout preſenti decreto præcipiunt ipſos conſpectui ipſorum Commiſſariorũ ſe præſentare die... ac adeſſe examini dicti D... Rei. Datum &c.

D.... Abbas
D..... Prior } *Commiſſarij.*

D..... Actuarius.

Et cum ſupradictum decretum fuiſſet intimatum dictis D... & D... pro interpretib. interrogationum faciendarum à dicto D...., Reo cõſtituto muto, vel ſurdo, vel priuato lingua, uel extranei idiomatis, per me D.... actuarium,

vel per bechuariū mihi referētem in fidem veritatis me ſubſcripſi.

D. . . . . . . Actuarius.

Deputatis igitur interpretibus dicti Rei ſurdi, muti, vel lingua
3 priuati, aut extranei idiomatis, ſtatim ipſi Commiſſarij curabunt ad ſe aduocare dictum Reum, & eius interpretes, quos Reo aſtantes tali forma alloquentur, videlicet:

D. . . & D. . . aut Iacobo . . . & Andreæ, ſi laici eſſent, *vogliamo auiſarui, che la cauſa, per la quale vi habbiamo fatto chiamare auanti di noi, è perche eſſendo D. . . Reo muto, ò ſordo, ò priuo di lingua, ò di linguaggio foraſtiero, tal che noi non poſſiamo interrogarlo, nè intendere potremo la ſua riſpoſta, nè lui intendere la noſtra propoſta, & perche non habbiamo prattica ſeco, nè ſappiamo intendere quello vorrà lui ſignificarci in riſpoſta di quello, del che noi doueremo interrogarlo; nè intendiamo quello ci diceſſe per ſegni, & atti: & hauendo ritronato per detto di veraci teſtimonij, che voi intendete il ſuo linguaggio sì con voce ſua eſpreſſa, come con atti, & ſegni eſteriori; per tanto vi comandiamo, che ci habbiate à ſeruire per interprete, onde ſtarete ſempre preſente alla ſua eſamina, & vogliamo, che giuriate ambidoi di hauer da interpretarli le noſtre interrogationi, & poi referirci fedelmente tutto quello, che detto D. . . Reo conſtituto dirà in riſpoſta di detti noſtri interrogatorij; acciò sì eſſe interrogationi, come le ſue riſpoſte ſi poſſano ſcriuere in proceſſo, per poter poi prouedere à quanto comandarà la giuſtitia; imperoche non conuiene à noi Commiſſarij interpretar tali riſpoſte.* [a] *& vogliamo, che vi ſottoſcriuiate alla depoſitione, ſeu interpretatione, che farete di detti noſtri interrogatorij, & reſponſioni di detto D. . . Reo conſtituto.* [b]

a Chart. in tract. de execut. ſententiæ, c. 2. nu. 32. & ſeq.

b Chart. vbi ſup. nu. 55. & 56.

Forma verò conſtituendi dictos Reos erit ſubſequens.

Die . . . . menſis . . . . & anni . . . .

Conſtitutus coram Reuerendis Cōmiſſarijs perſonaliter quidam adoleſcens, monachali habitu indutus; vel clericali, aut ſeculari, prout res ita ſe habet, ipſius deſcribendo in proceſſu omnes alias qualitates, et conditiones expreſſas alias in cap. 25. [c] vbi agitur de forma conſtituti cum recognitione banniti & eiuſdem nati. Vide ergo ibi latius; & cum linguam amputatam haberet, vel mutus, aut ſurdus eſſet, ita quod loqui, aut audire non poſſet, niſi per nutus & ſigna, quę ego actuarius non intelligebam, vel qui cū eſſet Gallus, & neſciret aut Latino, aut vulgari Italico loqui, vt ego Actuarius dictam linguam non intelligerē, Reuerendi Commiſſarij mandauerunt vocari ad ſe D. . . & D. . . . conſanguineos, vel familiares dicti D. . . Rei conſtituti, qui medio iuramento ſibi exhibito à dictis Reuerēdis Commiſſarijs de referendo vtrique parti veraciter propoſitas interrogationes, & reſponſiones factas à dicto Reo ſuper interrogatorijs illi faciendis, iurauerunt prædicta obſeruaturos, cum aſſeruiſſent ſe bene intelligere locutiones dicti Rei expreſſas per nutus, & ſigna, eo quod conſueuerint ſæpe colloqui ſecum per eadem ſigna, & nutus, vel ipſos D. . . . . . & D. . . . . . eſſe natione Gallos, vel eiuſdem nationis, cuius eſt D. . . . ad pſens reus conſtitutus in pręſenti

c Supra in c. 26. nu. 6.

ſenti

ſenti monaſterio, vel diœceſi, vel ciuitate commorantes, qui gallicam linguam ac italicam ſe callere dixerunt, & ſic de ſingulis linguis. Quos D.... & D.... ſic faciant ita conſtituti deductos, & adhibitos ijdem Reuerēdi Commiſſarij deputauerunt interpretes mandando eis ſub uinculo iuramenti ſuperius exhibiti, vt quæ ipſi Reuerendi interrogarent dicto conſtituto reo nutibus, et ſolitis ſignis, vel idiomate Gallico exponerent fideliter, & quæ ipſe conſtitutus reus ſuis ſignis, & nutibus, vel ſuo idiomate reſpōdiſſet, referret, ipſis Reuerendis Commiſſarijs ſtatim à me actuario in proceſſu deſcribenda: nec non & exhibuerunt iuramentum ipſimet reo de ueritate dicenda, & quicquid inde ſciret ſuper interrogatorijs ſibi faciēdis, præmiſſa tamen proteſtatione per nos ſuperius relata ad verbū. a

a vide ſupra in capit. 26. nu. 6.

Idem D.... conſtitutus ad opportunas Reuerendorum Commiſſariorum interrogationes factas vulgarizatas, & per dictos D..... & D.... interpretes, vt ſupra deputatos, præſentes, & aſſiſtentes ipſi D.... reo conſtituto interpretatas dixit, & depoſuit nutibus, & ſignis, vel ſuo ſermone gallico per eoſdem interpretes ipſis Reuerendis Commiſſarijs, & mihi actuario declarato, prout infra, videlicet: & primo.

Interrogatus D.... reus per Reuerendos Commiſſarios latine, & inde vulgariter, ſi ita res ſe habeat (vel ſolum vulgariter, ſi ſolum vulgari ſermone vſi fuerint ipſi Commiſſarij) & per dictos D... & D... interpretes eatum lingua gallica de nomine, cognomine, patria parentibus, & exercitio dicti D.... rei: qui præuio iuramento reſpondit ſuo ſermone gallico per eoſdē D.... & D.... interpretes ipſis Reuerēdis Commiſſarijs, & mihi actuario, vulgariter expoſito. *Io mi chiamo D.... la mia patria, è mio padre ſi chiama .... la mia madre ſi chiama .... la mia profeſſione, & ſcientia ſi è....*

Et hoc eſt obſeruandum in interrogandis huiuſmodi reis externi Idiomatis, ſed in interrogandis reis mutis, & ſurdis ignorantibus ſcribere ſubſequēti forma erit Cōmiſſarijs vtendum, videlicet.

Interrog. D.... reus per Reuerendos Commiſſarios vulgariter, & per dictos D... & D... interpretes quibuſdam ſignis, & nutibus de ipſius exercitio, præuio eius iuramento. Reſpondit, faciendo proprijs manibus actum ſuendi, vel, &c. .... prout dictum actum dicti D.... & D.... interpretati ſic fuerunt, ſcilicet, *il mio meſtiero, ò artificio, ò ſcientia è di....*

Quoad verò mutū, & ſurdum, vel priuatum lingua ſcribere ſcientem, eodem modo erit ipſe interrogandus, vti diximus ſupra, ipſemet deſcribens proprijs manibus ſuam reſponſionem, cum propter eiuſdem linguam amputatam, vel quia mutus, & ſurdus erat, loqui nō poſſet ad infraſcriptas opportunas interrogationes ſibi factas à Reuerendis Cōmiſſarijs reſpondit, vt infra præuio eius iuramento, &c. & primo.

Interrogatus, *come egli ſi chiama, come ſi chiami ſuo padre, fratello, madre, ſorelle, parenti del ſuo cognome, patria, & artificio.* Reſpondit dictum interrogatorium prius legendo coram Reuerendis Commiſſarijs, & me actuario, deinde ſua propria manu ſcribendo immediatè poſt ipſam interrogationem, per me actuarium in his actis deſcriptā. *Io mi chiamo....*

mo :.... ſon figlio di .... li fratelli miei ſi chiamano .... &c.

Eodē ergo modo vti debebunt Commiſſarij in reliquis interrogatorijs dictis Reis faciendis, & poſt ſubſcriptionem huiuſmodi Reorum in fine eorum depoſitionum: & ipſi interpretes ſe etiam ſubſcribere tenebuntur, tali vel ſimili verborum forma.

Ita vt ſupra per actuarium ſcri-
6 ptum eſt, Ego D.... electus interpres interfui depoſitioni ſupradicte dicti D.... & illam interpretatus ſui, & in fidem veritatis manu propria me ſubſcripſi.

Vel vulgariter, ſciens tamen ſcribere.

Io D.... ſon ſtato preſente alla depoſitione di D....et per eſſer ſtato eletto interprete dalli Reuerendi Commiſſarij, io confeſſo hauer interpretatola ſudetta depoſitione, ſi come hà ſcritto l'Actuario: et in fede della verità mi ſon ſottoſcritto di propria mano. ſed ſi ignoraret ſcribere ipſe interpres, tunc actuarius ſcribat manu propria his preciſis verbis vtens, ipſum compellens ad deſignandum ſignum crucis, videlicet: † ſignum crucis D....: interpretis electi ſpecialiter à Reuerendis Commiſſarijs pro interpretādis, ac veraciter referendis dicto D.... reo interrogationibus ſupra factis à Reuerendis Cōmiſſarijs, & reſponſionibus ipſius rei, tam ipſis Reuerendis Commiſſarijs, quā mihi actuario, & in fidem veritatis manu propria ſignum crucis impreſſit. Nouiſſime verò viſum fuit monere Reuerendos Commiſſarios, quod iſta recognitio muti, & ſurdi neſcientis ſcribere, quæ fiet per huiuſmodi ſigna, & nutus, nō erit ſufficiens, nec tuta ad effectum exequendi ſententiam iam latam contra ipſum: a & ideo ipſi Commiſſarij accuratiſſimè ſtudebunt omnino habere teſtes, qui illum recognoſcant iuxta formam ſupra traditam. b

a Clarus de execut. ſententiæ ca. 2. nu. 51.

b ſupra in c. 27. præſentis ſecundæ partis.

De tortura inferenda bannitis, & ſic condēnatis pro habenda vlteriori veritate ſuper complicibus, & alijs delictis.

SVMMARIVM.

1 *Facta recognitione bannitorū iam in carceribus detentorum, quid facient Commiſſarij, antequā ad executionem ſententiæ latæ cōtra eoſdem proceſſerint.*

2 *Proteſtatio, quæ à Commiſſarijs facienda erit, antequam ueniant ad actum interrogandi, et torquendi dictos Reos bannitos, et quare illam præmittere expediat.*

3 *Tortura inferenda dictis reis pro complicibus declarandis moderatior erit adhibenda.*

4 *Commiſſarij quæ animaduertant obſeruare, dum torquent ipſos reos, de quibus agitur hic.*

5 *Interrogandi huiuſmodi reos ante torturam; et poſtea in tortura exiſtentes forma traditur.*

6 *Forma uerborum, qua uti, & annotari in proceſſu mandare debebūt Commiſſarij poſt interrogationes factas dictis reis de complicib. ſuis immediatè, antequam ipſos torquere voluerint.*

7 *Commiſſarijs quid erit faciendum poſt dictorum Reorum tortuam, & in ipſa interrogatione ſibi factas.*

8 *Fiſcalis aſſiſtens torturæ quid proteſtari poſſit, & debeat contra reum tortum.*

CAP.

CAP. XXIX.

1 Facta recognitione per-
ſonæ dicti condemnati
modis, & formis ſupra
expreſſis, nec etiam tunc ſtatim
ad executionem ſententiæ erit pro-
cedendum; ſolent enim vlterius
tales ſic condemnati interrogari
ſuper ſocijs, receptatoribus, fau-
toribus, auxiliatoribus, et alijs etiã
criminibus: *a* & ſi negauerint
deueniendum erit contra eos ad
torturam, vt dictos ſocios &c.
propalẽt, *b* & confiteantur, præuia
tamen proteſtatione, quam infe-
rius trademus in decreto tortu-
ræ. Et quidem hæc proteſtatio
2 eſt non ſolum vtilis, verum etiam
neceſſaria: & ratio eſt in promptu.
Nam ſi dictus bannitus ſine tali
proteſtatione tortus prætenſum
delictum contra ipſum negaret,
& in negando perſiſteret, etiam
quod ipſe eſſet plene cõuictus, vti
que de iure abſoluendus eſſet, *c*
ſaltem à pœna ordinaria. Hæc au-
tem tortura, quæ infertur ad effe-
ctum prædictum, non debet eſſe
multum grauis, ſed moderata. *d*
3 Et cauere primo debent Com-
miſſarij, ne in actu torturæ Reum
interrogent ſuper delicto princi-
pali, quia tunc dicta proteſtatio
illis non ſuffragaretur; nam vide-
rentur per contrarium actum ab
illa receſſiſſe. *e* Animaduertere
4 & ſecundo debent Commiſſarij,
ne interrogatoria, quæ fieri aſſo-
lent in tortura ſuper complici-
bus &c. dictent actuario ſuper il-
la verba, videlicet: Et ad oppor-
tunam interrogationem reſpon-
dit; vel opportune interrogatus
reſpondit &c. vel ſubdens ad op-
portunam interrogationem: quo
niam huiuſmodi dictãdi modus,
quando Reus in tortura ſuper cõ-
plicibus &c. interrogatur, eſt val-
de periculoſus. Etenim ſi tunc
reus ſuper ipſo delicto principali,
de quo eſt condemnatus, reſpon-
deret, & talis reſponſio ſcribere-
tur (vt ſcribi debet) verbi gratia:
& ad opportunam Reuerendorũ
Commiſſariorũ interrogationem
Reſpon. *Io non l'ho fatto queſto
homicidio, &c.* & Reus perſiſte-
ret in tali dicto & negatione: vti-
que proteſtationi prædictæ renũ-
ciaſſe, atque ab illa receſſiſſe intel-
ligeretur. *f* Vltra quod hic mo-
dus dictandi eſt ſummopere vi-
5 tandus etiam alijs ex cauſis ſupra
ſæpe recenſitis: cum magnopere
cauendum ſit Commiſſarijs, ne in
ſuis interrogatorijs videantur vel-
le Reis ſuggere, quæ dicẽda erũt. *g*
Nam dicti banniti, & cõdemnati
torti erunt taliter interrogandi in
genere de ſocijs, &c. & de aliis cri-
minibus, neminem nominando,
nec aliquod aliud delictum ſpeci-
ficando, *h* quod, & ipſi Reueren-
di Commiſſarij obſeruare debe-
bunt: ſi iuſtorum iudicum nomẽ,
& meritum aſſequi, & conſerua-
re inde voluerint. Secũdo memo-
res ſint ipſi Commiſſarij, quod ſi
Reus bannitus, & condemnatus
(de quo eſt ſermo) dixerit ſe non
commiſiſſe delictum, de quo fue-
rat condemnatus, quando in tor-
tura de ſocijs interrogaretur: for-
ma vero ipſum bannitum ante
torturam interrogandi talis erit,
videlicet.

Interrogatus, *D. . . . . che rac-
conti & nomini vno per uno li cõ-
pagni, che hebbe quando andò à
fare . . . . & quanti altri delitti
hai fatto, & in cõpagnia di quali
perſone, & in preſentia di chi.*
Reſpon.

Et Reuerendis Commiſſarijs
ſibi dicentibus, non eſſe veriſimi-
le

a Char. vbi ſup. nu. 57.

b Char. vbi ſup. nu. 59. & ſeq.

c Char. vbi ſup. nu. 65. ver. verùm nihil.

d Chart. de execut. ſententiæ c. 2. num. 70. & ſeq.

e Char. vbi ſup.

f Char. vbi ſup. nu. 76. & 77.

g Char. vbi ſup. nu. 82. & 83.

h Char. vbi ſup.

le quod in perpetrandis criminibus, de quibus fuit accuſatus, & contra ipſum inditia vrgentia in iudicio fuerunt probata, non habuerit complices, niſi ſolum nominatos: cum illa fieri non potuerint ſine quamplurimis ſocijs, prout quiſque ſanæ mentis conſiderare poterit ex qualitate facti: eo magis quod in ſententia reperiantur condemnati ſub litera N. pro dictis delictis plures, quàm fuerunt nominati ab ipſo: Quapropter omnino opus erit ei illos adamuſſim nominare, & inſimul enarrare alia delicta ab ipſomet perpetrata: alias ſciat contra ipſum ad opportuna iuris, & facti remedia fore deſcendendum.

Reſpon.

Tunc Reuerendis Commiſſarijs viſis, & perpenſis ſupradictis, viſa ſupradicta ſententia, & quod in ea alij . . . fuerint condemnati ſub litera N. vltra ipſum D. . . . Reum conſtitutum, & alios præciſè per eum nominatos, quorum tamē nomina aliter, quàm ab ipſo D. . . . Reo conſtituto difficillime haberi poſſent, ſtante etiam qualitate delicti commiſſi, quod omnino quiſque prudens indicabit non potuiſſe à ſolum illis nominatis perpetrari: attenta etiam qualitate perſonæ ipſius D. . . . conſtituti, qui ab annis . . . . & citra bannitus fuerat, & contumax perſeuerauerat poſt tot monitiones, & citationes de comparendo domi ſibi factas: & denique condemnatus ad . . . . Ex quibus ergo omnibus quam facillime quiſque Iudex prudens perſuaſum omnino habebit, ipſum D. . . . Reum conſtitutum, & alia ſcelera perpetraſſe, & inſimul quàm plures habuiſſe receptatores, auxiliatores, & fautores, cum huiuſmodi delinquentes homines ſine illis diu ſtare non poſſint. Pro habendis igitur nominibus complicium in . . . . factis ab ipſo D. . . . Reo conſtituto, & alijs delictis ab eodem Reo veriſimiliter commiſſis alijs complicibus, fautoribus, auxiliatoribus, & receptatoribus, poſtquam prædicta aliter haberi non poſſint: mandauerunt ipſi Reuerendi Commiſſarij ipſum conſtitutum adduci ad locum torturæ, ibique ſpoliari, ligari, & funi applicari, & hoc ſine præiudicio quorumcúque iurium fiſco quomodocumque & qualitercumq; competentium, & acquiſitorum, & ex deductis in actis, & citra præiudicium ſententię condemnatorię ſupra exhibitæ, & recognitionis perſonæ ipſius conſtituti in ea contentæ, ac omnium & quarumcumque aliarum ſententiarum contra dictum D. . . . Reum conſtitutum latarum, ſi quæ &c. ac rei iudicatæ, & notorietatis criminis inde reſultantis, & aliorum omnium, de quibus idem cōſtitutus quomodocumque eſſet conuictus, vel confeſſus: ſuper quibus modo aliquo ipſi Reuerendi Commiſſarij non intendūt ipſum D. . . . . torquere, quimmò explicitè proteſtantur ipſum ſuper illis ſe non torquere, & huiuſmodi proteſtationem in quolibet actu repetitam fore, & eſſe dixerunt, & intenderunt, & quod pro repetita ſemper habeatur: ſed tantummodò ipſum torquendum fore decreuerint, & decernunt pro vlteriori veritate habenda ſuper dictis nominibus, complicibus, fautoribus, auxiliatoribus, & receptatoribus, ac alijs delictis per ipſum D. . . . Reum conſtitutum veriſimiliter commiſſis, & non alias, aliter, nec alio

modo

modo, de quo ſolemniter, & expreſsè, ac omni meliori modo proteſtati fuerunt, & proteſtantur.

Quo D..... Reo conſtituto ſpoliato, ligato, & funi applicato Reuerendi Commiſſarij monuerunt ipſum D...... ad complectam veritatem dicendam ſuper dictis cōplicibus, fautoribus, auxiliatoribus, & alijs delictis, quæ ipſe D..... veriſimiliter commiſit, dum bannitus vagaretur per diuerſa loca vel alias, atque ad pro banda nomina aliorum in dicta ſententia condemnatoria ſub litera N. condemnatorum: nec expectet quod contra ipſum ad tormenta deueniatur. Reſpon. *Io hò detto quel che deuo dire, & non vi poſſo dir'altro hora, fate quel che vi pare; ma mi fate torto.*

Tunc Reuerendi Commiſſarij repetita proteſtatione (de qua ſupra) illique firmiter inhærendo mandauerunt ipſum D... Reum in altum eleuari.

Qui ſic eleuatus cæpit dicere *ohime, ohime, S. Maria et....* & poſteà tacuit. Et monitus rurſus per Reuerendos Commiſſarios ſibi dicentes, *Ecco D..... che paſſo ti hà ridotto la tua oſtinatione: hoggimai partendoti da quella, dì la verità ſopra gli nomi, & cognomi delli tuoi fautori, complici, & recettatori, & manifeſta gl'altri delitti da te commeſſi.* Reſpondit. *Io non hò fatto altri delitti, ne hò hauuto cōpagni, ne alcuno mi hà ricettato, ò dato aiuto alcuno.*

Deinde dixit ex ſe. *Io non hò fatto alcun male, ne meno hò fatto. ... hò detto la bugia dicendo hauer...... et ciò l'hò detto per paura di tormenti.*

Et Reuerendis Commiſſarijs ſibi dicentibus, *Deh fratello tu ti inganni, hora non ti interroghiamo del fatto... ...auenga che già tu iſteſſo ſopra di queſto delitto ſei ſtato condennato, & confeſſato lo hai: & la tua confeſſione non la potrai più reuocare, & per queſto hora ſei interrogato ſolamente, acciò tu ci manifeſti li nomi delli tuoi complici ſenza ſpecial nome nominati, et de gli altri tuoi delitti, & delli fautori, & ricettatori: la onde ti hai da riſoluere ſopra ciò riſpondere à pieno.* Reſpondit.

Finito examine, & Reo ſuper
7 prædictis ſufficienter arbitrio ipſorum Reuerendorum Commiſſariorum totto: ipſi Commiſſarij poterunt iubere ipſum de tortura deponi leniter, et poni ad largam: cum aliquo competenti termino ad dicendum cauſam, quare ſententia cōtra ipſum lata executioni demandari non debeat: hoc modo, videlicet:

Tunc Reuerendi Commiſſarij acceptatis &c. cum aliud à dicto D... Reo conſtituto, & torto haberi non poſſet, mandauerunt illum leuiter à tortura deponi; cū permanſiſſet in ea ſuſpenſus ſine aliqua quaſſatione, vel cum quaſſationibus, ſiue ictibus funis per ſpatium .... diſſolui, brachia reaptari, reueſtiri, & ad largam poni cum termino dierum...... ad dicendū cauſam, quare dicta ſententia executioni cōtra ipſum demandari non debeat. Qui conſtitutus ſic depoſitus dicebat: *Obimè obimè ſon morto* (ſubmiſſa voce) *condolendoſi.*

Et animaduertant Commiſſarij, quoniam ſolent ſubſtituti fiſca
8 les aſſiſtentes huiuſmodi torturæ Reorum ſcribi facere per actuarium ſimilem proteſtationem, videlicet:

Præ-

Præſente Domino .. ſubſtituto fiſcali, & præmiſſam recognitionem, & alias conſeſſiones in parte, & partibus tantum acceptante: petenteque ad vlteriora, & reiterationem tormentorũ, vel ad grauiora tormẽta ad effectum prædictum tantum, & non alias aliter, nec alio modo contra dictum D... procedi: cum leuiſſimè, nec ſufficienter fuerit tortus: & demum contra eundem ad executionem prædictę ſententię deueniri, aliàs &c.

Ad laudem & gloriam Sanctiſſimę & indiuiduæ Trinitatis, Beatiſſimæ ſemperque Virginis Deiparæ Mariæ, Beatorum Angelorum & Archangelorum, Beatique Sanctiſſimi Patriarchæ noſtri Benedicti, & omnium Sanctorum, Decus Congregationis noſtræ Caſſinenſis, ſolamen ac refugium Commiſſariorum proprio munere meritoriè fungi exoptantium, tutelam Innocentium, & confuſionem Calumniatorum, & iuſtam criminoſorum inſolentium punitionem. Laus Deo.

Si verò (quod non credimus Deo Optimo Maximo auctore) in hoc opuſculo aliquid contineatur, quod ab illa ſententia abhorreat, quam Sancta Eccleſia Romana tenet, docetq;: id totum ad verbum tanquam per ignorantiam, vel negligentiam ſcriptum, reuoco, & annullo, ac reuocatum, & annullatũ eſſe cum effectu volo, atque dictę Sanctæ Romanæ Eccleſiæ iudicio prędicta omnia, & meipſum ſubijcio, ac ſubmitto: quod & his ſcriptis proteſtor, & proteſtatum ſemper eſſe intendo omni meliori modo &c.

FINIS.

VENETIIS, MDCI.

Apud Baretium Baretium.